วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

ISSN: 3027-8597 (Online)

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) Vol.13 No.5 (May 2026)

วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

บรรณาธิการ

ปุญญาดา จงละเอียด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ครองชัย หัตถา	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย
ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประเทศไทย
สืบพงษ์ ธรรมชาติ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
สมบูรณ์ บุญโท	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	ประเทศไทย
ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
ธนิศร ยืนยง	มหาวิทยาลัยปทุมธานี	ประเทศไทย
ธานี วรภัทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	ประเทศไทย
บุษกร สุขแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	ประเทศไทย
มุกดาวรรณ พลเดช	วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้	ประเทศไทย
อุทัย เอกสะพัง	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย
มะลิวัลย์ โยธารักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระปลัดสาโรจน์ ธมฺมสโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระสมุห์อนุพงษ์ สุขิโต	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี	วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระบุญญฤทธิ์ ภทฺทจารี	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระเกียรติศักดิ์ ขำเกลี้ยง	วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
อนุชิต ปราบพาล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศักดิ์ดา หารเทศ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ทิพย์วรรณ จันทรา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
อภินันท์ คำหารพล	นักวิชาการอิสระ	ประเทศไทย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรศร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช		ประเทศไทย
พระศักดิ์นฤน สกฺกวีโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช		ประเทศไทย
พระดิสรณ์ สิงห์เพียง	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช		ประเทศไทย
สามเณรพงษ์ศิริ สังข์แก้ว	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช		ประเทศไทย
ธีรนันท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี ดำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลิสา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธนพล วราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
วัชรินทร์ ดำทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย

ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย

ออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปริ้น & ดีไซน์ ไวนิล สติกเกอร์	ประเทศไทย

จัดรูปเล่ม

ธีรนันท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2569 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 13 **ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2572)** เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 24 เรื่อง บทความวิชาการ 6 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1** การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนิคมวังหิน จำนวน 27 คน ด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การทดสอบก่อนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด ทดสอบหลังเรียน และประเมินความพึงพอใจ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน แบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจาก 10.78 คะแนน เป็น 16.96 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งกำหนดไว้ที่ 16 คะแนน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.96 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ผลประเมินความพึงพอใจ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเนื้อหา ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวได้สะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้นักเรียนบรรลุเกณฑ์ที่กำหนด และสร้างความพึงพอใจต่อการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรออกแบบสถานการณ์ปัญหาและเกมการศึกษาให้เหมาะสมกับวัย เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ชัดเจน และส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลาย และศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น การคิดเชิงคำนวณ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานร่วมกัน และความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อให้เห็นประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ในมิติที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการ**วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ปุญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (ง)

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน 1

SUSTAINABLE EDUCATIONAL SUPERVISION IN THE NEW NORMAL ERA

พงศ์พันธุ์ ไชยบุญเรือง, ละมุล รอดขวัญ, จิรศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์

รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา 13

A COMPETENCY DEVELOPMENT MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATORS ACCORDING TO THE 21ST CENTURY EDUCATIONAL MANAGEMENT CONCEPT OF THE SCHOOL UNDER THE MUNICIPALITY PHANG NGA PROVINCE

ศุภรัตน์ ทรายทอง, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, วิชัย แหวนเพชร

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกในการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน 25

PROACTIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT IN PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATION FOR ENHANCING SUSTAINABILITY

ธัญชนก ภูดินขาว, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, ปัญญา ธีระวิทยเลิศ

การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 34

THE DEVELOPMENT OF A MODEL FOR ENHANCING TEACHERS' COMPETENCY IN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT THROUGH LESSON STUDY INTEGRATED WITH A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY TO IMPROVE STUDENT QUALITY AT MAETAM TADKWAN WITTHAKHOM SCHOOL UNDER THE CHIANG RAI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุริยา บุดดี

นโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 47

POLICY FOR THE PREVENTION AND SUPPRESSION OF TECHNOLOGY-BASED CRIME BY CALL CENTER GANGS OF THE ROYAL THAI POLICE

นาวี นุตโยธิน, พภัสสรณ์ วรภัทร์ถิระกุล

แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย 56

GUIDELINES FOR DEVELOPING COMPETITIVE CAPABILITIES OF THAILAND'S JEWELRY EXPORT BUSINESS

เกียรติชัย วีระญาณนนท์

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาท้องถิ่นยุคใหม่ 68

COLLABORATIVE MANAGEMENT OF LOCAL EDUCATION IN THE DIGITAL ERA

พิชญา บุญเหลือ, วรรณรี ปานศิริ, วิรัตน์ มณีพฤกษ์

การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อความยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ จังหวัดน่าน 79
INTEGRATING LOCAL WISDOM WITH MODERN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT FOR SUSTAINABILITY: A CASE STUDY OF NAN-MALT COMMUNITY ENTERPRISE, NAN PROVINCE
จิตสุภา กิติผดุง, วทัญญู ใจบริสุทธิ์

สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะครู 89
THE STATE OF INTERNAL SUPERVISION WITHIN EDUCATIONAL INSTITUTIONS THAT ENHANCES TEACHER COMPETENCE
ธัญญามาศ แดงสีดา, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 100
THE DEVELOPMENT OF A BLENDED NANO-LEARNING PROCESS FOR ENHANCING HEALTH LITERACY AND HEALTH BEHAVIORS AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS
ชนกเนตร สิริมโนวงศ์, กรวรรณ สืบสม, นพรัตน์ หมีพลัด

การออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตวิชาชีพครู 112
DESIGN OF AN ONLINE CURRICULUM TO ENHANCE ENGLISH PROFICIENCY FOR PRE-SERVICE TEACHERS
แจ่มจำรัส ดีพร้อม, ลัดดา หวังภาษิต, ศุภวรรณ สัจจพิบูล

พัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 128
THE DEVELOPMENT OF READING COMPREHENSION SKILLS IN THAI LANGUAGE COURSE USING THE 5W1H INSTRUCTIONAL TECHNIQUE COMBINED WITH EXERCISES FOR SECOND-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS
สุชาดา จิตถนอม, ชุติมา ทัศโร, เก็ตถวา บุญปราการ

การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า 137
DEVELOPING A SERIES OF ACTIVITIES TO ENRICH PEOPLE WITH AN ECO-FRIENDLY LIFESTYLE WITH A LEARNING ECOSYSTEM TO CREATE A VALUABLE HAPPY SOCIAL AND ECONOMIC LIFE
สุพพัต เมืองศรีนุ่น, กันยนา ศรีพฤกษ์, วิมลรัตน์ แซ่หลี, ปิยวรรณ เนื่องมัจฉา

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 147
DIGITAL LEADERSHIP FOR SCHOOL ADMINISTRATORS
ปัณณภัสร์ พรพิริยะภรณ์, ทรงยศ แก้วมงคล, อนุชัย รามวรังกูร

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 158
DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT IN THE COMPUTING SCIENCE SUBJECT THROUGH PROBLEM-BASED LEARNING (PBL) COMBINED WITH EDUCATIONAL GAMES FOR FIRST-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS
ชญาภา ศรีรุจี, เก็ตถวา บุญปราการ, ชุติมา ทัศโร

บทบาทครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 170

THE ROLES OF THE HEAD OF PERSONNEL AFFAIRS IN SCHOOLS UNDER THE TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
ธีระศักดิ์ กิตติคุณ

รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัลกรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา 182
COMPETENCY MODEL OF BASIC EDUCATION ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA: A CASE STUDY OF NAKHON RATCHASIMA PROVINCIAL EDUCATION AREA OFFICE
มณีรัตน์ กวดขุนทด, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, อุทัยวรรณ สายพัฒนะ

การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช 194
DEVELOPMENT OF A PLACE-BASED CURRICULUM ADMINISTRATION MODEL USING CO-CREATION PROCESS TO ENHANCE CURRICULUM ADMINISTRATION QUALITY AT CHAUATKRENGTHAMWITTAYA SCHOOL, CHAUAT DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
พงศ์รัตน์ ธรรมชาติ

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา: กรณีศึกษานักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย 204
THE PERCEPTION OF EDUCATIONAL SERVICE QUALITY USING THE SERVPERF MODEL AFFECTING STUDENT SATISFACTION: A CASE STUDY OF LAOTIAN HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THAILAND
รินธิดา เด่นพิทัตน์, ธัญญาพัชร์ สุขประเสริฐ, สุภาพร สังข์ศรีอินทร์

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) 220
THE DEVELOPMENT MODEL OF DESIRABLE LEARNER CHARACTERISTICS TOWARD 21ST-CENTURY CITIZENSHIP AT WAT NONG PATONG SCHOOL (AMPHONRAT PRACHASUN SCHOOL)
ณัชชาพร ทองดี

การประเมินความต้องการทักษะการทำงาน: มุมมองเปรียบเทียบระหว่างผู้ประกอบการและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา 233
WORK SKILLS NEEDS ASSESSMENT: COMPARATIVE PERSPECTIVE BETWEEN ENTREPRENEURS AND THE UNEMPLOYED IN SONGKHLA PROVINCE
ธีรพร ทองขะโชค

การพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 247
DEVELOPMENT OF A PARTICIPATIVE LEADERSHIP MODEL FOR SCHOOL ADMINISTRATORS ACCORDING TO TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCIES THAT AFFECTS QUALITY SCHOOL UNDER ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
ชนะชัย พรดอนก่อ, พระเมธีวัชราภรณ์, วิมลพร สุวรรณแสนทวี

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 261

DEVELOPMENT OF A COMPETENCY-BASED MATHEMATICS ENRICHMENT CURRICULUM THROUGH PROJECT-BASED LEARNING INTEGRATED WITH MATHEMATICAL MODELING TO ENHANCE MATHEMATICAL AND DATA LITERACY OF UPPER SECONDARY STUDENTS
ณัฐพล คชาธร

รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการ ดำน้ำลึกแบบพักค้าง **273**
MODELS FOR MARINE TOURISM SAFETY WITH LIVEABOARD DIVING VESSEL SAFETY STANDARDS
พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, จิตศักดิ์ พุฒจร, ธนกฤต สังข์เฉย

การศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา **284**
COMPONENTS OF STUDENTS LIFE AND CAREER SKILLS OF SCHOOL UNDER PRIMARY EDUCATIONAL
ธันยาภักค์ คมธัชนิธิชยวัศ, เอกลักษณ์ เพียสา, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข

แนวทางการบูรณาการ ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ: การพัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน **295**
APPROACHES TO INTEGRATING ESG INTO INTERNATIONAL CURRICULA: DEVELOPING A PROTOTYPE LEARNING UNIT TO PROMOTE EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT
วรพงษ์ แสงประเสริฐ, สฐิภพ สมตัว

กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 **309**
MANAGEMENT STRATEGIES FOR TRANSFORMING SMALL SCHOOL INTO LEARNING ORGANIZATIONS UNDER ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1+
ศตวรรษ กฤษณา, พระครูชัยรัตนากร, พระเมธีวัชราภรณ์

แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ: กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร **321**
GUIDELINE FOR CIRCULAR ECONOMY–BASED MUNICIPAL SOLID WASTE MANAGEMENT TOWARD A LOW-CARBON SOCIETY: A CASE STUDY OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS, SAKON NAKHON PROVINCE
กิตติวรรณ กิจปกรณ์สันติ, นิรวรรณ แสนโพธิ์, สุวิชา สักกัจจวันท์, ยุพิน บัวจันพอ, ธงชัย สีฟ้า, อัศมน ลิ่มสกุล

การพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน **336**
THE DEVELOPMENT OF E-THESAURUS USING INTER-LANGUAGE COMMON BASED CONCEPT TO DEVELOP THAI, LOCAL DIALECTS, ENGLISH, AND CHINESE LANGUAGES USED FOR CULTURAL TOURISM IN BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE FOR COMMUNITY YOUTH AND PEOPLE
พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ **349**

DEVELOPMENT OF A PRACTICE-BASED TRAINING PROGRAM TO ENHANCE BIG DATA MANAGEMENT SKILLS OF MEDICAL RECORD PERSONNEL IN HOSPITALS UNDER THE DEPARTMENT OF MEDICAL SERVICES

นันทล้านนา อุตตคำมี, วัยวุฒฒ์ อยู่ในศิล, อรรถพล ป้อมสถิตย์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน ฏ

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 1-12

บทความวิชาการ

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน*

SUSTAINABLE EDUCATIONAL SUPERVISION IN THE NEW NORMAL ERA

พงศ์พันธุ์ ไชยบุญเรือง*, ละมุล รอดขวัญ, จิรศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์
Phongphan Chaibunrueang*, Lamun Rodkhwan, Jirasak Surungkapiprat
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย
College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand
*Corresponding author E-mail: phongphan.cha@rmutr.ac.th
*Tel: 085-522-2212

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย สาระสำคัญ หลักการ องค์ประกอบ และแนวทางขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่สู่ความยั่งยืน โดยใช้วิธีการสังเคราะห์เอกสารนโยบาย งานวิจัย และแนวคิดทางวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการศึกษา พบว่า การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่มิใช่เพียงการตรวจสอบหรือควบคุมการปฏิบัติงานของครู หากแต่เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งเสริมพลังครู พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และยกระดับผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งความท้าทายสำคัญ ได้แก่ ความแตกต่างของบริบทสถานศึกษา ภาระงานครู ภาวะผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ และการเชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพภายใน ผลการสังเคราะห์เสนอหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ การยึดบริบทเป็นฐาน การมุ่งพัฒนามากกว่าควบคุม การใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการและแบบกระจาย การเชื่อมโยงกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลอย่างมีจริยธรรม และการบูรณาการกับระบบประกันคุณภาพภายใน โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพจริง การวางแผนร่วม การนิเทศผ่านการโค้ช การใช้เทคโนโลยีและ AI การประเมินเพื่อพัฒนา และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้ แนวทางขับเคลื่อนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบในทุกระดับ ตั้งแต่นโยบาย เขตพื้นที่ สถานศึกษา จนถึงระดับครูและชุมชนวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนผ่านการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ควรมุ่งสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่ยืดหยุ่น ใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกระดับ

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา, ยุควิถีใหม่, ความยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to examine the meaning, key concepts, principles, components, and driving approaches of educational supervision in the new normal era toward sustainability through the synthesis of policy documents, research studies, and academic concepts from both domestic and international sources. The findings reveal that educational supervision in the new normal era is no longer merely concerned with monitoring or controlling teachers' performance;

*Received April 21, 2026; Revised May 5, 2026; Accepted May 14, 2026

rather, it emphasizes supporting professional learning, empowering teachers, improving the quality of instructional management, and continuously enhancing student learning outcomes within the context of rapid social, technological, and learner-centered changes. Major challenges include differences in school contexts, teachers' workloads, academic leadership, personnel participation, the effective use of data and technology, and integration with internal quality assurance systems. The synthesis proposes six key principles: context-based supervision, developmental rather than controlling supervision, academic and distributed leadership, integration with professional learning communities, ethical use of technology and data, and alignment with internal quality assurance systems. Furthermore, the proposed supervision model consists of six components: situational analysis, collaborative planning, coaching-based supervision, the integration of technology and AI, developmental evaluation, and the creation of organizational culture. The study also suggests that the implementation of educational supervision should be systematically conducted at all levels, including policy, educational service areas, schools, teachers, and professional learning communities, to enhance student quality through continuous professional teacher development. In conclusion, educational supervision in the new normal era should focus on creating a flexible collaborative learning culture, promoting the ethical use of data, and driving sustainable educational development at every level.
Keywords: Educational Supervision, New Normal Era, Sustainability

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และโครงสร้างประชากร ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤตการณ์ระดับโลกที่ทำให้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว ภายใต้บริบทที่เรียกว่า ยุควิถีใหม่ (New Normal) ระบบการศึกษาจำเป็นต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมิได้จำกัดอยู่เพียงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงการปรับบทบาทของครู ผู้บริหาร และหน่วยงานต้นสังกัดให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและสังคมได้อย่างยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการวางแผนการศึกษา (UNESCO IIEP) ได้เน้นย้ำว่า การพัฒนาการศึกษาในระยะหลังวิกฤตจำเป็นต้องสร้างระบบสนับสนุนครูอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ส่งเสริมความร่วมมือและการเรียนรู้ภายในโรงเรียน (UNESCO IIEP, 2025) ขณะเดียวกัน องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ชี้ให้เห็นว่า การเตรียมครูสำหรับการศึกษายุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มากกว่าการฝึกอบรมระยะสั้นหรือการใช้เทคโนโลยีในเชิงเครื่องมือเพียงอย่างเดียว (OECD, 2026)

ภายใต้บริบทดังกล่าว การนิเทศการศึกษาจึงต้องได้รับการทบทวนและปรับเปลี่ยนแนวคิดจากกรอบการดำเนินงานแบบเดิมที่มุ่งเน้นการตรวจสอบ ควบคุม และประเมินผลการสอน ไปสู่การเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพเชิงระบบที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้บริหาร ในความหมายร่วมสมัยจึงมิใช่เพียงการสังเกตชั้นเรียนและให้ข้อเสนอแนะต่อข้อบกพร่อง แต่เป็นการเสริมพลังที่มุ่งยกระดับสมรรถนะครูและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการโค้ช การเป็นพี่เลี้ยง การสะท้อนคิด การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2565) ข้อค้นพบของ OECD ที่ระบุว่า การเติบโตทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และความสามารถของครูในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง (OECD, 2020)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการนิเทศการศึกษาในหลายบริบทยังคงประสบปัญหา เช่น การมุ่งเน้นเชิงเอกสารมากกว่าการพัฒนาเชิงคุณภาพ การขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ ภาระงานของครูที่เพิ่มขึ้น การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างไม่เต็มศักยภาพ รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในระดับต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การนิเทศไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกหรือยั่งยืนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ (วารุณี ลัภนโชคดี, 2560) ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการนิเทศการศึกษาอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมุ่งเน้นการสร้างระบบการพัฒนาวิชาชีพครูที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่น การนิเทศในลักษณะดังกล่าวช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Culture) ส่งเสริมการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงวิชาการบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว

บทความวิชาการฉบับนี้จึงศึกษาความหมาย สาระสำคัญ หลักการ องค์ประกอบ และแนวทางขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่สู่ความยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดที่มองการนิเทศการศึกษาในฐานะระบบสนับสนุนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่เชื่อมโยงระดับนโยบาย เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และครูเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ การสังเคราะห์ดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการศึกษาไทย และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มั่นคง และยั่งยืนในระยะยาว

ความหมายและสาระของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่

กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสนับสนุน ส่งเสริม และร่วมมือ มากกว่าการควบคุมตรวจสอบ โดยมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศในยุควิถีใหม่ไว้ ดังนี้

วชิรตา วรธาดาสวัสดิ์ กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาในความหมายปัจจุบัน มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การสังเกตการสอน และการให้ข้อเสนอแนะต่อข้อบกพร่องของครูเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือทางวิชาการ การให้คำปรึกษา การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับสมรรถนะครูและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (วิชิรตา วรธาดาสวัสดิ์, 2566)

เอกรัฐ ทุ่งอ่วน กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ การนิเทศการศึกษาแนวใหม่เป็นการปฏิบัติที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างศึกษานิเทศก์และครูในชั้นเรียน โดยใช้กระบวนการ Coaching, Mentoring และ Supporting พร้อมด้วยเทคนิคอื่น ๆ ที่เหมาะสม มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ (เอกรัฐ ทุ่งอ่วน, 2565)

OECD กล่าวว่า เมื่อพิจารณาในบริบทของยุควิถีใหม่ แนวคิดนี้ควรได้รับการตีความอย่างกว้างขวางกว่าการจัดการเรียนการสอนออนไลน์หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพียงอย่างเดียว โดยหมายถึงบริบทใหม่ของการจัดการศึกษาที่ต้องเผชิญความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สภาวะดังกล่าวทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นสูง ใช้เทคโนโลยีอย่างมีความหมาย และคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของครูและผู้เรียนควบคู่ไปกับคุณภาพทางวิชาการ องค์การ UNESCO เน้นว่า การพัฒนาการศึกษาในระยะหลังวิกฤตจำเป็นต้องสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ส่งเสริมความร่วมมือภายในโรงเรียน ขณะที่ OECD ชี้ว่า การเตรียมครูสำหรับการศึกษายุคดิจิทัลต้องอาศัยการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงการอบรมระยะสั้นหรือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงเครื่องมือเท่านั้น (OECD, 2026)

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กล่าวว่า การนิเทศวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ หมายถึง การนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการ โดยปรับเปลี่ยน ปลดล็อก และเปิดกว้าง วิธีการ รูปแบบ เทคนิคกระบวนการ นิเทศการศึกษาให้เป็นไปตามวิถีการเปลี่ยนแปลงของโลก และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ธิดา ขันดาวงศ์ กล่าวว่า การนิเทศแนวใหม่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานร่วมมืออย่างใกล้ชิด ระหว่างศึกษานิเทศก์และครูซึ่งเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการนิเทศแบบดั้งเดิม (ธิดา ขันดาวงศ์ และคณะ, 2557)

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่จึงควรมีสาระสำคัญอย่างน้อย 3 มิติที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ มิติแรก คือ มิติการพัฒนา ซึ่งมุ่งเสริมสร้างความสามารถ ความมั่นใจ และพลังทางวิชาชีพของครูให้สามารถออกแบบ การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนในบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม มิติที่สอง คือ มิติการเชื่อมโยงระบบ ซึ่งทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างระดับห้องเรียน โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และนโยบายทางการศึกษา เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมิติที่สาม คือ มิติความยั่งยืน ซึ่งมุ่งทำให้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการนิเทศการศึกษาฝังรากเป็นวัฒนธรรมการทำงานประจำของสถานศึกษา ไม่ใช่เพียง กิจกรรมหรือโครงการระยะสั้นที่สิ้นสุดลงเมื่อหมดระยะเวลาดำเนินงานหรือสิ้นสุดงบประมาณ แนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนความร่วมมือ การกระจายภาวะผู้นำ และการเรียนรู้ร่วมกันนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจน จาก UNESCO รวมทั้งปรากฏในงานวิจัยไทยด้านการนิเทศภายในและการนิเทศแบบโค้ชและพี่เลี้ยง

ผู้เขียนสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ควรถูกมองในฐานะเป็นระบบที่สนับสนุนการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ มากกว่ากลไกในการตรวจสอบควบคุม เพราะหัวใจสำคัญของการนิเทศการศึกษาแนวใหม่ คือ การพัฒนาครู พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาที่มั่นคงในระยะยาว

ความท้าทายของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่

แม้การนิเทศการศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู แต่การดำเนินงานในยุควิถีใหม่ยังเผชิญกับข้อท้าทายหลายประการที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในระดับระบบ ประการแรก คือ ความแตกต่างของบริบทสถานศึกษา ทั้งในด้านขนาดโรงเรียน ทรัพยากรทางการศึกษา โครงสร้าง พื้นฐานด้านดิจิทัล ความพร้อมของครู ตลอดจนลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งทำให้การกำหนด แนวทางนิเทศแบบเดียวกันทั้งระบบอาจไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของแต่ละพื้นที่ UNESCO IIEP ชี้อย่างชัดเจนว่า ความหลากหลายของบริบททำให้การปฏิรูปทางการศึกษาไม่อาจดำเนินไปอย่างเหมือนกันในทุกโรงเรียนหรือ ทุกภูมิภาคได้ เนื่องจากความเป็นจริงในพื้นที่ โครงสร้างการกำกับดูแล และวัฒนธรรมองค์กรล้วนส่งผลต่อ แนวทางการปฏิบัติ ดังนั้น การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนความเข้าใจ บริบทของสถานศึกษาอย่างแท้จริง มากกว่าการยึดแบบแผนเดียวกันในเชิงส่วนกลาง (OECD, 2026) นอกจากนี้ ในเรื่องของภาระงานและบทบาทของครูที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในบริบทปัจจุบัน ครูมิได้ทำหน้าที่เพียง ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ เทคโนโลยี รูปแบบการเรียนรู้ และความต้องการ ที่หลากหลายของผู้เรียน OECD ระบุว่า สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทำให้ครูจำเป็นต้องเรียนรู้ ปรับปรุง และ พัฒนาการปฏิบัติงานของตนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องได้รับการสนับสนุนด้านการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อให้สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ ด้วยเหตุนี้ หากการนิเทศการศึกษายังคงเน้น การตรวจสอบผลการสอนในลักษณะควบคุมมากกว่าการสนับสนุน ย่อมเสี่ยงต่อการสร้างแรงกดดันแก่ครูมากกว่า การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างแท้จริง (OECD, 2026)

ความท้าทายทางด้านด้านภาวะผู้นำทางวิชาการและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน หลักฐานจาก OECD ชี้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเกิดความร่วมมือระหว่างครูและการสนทนาเชิงสะท้อนเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน ขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำแบบกระจายยังเอื้อต่อการสร้างความรู้สึกร่วมในเป้าหมายของโรงเรียนและการพัฒนาไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากโรงเรียนยังขาดผู้นำที่ส่งเสริมการร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ และร่วมรับผิดชอบ การนิเทศการศึกษามักจะถูกจำกัดให้เป็นภารกิจของศึกษานิเทศก์หรือผู้รับผิดชอบบางฝ่ายเท่านั้น โดยไม่สามารถฝังตัวเป็นวัฒนธรรมการทำงานของทั้งองค์กรได้ (OECD, 2026) นอกจากนี้ ความท้าทายด้านการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างมีคุณภาพ แม้ปัจจุบันจะมีการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เข้ามาสนับสนุนการนิเทศการศึกษาและการประกันคุณภาพภายในมากขึ้น แต่ประสิทธิผลของการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญหลายประการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุว่า AI สามารถช่วยประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์และช่วยระบุจุดเด่นกับจุดที่ควรพัฒนาได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำแผนพัฒนา การเขียน SAR และการนิเทศภายในได้ อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีมาใช้จะเกิดประโยชน์ได้จริงต่อเมื่อผู้บริหารและครูมีสมรรถนะด้านดิจิทัลเพียงพอ มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีแนวทางกำกับด้านจริยธรรมและความเหมาะสมในการใช้งานอย่างรอบคอบ มิฉะนั้น เทคโนโลยีอาจกลายเป็นเพียงเครื่องมือเชิงนโยบายที่ไม่สามารถยกระดับคุณภาพการนิเทศการศึกษาได้ในทางปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) นอกจากนี้ การเชื่อมโยงการนิเทศการศึกษาเข้ากับระบบประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง แม้กฎหมายการศึกษาไทยจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาจำนวนไม่น้อยยังดำเนินการนิเทศการศึกษา และการประกันคุณภาพ แยกออกจากกัน ส่งผลให้การเก็บข้อมูล การสะท้อนผล และการวางแผนพัฒนาไม่เชื่อมต่อกันเป็นวงจรเดียว เมื่อขาดความต่อเนื่องดังกล่าว การนิเทศการศึกษาจึงมีแนวโน้มจะกลายเป็นกิจกรรมเฉพาะช่วงเวลา มากกว่าจะเป็นกลไกการเรียนรู้ขององค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้เขียนสรุปได้ว่า ความท้าทายของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่มิได้อยู่ที่เทคนิคการนิเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่ความสามารถของระบบการศึกษาในการออกแบบการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษา ลดภาระและเพิ่มพลังการเรียนรู้ของครู พัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการ สร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร และเชื่อมโยงการใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นวงจรพัฒนาคุณภาพเดียวกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อการนิเทศการศึกษาสามารถทำหน้าที่เช่นนี้ได้ จึงจะมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างแท้จริง

หลักการของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักการที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษา ความซับซ้อนของระบบ และความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง หลักการดังกล่าวมิได้เป็นเพียงแนวทางเชิงเทคนิค หากแต่เป็นกรอบคิดเชิงระบบที่เชื่อมโยงระดับห้องเรียน โรงเรียน และนโยบายเข้าด้วยกัน โดยสามารถสังเคราะห์เป็นหลักการสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. การยึดบริบทเป็นฐาน (Context-Based Supervision)

หลักการสำคัญประการแรกของการนิเทศการศึกษาอย่างยั่งยืน คือ การตั้งต้นจากความเข้าใจบริบทของสถานศึกษา ครู ผู้เรียน และชุมชนอย่างรอบด้าน เนื่องจากการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่อาจใช้รูปแบบหรือสูตรสำเร็จเดียวกันได้ในทุกพื้นที่ ความแตกต่างด้านทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ขนาดโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร และลักษณะผู้เรียน ล้วนส่งผลต่อแนวทางการพัฒนา UNESCO IIEP ผ่านงานของ International Institute

for Educational Planning (IIEP) ระบุว่า การดำเนินนโยบายและการปฏิรูปการศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ และให้ความสำคัญกับลำดับความจำเป็นของแต่ละชุมชนการศึกษา (UNESCO IIEP, 2025)

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาที่มีคุณภาพจึงควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ของโรงเรียนเป็นฐาน ไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับผู้เรียน ปัญหาการเรียนรู้ ความพร้อมด้านสื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนเสียงสะท้อนจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน การออกแบบกระบวนการนิเทศการศึกษาจึงต้องมีความยืดหยุ่น และตั้งอยู่บนความเข้าใจบริบทจริง มากกว่าการยึดแบบแผนส่วนกลางอย่างตายตัว

2. การมุ่งพัฒนามากกว่าควบคุม (Development-Oriented Supervision)

การนิเทศการศึกษาอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากการตรวจสอบเพื่อควบคุมไปสู่การสนับสนุนเพื่อเสริมพลังโดยถือว่าครูเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง OECD ชี้ว่า การเติบโตทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (continuous professional learning) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของงาน ความหลากหลายของผู้เรียน และความคาดหวังทางสังคมที่เพิ่มสูงขึ้น (OECD, 2020) ภายใต้หลักการนี้การนิเทศการศึกษาควรใช้กระบวนการโค้ช (coaching) การเป็นพี่เลี้ยง (mentoring) การสะท้อนคิด (reflective dialogue) และการวางแผนพัฒนาร่วมกัน มากกว่าการให้คำสั่งหรือข้อเสนอแนะฝ่ายเดียว แนวทางดังกล่าวจะช่วยสร้างความไว้วางใจ ส่งเสริมความเป็นเจ้าของการพัฒนา และทำให้ครูเกิดการเรียนรู้เชิงลึกจากการปฏิบัติจริง

3. การใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการและภาวะผู้นำแบบกระจาย (Instructional and Distributed Leadership)

การนิเทศการศึกษาที่ยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา OECD รายงานว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างวัฒนธรรมการร่วมมือของครู และการเกิดบทสนทนาเชิงสะท้อนเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน (OECD, 2020) ขณะเดียวกัน แนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจาย (distributed leadership) ช่วยให้ครู หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และบุคลากรอื่น ๆ มีบทบาทในการตัดสินใจและร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา การกระจายภาวะผู้นำเช่นนี้ส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมต่อเป้าหมายของโรงเรียน ทำให้การนิเทศการศึกษาไม่เป็นภารกิจเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่กลายเป็นกลไกการพัฒนาของทั้งองค์กร

4. เชื่อมโยงกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)

การพัฒนาครูอย่างยั่งยืนไม่ควรเกิดขึ้นแบบต่างคนต่างทำ หากแต่ควรเกิดผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียนและเครือข่ายวิชาชีพ OECD ชี้ว่า โรงเรียนที่มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้ครูแลกเปลี่ยนสะท้อนคิด และทดลองแนวทางการสอนใหม่ ๆ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาคุณภาพการสอนได้อย่างต่อเนื่องมากกว่าโรงเรียนที่ครูทำงานอย่างโดดเดี่ยว (OECD, 2016) ดังนั้น การนิเทศการศึกษาควรจัดให้มีวง PLC การศึกษาชั้นเรียน (lesson study) การสะท้อนหลังสอน (post-lesson reflection) และการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การพัฒนากลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ไม่ใช่กิจกรรมเฉพาะกิจ

5. ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลอย่างมีจริยธรรม (Ethical Use of Technology and Data)

ในยุควิถีใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการนิเทศการศึกษา ทั้งด้านการเก็บข้อมูล การติดตามผล การประชุมออนไลน์ การให้ข้อเสนอแนะ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า AI สามารถสนับสนุนการนิเทศการศึกษาและการติดตามภายในสถานศึกษาได้ โดยช่วยประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์ และชี้จุดเด่นหรือจุดที่ควรพัฒนาได้อย่างแม่นยำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568)

อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนของการใช้เทคโนโลยีขึ้นอยู่กับการคำนึงถึงหลักจริยธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการใช้งาน ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและครู หากขาดกรอบกำกับที่เหมาะสม เทคโนโลยีอาจกลายเป็นภาระหรือสร้างความเหลื่อมล้ำแทนที่จะส่งเสริมคุณภาพ

6. เชื่อมการนิเทศการศึกษากับระบบประกันคุณภาพภายใน (Integration with Internal Quality Assurance)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ของไทยกำหนดให้การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มุ่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเป็นความรับผิดชอบร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การนิเทศการศึกษาอย่างยั่งยืนจึงไม่ควรถูกแยกออกจากระบบประกันคุณภาพ หากแต่ควรทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติ ที่ทำให้ระบบประกันคุณภาพเกิดผลในห้องเรียนจริง

การเชื่อมโยงดังกล่าวควรปรากฏในรูปของการกำหนดเป้าหมายร่วม การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การติดตามผลการพัฒนา การสะท้อนผลเชิงระบบ และการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง เมื่อการนิเทศการศึกษาและการประกันคุณภาพดำเนินไปในวงจรเดียวกัน การพัฒนาคุณภาพจึงจะมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพที่มีลักษณะเชิงระบบและเชิงบริบท มิใช่เพียงกลไกการตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู หากแต่เป็นกระบวนการสนับสนุน ส่งเสริม และเสริมพลังให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

การยึดบริบทเป็นฐาน นั้นเป็นการนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนความเข้าใจบริบทจริงของสถานศึกษา ครู ผู้เรียน และชุมชน โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการออกแบบกระบวนการนิเทศที่ยืดหยุ่นและเหมาะสม แทนการใช้รูปแบบมาตรฐานเดียว เพื่อให้การพัฒนามีความสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะพื้นที่และเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

การมุ่งพัฒนามากกว่าควบคุม นั้นการนิเทศควรเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมตรวจสอบไปสู่การสนับสนุนและเสริมพลังครู โดยใช้กระบวนการพัฒนาเชิงวิชาชีพ เช่น การโค้ช การให้คำปรึกษา และการสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่อง สร้างความไว้วางใจ และทำให้ครูเกิดการพัฒนาจากภายในอย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำทางวิชาการและภาวะผู้นำแบบกระจาย เป็นการนิเทศที่ยั่งยืนต้องอาศัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาองค์กร เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วม เสริมพลังทีมงาน และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งองค์กร

การเชื่อมโยงกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การนิเทศควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของครูผ่านกระบวนการ PLC เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาชั้นเรียน และการสะท้อนคิด เพื่อสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ลดการทำงานแบบโดดเดี่ยว และยกระดับคุณภาพการสอนอย่างยั่งยืน

การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลอย่างมีจริยธรรม การนิเทศควรใช้เทคโนโลยีและข้อมูล สนับสนุนการตัดสินใจและการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการคำนึงถึงจริยธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล ความโปร่งใส และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมคุณภาพอย่างแท้จริง

การเชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพภายใน การนิเทศควรบูรณาการเข้ากับระบบประกันคุณภาพภายในโดยทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติในการขับเคลื่อนคุณภาพสู่ห้องเรียน ผ่านการตั้งเป้าหมายร่วม การใช้ข้อมูลการติดตามผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนามีความเป็นระบบและยั่งยืน

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนยึดหลักการสำคัญ ได้แก่ การอิงบริบท การมุ่งพัฒนา การใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และการบูรณาการกับระบบคุณภาพ ซึ่งร่วมกันทำให้การนิเทศเปลี่ยนจากกลไกควบคุม เป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน

จากการสังเคราะห์เอกสารนโยบายทางการศึกษา งานวิจัยเชิงประจักษ์ และแนวคิดร่วมสมัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู สามารถเสนอองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนได้ 6 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพจริงและความต้องการจำเป็น (Needs and Context Analysis)

การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ของสถานศึกษา ทั้งในระดับผลลัพธ์ผู้เรียน สมรรถนะครู ความพร้อมด้านเทคโนโลยี ปัญหาการจัดการเรียนรู้ และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO IIEP ที่เน้นการดำเนินนโยบายและการปฏิรูปการศึกษาบนฐานของบริบทเฉพาะพื้นที่ (context-responsive reform) มิใช่การใช้แนวทางเดียวกันทุกโรงเรียน (UNESCO IIEP, 2025) ในบริบทประเทศไทย งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในยุค New Normal สะท้อนกรอบการพิจารณาที่ครอบคลุมมิติการบริหารจัดการทั้งด้านการวางแผน การจัดองค์การ ภาวะผู้นำ การควบคุม และการประเมินผล ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการนิเทศการศึกษาที่ดีต้องพิจารณาระบบโรงเรียนโดยรวม ไม่ใช่จำกัดเฉพาะการสังเกตชั่วโมงสอนรายบุคคล

2. การวางแผนนิเทศแบบร่วมสร้าง (Collaborative Planning)

รูปแบบการนิเทศการศึกษาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนกระบวนการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และครูผู้สอน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้ครูเห็นคุณค่าและความหมายของการพัฒนา เกิดความเป็นเจ้าของ (ownership) ต่อกระบวนการนิเทศการศึกษา และลดแรงต้านที่อาจเกิดจากการสั่งการแบบบนลงล่าง OECD ระบุว่า การเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพควรตั้งอยู่บนความร่วมมือและเป้าหมายร่วมในระดับโรงเรียน (OECD, 2020)

การวางแผนแบบร่วมสร้างยังช่วยเปลี่ยนบทบาทของการนิเทศการศึกษาจากพื้นที่ประเมิน ไปสู่พื้นที่เรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อความไว้วางใจและความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว

3. การนิเทศการศึกษาผ่านการโค้ชแบบพี่เลี้ยง และ PLC (Coaching, Mentoring, and PLC-Based Supervision)

หลักฐานจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศชี้ตรงกันว่า การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิผลควรดำเนินผ่านกระบวนการต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษาปัญหา การสร้างความตระหนัก การวางแผน การโค้ชและสนับสนุน การติดตามประเมินผล และการขยายเครือข่ายการพัฒนา แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาครูของ OECD ที่เน้น coaching และ collaborative professional learning เป็นกลไกหลักของการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมการสอน (OECD, 2020)

การจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) การศึกษาชั้นเรียน (lesson study) และการสะท้อนหลังสอน (post-lesson reflection) ทำให้การนิเทศการศึกษาไม่สิ้นสุดลงที่การสังเกตครั้งเดียว แต่เกิดวงจรพัฒนาต่อเนื่องและเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร

4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI (Digital and AI-Enhanced Supervision)

ในยุควิถีใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการนิเทศการศึกษา ทั้งในรูปแบบพบหน้า ออนไลน์ และแบบผสมผสาน (hybrid supervision) ตัวอย่างเช่น การประชุมสะท้อนผลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การจัดเก็บหลักฐานการสอนในระบบดิจิทัล การใช้แดชบอร์ดติดตามผล และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย AI

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่า AI สามารถช่วยประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์ วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา และสนับสนุนการจัดทำรายงานประกันคุณภาพภายในได้อย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและผู้บริหาร ควบคู่กับการกำกับด้านจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568)

5. การประเมินเพื่อพัฒนา (Developmental Evaluation)

การประเมินผลการนิเทศการศึกษาไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบว่าครูปฏิบัติตามข้อเสนอแนะหรือไม่ แต่ควรมุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของการนิเทศการศึกษาต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ความร่วมมือของครู ความเชื่อมั่นในวิชาชีพ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน OECD ชี้ว่า การพัฒนาวิชาชีพที่มีคุณภาพต้องเชื่อมโยงกับการสะท้อนผลและการใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานอย่างเป็นระบบ (OECD, 2020)

นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ครูประเมินตนเอง (self-assessment) และสะท้อนการเรียนรู้ของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเป็นเจ้าของการพัฒนาและสร้างแรงจูงใจภายใน

6. การขยายผลและสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Scaling and Institutionalization)

ความยั่งยืนของรูปแบบการนิเทศการศึกษาจะเกิดขึ้นได้เมื่อผลสำเร็จจากกระบวนการนิเทศการศึกษาถูกนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขยายผล และฝังรากเป็นวัฒนธรรมองค์กร การเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี (best practices) การเชิดชูครูผู้นำ การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสาระหรือโรงเรียน และการบูรณาการบทเรียนจากการนิเทศการศึกษาเข้าสู่แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ล้วนเป็นกลไกสำคัญของการสร้างความต่อเนื่อง

นอกจากนี้ OECD ชี้ว่า โรงเรียนที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการและวัฒนธรรมความร่วมมือสูง มักสามารถเปลี่ยนการพัฒนาระยะสั้นให้กลายเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ในระยะยาว ขณะเดียวกัน งานวิชาการไทยจำนวนมากสะท้อนว่า การสร้างเครือข่ายและการเสริมขวัญกำลังใจครูเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากองค์ประกอบของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน ผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการนิเทศการศึกษาได้ว่า 2N2CDS Model ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน

จากภาพที่ 1 การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการ N2C2DS มีขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs and Context Analysis)

เป็นขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นของครู ผู้เรียน และสถานศึกษา โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูลผู้เรียน และบริบทของโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางการนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพจริง

2. การวางแผนการนิเทศแบบร่วมสร้าง (Collaborative Planning)

มุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ ชุมชนวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยอาศัยแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นฐานสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. การนิเทศผ่านการโค้ชแบบพี่เลี้ยงและ (PLC Coaching and Mentoring, and PLC-Based Supervision)

เป็นกระบวนการนิเทศเชิงพัฒนา โดยใช้การโค้ช การให้คำปรึกษา และการสะท้อนคิด เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่าการควบคุม

4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital and AI-Enhanced Supervision)

เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การให้ข้อเสนอแนะ และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

5. การประเมินเพื่อการพัฒนา (Developmental Evaluation)

เป็นกระบวนการประเมินที่มุ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การปรับปรุง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลและข้อสะท้อนกลับเพื่อปรับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง แทนการตัดสินคุณค่าเพียงปลายทาง

6. การขยายผลและสร้างพัฒนาองค์กร (Scaling and Institutionalization)

เป็นกระบวนการนำผลสำเร็จจากนวัตกรรมหรือแนวปฏิบัติที่ดีไปขยายผลในวงกว้าง พร้อมทั้งพัฒนาให้ฝังอยู่ในโครงสร้าง ระบบ และวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวทางขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติการในโรงเรียน รวมทั้งมิติด้านเทคโนโลยีและข้อมูล โดยมีการบูรณาการเป้าหมายด้านคุณภาพการเรียนรู้เข้ากับการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง แนวทางสำคัญสามารถจำแนกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย (Policy Level)

ในระดับนโยบาย ควรปรับกรอบแนวคิดการนิเทศการศึกษาจากการมุ่งเน้นความครบถ้วนของเอกสาร หลักฐาน และการปฏิบัติตามแบบฟอร์ม ไปสู่การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนและการเติบโตทางวิชาชีพของครูเป็นสำคัญ การกำหนดตัวชี้วัดควรมุ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ มากกว่าการตรวจสอบความสอดคล้องทางเอกสารเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบข้อมูลกลางที่มีมาตรฐานเดียวกัน และการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีในการนิเทศการศึกษาเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ การลงทุนเชิงระบบดังกล่าวจะทำให้การนิเทศการศึกษาไม่เป็นภาระเพิ่มเติม แต่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา (Educational Service Area Level)

เขตพื้นที่การศึกษาควรปรับบทบาทจากหน่วยกำกับสั่งการ ไปสู่การเป็นหน่วยเสริมพลัง (empowering agency) ที่สนับสนุนโรงเรียนตามบริบทของตน โดยจัดระบบนิเทศที่ยืดหยุ่นและแตกต่างตามความต้องการจำเป็นของแต่ละโรงเรียน พัฒนาเครื่องมือกลางที่ใช้งานง่าย ลดความซ้ำซ้อนของเอกสาร และไม่เพิ่มภาระงานที่ไม่จำเป็น

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน เช่น เครือข่ายครูผู้นำ เครือข่ายผู้บริหารทางวิชาการ หรือคลินิกนิเทศเฉพาะด้าน เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการในลักษณะเครือข่ายจะช่วยให้การพัฒนาครูไม่จำกัดอยู่เพียงการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นทางการไม่กี่ครั้งต่อปี แต่เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา

3. ระดับสถานศึกษา (School Level)

ในระดับสถานศึกษา การนิเทศภายในควรถูกยกระดับเป็นวาระสำคัญของการบริหารวิชาการ และเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับแผนพัฒนาคุณภาพ แผนปฏิบัติการประจำปี และระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการ (instructional leader) ที่ส่งเสริมการพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง มากกว่ามุ่งเน้นการบริหารจัดการเชิงธุรการเพียงอย่างเดียว

การสังเกตชั้นเรียนควรเป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ (constructive classroom observation) ที่มุ่งให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา ไม่ใช่การประเมินเชิงลงโทษ ควบคู่กับการสนับสนุนให้เกิดวง PLC อย่างสม่ำเสมอ และการจัดสรรเวลาให้ครูได้สะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริง มิใช่เพียงการจัดประชุมตามปฏิทินโดยขาดกระบวนการเรียนรู้เชิงลึก

4. ระดับครูและชุมชนวิชาชีพ (Teacher and Professional Community Level)

ในระดับครู ควรปรับมุมมองให้ครูเป็นผู้ร่วมออกแบบการนิเทศ มากกว่าผู้รับการประเมินเพียงฝ่ายเดียว การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาชีพ (psychological safety) ที่เอื้อให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนปัญหา ทดลองนวัตกรรม และสะท้อนข้อผิดพลาดโดยไม่ถูกตีตรา จะช่วยให้การนิเทศการศึกษานำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ควรถูกใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะช่วยลดความโดดเดี่ยวของครู และส่งเสริมการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาในระดับนี้จึงควรเน้นการสนทนาเชิงสะท้อน การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และการสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า แนวทางขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้ง 5 ระดับ อย่างสอดประสานกัน กล่าวคือ นโยบายต้องเอื้อต่อการพัฒนา เขตพื้นที่ต้องทำหน้าที่เสริมพลัง โรงเรียนต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ครูต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเทคโนโลยีต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุน ไม่ใช่ภาระเพิ่มเติม เมื่อทุกระดับทำงานเชื่อมโยงกันเป็นระบบ การนิเทศการศึกษาจึงจะสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

สรุป

การนิเทศการศึกษาในยุควิถีใหม่ (New Normal) คือกระบวนการเชิงระบบที่เปลี่ยนผ่านจากการควบคุมตรวจสอบไปสู่การ “สนับสนุนและเสริมพลัง” เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการสร้าง วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (PLC) และการใช้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจเพื่อให้สถานศึกษาปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้ทันท่วงที กระบวนการนี้ขับเคลื่อนผ่านโมเดล 2N2CDS ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การวิเคราะห์ความต้องการและบริบทจริงของสถานศึกษา (Needs) 2) การวางแผนร่วมสร้างเป้าหมายระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู (Next Steps Collaborative Planning) 3) การพัฒนาครูผ่านการเป็นพี่เลี้ยงและการสะท้อนคิด

(Coaching & Mentoring) 4) การใช้เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์สนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม (Digital & AI) 5) การประเมินเพื่อการพัฒนาเชิงคุณภาพมากกว่าเอกสาร (Developmental Evaluation) และ 6) ขยายผลความสำเร็จให้กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร(Scaling & Institutionalization) สุดท้ายนี้การขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการตั้งแต่ระดับนโยบายที่เน้นผลลัพธ์ผู้เรียน เขตพื้นที่ที่ทำหน้าที่เสริมพลัง สถานศึกษาที่สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาชีพ และครูที่ร่วมออกแบบการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างมั่นคงในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ธิดา ขันดาวงศ์ และคณะ. (2557). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแนวใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารราชพฤกษ์, 12(1), 45-51.

วารุณี ลัภนโชคดี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

วิชิรตา วรธาดาสวัสดิ์. (2566). รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2565). การนิเทศการศึกษา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 5(2), 100-114.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). แนวทางการใช้ AI เพื่อส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://shorturl.asia/NrFUW

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). การพัฒนาการคุณภาพการนิเทศการศึกษา ปีงบประมาณ 2566. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2567 จาก https://shorturl.asia/jIaOH

เอกรัฐ ทุ่งอ่วน. (2565). รูปแบบการนิเทศแนวใหม่: ทางออกของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน. วารสารบัณฑิตปริทรรศน์ศึกษา มจร วิทยาเขตแพร่, 9(1), 241-251.

OECD. (2016). PISA 2015 results (Volume I): Excellence and equity in education. Retrieved August 22, 2017, from https://shorturl.asia/xInS4

_____. (2020). Professional growth in times of change: Supporting teachers' continuing professional learning and co llaboration. Retrieved June 25, 2022, from https://shorturl.asia/faSnu

_____. (2026). Alternative pathways into teaching: Broadening access and expanding diversity. Retrieved February 20, 2026, from https://shorturl.asia/Zp28J

UNESCO IIEP. (2025). Leveraging the potential of the middle tier to improve education outcomes: The role of a capacity assessment framework. Paris: UNESCO IIEP.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 13-24

บทความวิจัย

รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา*

A COMPETENCY DEVELOPMENT MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATORS ACCORDING TO THE 21ST CENTURY EDUCATIONAL MANAGEMENT CONCEPT OF THE SCHOOL UNDER THE MUNICIPALITY PHANG NGA PROVINCE

ศุภรัตน์ ทรายทอง*, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, วิชัย แหวนเพชร
Suparat Saithong*, Werayut Chatakan, Wichai Waenphet
หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Doctoral Program in Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: kruasuparat514@gmail.com
*Tel: 087-885-5514

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การวิจัยแบบผสมผสาน ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหาร และผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 90 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน โดยการเลือกแบบเจาะจง การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินรูปแบบ โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น 0.911 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบหลักของการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา 8 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การบริหารจัดการองค์กร การบริหารนโยบายและกลยุทธ์ การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน การบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ การบริหารทั่วไป และการบริหารงานบุคคล องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวม ค่าเฉลี่ย 4.60 2) การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 รูปแบบ มีหลักการ 5 ประการ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการพันธกิจ การเสริมสร้างสมรรถนะ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร และการพัฒนาความยั่งยืน และ 3) การสัมมนาและการสนทนากลุ่ม พบว่า การนำรูปแบบไปใช้มีข้อจำกัด 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะ 2) การคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และ 3) การเสริมแรงในการเรียนรู้และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

คำสำคัญ: รูปแบบ, สมรรถนะผู้บริหาร, สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

*Received April 23, 2026; Revised May 7, 2026; Accepted May 15, 2026

Abstract

This research aims to 1) Analyze the components of 21st-century school administrator competency enhancement, 2) Create a model for 21st-century school administrator competency enhancement, and 3) Examine the model for 21st-century school administrator competency enhancement. A mixed-methods research design was used. Five key informants were school administrators and principals. The sample consisted of 90 teachers and chairpersons of basic education school boards, selected using purposive sampling based on the Krejcie-Morgan table. Nine experts and qualified individuals participated in expert-based seminars and nine participants in focus group discussions, also selected using purposive sampling. The research instruments included questionnaires, interviews, and model evaluation forms. The questionnaire had a reliability coefficient of 0.911. Statistical analysis included mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) The eight main components of 21st-century school administrator competency enhancement were: leadership, interpersonal skills, organizational management, policy and strategy management, curriculum and instruction management, administrative management, finance and budget management, general administration, and personnel management. The overall average score for the components of 21st-century school administrator competency enhancement was 4.60. 2) The development of a model for enhancing 21st-century school administrator competencies incorporates five principles: participatory management, mission integration, competency enhancement, organizational culture promotion, and sustainability development. and 3) Seminars and focus group discussions revealed three limitations in implementing this model: 1) A shared vision and goals for competency development; 2) Consideration of its suitability to the school context; and 3) Reinforcement of learning and development to equip school administrators with the competencies to improve educational quality.

Keywords: Model, Competency Administrators, The 21st Century Educational

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในเศรษฐกิจและสังคมโลก ซึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งผลกระทบต่อการบริหารการศึกษาในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่กำลังมุ่งพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศที่มีความสามารถในด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ดังนั้น ระบบการศึกษาในประเทศจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ไม่เพียงแต่สร้างความรู้ แต่ยังเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การแก้ปัญหา (Problem Solving) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ซึ่งถือเป็นทักษะที่สำคัญในยุคที่โลกมีการเชื่อมต่อและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ในด้านการบริหารสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและสามารถนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การมีสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการนำองค์กรผ่านการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารการศึกษาและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในโรงเรียน (อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์, 2567) การมีสมรรถนะที่สูงของผู้บริหาร ยังเชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน โดยผู้บริหารที่มีสมรรถนะในการบริหารการศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ทำให้ผลการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่เพียงแต่มีทักษะในการบริหารจัดการองค์กร แต่ยังต้องสามารถสร้างความร่วมมือและกระตุ้นบุคลากรในสถานศึกษาให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะสูงจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและการตอบสนองต่อความต้องการในระดับสากล ซึ่งมีงานวิจัย ที่พบว่า สมรรถนะผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r \approx 0.78$) ซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้บริหารมีสมรรถนะที่ดี การบริหารจัดการและผลการดำเนินงานของโรงเรียนก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้บริหาร ในด้านต่าง ๆ อยู่ในช่วง 4.48 - 4.65 (จากคะแนนเต็ม 5) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การมุ่งผลสัมฤทธิ์” ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้บริหารมุ่งมั่นในผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นอย่างดี (นุชนรา รัตนศิระประภา, 2557) การพัฒนาเหล่านี้จะช่วยให้สถานศึกษามีการบริหารที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้กำหนดให้ “การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้าง ศักยภาพประชากรในทุกช่วงวัย ให้คนในสังคมไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีมีทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 และมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต

ดังนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและดำเนินการตามมาตรฐานวิชาชีพข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละตัวแบบสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเพื่อให้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนา คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมการบริหารโรงเรียนนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากการพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณสมบัติตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาแล้วยังเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอีกทางหนึ่งด้วย เพราะการที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะสูงจะส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อดำเนินการวิจัยใน 3 ระยะหลัก กำหนดวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการบริหาร และประสบผลสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา จำนวน 3 คน และผู้บริหารระดับผู้อำนวยการกองการศึกษา สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ ด้านการจัดการศึกษา จำนวน 2 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยทุกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ข้าราชการครู จำนวน 5 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 90 คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครซี และมอร์แกน ระดับความเชื่อมั่น 95% (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.20 - 1.00 และเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ปรับข้อความตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ นำแบบวัดไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.911 และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา และยืนยันร่างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิระดับนโยบาย นักวิชาการ และผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จในการบริหาร หรือมีประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาที่มีระบบการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพในระดับดีเยี่ยม จำนวน 9 คน เลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบการสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา พบว่า

1. ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา พบว่า การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีองค์ประกอบหลัก 8 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) การบริหารจัดการองค์กร 4) การบริหารนโยบาย

และกลยุทธ์ 5) การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) การเงินและงบประมาณ 7) การบริหารทั่วไป และ 8) การบริหารงานบุคคล ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบนั้น ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการขององค์กร เพื่อการพัฒนาผู้เรียนและความสำเร็จของสถานศึกษา การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการพัฒนา การประเมินผล การสะท้อนผล และการปรับปรุง โดยขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องมีการประเมินผลและสะท้อนกลับเพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ยืนยันว่ากระบวนการและองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง และการเสริมสร้างสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพในผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับความท้าทายในยุคสมัยใหม่ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องมีการสร้างการทำงานเป็นทีม การประสานความร่วมมือกับชุมชน และการพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพเพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา มีผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา ใน 8 องค์ประกอบ โดยรวมและรายองค์ประกอบ

(n = 90)

สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา	สภาพปัจจุบัน		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ภาวะผู้นำ (Leadership)	4.71	0.307	มากที่สุด
2. การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (People and Interpersonal)	4.58	0.297	มากที่สุด
3. การบริหารจัดการองค์กร (Organization Management)	4.67	0.336	มากที่สุด
4. การบริหารนโยบาย กลยุทธ์ สถานศึกษา (School Policy Management and Strategy)	4.55	0.272	มากที่สุด
5. การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction Management)	4.56	0.267	มากที่สุด
6. การบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ (Administrative, Financial and Budgeting Management)	4.57	0.217	มากที่สุด
7. การบริหารทั่วไป (General Management)	4.61	0.234	มากที่สุด
8. การบริหารงานบุคคล (Human Resource Management)	4.60	0.276	มากที่สุด
โดยรวม	4.60	0.125	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นองค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60 ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.125) องค์ประกอบหลักที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ($\bar{X}$ = 4.71, S.D. = 0.307) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.336) ด้านการบริหารทั่วไป ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.234) ด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.276) ด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.297) ด้านการบริหารธุรการการเงินและงบประมาณ ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.217) การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.267) และด้านการบริหารนโยบาย กลยุทธ์สถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.272) ตามลำดับ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา

พบว่า รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา มีหลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 หลักการด้วยกัน คือ หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) ของผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หลักการบูรณาการพันธกิจของผู้บริหารสถานศึกษา (Integral Management) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย กลยุทธ์แนวทางในการปฏิบัติงาน หลักการเสริมสร้างสมรรถนะ (Competency) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายของบุคคล องค์กร หรือชุมชนอย่างยั่งยืน หลักการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) ในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบเปิดกว้าง สนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิด กล้าเรียนรู้ และหลักความยั่งยืน (Sustainability) เพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและนำพาองค์การไปในทิศทางของการเรียนรู้ที่ยอดเยี่ยมและมีความยั่งยืน

การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา มีกลไกและวิธีดำเนินงานของรูปแบบ โดยใช้กระบวนการ PDCA ช่วยในการขับเคลื่อน การดำเนินการขับเคลื่อนรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา 8 องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบมีวิธีการเสริมสร้างและระยะเวลาในการพัฒนา ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำ (Leadership) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการระดมความคิด (Brainstorming) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ด้วยกิจกรรมการสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาระยะเวลา 10 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 2 การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเครือข่าย (People Interpersonal and Networks) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการการศึกษาดูงาน (Field Trip/Field Study) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ด้วยกิจกรรมสถานศึกษาต้นแบบการบริหารงาน ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการองค์กร (Organization Management) เสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาการสอนงาน (Coaching) ด้วยกิจกรรมผู้บริหารมืออาชีพ ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารนโยบาย กลยุทธ์ สถานศึกษา (School Policy Management and Strategy) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาการสอนงาน (Coaching) การอบรม (Training) ด้วยกิจกรรมเทคนิคการจัดการ ระยะเวลา 5 ชั่วโมง

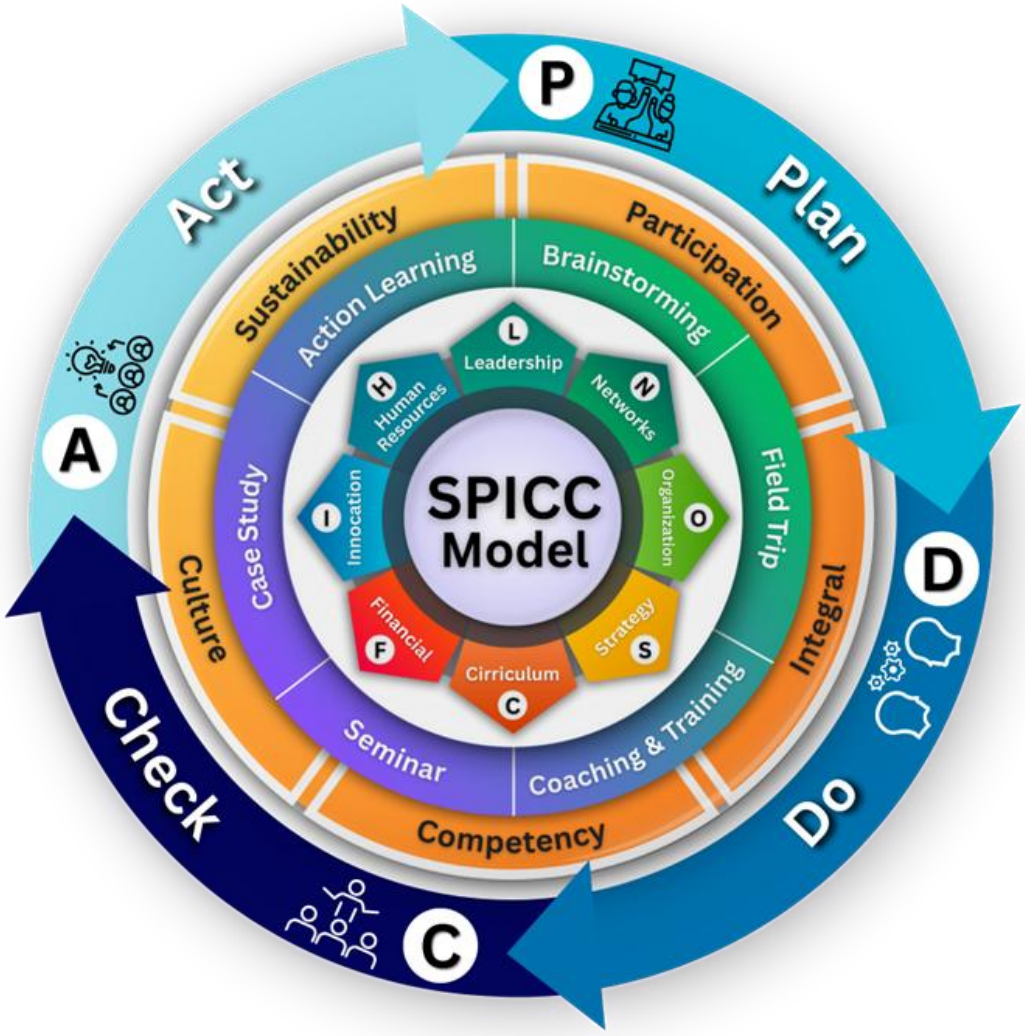
องค์ประกอบที่ 5 การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction Management) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา คือ การสัมมนา (Seminar) ด้วยกิจกรรมหลักสูตรและการเรียนการสอนยุคใหม่ ระยะเวลา 5 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ (Administrative, Financial and Budgeting Management) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาการระดมความคิด (Brainstorming) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ด้วยกิจกรรมกรรมการบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณสู่สถานศึกษา ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 7 การบริหารทั่วไป นวัตกรรมและเทคโนโลยี (General Management Innovation and Technology) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสอนงาน (Coaching) การอบรม (Training) กรณีศึกษา (Case Study) ด้วยกิจกรรม นวัตกรรมและเทคโนโลยีอนาคต ระยะเวลา 10 ชั่วโมง

องค์ประกอบที่ 8 การบริหารงานบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ (Human Resource Management) วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา คือ การสัมมนา (Seminar) ด้วยกิจกรรม มนุษยสัมพันธ์ ระยะเวลา 5 ชั่วโมง

จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติ (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ข้อจำกัดในการนำ SPICC Model รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 1 ซึ่งเงื่อนไขสามารถสรุปออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ภาพที่ 1 SPICC Model

1. ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาล ผู้อำนวยการสถานศึกษา ควรมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันในการที่จะมุ่งมั่นพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

2. ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาล ผู้อำนวยการสถานศึกษา นำรูปแบบแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาล ผู้อำนวยการสถานศึกษา ควรมีการเสริมแรงในการเรียนรู้และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะในการที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ผลงานการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา

พบว่า ผลการตรวจและยืนยันรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจากสถานศึกษาสังกัดเทศบาล รวมจำนวน 12 ท่าน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ด้านความเหมาะสม (Propriety) มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีความเป็นไปได้ (Feasibility) ในการนำรูปแบบไปปรับใช้ ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และความเป็นประโยชน์ (Utility) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความสอดคล้องและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา พบว่า

1. ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา พบว่า การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีองค์ประกอบหลัก 8 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) การบริหารจัดการองค์กร 4) การบริหารนโยบายและกลยุทธ์ 5) การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) การเงินและงบประมาณ 7) การบริหารทั่วไป และ 8) การบริหารงานบุคคล ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบนั้น ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการขององค์กร เพื่อการพัฒนาผู้เรียนและความสำเร็จของสถานศึกษา การเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการพัฒนา การประเมินผล การสะท้อนผล และการปรับปรุง โดยขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องมีการประเมินผลและสะท้อนกลับเพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ยืนยันว่ากระบวนการและองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง และการเสริมสร้างสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพในผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับความท้าทายในยุคสมัยใหม่ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องมีการสร้างการทำงานเป็นทีม การประสานความร่วมมือกับชุมชน และการพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณภาพเพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต เนื่องจากการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับความท้าทายในยุคสมัยใหม่ ในกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา มีการวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การพัฒนา การประเมินผล การสะท้อนผล และการปรับปรุง ซึ่งต้องมีการประเมินและสะท้อนกลับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญยังยืนยันว่า กระบวนการเหล่านี้สอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoyle, J. R. et al. ที่กล่าวถึงการนำทฤษฎีภาวะผู้นำมาใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นความสำคัญของวิสัยทัศน์ การกำหนดทิศทาง และการสร้างนวัตกรรมในองค์กรให้สามารถปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี (Hoyle, J. R. et al., 2005) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ English, F. W. ซึ่งเน้นการบริหารจัดการองค์กรในบริบทของการพัฒนาผู้บริหารที่มีทักษะในด้านการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาองค์กรการศึกษา (English, F. W., 2015) การเสริมสร้างสมรรถนะในด้านการทำงานร่วมกันกับชุมชนและองค์กรภายนอก เป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ โดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นและภาคเอกชนช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่ง

ในการพัฒนาองค์กรการศึกษาและสามารถนำทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กรจึงมีความสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูงในยุคนี้

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา พบว่า ระดับความคิดเห็นองค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60 องค์ประกอบหลักที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน และด้านการบริหารนโยบาย กลยุทธ์สถานศึกษา ตามลำดับ เนื่องจากการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและท้าทายในระบบการศึกษา โดยมีการมุ่งเน้นที่การพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการองค์กร และการประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำทฤษฎีและแนวปฏิบัติใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากแนวคิดของ Leithwood, K. A. & Jantzi, D. ที่ได้เสนอว่า ผู้นำการศึกษาจะต้องมีทักษะในการสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคที่ต้องเผชิญกับความท้าทายของการศึกษายุคใหม่ การเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพช่วยให้สามารถจัดการการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน การเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ยังต้องการการจัดการที่สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Leithwood, K. A. & Jantzi, D., 2005) ตามแนวคิดของ Hargreaves, A. & Fullan, M. ที่เน้นการปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการบริหารจัดการในยุคนี้ต้องยึดหลักความร่วมมือและการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012) การเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ นอกจากการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงแล้วยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในด้านการรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้นำการศึกษาต้องมีทักษะในการนำองค์กรผ่านความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันในสังคมโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาลจังหวัดพังงา

พบว่า รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา มีหลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 หลักการด้วยกัน คือ หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) ของผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หลักการบูรณาการพันธกิจของผู้บริหารสถานศึกษา (Integral Management) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย กลยุทธ์แนวทางในการปฏิบัติงาน หลักการเสริมสร้างสมรรถนะ (Competency) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายของบุคคลองค์กร หรือชุมชนอย่างยั่งยืน หลักการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) ในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบเปิดกว้าง สนับสนุนให้บุคลากรกล้าคิด กล้าเรียนรู้ และหลักความยั่งยืน (Sustainability) เพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและนำพาองค์การไปในทิศทางของการเรียนรู้ที่ยอดเยี่ยมและมีความยั่งยืน การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา มีกลไกและวิธีดำเนินงานของรูปแบบ โดยใช้กระบวนการ PDCA ช่วยในการขับเคลื่อน การดำเนินการขับเคลื่อนรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะ

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา วิธีดำเนินการรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา 8 องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบมีวิธีการเสริมสร้างและระยะเวลาในการพัฒนา ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำ (Leadership) องค์ประกอบที่ 2 การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเครือข่าย (People Interpersonal and Networks) องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการองค์กร (Organization Management) องค์ประกอบที่ 4 การบริหารนโยบาย กลยุทธ์ สถานศึกษา (School Policy Management and Strategy) องค์ประกอบที่ 5 การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน (Curriculum and Instruction Management) องค์ประกอบที่ 6 การบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ (Administrative, Financial and Budgeting Management) องค์ประกอบที่ 7 การบริหารทั่วไป นวัตกรรมและเทคโนโลยี (General Management Innovation and Technology) องค์ประกอบที่ 8 การบริหารงานบุคคลและมนุษยสัมพันธ์ (Human Resource Management) สอดคล้องกับแนวคิดการบูรณาการพันธกิจของผู้บริหารสถานศึกษา (Integral Management) แนวคิดของการบูรณาการพันธกิจเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน โดยมี Kaplan, R. S. & Norton, D. P. ในการนำเสนอแนวคิด Balanced Scorecard ที่เน้นการบูรณาการการบริหารเพื่อการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกันทั้งภายในองค์กร (Kaplan, R. S. & Norton, D. P., 1996) การบูรณาการพันธกิจเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน ซึ่งสามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในด้านต่าง ๆ ของการบริหาร โดยการเชื่อมโยงกันระหว่างองค์ประกอบทั้งหมดช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ และตามความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติ (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ข้อจำกัดในการนำ SPICC Model รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งเงื่อนไขสามารถสรุปออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ควรมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันในการที่จะมุ่งมั่นพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) นำรูปแบบแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ 3) ควรมีการเสริมแรงผลทางการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์ สอดคล้องกับแนวคิดของการเสริมแรงในการเรียนรู้และพัฒนาผู้บริหาร การเสริมสร้างสมรรถนะในผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ต่อเนื่อง และการพัฒนาให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับความท้าทายในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว Argyris, C. ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบสองชั้น (Double-loop learning) ที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาได้ทั้งในด้านทักษะการปฏิบัติ ในด้านการคิดวิเคราะห์ (Argyris, C., 1991) การนำ SPICC Model มาใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดที่กล่าวถึงนี้ โดยการตั้งวิสัยทัศน์ร่วมกัน การปรับรูปแบบการใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และการเสริมแรงในการเรียนรู้และพัฒนาเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา

พบว่า ผลการตรวจและยืนยันรูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจากสถานศึกษาสังกัดเทศบาล รวมจำนวน 12 ท่าน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดเทศบาล จังหวัดพังงา ด้านความเหมาะสม (Propriety) มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีความเป็นไปได้ (Feasibility) ในการนำรูปแบบไปปรับใช้ ด้านความสอดคล้อง (Congruity) และความเป็นประโยชน์ (Utility) มีความสอดคล้อง

และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้ มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ทุกรายการ ความเหมาะสม (Propriety) แนวคิดการปรับใช้รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษามีความสำคัญ เนื่องจากสถานศึกษามีลักษณะเฉพาะตัวและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน Mintzberg, H. กล่าวถึงการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทองค์กรที่ต้องปรับตามสภาพแวดล้อมและข้อจำกัด ความเป็นไปได้ (Feasibility) การที่รูปแบบเสริมสร้างสมรรถนะสามารถนำไปใช้ได้จริงมีความสำคัญในการพัฒนาองค์กรหรือสถานศึกษา การพิจารณาความเป็นไปได้ของการดำเนินการนั้นควรพิจารณาทรัพยากร บุคลากร และวัฒนธรรมองค์กรที่รองรับการเปลี่ยนแปลง (Mintzberg, H., 1994) แนวคิดของ Thompson, A. A. & Strickland, A. J. เน้นถึงการประเมินความเป็นไปได้ในการปรับใช้กลยุทธ์ในองค์กรหรือสถานศึกษาเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ความสอดคล้องและความเป็นประโยชน์ (Congruity and Utility) ความสอดคล้อง หมายถึง การที่รูปแบบหรือกลยุทธ์การพัฒนาสอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของสถานศึกษา ซึ่งสามารถเพิ่มความเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงได้ (Thompson, A. A. & Strickland, A. J., 2003) และแนวคิดของ Kotter, J. P. ได้พูดถึงความสำคัญของการสร้างการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่สอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ (Kotter, J. P., 1996) จากการตรวจสอบและยืนยันผลการดำเนินงานที่ใช้ SPICC Model ในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าแบบจำลองนี้มีความเหมาะสมในบริบทของสถานศึกษา และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปรับใช้ได้จริง โดยสามารถพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารในหลาย ๆ ด้านให้เหมาะสมกับความต้องการของสถานศึกษา อีกทั้งยังสร้างผลประโยชน์และความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบหลักของการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การบริหารจัดการองค์กร การบริหารนโยบายและกลยุทธ์ การบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน การบริหารธุรการ การเงินและงบประมาณ การบริหารทั่วไป และการบริหารงานบุคคล โดยแต่ละองค์ประกอบต้องการการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการขององค์กร ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า องค์ประกอบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.60 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีสมรรถนะในทุกด้านสูงที่สุด ผลการศึกษาที่เกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า รูปแบบนี้มีหลักการ 5 ประการ ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการพันธกิจ การเสริมสร้างสมรรถนะ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร และการพัฒนาความยั่งยืน ซึ่งใช้กระบวนการ PDCA ในการขับเคลื่อนกลไกและวิธีการในการพัฒนา โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การระดมความคิด การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาและการอบรม จากการสัมมนาและการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติ พบว่า การนำรูปแบบนี้ไปใช้มีข้อจำกัด 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาสมรรถนะ 2) การคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และ 3) การเสริมแรงในการเรียนรู้และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ข้อเสนอแนะระดับกองการศึกษา 1) หน่วยงานต้นสังกัดสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างความตระหนักและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่สถานศึกษาต้นแบบ 2) หน่วยงานต้นสังกัด ควรส่งเสริม สนับสนุน จัดอบรมผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้เรื่องสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และ 3) หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบ อย่างเต็มที่เต็มความสามารถตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะระดับสถานศึกษา 1) ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร ควรกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ วางแผนการปฏิบัติงาน แนวทางในการปฏิบัติงานและการขับเคลื่อนสถานศึกษา สู่การเป็นสถานศึกษาต้นแบบศตวรรษที่ 21 2) ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดความมุ่งมั่น และทุ่มเทเพื่อเป้าหมายเดียวกันที่จะนำพาสถานศึกษาสู่สถานศึกษาต้นแบบศตวรรษที่ 21 และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เนื่องจากจะเป็นการสร้างช่องทางในการเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสถานศึกษาต้นแบบศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ และ 2) ควรมีการศึกษากลยุทธ์และแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

นุชนรา รัตนศิระประภา. (2557). สมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(3), 507-528.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2567). การออกแบบเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ ภาคปฏิบัติ (CAREER PATH DEVELOPMEMT DESIGN IN PRACTICE). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Argyris, C. (1991). Teaching Smart People How to Learn. Harvard Business Review, 69(3), 99-109.

English, F. W. (2015). The SAGE guide to educational leadership and management. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.

Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). Professional capital: Transforming teaching in every school. New York: Teachers College Press.

Hoyle, J. R. et al. (2005). Educational Administration: Leadership in Schools. Boston: Pearson Education.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (1996). The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston: Harvard Business Press.

Kotter, J. P. (1996). Leading Change. Boston: Harvard Business School Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Leithwood, K. A. & Jantzi, D. (2005). A Review of Transformational School Leadership Research 1996 - 2005. Leadership and Policy in Schools, 4(3), 227-253.

Mintzberg, H. (1994). The Rise and Fall of Strategic Planning. United Kingdom: Prentice Hall.

Thompson, A. A. & Strickland, A. J. (2003). Strategic Management: Concepts and Cases. Boston: McGraw-Hill.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 25-33

บทความวิชาการ

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกในการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน*

PROACTIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT IN PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATION FOR ENHANCING SUSTAINABILITY

ธัญชนก ภูดินขาว*, เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, ปัญญา ธีระวิทยเลิศ
Tanchanok Phudinkhao*, Sowwanee Sikkhabandit, Panya Theerawitthayalert
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: Tanchanok.Phud@northbkk.ac.th
*Tel: 092-884-2586

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิด หลักการ และทิศทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกในการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของสังคมและสภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัย อดีตที่ผ่านมา การบริหารสถานศึกษามักยึดถือโครงสร้างสายบังคับบัญชาที่มีลำดับขั้นชัดเจน พร้อมกรอบการปฏิบัติงานกำหนดไว้อย่างตายตัว รูปแบบดังกล่าวเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่มีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงต่ำ ทำให้สามารถควบคุมคุณภาพและดำเนินงานตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อโลกปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวน และยากต่อการคาดการณ์ สถานศึกษาเอกชนจึงต้องเผชิญความท้าทายหลายด้าน ทั้งจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การแข่งขันทางธุรกิจการศึกษาที่เข้มข้น ตลอดจนความคาดหวังของผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ส่งผลให้รูปแบบภาวะผู้นำและระบบบริหารแบบดั้งเดิมขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถตอบสนองสถานการณ์ได้ทันเวลา และอาจส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานและความมั่นคงขององค์กร เพื่อให้สถานศึกษาเอกชนสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว บทความนี้เสนอแนวทางสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารผ่านการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงรุก การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกในการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อความยั่งยืน ต้องอาศัยวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ควบคู่กับการริเริ่มนวัตกรรมและการวางแผนเชิงป้องกัน เพื่อเตรียมพร้อมต่อวิกฤตล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว พื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่ความยั่งยืน ทั้งด้านคุณภาพวิชาการ ความมั่นคงทางการเงิน และความเชื่อถือในสังคม วัฒนธรรมองค์กร ที่เข้มแข็งจะทำให้สถานศึกษาเอกชนเติบโตและยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงรุก, การบริหารสถานศึกษาเอกชน, ความยั่งยืนขององค์กร

Abstract

This academic article aims to explain the concepts, principles, and directions for developing proactive leadership in the administration of private educational institutions to enhance sustainability amid the dynamic changes of society and environmental conditions in each era. In the past, educational administration was commonly based on hierarchical command structures with clearly

*Received April 25, 2026; Revised May 8, 2026; Accepted May 15, 2026

defined chains of authority and fixed operational frameworks, which were appropriate for social contexts characterized by stability and minimal change, enabling effective quality control and goal achievement. However, in today's world of rapid change, uncertainty, and unpredictability, private educational institutions are confronted with numerous challenges, including advancements in digital technology that influence learning management, intense competition in the educational sector, and rapidly changing expectations of learners, parents, and service recipients. Consequently, traditional leadership styles and conventional administrative systems often lack flexibility, are unable to respond promptly to emerging situations, and may negatively affect organizational quality standards and institutional stability. To enable private educational institutions to adapt and effectively cope with these changes, this article proposes important approaches for enhancing administrators' competencies through the development of proactive leadership. Such development requires strategic vision together with innovative initiatives and preventive planning in order to systematically prepare for potential crises in advance. This will help organizations operate effectively amid rapidly changing environments and serve as a significant foundation for driving educational institutions toward sustainability in terms of academic quality, financial stability, social credibility, and a strong organizational culture, which will ultimately enable private educational institutions to grow and sustain themselves in the long term.

Keywords: Proactive Leadership, Private School Administration, Organizational Sustainability

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งในมิติของเทคโนโลยีดิจิทัล เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้องค์กรทางการศึกษาต้องเผชิญกับแรงกดดันและความซับซ้อนที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาในฐานะสถาบันหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีผู้บริหารที่มีศักยภาพสูง สามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยระดับนานาชาติสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวอย่างชัดเจน ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดเป็นอันดับสองรองจากคุณภาพของครูในห้องเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่ใช่เพียงความต้องการเฉพาะบุคคล หากแต่เป็นพันธกิจเชิงนโยบายที่ระบบการศึกษาต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังและเป็นระบบ (Leithwood, K. et al., 2020) เมื่อพิจารณาในบริบทของการศึกษาไทย พบว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเป็นวาระเร่งด่วนของการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีทักษะการบริหารที่ทันสมัย และสามารถนำพาสถานศึกษาให้บรรลุมาตรฐานคุณภาพในระดับสากลได้ อย่างไรก็ตามแม้จะมีนโยบายที่ชัดเจนดังกล่าว แต่จากการศึกษาสภาพการณ์จริงของสถานศึกษาในหลายพื้นที่กลับ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากยังคงขาดทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ ประกอบด้วย ทักษะที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทักษะการสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการจัดการทรัพยากร เพื่อให้บรรลุพันธกิจและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เมื่อวิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาการขาดภาวะผู้นำเชิงรุกในกลุ่ม

ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างรอบด้าน พบว่า มีสาเหตุที่เกี่ยวพันกันอยู่หลายประการ ประการแรก ระบบการคัดสรรและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาของไทยยังคงให้น้ำหนักกับประสบการณ์การสอนและความอาวุโสมากกว่าสมรรถนะด้านการบริหารและภาวะผู้นำประการที่สอง หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และในประเด็นนี้ Bass, B. M. & Riggio, R. E. ได้อธิบายผ่านทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory) ว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคการเปลี่ยนแปลงต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นพลังความคิด และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกของบุคลากรได้อย่างสมดุล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ไม่สามารถพัฒนาได้จากการอบรมระยะสั้นเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) ในทำนองเดียวกัน Northouse, P. G. ชี้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลมีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และสามารถพัฒนาได้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างมีเจตนา นอกเหนือจากสาเหตุสองประการข้างต้นแล้ว ยังมีประการที่สามซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ลึกซึ้งและสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดโอกาสในการสะท้อนคิดและเรียนรู้จากประสบการณ์ (Reflective Practice) อย่างมีระบบ (Northouse, P. G., 2021) ต่อมาเช่น Schon, D. A. ได้นำเสนอแนวคิดนักปฏิบัติผู้ใคร่ครวญ (Reflective Practitioner) ที่เน้นว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสะท้อนคิดบนฐานของการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Schon, D. A., 1983) ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดประสานกับแนวคิดของ ณัฐกมล ฝีปากเพราะ และคณะ ที่พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุขและเอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรได้อย่างยั่งยืน (ณัฐกมล ฝีปากเพราะ และคณะ, 2567) ต่อเนื่องจากแนวคิดดังกล่าว Fullan, M. ยังได้เสนอไว้อีกว่าในยุคที่ระบบการศึกษาต้องเผชิญกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) และการสร้างเครือข่ายวิชาชีพที่เข้มแข็ง เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในมิติของการบูรณาการเทคโนโลยีกับการบริหารสถานศึกษานั้น (Fullan, M., 2020) และยังมี กิติพิเชษฐ์ ธูปบูชา และคณะ พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นระบบส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของการบริหารองค์กรในยุคดิจิทัลโดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความสะดวกสบายในการบริหารงานขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ (กิติพิเชษฐ์ ธูปบูชา และคณะ, 2566) ยิ่งกว่านั้น OECD ได้รายงานในระดับนานาชาติว่า ประเทศที่ระบบการศึกษามีผลสัมฤทธิ์สูงล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผ่านกลไกการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงการพัฒนาผ่านระบบพี่เลี้ยง และการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายวิชาชีพ จากแนวทางดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุก (Proactive Leadership) (OECD, 2019) และตามที่ Covey, S. R. นำเสนอไว้ในกรอบของ The 7 Habits of Highly Effective People ซึ่งเน้นการคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าการริเริ่มดำเนินการก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น และการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ขององค์กร เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับบริบทการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันเมื่อพิจารณาบริบทของสถานศึกษาในประเทศไทยอย่างละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้น พบว่า ปัญหาด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างระบบราชการที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงรุก (Covey, S. R., 2004) ยังมีสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้รายงานว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยยังคงใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงานธุรการและการรายงานผลตามสายบังคับบัญชามากกว่าการนำทางวิชาการ (Instructional Leadership) ซึ่งส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำ การเรียนรู้ถูกลดทอนลงอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับที่ Robinson, V. M. J. et al. ศึกษาเมตาวิเคราะห์ พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership) มีขนาดอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงกว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงถึงสามถึงสี่เท่าซึ่งยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้บริหารให้สามารถปฏิบัติบทบาทผู้นำทางวิชาการ

ได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากปัญหาเชิงโครงสร้างดังที่กล่าวมาแล้วบริบทเฉพาะของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบความต้องการพัฒนาภาวะผู้นำที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย โดยเฉพาะสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่พิเศษ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพ (Robinson, V. M. J. et al., 2008)

ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสังคมจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวสูง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างสอดรับกับบริบทชุมชนและความต้องการของผู้เรียน ในแนวทางที่เสริมกันกับ Spillane, J. P. ที่ได้นำเสนอกรอบแนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) ซึ่งเน้นว่าภาวะผู้นำในองค์กรที่ซับซ้อนนั้นไม่สามารถดำรงอยู่ในบุคคลเพียงคนเดียวได้ หากแต่ต้องกระจายสู่บุคลากรในทุกระดับขององค์กรแนวคิดดังกล่าวจึงมีนัยสำคัญต่อการออกแบบกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมและครบมิติมากยิ่งขึ้น ในระดับที่ลึกกว่านั้น การวิจัยในระดับนานาชาติ ยังพบว่า วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิผลของการพัฒนาภาวะผู้นำ (Spillane, J. P., 2006) และยังมี Hoy, W. K. & Miskel, C. G. อธิบายว่า วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้บริหารสามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่วัฒนธรรมองค์กรที่ปิดกั้นหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ แม้ว่าผู้บริหารจะมีความตั้งใจและความสามารถส่วนบุคคลสูงเพียงใดก็ตาม (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของแนวคิดดังกล่าว Senge, P. M. จึงเสนอแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งเน้นว่าองค์กรที่ยั่งยืนต้องสร้างวัฒนธรรมที่ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้นำทำหน้าที่เป็นต้นแบบและผู้อำนวยการเรียนรู้ขององค์กร หลักการดังกล่าวมีความสอดประสานอย่างยิ่งกับบริบทของสถานศึกษาที่ต้องเป็นทั้งองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับนักเรียนและสำหรับบุคลากรในเวลาเดียวกัน (Senge, P. M., 1990) เมื่อพิจารณาในมิติของนโยบายการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาของไทย พบว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดเป้าหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีสมรรถนะครบถ้วนทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป พร้อมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม แม้กรอบนโยบายดังกล่าว จะมีความครอบคลุมในเชิงหลักการ แต่การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติจริงยังคงมีช่องว่างที่ชัดเจน เนื่องจากกลไกการพัฒนาวิชาชีพที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างครบถ้วน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และวิโรจน์ สารรัตนะ ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าพิจารณาอย่างยิ่งว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาของไทยส่วนใหญ่เน้นการถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎีมากกว่าการพัฒนาทักษะการปฏิบัติและการสะท้อนคิด ซึ่งทำให้ผลของการพัฒนาไม่สามารถจะนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ที่ซับซ้อนของการบริหารสถานศึกษา (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2559) จากหลักฐานเชิงประจักษ์และกรอบทฤษฎีที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ชัดเจนว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและความเร่งด่วนสูง จากการศึกษาสภาพและปัญหาตลอดจนแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาโดยบูรณาการกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเข้ากับบริบทของสถานศึกษาไทย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีความเป็นสากลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไปในฐานะผู้ที่ปฏิบัติงานในระบบการศึกษาและได้สัมผัสกับความเป็นจริงของสถานศึกษามาอย่างยาวนานและความท้าทายที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญในวันนี้มีความซับซ้อนและเข้มข้นเกินกว่าที่จะแก้ไขได้ด้วยแนวทางเดิม การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากยังคงบริหารงานบนฐานของการตอบสนองปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการนำพาองค์กรอย่างมีวิสัยทัศน์นั้นมิใช่ความบกพร่องของบุคคล หากแต่เป็นผลมาจากระบบที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างแท้จริง และ

ยังมีความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงรุกสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติได้อย่างยั่งยืนและมีพลัง

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นรากฐานสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างทันท่วงที ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงรุก ที่สามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า ริเริ่มดำเนินการก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น และนำพาสถานศึกษาเอกชนให้ก้าวผ่านความท้าทายได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุก

การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่สภาพแวดล้อมทางการศึกษามีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ ประกอบด้วยทักษะที่หลากหลาย ได้แก่ ทักษะการสื่อสารและเทคโนโลยี ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะทางเทคนิค จริยธรรม ทักษะความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของพันธกิจและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคที่เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทสำคัญนั้น ผู้บริหารต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงบทบาทใหม่ในการอยู่ร่วมกับเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่มีความซับซ้อนในองค์กร ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว และความสะดวกสบายในการบริหารงาน (กิติพิเชษฐ์ ธูปบูชา และคณะ, 2566) ในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุค Next Normal นั้น ผู้บริหารไม่เพียงแต่ต้องเรียนรู้เทคโนโลยีและเปิดรับนวัตกรรมใหม่อยู่ตลอดเวลา แต่ยังต้องเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับองค์กรหรือสถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรก้าวทันนวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อำพวรรณ กังวานพณิชย์ และสุเมธ งามกนก, 2566) นอกจากนี้ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคการเปลี่ยนแปลงต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นพลังความคิด และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกของบุคลากรได้อย่างสมดุล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง มิอาจพัฒนาได้จากการอบรมระยะสั้นเพียงอย่างเดียว (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) กล่าวโดยสรุป การพัฒนาภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลายครอบคลุมทั้งด้านการบริหาร เทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และนวัตกรรม เพื่อให้สามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จได้ในทุกสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเข้มแข็งแล้ว ย่อมจำเป็นต้องก้าวไปสู่การเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการคาดการณ์ริเริ่ม และขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีทิศทาง นั่นคือ การพัฒนาไปสู่ภาวะผู้นำเชิงรุก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยภาวะผู้นำเชิงรุก หมายถึง แนวทางการบริหารและการนำองค์กรที่เน้นการคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า การริเริ่มดำเนินการก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น และการสร้างโอกาสจากสถานการณ์ที่ท้าทาย โดยไม่รอให้เกิดวิกฤตก่อนแล้วจึงแก้ไขในกรอบของ The 7 Habits of Highly Effective People ซึ่งเน้นว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีความสามารถในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง คาดการณ์ผลลัพธ์ และริเริ่มดำเนินการด้วยเจตนารมณ์ที่ชัดเจน มิใช่เพียงตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า (Covey, S. R., 2004) ในภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคที่มีการแทนที่ด้วยสิ่งใหม่นั้น ผู้บริหารต้องทำงานเชิงรุกโดยสร้างความสัมพันธ์ในการขับเคลื่อนองค์กร มีความสามารถในการปรับเปลี่ยน นำพาองค์กรที่บริหารให้สามารถเกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ซึ่งในภาวะผู้นำแบบยืดหยุ่นเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะ

ผู้นำเชิงรุกสามารถบริหารด้านหลักสูตร ช่วยพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะกับผู้เรียนและผู้สอนโดยการปรับประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ไปสู่การพัฒนาการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบรรลุตามเป้าหมาย (พิณภัทรา เวทย์วิทยานุวัฒน์ และชนมณี ศิลานุกิจ, 2566) ยิ่งกว่านั้นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกสามารถพัฒนาการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นความยืดหยุ่นทำให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ อันสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงรุกมิได้เป็นเพียงทักษะส่วนบุคคลของผู้บริหาร หากแต่เป็นพลังขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อศักยภาพและความสามารถในการปรับตัวขององค์กรโดยรวม ในมุมมองภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) คือ ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในองค์กรที่ซับซ้อนต้องกระจายสู่บุคลากรในทุกระดับซึ่งผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกจะเป็นผู้สร้างระบบและวัฒนธรรมที่เอื้อให้ภาวะผู้นำดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนทั่วทั้งองค์กร (Spillane, J. P., 2006) ในทำนองเดียวกันผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผู้นำเชิงรุกที่ไม่เพียงแต่มองการณ์ไกลหากแต่ยังสามารถสร้างพลังร่วมขององค์กรในการเผชิญกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Fullan, M., 2020) โดยรวมแล้ว ภาวะผู้นำเชิงรุกจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง เพราะช่วยให้ผู้บริหารสามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า ริเริ่มดำเนินการได้ก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น และนำพาองค์กรให้ก้าวนำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกจึงเป็นปัจจัยชี้ขาดที่จะกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการบริหารสถานศึกษาเอกชน ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายและการแข่งขันที่มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในยุคปัจจุบัน

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในบริบทการศึกษาปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกอย่างแท้จริงนั้นมิได้เป็นเพียงผู้ที่มีทักษะการบริหารจัดการที่ครบถ้วนเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าริเริ่มดำเนินการได้ก่อนที่ปัญหาจะบังเกิดขึ้น และสามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสในการพัฒนาองค์กรได้อย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะบรรลุคุณลักษณะดังกล่าวได้นั้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่หลากหลายอย่างครบมิติ ทั้งด้านการบริหาร เทคโนโลยี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และนวัตกรรม ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสถานศึกษาเอกชนที่ต้องแบกรับทั้งภาระด้านคุณภาพการศึกษาและการแข่งขันทางธุรกิจไปพร้อมกัน ภาวะผู้นำเชิงรุกจึงมิใช่ทางเลือก หากแต่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนที่ปรารถนาจะนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่งนี้

การบริหารสถานศึกษาเอกชนและความยั่งยืนขององค์กร

การบริหารสถานศึกษาเอกชนมีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การตัดสินใจ และการดำเนินการตามนโยบายและการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินงานพัฒนางานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงความรับผิดชอบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาการออกแบบและการใช้หลักสูตรการจัดการทรัพยากรมนุษย์และการเงินการดูแลกฎระเบียบ และการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวก และการบริหารสถานศึกษาในบริบทที่เปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารให้เป็นวิถีใหม่ที่มุ่งสู่คุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขจุดอ่อนด้านมาตรฐานการจัดการศึกษาการพัฒนาบุคลากร และการลดความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา (อัจฉราวรรณ เชื้อเจ้าทรัพย์ และยุทธศาสตร์ กงเพชร, 2566) การบริหารสถานศึกษาเอกชนเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการบริหารจัดการที่หลากหลายครอบคลุมทุกด้านทั้งด้านวิชาการ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และเทคโนโลยี โดยผู้บริหารต้องวางแผนเชิงกลยุทธ์และปรับรูปแบบการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกจะสามารถขับเคลื่อน

การบริหารสถานศึกษาเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของสถานศึกษาเอกชนที่มั่นคงและต่อเนื่องในระยะยาวต่อไปและ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความยั่งยืนของสถานศึกษาเอกชนและการนำภาวะผู้นำเชิงรุกมาปรับใช้ในสถานศึกษาเอกชนได้มีนักวิชาการและนักวิจัยให้ความหมายและแนวคิดไว้หลายท่าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ความยั่งยืนของสถานศึกษาเอกชนและการนำภาวะผู้นำเชิงรุกมาปรับใช้ในสถานศึกษาเอกชน มีความหมาย คือ เป็นความสามารถของผู้บริหารในการจัดการองค์กร เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตหรือสถานการณ์ที่ผิดปกติที่เกิดขึ้น และสามารถฟื้นตัวจากวิกฤตดังกล่าวได้อย่างดี ไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหรือในยุคใดก็ตาม เพราะว่าสถานศึกษาเอกชนนั้นเป็นองค์กรทางการศึกษาที่ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน จึงมีความจำเป็นที่ต้องทบทวนและปรับเปลี่ยน เพื่อปรับตัวให้อยู่ในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลิกผันไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือได้และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาของสถานศึกษาเอกชนเป็นไปตามเป้าหมายและมีคุณภาพ ผู้บริหารควรบริหารสถานศึกษาโดยมุ่งเน้นภาวะผู้นำเชิงรุกเพื่อให้สถานศึกษาได้อยู่รอดภายใต้วิกฤตแห่งความผันผวนเช่นนี้ได้ ซึ่งการนำภาวะผู้นำเชิงรุกมาปรับใช้ในสถานศึกษาเอกชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) วัฒนธรรมองค์กร คือ ผู้บริหารต้องสร้างความผูกพันของคนในองค์กรระหว่างบุคลากรทุกฝ่าย และส่งเสริมให้บุคลากรทำงานเป็นทีมควรสนับสนุนและให้ความสำคัญแก่บุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีความเชื่อใจเชื่อมั่นในการทำงานของบุคลากรทุกคนโดยศึกษาข้อมูลของความถนัดและความชอบของบุคลากรเพื่อมอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละบุคคล ต้องสร้างให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กร ผู้บริหารควรมองหาจุดเด่นของบุคลากรในองค์กรให้เจอ และส่งเสริมบุคลากรเพื่อให้สร้างผลงานพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป รวมทั้งการสร้างค่านิยมที่คำนึงถึงข้อห้ามและข้อปฏิบัติในองค์กรที่ยอมรับได้และผ่านการยอมรับจากที่ประชุมขององค์กร ทำให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจบทบาทในการทำงานของบุคลากรในองค์กร 2) การบริหารงานเชิงรุก คือ การบริหารจัดการด้วยความรอบคอบ โดยการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำกลยุทธ์หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีแนวทางในการพัฒนา เช่น ผู้บริหารต้องอบรมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง บริหารให้องค์กรกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และพร้อมที่จะพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รู้จักแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์โดยการเรียนรู้จากผู้บริหารท่านอื่น ผู้บริหารจะต้องรู้จักเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ใช้ความรู้ ความสามารถและศักยภาพของตัวเองสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านการปรับเปลี่ยนกรอบความคิด (Mindset) ในการพัฒนาองค์กรการบริหารสถานศึกษาเอกชนต้องบริหารโดยการเชื่อมโยงวิเคราะห์ และแสวงหาแนวทางต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร รวมทั้งพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กรให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน รับรู้นโยบายและแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน 3) การบริหารการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารต้องบริหารสถานศึกษาเอกชนวิถีใหม่โดยการจัดโครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่นต้องมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็วทั้งด้านวิสัยทัศน์และการตัดสินใจ จะนำระบบการทำงานที่ยืดหยุ่นมาปรับใช้และยังต้องสนับสนุนการทำงานของบุคลากรเพื่อให้ผ่านพ้นในช่วงวิกฤตที่เผชิญ ผู้บริหารต้องทำให้บุคลากรมีกรอบความคิดที่ยืดหยุ่น (Resilient Mindset) คือ พร้อมปรับตัว ไม่ยอมแพ้ และเชื่อมั่นในการกลับมาฟื้นตัวขององค์กร และมีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมแนวคิดองค์กรที่ยืดหยุ่น (Resilient Organization) และ 4) การวางแผนกลยุทธ์ คือ ผู้บริหารต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันกับบุคลากรในสถานศึกษาเอกชน ซึ่งกระบวนการต้องคำนึงถึงการปรับตัวและความคล่องตัว เช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ การจัดทำแผนกลยุทธ์ การออกแบบองค์กรและระบบปฏิบัติงาน การดำเนินการและประเมินผลการปรับใช้เทคโนโลยีหรือใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเลือกวิธีการเรียนรู้และกำหนดเวลาเรียน

สรุปได้ว่า การนำภาวะผู้นำเชิงรุกมาปรับใช้ในสถานศึกษาเอกชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารองค์กรในการรับมือและฟื้นตัวจากวิกฤตหรือสถานการณ์ไม่ปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนของโลกปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายให้สถานศึกษาเอกชนปรับตัวได้ทันการณ์ เตรียมพร้อมสำหรับอนาคต และบรรลุเป้าหมายการศึกษาที่มีคุณภาพ องค์ประกอบหลักของการนำภาวะผู้นำเชิงรุกมาปรับใช้ในสถานศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) วัฒนธรรมองค์กร 2) การบริหารงานเชิงรุก 3) การบริหารการเปลี่ยนแปลง และ 4) การวางแผนกลยุทธ์ โดยการขับเคลื่อนผ่าน 4 องค์ประกอบดังกล่าว โดยการขับเคลื่อนผ่านวัฒนธรรมองค์กร การบริหารงานเชิงรุก การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเอกชนด้วยภาวะผู้นำเชิงรุกช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้องค์กรอยู่รอดและพัฒนาต่อไปได้ในยุคที่มีความผันผวนโดยเน้นการมีส่วนร่วม การปรับตัวเชิงรุก และการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด เพื่อสร้างการศึกษาเอกชนที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของโลกและบรรลุความยั่งยืนได้อย่างแท้จริงในระยะยาว

สรุป

การบริหารสถานศึกษาเอกชนสู่ความยั่งยืนต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงรุกที่เน้นการคาดการณ์และริเริ่มดำเนินการล่วงหน้าเพื่อป้องกันวิกฤต โดยมุ่งสร้างระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น ปรับตัวไว และบูรณาการเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดเพื่อตอบโจทย์โลกยุคใหม่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตทางวิชาชีพและหล่อหลอมผู้เรียนให้เพียบพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรมพร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน การสร้างองค์กรที่เข้มแข็งจนสามารถฟื้นตัวจากวิกฤตได้อย่างรวดเร็วจำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่าน 4 เสาหลักสำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร การบริหารเชิงรุก การจัดการการเปลี่ยนแปลง และแผนกลยุทธ์ที่เฉียบคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถยืนหยัดและเติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กิติพิเชษฐ์ ธูปบูชา และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุค AI. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(3), 271-284.

ณัฐกมล ฝีปากเพราะ และคณะ. (2567). องค์ประกอบและแนวทางการบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 12(2), 80-91.

พิณภัทรา เวทย์วิทยานุวัฒน์ และชนมณี ศิลานุกิจ. (2566). ภาวะผู้นำแบบยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารสหวิทยาการและการจัดการร่วมสมัย, 2(2), 1-13.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2559). นวัตกรรมกับกระบวนทัศน์การศึกษาศตวรรษที่ 21. Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University, 7(2), 268-283.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2569 จาก https://shorturl.asia/pSTLK

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565 (Education in Thailand 2022). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อัจฉราวรรณ เชื้อเจ้าทรัพย์ และยุทธศาสตร์ กงเพชร. (2566). กลยุทธ์การเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14(4), 1-15.

อำพวรรณ กังวานพณิชย์ และสุเมธ งามกนก. (2566). ภาวะผู้นำในยุค Next normal: นวัตกรรมและเทคโนโลยีในยุคอนาคตทางการศึกษา. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 5(2), 37-52.

Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). Transformational Leadership. (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Covey, S. R. (2004). The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful Lessons in Personal Change. New York: Free Press.

Fullan, M. (2020). The nature of leadership is changing. European Journal of Education, 55(2), 139-142.

Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). Educational Administration: Theory, Research, and Practice. New York: McGraw-Hill.

Leithwood, K. et al. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. School Leadership & Management, 40(1), 5-22.

Northouse, P. G. (2021). Leadership: Theory and Practice. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

OECD. (2019). TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. Paris: OECD Publishing.

Robinson, V. M. J. et al. (2008). The Impact of Leadership on Student Outcomes: An Analysis of the Differential Effects of Leadership Types. Educational Administration Quarterly, 44(5), 635-674.

Schon, D. A. (1983). The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York: Basic Books.

Senge, P. M. (1990). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday/Currency.

Spillane, J. P. (2006). Distributed Leadership. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 34-46

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย*

THE DEVELOPMENT OF A MODEL FOR ENHANCING TEACHERS' COMPETENCY IN ACTIVE LEARNING MANAGEMENT THROUGH LESSON STUDY INTEGRATED WITH A PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY TO IMPROVE STUDENT QUALITY AT MAETAM TADKWAN WITTHAKHOM SCHOOL UNDER THE CHIANG RAI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุริยา บุดดี
Suriya Buddee
โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย
Maetam Tadkwan Witthayakhom School, The Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office, Chiang Rai, Thailand
Corresponding author E-mail: pusana2522@gmail.com
Tel: 087-180-0453

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา 2) สร้างและหาคุณภาพรูปแบบ 3) เปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับเกณฑ์ร้อยละ 80 4) ศึกษาคุณภาพผู้เรียนหลังใช้รูปแบบ และ 5) ศึกษาประเมินรูปแบบ ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม ปีการศึกษา 2568 จำนวน 22 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที (t-test for one sample) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47) สภาพที่พึงประสงค์ ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) รูปแบบ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย กระบวนการ การวัดและประเมินผล และปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน (A-PAR) ได้แก่ ขั้นวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการเรียนรู้ ขั้นวางแผน กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ ขั้นจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน และขั้นสะท้อนผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ละขั้นใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (SCCER-US) ประกอบด้วย แบ่งปันวิสัยทัศน์ มีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกันมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ สนทนาสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน ใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และปัจจัยเงื่อนไขสนับสนุน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58) ร้อยละ 91.60 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญ สูงกว่า ปีการศึกษา 2567 ความคิดเห็นของครูต่อการใช้รูปแบบมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65)

*Received April 19, 2026; Revised May 7, 2026; Accepted May 16, 2026

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การศึกษาชั้นเรียน, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, คุณภาพผู้เรียน

Abstract

This research aimed to 1) Study the current conditions and problems, 2) Develop and validate a model, 3) Compare teachers' ability in active learning management with the 80 percent criterion, 4) Examine the quality of learners after implementing the model, and 5) Evaluate the model The study employed a research and development (R&D) approach. The informants were 22 teachers from Maetam Tadtkwan Wittayakom School in the 2025 academic year, selected through purposive sampling. The research instruments included a model for enhancing teachers' ability in active learning management and an assessment form for evaluating such ability. Data were analyzed using mean, standard deviation, percentage, and a one-sample t-test. The findings revealed that the current state of teachers' active learning management was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.47), while the desirable state was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.77). The model consisted of five components: principles, objectives, processes, measurement and evaluation, and supporting conditions for success. The process comprised four steps (A-PAR): analyzing learning problems, planning learning management strategies, implementing learning management and classroom observation, and reflection and knowledge sharing. Each step was integrated with the Professional Learning Community (SCCER-US) process, which includes shared vision, shared norms and values, setting common goals focused on student learning, collaborative teamwork, coaching by experts, reflective dialogue, the use of data for continuous improvement and the supporting conditions. Teachers' ability in active learning management was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.58), with a percentage of 91.60, which was significantly higher than the 80 percent criterion at the .01 level of statistical significance. Students' academic achievement, desirable characteristics, and key competencies were higher than those in the 2024 academic year. Teachers' opinions on the use of the model were also at the highest level ($\bar{X}$ = 4.65).

Keywords: Model Development, Competency in Active Learning Management, Lesson Study, Professional Learning Community, Student Quality

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถ วิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาการศึกษาแห่งชาติ, 2545) การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน

ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งไปที่ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำ การค้นคว้าหาความรู้จากแหล่ง เรียนรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข, 2561) ดังนั้น ครูจึงเป็นกลไกที่สำคัญเพราะครู คือ หัวใจของความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่จะมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ (บุญชอบ จันทาพูน และคณะ, 2561) การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะสำคัญของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นสอดรับกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ครูผู้สอนจะลดบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชั้นเรียนลงไปแต่จะกลายเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะให้คำแนะนำเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเพื่อผู้เรียนจะได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ครูผู้สอนได้ออกแบบไว้ เพื่อให้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ในที่สุด และองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจะเป็นความรู้ที่ติดตัวผู้เรียนไปตลอดและจะเป็นความรู้แบบ “รู้แล้วรู้เลย” เพราะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือสกัดด้วยตนเอง ซึ่งผ่านการตรวจสอบและสะท้อนกลับในเรื่องของความถูกต้องสมบูรณ์จากครูผู้สอนเป็นอย่างดี (กมล โพธิเย็น, 2564)

ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษา พัฒนาศักยภาพของครูให้ประสบผลสำเร็จจะต้องกระตุ้นครูให้มีความต้องการและกระตือรือร้นที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนเองและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาครู (DuFour, R., 2004) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) จึงเป็นเวทีของครูที่เป็นนักปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติ นำผลของการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้ มีการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ซับซ้อน เพื่อเตรียมตัวออกไปใช้ชีวิต ในสังคมแห่งศตวรรษที่ 21 โดยผ่านการเรียนรู้ ไม่เน้นสอนวิชาแต่เน้นความเจริญงอกงามของมนุษย์ ด้วยการเรียนรู้จากการที่นักเรียนลงมือปฏิบัติ ครูเปลี่ยนจากผู้สอนวิชามาเป็นโค้ช (Coach) (วิจารณ์ พานิช, 2559) อย่างไรก็ดี ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพไม่ใช่โปรแกรมสำเร็จรูปหรือหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นแต่เป็นวิถีชีวิตและแนวทางการดำเนินงานที่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันปรับปรุง การทำงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกัน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในแต่ละสถานศึกษามิได้มีขั้นตอนแนวทางหรือสูตรสำเร็จตายตัว แต่ละสถานศึกษาต้องพิจารณาบริบทและทรัพยากรต้นทุนของตนเองเพื่อเลือกใช้แนวทางที่เหมาะสมที่สุดด้วยตนเอง (ชาริณี ตรีวรัญญู, 2560) และเพื่อที่จะทำให้ครูเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ วิธีการหนึ่งที่หลายประเทศนำมาใช้อย่างได้ผล คือ การประเมินและปรับปรุงการสอนของครูด้วยการให้เพื่อนครูไปสังเกตการสอนหรือถ่ายวีดิทัศน์การสอนไว้ แล้วนำมาอภิปรายกันเพื่อหาจุดแข็งจุดอ่อนของวิธีการสอนของครูแต่ละคนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน แล้วจัดประชุมกันให้ครูได้ร่วมพิจารณากับทีมงาน ว่าควรจะปรับปรุงวิธีการสอนให้น่าสนใจให้ ผู้เรียนเข้าใจได้ดีขึ้นได้อย่างไร โดยอาจจะใช้ศึกษานิเทศก์หรือครูที่เก่งไปช่วยแนะนำแต่วิธีการ ดังกล่าวนั้น ครูต้องเรียนรู้ที่จะใจกว้างที่จะรับฟัง ตั้งใจปรับปรุงตนเพื่อผู้เรียนด้วย แนวคิดดังกล่าว คือ “การศึกษาชั้นเรียน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย พบว่า ครูไทยส่วนใหญ่ยังยึดติดการสอนแบบเดิม (Passive Learning) ที่เน้นการสอนแบบบรรยาย ท่องจำ ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือทำด้วยตนเอง (Active Learning) ของผู้เรียน ทำให้คุณภาพไม่เป็นไปตามที่ต้องการ การดำเนินการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว, 2562) และเมื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคมจากการใช้แบบสอบถามและการนิเทศการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีความพยายามศึกษาเรียนรู้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ วิธีการการจัดการเรียนรู้และการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน แต่เมื่อตรวจการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีเนื้อหาและกิจกรรมไม่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน มีแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครบถ้วน ไม่ตรงตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด และไม่สอดคล้องบริบทจริงของสถานศึกษา และยังพบอีกว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เองแต่นำแผนการจัดการเรียนรู้จากสำนักพิมพ์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จึงไม่เป็นไปตามกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และในด้านการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน โดยเฉพาะเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูมีวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ไม่หลากหลาย ยังคงใช้การอธิบาย บรรยาย ทำให้นักเรียนมีความเบื่อหน่าย ไม่มีความสนใจ ในการเรียน และด้านการวัดและประเมินผลของการเรียนรู้ พบว่า ครูมีวิธีการวัดและประเมินผล ไม่หลากหลาย ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาในบทเรียน ไม่ครอบคลุมตามตัวชี้วัดและ อิงตามมาตรฐานโรงเรียน และไม่สอดคล้องกับความต้องการหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้วัดและประเมินผลผู้เรียนไม่ตรงจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยพัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ได้แก่ แนวคิดการพัฒนารูปแบบ แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแนวคิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (Lewis, C., 2002); (DuFour, R. & Eaker, R., 2008); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) มาดำเนินการเพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้งด้านออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะกระบวนการ ทักษะในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและยุทธศาสตร์การศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 80
4. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อเนื่องที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
5. เพื่อศึกษาประเมินรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยเป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา สำหรับการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม จำนวน 22 คน ที่ปฏิบัติงานใน ปีการศึกษา 2567 และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สร้างและหาคุณภาพ โดย 1) ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสอบถาม 2) ศึกษาตำราและงานวิจัย ประเด็นสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) กำหนดลักษณะแบบสอบถาม 4) กำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม 5) สร้างแบบสอบถาม 6) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่า แบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้ 7) ปรับปรุงแบบสอบถาม 8) นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอน โรงเรียนพญาเม็งราย ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 และ 9) จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สร้างและหาคุณภาพ โดย 1) ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) ศึกษาตำราและงานวิจัย ประเด็นสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนารูปแบบ 3) กำหนดลักษณะแบบสัมภาษณ์ 4) กำหนดโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ 5) สร้างแบบสัมภาษณ์ 6) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่า แบบสัมภาษณ์สามารถนำไปใช้ได้ 7) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ และ 8) จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสารและงานวิจัยแนวคิดพื้นฐาน 5 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดการพัฒนารูปแบบ แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน แนวคิดชุมชนแหงการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแนวคิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวบรวมแบบสอบถามจากครูผู้สอนโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม จำนวน 22 คน ได้รับคืนมา จำนวน 22 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และสัมภาษณ์ บันทึกเสียง และบันทึกภาพผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปอุปนัยและใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สร้างและหาคุณภาพ โดย 1) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบ 2) ยกร่างรูปแบบ 3) จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ 4) ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบประเมินความเหมาะสม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดค่าออกเป็น 5 ระดับ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59) 5) ทดลองนำร่องรูปแบบกับครูผู้สอน โรงเรียนพญาเม็งราย ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 9 คน จากการเลือกแบบเจาะจง สังเกตความเป็นไปได้ก่อนนำไปใช้จริง และ 6) แก้ไขปรับปรุงพร้อมนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานผู้เชี่ยวชาญ จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม ปีการศึกษา 2568 จำนวน 22 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การออกแบบการทดลอง ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวและวัดผลหลังการทดลอง (One Group Posttest Only Design) (วารีรัตน์ แก้วอุไร, 2565)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 5 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 แบบประเมินความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ฉบับที่ 2 แบบประเมินความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ฉบับที่ 3 แบบประเมินความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ ฉบับที่ 4 แบบประเมินความสามารถในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และฉบับที่ 5 แบบประเมินความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สร้างและหาคุณภาพ โดย 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยการเรียนรู้เชิงรุกและการสร้างแบบประเมิน 2) กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) กำหนดวัตถุประสงค์การประเมิน 4) กำหนดขอบเขตและประเด็นการประเมิน 5) สร้างแบบประเมิน ลักษณะเป็นแบบรูบริก (Rubric score) กำหนดเกณฑ์การประเมิน (Scoring rubrics) เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีเยี่ยม (4 คะแนน) ดี (3 คะแนน) พอใช้ (2 คะแนน) และควรปรับปรุง (1 คะแนน) 6) เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แบบประเมินฉบับที่ 1 - 5 มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 7) ปรับปรุงตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญ 8) ทดลองใช้กับครูโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม จำนวน 5 คน ในปีการศึกษา 2567 เพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของข้อคำถาม และความสอดคล้องกันของผลการประเมิน โดยมีผู้ประเมิน 3 คน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 9) นำผลการประเมินที่ได้หาค่าความเชื่อมั่นของเกณฑ์การให้คะแนน โดยคำนวณจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Rater agreement index: RAI) (Burry-Stock, J. A. et al., 1996) พบว่า แบบประเมินฉบับที่ 1 - 5 มีค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ 0.82, 0.78, 0.83, 0.77 และ 0.79 ตามลำดับ และ 10) จัดพิมพ์แบบประเมินนำไปใช้ในการประเมินต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัย คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนร่วมประชุมวางแผนพัฒนาครูและคุณภาพผู้เรียนโดยใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

2. ชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานตามคู่มือการใช้รูปแบบ

3. ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบ ดังนี้ ภาคเรียนที่ 1 - 2 ปีการศึกษา 2568 ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการของรูปแบบ 4 ขั้นตอน (A-PAR) คือ 1) ขั้นวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการเรียนรู้ (Analyze) 2) ขั้นวางแผนกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ (Plan) 3) ขั้นจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน (Acting and Observation) และ 4) ขั้นสะท้อนผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Reflection) โดยแต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เรียกว่า “SCCER-US” ประกอบด้วย 1) แบ่งปันวิสัยทัศน์มีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (Share vision norm and shared values) 2) กำหนดเป้าหมายร่วมกันมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน (Collective focus on student learning) 3) เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม (Collaborative teamwork) 4) รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert advice and study visit) 5) สนทนาสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน (Reflective dialogue) 6) ใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Using informed to continuous improvement) และ 7) ปัจจัยเงื่อนไขสนับสนุน (Supportive conditions)

4. หลังการทดลองใช้รูปแบบ ทำการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และและรวบรวมข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในปีการศึกษา 2568 เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนในปีการศึกษา 2567 ทั้งนี้การเปรียบเทียบผลพัฒนาคุณภาพผู้เรียนระหว่างปีการศึกษา 2567 และ 2568 เป็นการเปรียบเทียบข้อมูลของ

ผู้เรียนคนละกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากตัวแปรแทรกซ้อน ดังนั้น ผลการเปรียบเทียบจึงมุ่งสะท้อนแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับสถานศึกษา มิใช่การอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลโดยตรง ผู้วิจัยได้ควบคุมเงื่อนไขพื้นฐานให้ใกล้เคียงกันเพื่อให้การเปรียบเทียบมีความเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test for one sample)

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูของครูใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม ปีการศึกษา 2568 จำนวน 22 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินการใช้รูปแบบ สร้างและหาคุณภาพ โดย 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยการประเมินรูปแบบ 2) กำหนดประเด็นการประเมิน 3) สร้างแบบประเมินรูปแบบ 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต จำนวน 20 ข้อ ลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2545) 4) เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ 5) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมิน 6) ทดลองใช้กับครูผู้สอน โรงเรียนพญาเม็งราย ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 7) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficeint) ของครอนบาค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 และ 8) จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบประเมินรูปแบบแก่ครูโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม ในเดือนมีนาคม 2569 จำนวน 22 คน และรับกลับมาด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 1) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.28) และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.34) และ 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เน้นการทำงานร่วมกันของครู ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม มุ่งให้ครูมีสมรรถนะครบด้าน ได้แก่ การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเชิงรุก การใช้สื่อ การสร้างบรรยากาศ และการวัดประเมินผล ดำเนินการผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผสานการลงมือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนตามขั้น Lesson Study ควบคู่กับการสะท้อนผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน PLC มีการประเมินผลด้วยเกณฑ์รูบริกที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งความสามารถของครูและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามหลักสูตร ความสำเร็จขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของครู ระบบพี่เลี้ยง การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ

2. ผลการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กระบวนการ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ โดยรูปแบบมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน (A-PAR) ได้แก่ 1) ขั้นวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการเรียนรู้ (Analyze) 2) ขั้นวางแผนกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ (Plan) 3) ขั้นจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน (Acting and Observation) และ 4) ขั้นสะท้อนผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Reflection) โดยแต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เรียกว่า “SCCER-US” ประกอบด้วย 1) แบ่งปันวิสัยทัศน์ มีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (Share vision norm and shared values) 2) กำหนดเป้าหมายร่วมกันมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน (Collective focus on student learning) 3) เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม (Collaborative teamwork) 4) รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert advice and study visit) 5) สนทนาสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกัน (Reflective dialogue) 6) ใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Using informed to continuous improvement) และ 7) ปัจจัยเงื่อนไขสนับสนุน (Supportive conditions) และภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.12)

3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กับเกณฑ์ร้อยละ 80

การประเมิน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนเกณฑ์	% of Mean	t	p
หลังใช้รูปแบบ	22	5	4.58	0.09	4	91.60	31.39*	0.0000

p* < .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 คะแนน (S.D. = 0.09) คิดเป็นร้อยละ 91.60 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับคะแนนประเมินหลังใช้รูปแบบของครู พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาผลกระทบต่อเนื่องที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีขึ้นไป คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับดีขึ้นไป และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ปีการศึกษา 2568 สูงกว่า ปีการศึกษา 2567 ร้อยละ 4.83, 1.67 และ 3.07 ตามลำดับ

5. ผลการศึกษาประเมินรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษา ชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.16) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านผลผลิต

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบเสริมสร้าง ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่ง การเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 1) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47) เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก รวมถึงข้อจำกัดของบริบทโรงเรียน สอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องคการมหาชน) รอบสี่ของโรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม ในป พ.ศ. 2564 พบวา มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรส่งเสริมให้ครูทุกคนมีแผนการจัดการเรียนรู้ครบทุกชั้นปี ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และในกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลผู้เรียน ควรมีการแสดงถึงวิธีการในการวัดและประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติวิชา รวมทั้งมีการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล (โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม, 2566) และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) ทั้งนี้ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความมุ่งมั่นและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง และพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดรับกับสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมคิด ลงมือทำ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ (ทิศนา แขมมณี, 2561)

2. ผลการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กระบวนการ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ โดยภาพรวมผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.12) ความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.15) และการศึกษานำร่องรูปแบบสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ เนื่องจาก ผู้วิจัยได้มีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบจึงทำให้ได้รูปแบบมีความเหมาะสม จึงทำให้มั่นใจได้ว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของรูปแบบได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงค์ลักษณ์ ดุริยพันธ์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูโรงเรียนเทศบาล 7 ฝั่งหมิ่น สังกัดเทศบาลนครเชียงราย ไปในทิศทางเดียวกัน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขการนำไปใช้ ซึ่งผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง (นงค์ลักษณ์ ดุริยพันธ์, 2566)

3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 คิดเป็นร้อยละ 91.60 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ เนื่องจากการนำกระบวนการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เข้ามาใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ครูร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ สังเกตการเรียนรู้ของนักเรียน และสะท้อนผลหลังการจัดกิจกรรม ทำให้ครูสามารถมองเห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการปรับปรุงกิจกรรมเชิงรุกได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Lewis, C. ที่ชี้ว่า การศึกษาชั้นเรียนช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและต่อเนื่องจนสะท้อนเป็นพัฒนาการด้านวิธีสอนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การดำเนินงานร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ทำให้ครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ เกิดการร่วมกันแก้ปัญหาและสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองผู้เรียนมากขึ้น ส่งผลให้ครูมีความมั่นใจและมีทักษะการออกแบบกิจกรรมเชิงรุกดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Lewis, C., 2002)

4. ผลการศึกษาผลกระทบต่อเนื่องที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีขึ้นไป คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับดีเยี่ยมและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ปีการศึกษา 2568 สูงกว่า ปีการศึกษา 2567 ร้อยละ 4.83, 1.67 และ 3.07 ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากการนำกระบวนการการศึกษาชั้นเรียนมาใช้ทำให้ครูสามารถออกแบบพัฒนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น เนื่องจากครูต้องร่วมกันวิเคราะห์ผู้เรียนออกแบบแผนการสอน ทดลองสอน และสะท้อนผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ จึงเกิดการพัฒนาบทเรียนที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสมีส่วนร่วม คิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ระบุว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ส่งเสริม การเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการทำงาน และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เช่น ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ข้อมูล แก้ปัญหา สร้างสรรค์วิธีการเรียนรู้ของตนเอง และใช้เทคโนโลยีในการจัดทำงานหรือค้นคว้า ทำให้สมรรถนะดังกล่าวสูงขึ้น เพราะกิจกรรมเชิงรุกเน้นให้ผู้เรียน “ลงมือปฏิบัติจริง” ผ่านกิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย การสืบค้น และการนำเสนอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

5. ผลการศึกษาประเมินรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านผลผลิต ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาศักยภาพของครูในยุคการเรียนรู้ เชิงรุกได้อย่างแท้จริง ยังส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการวางแผนการสอน สังเกตการเรียนรู้ และสะท้อนผลร่วมกัน ทำให้ครูเกิดความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Lewis, C., 2002) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวัติ สุทธิประภา ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสารวิทยา ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามรูปแบบในภาพรวม พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ (ประวัติ สุทธิประภา, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญแสดงได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาครูและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยผสมผสานแนวคิด การศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ครูสามารถเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ การออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมในองค์กร (Learning Culture) ที่เปิดโอกาสให้ครู แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมการสอนร่วมกัน เกิดความร่วมมือ ความภาคภูมิใจ และความรับผิดชอบ ร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่สำคัญการดำเนินงานรูปแบบนี้ได้เชื่อมโยงผลลัพธ์การพัฒนาครูกับคุณภาพผู้เรียนโดยตรง พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างรอบด้าน สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของกระบวนการการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการยกระดับคุณภาพการศึกษา องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย สรุปได้ว่า ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สภาพปัจจุบัน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.28)

และสภาพที่พึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.34) ผลการสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กระบวนการ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ รูปแบบมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน (A-PAR) โดยแต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เรียกว่า “SCCER-US” ผลเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 80 อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 คะแนน (S.D. = 0.09) คิดเป็นร้อยละ 91.60 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับคะแนนประเมินหลังใช้รูปแบบของครู พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาผลกระทบต่อเนื่องที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีขึ้นไป คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับดีขึ้นไป และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ปีการศึกษา 2568 สูงกว่า ปีการศึกษา 2567 ร้อยละ 4.83, 1.67 และ 3.07 และผลการศึกษาประเมินรูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.16) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านผลผลิต และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) การจัดกิจกรรมตามรูปแบบควรจัดเตรียมคู่มือการใช้รูปแบบเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อำนวยความสะดวกและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเสริมสร้างให้เกิดความรู้และความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น 2) แนวทางการจัดกิจกรรมของรูปแบบควรกระทำในลักษณะเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เน้นการปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการสะท้อนการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน การออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่วัด การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีพัฒนาการและมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น และ 3) การประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ต้องศึกษาหลักการ ทฤษฎี แนวทางการวัดผลให้เข้าใจอย่างถูกต้องแล้วกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ เพื่อนำไปสร้างเกณฑ์ประเมินเป็นระดับคุณภาพได้ตรงตามเป้าหมายมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ฉัตร์แก้ว. (2562). เรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ในยุคประเทศไทย 4.0 ของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยรังสิต.

กมล โพธิเย็น. (2564). Active Learning: การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 Active Learning: Learning satisfy Education in 21st century. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(1), 11-28.

ชาริณี ตรีวรัญญู. (2560). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน: แนวคิดและแนวทางสู่ความสำเร็จ. วารสารครุศาสตร์, 45(1), 299-319.

ทิศนา แขมมณี. (2561). ศิลปะการสอน: แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงค์ลักษณ์ ดุริยพันธ์. (2566). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนเทศบาล 7 ฝั่งหมิ่น สังกัดเทศบาลนครเชียงราย. วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์, 1(3), 26-40.

บุญชอบ จันทาพูน และคณะ. (2561). กลยุทธ์การเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูโรงเรียนเทศบาล 1 ตอนยาง จังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(2), 17-27.

ประวัติ สุทธิประภา. (2562). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสารวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2545). หลักการวัดและการประเมินผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เฮ้าส์ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โรงเรียนแม่ต๋ำตาดควันวิทยาคม. (2566). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2566 (SELF-ASSESSMENT REPORT: SAR). เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย.

วารีรัตน์ แก้วอุไร. (2565). การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการสอน. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิจารณ์ พานิช. (2559). บันเทิงชีวิตครูสู่ชุมชนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

สมนึก ภัททิยธนี. (2553). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2567 จาก https://shorturl.asia/sZmgY

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/Fdaox

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

Burry-Stock, J. A. et al. (1996). Rater Agreement Indexes for Performance Assessment. Educational and Psychological Measurement, 56(2), 251-262.

DuFour, R. & Eaker, R. (2008). Revisiting Professional Learning Communities at work. Bloomington: Solution Tree Press.

DuFour, R. (2004). What is a “Professional Learning Community”? Educational Leadership, 61(8), 6-11.

Lewis, C. (2002). Lesson study: A handbook of teacher-led instructional change. Philadelphia, PA: Research for Better Schools.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 47-55

บทความวิจัย

นโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ*

POLICY FOR THE PREVENTION AND SUPPRESSION OF TECHNOLOGY-BASED CRIME BY CALL CENTER GANGS OF THE ROYAL THAI POLICE

นาวี นุตโยธิน*, พภัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล
Nawee Nutyothin, Paphatsorn Woraphatthirakul
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย
Graduate School, Western University, Pathum Thani, Thailand
*Corresponding author E-mail: naweenutyothin@gmail.com
*Tel: 061-358-5556

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การเกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2) ศึกษานโยบายของภาครัฐ มาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาการเกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ 3) ศึกษาผลจากการดำเนินการจากมาตรการการป้องกันและแก้ปัญหา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน ประกอบด้วย กลุ่มบุคลากรภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กลุ่มภาคเอกชน ได้แก่ สถาบันการเงิน และกลุ่มภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่เคยได้รับผลกระทบจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่เขตยานนาวา เขตบางกะปิ และเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบและพฤติกรรมการกระทำผิดที่ซับซ้อนและก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนเป็นวงกว้าง 2) นโยบายและมาตรการของภาครัฐมีการดำเนินการและบูรณาการร่วมกันมากขึ้น การบูรณาการข้อมูล เทคโนโลยีที่ใช้ในการสืบสวนและความร่วมมือระหว่างประเทศและ 3) ประชาชนยังขาดความรู้เท่าทันทางดิจิทัล ทำให้ยังคงตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยได้นำไปสู่การพัฒนา Nawee Model ซึ่งเป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กรอบกฎหมายและบรรทัดฐานเชิงนโยบาย 2) การเสริมสร้างความรู้เท่าทันและทักษะดิจิทัลของประชาชน 3) ความร่วมมือเชิงระบบของทุกภาคส่วน 4) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบังคับใช้กฎหมายและ 5) ระบบการช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม

คำสำคัญ: นโยบาย, อาชญากรรมทางเทคโนโลยี, การบูรณาการ, การปราบปราม, แก๊งคอลเซ็นเตอร์

Abstract

This research aims to 1) Study the situation of Technology-Based Crime by call center gangs from the past to the present, 2) Examine government policies and measures to prevent and address

*Received April 26, 2026; Revised May 12, 2026; Accepted May 19, 2026

cybercrime caused by call center gangs, and 3) Study the results of the implementation of these prevention and remediation measures. This is a qualitative research study with a sample group of 15 participants, comprising government personnel (Royal Thai Police officers), private sector representatives (financial institutions), and members of the public (elderly individuals who have been affected by call center gangs). Data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, and non-participant observation in the Yannawa, Bang Kapi, and Huai Khwang districts of Bangkok. Data were analyzed using content analysis. The research findings indicate that 1) Cybercrime caused by call center gangs is continuously increasing, with more sophisticated modus operandi and widespread damage to the public; 2) Government policies and measures are increasingly integrated, including data integration, investigative technology, and international cooperation; and 3) The public still lacks digital literacy, leading to continued victimization by call center gangs. The research findings led to the development of the Nawee Model, a policy framework for preventing and suppressing technology-related crimes, specifically call center scams, by the Royal Thai Police. It comprises five components: 1) Legal framework and policy norms; 2) Enhancing digital literacy and skills among the public; 3) Systemic cooperation among all sectors; 4) Utilizing technology and innovation in law enforcement; and 5) A fair system for assisting and compensating victims.

Keywords: Policy, Technology-Based Crime, Integration, Suppression, Call Center Gangs

บทนำ

ความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทย ได้ทวีความซับซ้อนและขยายตัวอย่างรวดเร็วควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ส่งผลให้อาชญากรรมรูปแบบดังกล่าวกลายเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (ขวัญชนก ศรีภมร, 2565) ตลอดจนความเชื่อมั่นต่อระบบการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ อาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์มิได้เป็นเพียงการฉ้อโกงทั่วไป หากแต่เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย ใช้กลไกข้ามพรมแดน อาศัยเทคนิคทางจิตวิทยาและเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น การปลอมแปลงหมายเลขโทรศัพท์ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยมิชอบ และการโอนเงินผ่านระบบดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ทำให้การป้องกันปราบปราม และติดตามตัวผู้กระทำความผิดเป็นไปด้วยความยากลำบาก การขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ และการสื่อสารของสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าดังกล่าวกลับสร้าง “พื้นที่ใหม่” ให้กับการกระทำความผิดในรูปแบบอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งใช้ระบบโทรคมนาคม เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการหลอกลวงประชาชน ปัญหาดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการฉ้อโกงในระดับปัจเจก แต่ได้พัฒนาเป็นภัยคุกคามเชิงระบบที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันรัฐ และความชอบธรรมของการใช้อำนาจรัฐในระยะยาว (สราวุธ ปิติยาศักดิ์, 2561)

ข้อมูลสถานการณ์ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า แม้มาตรการของภาครัฐจะช่วยลดจำนวนคดีอาชญากรรมออนไลน์ได้ในบางช่วงเวลา แต่รูปแบบการกระทำผิดกลับมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการนำเทคโนโลยีใหม่ เช่น การปลอมหมายเลขโทรศัพท์ การใช้แพลตฟอร์มข้ามชาติ และการโอนเงินผ่านระบบดิจิทัล มาใช้ในการก่ออาชญากรรม (ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า การมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากขาดการพัฒนา

นโยบายเชิงป้องกันและการบูรณาการเชิงโครงสร้าง จากมุมมองรัฐประศาสนศาสตร์ ปัญหาอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์สามารถอธิบายได้ในฐานะ ปัญหาเชิงนโยบายสาธารณะ (Public Policy Problem) ที่มีลักษณะซับซ้อน (complex problem) และเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน การจัดการปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดการกำกับดูแลแบบเครือข่าย (Governance) และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) เพื่อให้การดำเนินนโยบายตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2568)

การศึกษานโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ 1) ช่วยทำความเข้าใจ “สภาพปัญหาและแนวโน้ม” จากหลักฐานเชิงสถิติ 2) วิเคราะห์ “เครื่องมือเชิงนโยบายและกลไกการบริหาร” ที่รัฐใช้จริง 3) ระบุปัจจัยเอื้อ/อุปสรรคด้านโครงสร้าง การประสานงาน กฎหมาย บุคลากร และเทคโนโลยี และ 4) สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มประสิทธิผล ลดความเสียหาย และเสริมความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐในระยะยาว

ดังนั้น การศึกษานโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจทั้ง สภาพปัญหา กลไกการดำเนินนโยบาย และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการ ภายใต้บริบทการบริหารภาครัฐไทย เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายที่ไม่เพียงตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังมีความทันสมัย ยืดหยุ่น และยั่งยืน สามารถรองรับความท้าทายของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การเกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐมีมาตรการป้องกัน แก้ปัญหาการเกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์รวมถึงการมีปัญหาอุปสรรค กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาผลจากการดำเนินการจากมาตรการการป้องกันและแก้ปัญหาเป็นอย่างไรและแนวทางที่ภาครัฐจะดำเนินการอาชญากรรมประเภทนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นการดำเนินงานภายในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง มีระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่พร้อมใช้งานและเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันสูงทำให้มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีโดยเฉพาะอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ซึ่งใช้การสื่อสารผ่านโทรศัพท์มือถือ อินเตอร์เน็ตและข้อความหลอกลวงเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า กรุงเทพมหานคร มีหลายเขตที่ติดอันดับสูงสุดในการแจ้งความเกี่ยวกับการถูกหลอกและวงแก๊งคอลเซ็นเตอร์โดยเขตที่เลือกในการศึกษา ได้แก่ เขตยานนาวาเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและมีสถิติการแจ้งความเกี่ยวกับอาชญากรรมคอลเซ็นเตอร์อยู่ในอันดับต้น ๆ ของกรุงเทพมหานคร เขตบางกะปิซึ่งมีจำนวนประชากรและผู้ใช้งานเทคโนโลยีเป็นจำนวนมาก ทำให้มีรายงานการถูกหลอกลวงทางโทรศัพท์และออนไลน์สูงอย่างต่อเนื่อง และเขตห้วยขวางเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงมีธุรกิจจำนวนมากที่พึ่งพาระบบดิจิทัลจึงกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการแจ้งความเกี่ยวกับการถูกหลอกลวงผ่านแก๊งคอลเซ็นเตอร์มากที่สุดในกรุงเทพมหานคร (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564)

2. ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่นโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยครอบคลุมประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้ ลักษณะของอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์รวมถึงเทคนิคการหลอกลวงและปัจจัยที่ทำให้แพร่กระจายนโยบายและมาตรการที่มีอยู่ของสำนักงานตำ รวจแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดและปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบายในช่วงที่ผ่านมาและแนวทางในการปรับปรุงมาตรการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ประชากร และกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ภาครัฐ: เจ้าพนักงานตำรวจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภาคเอกชน: ผู้แทนภาคการเงินโดยเฉพาะธนาคารกสิกรไทย ภาคประชาชน: ผู้สูงอายุอายุระหว่าง 50 - 70 ปี ที่เคยตกเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์รวมผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน

4. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่จากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่จากธนาคารกสิกรไทย จำนวน 3 คน รวม 3 กลุ่ม จำนวน 9 คน ซึ่งออกแบบขึ้นโดยอิงตามประเด็นคำถามเครื่องมือวิจัย และกรอบแนวคิดของงานวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

5.1 ศึกษาและรวบรวมเอกสาร กฎหมาย นโยบาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.2 จัดทำแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

5.3 ประสานงานและดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

5.4 บันทึก ถอดความ และจัดระเบียบข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

การศึกษานี้วิเคราะห์และพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ในช่วงระยะเวลา เดือน มกราคม 2567 - ธันวาคม พ.ศ. 2568

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยดำเนินการ ดังนี้

6.1 การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย

6.2 การวิเคราะห์สาระสำคัญ รูปแบบ และความเชื่อมโยงของข้อมูล

6.3 การตีความข้อมูลในเชิงนโยบายและการบริหารภาครัฐ

6.4 การสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบและพฤติกรรมการกระทำผิดที่ซับซ้อน ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนเป็นวงกว้าง 2) นโยบายและมาตรการของภาครัฐมีการดำเนินการและบูรณาการร่วมกันมากขึ้น การบูรณาการข้อมูล เทคโนโลยีที่ใช้ในการสืบสวน และความร่วมมือระหว่างประเทศ และ 3) ประชาชนยังขาด

ความรู้เท่าทันทางดิจิทัล ทำให้ยังคงตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์อย่างต่อเนื่อง มาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของภาครัฐสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระยะสั้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีการดำเนินมาตรการเชิงรุกและการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม ขบวนการอาชญากรรมมีการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ผลลัพธ์ดังกล่าวไม่ยั่งยืน ประชาชนยังคงตกเป็นเหยื่ออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มที่มีความรู้เท่าทันดิจิทัลต่ำ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ประชาชนรับรู้ถึงความพยายามของรัฐ แต่ยังประสบปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเตือนภัยที่เข้าใจยาก ความล่าช้าในการช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุ และความไม่ชัดเจนของบทบาทความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงาน ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่า การจัดการปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องปรับจากการปราบปรามเชิงรับ ไปสู่การบริหารจัดการเชิงระบบและเชิงป้องกัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “นโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ในส่วนนี้ มุ่งอธิบายและตีความผลการวิจัยโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 และตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อ และข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงเอกสาร โดยมีเป้าหมายเพื่ออธิบายผลการวิจัยในเชิงเหตุผลเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้อง ความแตกต่าง และนัยเชิงนโยบายในบริบทการบริหารภาครัฐไทยอย่างเป็นระบบ ตลอดจนสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากงานวิจัยในระดับดุษฎีนิพนธ์แนวคิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ผลการวิจัยพบว่า อาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทยมีลักษณะเป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน ใช้เครือข่ายดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลัก และสามารถดำเนินการได้ในลักษณะข้ามพรมแดน โดยอาศัยช่องโหว่ของระบบเทคโนโลยี ระบบการเงิน และการรับรู้ของประชาชนเป็นสำคัญ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีของ Wall, D. ที่อธิบายว่าอาชญากรรมไซเบอร์มิได้เป็นเพียงพฤติกรรมเบี่ยงเบนของปัจเจกบุคคล แต่เป็นอาชญากรรมเชิงโครงสร้างที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี สภาพแวดล้อมทางสังคม และข้อจำกัดของการกำกับดูแลของรัฐ (Wall, D., 2024) ในทำนองเดียวกัน รายงานของ United Nations Office on Drugs and Crime ชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะอาชญากรรมประเภทหลอกลวงออนไลน์และแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในระดับนานาชาติ และยืนยันว่าอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์เชิงระบบ มิใช่ปัญหาเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะช่วงเวลาทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory) (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กลุ่มผู้เสียหายจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน แต่ขาดความรู้เท่าทันด้านดิจิทัลและการป้องกันตนเองจากภัยออนไลน์ ประเด็นดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีกิจวัตรประจำวันของ เป็นทฤษฎีของ Cohen, L. E. & Felson, M. ซึ่งเสนอว่า การเกิดอาชญากรรมต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ เป้าหมายที่เหมาะสม และการขาดผู้ป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ในบริบทของการวิจัยนี้ ประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่องแต่ขาดทักษะการประเมินความเสี่ยงถือเป็น “เป้าหมายที่เหมาะสม” ขณะที่ช่องว่างด้านการกำกับดูแลเชิงป้องกันและการสื่อสารเชิงรุกของรัฐ สะท้อนถึงการขาด “ผู้ป้องกันที่มีประสิทธิภาพ” (Cohen, L. E. & Felson, M., 1979) ผลการวิจัยจึงสนับสนุนทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน และชี้ให้เห็นว่าการป้องกันอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการลดความเปราะบางของประชาชนควบคู่ไปกับการปราบปรามผู้กระทำความผิดทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory)

ผลการวิจัยพบว่า แก๊งคอลเซ็นเตอร์มีการวางแผนและเลือกใช้เทคโนโลยีที่ช่วยลดความเสี่ยงในการถูกตรวจจับ เช่น การปลอมแปลงหมายเลขโทรศัพท์ การใช้บัญชีม้า และการโอนเงินผ่านช่องทางดิจิทัลที่ซับซ้อน พฤติกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลของ Cornish, D. B. & Clarke, R. V. ที่อธิบายว่าผู้กระทำความผิดจะตัดสินใจกระทำอาชญากรรมโดยพิจารณาผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเทียบกับความเสี่ยงในการถูกจับกุม และผลการวิจัยจึงสะท้อนว่า อาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นอาชญากรรมที่ผู้กระทำมองว่ามีต้นทุนต่ำแต่ให้ผลตอบแทนสูง ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายในยุคดิจิทัล และตอกย้ำความจำเป็นของมาตรการเชิงนโยบายที่มุ่งเพิ่มต้นทุนและความเสี่ยงในการกระทำความผิดอย่างเป็นรูปธรรม (Cornish, D. B. & Clarke, R. V., 1986) แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงสถานการณ์ มาตรการของภาครัฐที่ปรากฏในผลการวิจัย เช่น การตัดวงจรทางการเงิน การยืนยันตัวตนทางดิจิทัล และการเฝ้าระวังธุรกรรมออนไลน์ สอดคล้องกับแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงสถานการณ์ของ Clarke, R. V. ซึ่งเน้นการลดโอกาสในการเกิดอาชญากรรมผ่านการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและระบบการจัดการ มากกว่าการมุ่งเน้นการปราบปรามภายหลังเกิดเหตุเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบข้อจำกัดในการดำเนินมาตรการดังกล่าว เช่น ความล่าช้าในการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และข้อจำกัดด้านกฎหมายบางประการ ซึ่งสะท้อนว่าการนำแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมเชิงสถานการณ์ไปใช้ในบริบทไทยยังต้องอาศัยการปรับปรุงเชิงโครงสร้างและเชิงนโยบายเพิ่มเติม แนวคิด Governance และ Collaborative Governance (Clarke, R. V., 1995)

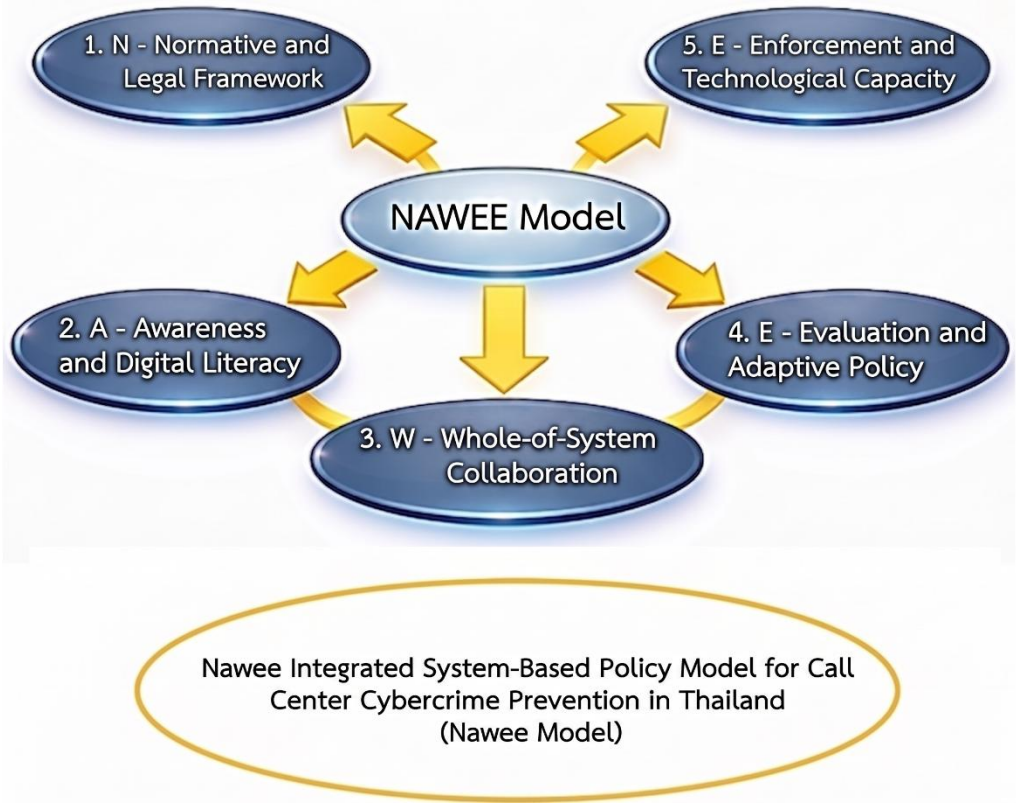
ผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ไม่สามารถดำเนินการโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Governance และ Collaborative Governance ของ Rhodes, R. A. W., Ansell, C & Gash, A. ที่เน้นการบริหารจัดการผ่านเครือข่ายความร่วมมือมากกว่าการสั่งการแบบลำดับชั้น (Rhodes, R. A. W., 1997); (Ansell, C. & Gash, A., 2008) ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่าปัญหาอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาเชิงซับซ้อน (complex problem) ที่ต้องการการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ และยืนยันความเหมาะสมของการใช้แนวคิด Governance เป็นกรอบในการพัฒนานโยบายในบริบทการบริหารภาครัฐไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรณพัฒน์ แก้วเลิศตระกูล ที่ว่าตามนโยบาย Thailand Digital Government และแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินของไทย มีการดำเนินงานในหลายมิติที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับภาครัฐ การผลักดันการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) ผลการวิจัยพบว่าความล่าช้าในการเยียวยาผู้เสียหายและข้อจำกัดด้านการสื่อสารของรัฐ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย (ฉัตรณพัฒน์ แก้วเลิศตระกูล, 2568) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Public Accountability ของ Bovens, M. ที่เน้นว่าหน่วยงานรัฐต้องแสดงความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของนโยบาย ทั้งในด้านประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความเป็นธรรม ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการลดจำนวนคดี แต่ต้องให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้เสียหายและการสื่อสารเชิงนโยบาย เพื่อที่จะรักษาความชอบธรรมและความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐในระยะยาว (Bovens, M., 2007)

สังเคราะห์และการเชื่อมโยงสู่ NAWEE Model เมื่อพิจารณาผลการวิจัยร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า อาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาเชิงนโยบายสาธารณะที่มีลักษณะซับซ้อน ต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบบูรณาการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suksom, S. ว่าที่ต้องการออกแบบและประเมินนโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการบูรณาการในบริบทของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีการป้องกันและปราบปราม

อาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการในหลายระดับ และรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Suksom, S., 2024) ผลการวิจัยจึงนำไปสู่การพัฒนา NAWEE Model ซึ่งเป็นกรอบเชิงนโยบายที่ผสานแนวคิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี การป้องกันเชิงสถานการณ์ การบริหารแบบเครือข่าย และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

Nawee Model แก่นของโมเดลนี้ “Whole-of-System” คือ ไม่ได้ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติทำเพียงลำพัง แต่ทำให้ กฎหมาย คน องค์กรเครือข่าย เทคโนโลยี ความเป็นธรรมต่อผู้เสียหาย ขับเคลื่อนพร้อมกัน เพราะคอลเซ็นเตอร์เป็นอาชญากรรมที่ข้ามหน่วยงานข้ามพรมแดนและปรับตัวเร็ว

ภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนโยบายการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Nawee Model เป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายที่มุ่งยกระดับการจัดการอาชญากรรมจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์อย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วย

1. การพัฒนากรอบกฎหมายและบรรทัดฐานเชิงนโยบายให้ทันต่ออาชญากรรมยุคดิจิทัล
2. การเสริมสร้างความรู้เท่าทันดิจิทัลแก่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง
3. การสร้างความร่วมมือเชิงระบบระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาชน
4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบังคับใช้กฎหมาย
5. การพัฒนาระบบช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นธรรมและทันต่อเหตุการณ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรยกระดับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในเชิงนโยบายอย่างจริงจังผ่านการพัฒนา “กฎหมายเฉพาะด้านเพื่อป้องกันภัยออนไลน์” ที่ครอบคลุมมาตรการอายัดบัญชีและจัดการข้อมูลสืบสวนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางเพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน และสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อจัดการเครือข่ายข้ามพรมแดน ขณะที่ในเชิงปฏิบัติควรจัดทำ “ระบบแจ้งเหตุแบบจุดเดียว” ที่เชื่อมต่อระบบอายัดบัญชีและติดตามคดีแบบเรียลไทม์ ควบคู่ไปกับการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้เสียหายแบบครบวงจรและการสนับสนุนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวน สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประสิทธิผลของแนวทางป้องกันในระดับพื้นที่ รูปแบบการฟอกเงินยุคใหม่ และการปรับตัวของอาชญากรต่อเทคโนโลยี ตลอดจนการศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มประชากรเสี่ยง เช่น ผู้สูงอายุและผู้ใช้งานดิจิทัลใหม่ เพื่อพัฒนาการสื่อสารและสร้างภูมิคุ้มกันดิจิทัลที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละกลุ่มอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ขวัญชนก ศรีภมร. (2565). ความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทย ได้ทวีความซับซ้อนและขยายตัวอย่างรวดเร็วควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ส่งผลให้อาชญากรรมรูปแบบดังกล่าวกลายเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรณพัฒน์ แก้วเลิศตระกูล. (2568). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารราชการแผ่นดินของไทย: กรณีศึกษานโยบาย THAILAND DIGITAL GOVERNMENT. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8(10), 223-232.

ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ. (2568). สถิติความเสียหายสะสมคดีอาญชญากรรมทางเทคโนโลยี. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.thaipoliceonline.go.th/

สราวุธ ปิติยาศักดิ์. (2561). คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2568). สำนักงาน กสทช. เตือนประชาชน อย่าหลงเชื่อสายโทรเข้าอ้างเป็นเจ้าหน้าที่ กสทช. หลอกให้โอนเงิน. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2568 จาก https://www.nbtc.go.th/News/Press-Center/73798.aspx

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). คู่มือการสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 543-571.

Bovens, M. (2007). Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework1. European Law Journal, 13(4), 447-468.

Clarke, R. V. (1995). Situational Crime Prevention Successful Case Studies. Ney York: Guilderland.

Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. New York: Routledge.

Cornish, D. B. & Clarke, R. V. (1986). The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending. Hague: Springer-Verlag.

Rhodes, R. A. W. (1997). Understanding governance. Buckingham: Open University Press.

Suksom, S. (2024). Economic cooperation, investment trade connectivity in the Mekong and particle countries in the special economic zone project, 6,(2024), e2024ss0429. https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0429

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). Global cybercrime trends. Austria: United Nations Office on Drugs and Crime.

Wall, D. (2024). Cybercrime: The Transformation of Crime in the Information Age. (2nd ed.). Cambridge: Cambridge.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 56-67

บทความวิจัย

แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย*

GUIDELINES FOR DEVELOPING COMPETITIVE CAPABILITIES OF THAILAND'S JEWELRY EXPORT BUSINESS

เกียรติชัย วีระญาณนนท์
Kietchai Veerayannon
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: kietchai.ve@northbkk.ac.th
Tel: 081-922-5633

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามลักษณะธุรกิจ 3) วิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน และ 4) นำเสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหาร จำนวน 17 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ประกอบการ 403 ราย ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวน การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งออกเครื่องประดับไทยเติบโตต่อเนื่อง มีจุดแข็งด้านทักษะฝีมือแรงงานและความเป็นศูนย์กลางพลอยสี แต่เผชิญความท้าทายด้านเทคโนโลยี การสร้างตราสินค้าสากล และการแข่งขันด้านต้นทุน โดยตลาดอนาคตต้องการสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และค้าขายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล 2) ขนาดกิจการและประเภทผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลสำคัญ ได้แก่ การจัดการตราสินค้าและคุณภาพผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการสร้างความแตกต่าง และการตลาดรวมถึงการกำหนดราคาส่งผลต่อการตอบสนองที่รวดเร็ว และ 4) แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันประกอบด้วย 8 แนวทางสำคัญ ได้แก่ การยกระดับคุณภาพและแบรนด์สู่ตลาดพรีเมียม การขยายตลาดดิจิทัลเชิงรุก การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยระบบอัตโนมัติ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรแบบบูรณาการ การพัฒนาโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ การยกระดับมาตรฐานการผลิตด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงกลยุทธ์ และการปรับโครงสร้างธุรกิจให้ยืดหยุ่นเพื่อการปรับตัว

คำสำคัญ ความสามารถในการแข่งขัน, ปัจจัยการจัดการธุรกิจ, ธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย, กลยุทธ์การแข่งขัน

*Received March 25, 2026; Revised May 13, 2026; Accepted May 19, 2026

Abstract

This research aimed to 1) Analyze the situation and trends of Thailand's jewelry export business; 2) Compare competitive capabilities across different business characteristics; 3) Analyze the influence of management factors on competitive capability; and 4) Propose guidelines for competitive capability development. A mixed-methods research design was employed, collecting qualitative data through in-depth interviews from 17 experts and executives, and quantitative data from 403 jewelry export entrepreneurs via questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, analysis of variance, multiple regression analysis, SWOT analysis, and TOWS Matrix. The findings revealed 1) Thailand's jewelry exports continue to grow, with strengths in skilled craftsmanship and its status as a colored gemstone hub, but facing challenges in technology, global branding, and cost competition, with future markets demanding products with unique characteristics, environmental friendliness, and digital platform trading; 2) Differences in business size and product types significantly affect competitiveness; 3) Key management factors include brand management and product quality influencing niche market focus, research and development influencing differentiation, and marketing and pricing influencing rapid response; and 4) The guidelines for developing competitive capabilities comprise eight key strategies upgrading quality and branding for premium markets, aggressive digital market expansion, enhancing production efficiency through automation, building integrated business network partnerships, developing efficient supply chains, upgrading production standards with digital technology, strategic human resource development, and restructuring business for flexibility and adaptability.

Keywords Competitive Capabilities, Business Management Factors, Thai Jewelry Export Business, Competitive Strategy

บทนำ

อุตสาหกรรมเครื่องประดับมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจโลก โดยตลาดอัญมณีและเครื่องประดับโลกมีมูลค่ารวมสูงกว่า 600,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2566 ซึ่งมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องจากความต้องการสินค้าฟุ่มเฟือยในตลาดเกิดใหม่ การฟื้นตัวของการบริโภคหลังสถานการณ์โควิด-19 และการขยายตัวของการค้าผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ประเทศผู้นำตลาด ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา ฮ่องกง อินเดีย และสหราชอาณาจักร ซึ่งครองส่วนแบ่งตลาดรวมกันถึงร้อยละ 70 (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (GIT), 2567)

สำหรับประเทศไทย แม้จะอยู่ในอันดับที่ 14 ด้วยมูลค่าการนำเข้า 21,568 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย (14.2% ต่อปี) ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยตลาด (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (GIT), 2567) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้นำตลาดจะพบช่องว่างมหาศาลที่เป็นทั้งความท้าทายและโอกาสในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเผชิญกับปัจจัยกดดัน 5 ด้าน ได้แก่ การแข่งขันจากจีนและอินเดีย พฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัล ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การปรับตัวทางเทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านแรงงานฝีมือ (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (GIT), 2567); (สุชาติ พานิชยกุล, 2565) ในบริบทของธุรกิจส่งออก ปัจจัยการจัดการมีบทบาทสำคัญต่อผลการดำเนินงาน (Gilaninia, S. et al., 2013) โดยเฉพาะกลยุทธ์นวัตกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันและผลการส่งออก (Bushra, Z. et al., 2022);

(Thanh, P. T., 2023) ทั้งนี้ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันต้องอาศัยการบูรณาการปัจจัยหลายด้านอย่างเป็นระบบ (Thompson, A. A. et al., 2014) โดยปัจจัยภายในที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากร และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ล้วนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จและความสามารถในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ (Kozielski, R., 2016) โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ การจัดการตราสินค้าและการบริหารคุณภาพถือเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเข้าถึงตลาดพรีเมียมระดับสากล (Gupta, A. & Singh, R. K., 2020)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยในอินเดีย ชี้ให้เห็นปัญหาการขาดการบูรณาการระหว่างภาคส่วนและข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอัญมณี (Gupta, A. & Singh, R. K., 2020) งานวิจัยในเวียดนาม พบว่าสภาพแวดล้อมเชิงสถาบันและการมีส่วนร่วมของภาครัฐมีผลต่อผลกำไรและความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (Nguyen, T. T. H. et al., 2019) ส่วนงานวิจัยในอิตาลี ศึกษาผลกระทบของการเปิดเสรีทางการค้าและภาวะเศรษฐกิจถดถอยต่อการปรับตัวของอุตสาหกรรมเครื่องประดับ แม้งานวิจัยเหล่านี้จะเสนอแนะด้านการพัฒนาทักษะ เทคโนโลยี และการสร้างแบรนด์ (Rabellotti, R. et al., 2014) แต่ยังคงมี “ช่องว่างการวิจัย” ในบริบทของไทยที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ขาดการศึกษาเชิงองค์รวมที่เชื่อมโยงปัจจัยการจัดการกับความสามารถในการแข่งขันอย่างเป็นระบบในบริบทอุตสาหกรรมเครื่องประดับไทย 2) ขาดการวิจัยแบบผสานวิธีที่ให้ข้อมูลทั้งเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและเชิงกว้างจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ และ 3) ขาดโมเดลการวัดความสามารถในการแข่งขันที่ครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ ต้นทุน ความแตกต่าง ตลาดเฉพาะส่วน และความรวดเร็วในการตอบสนอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยการจัดการที่มีต่อความสามารถในการแข่งขัน เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้จริงสำหรับธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทยโดยจำแนกตามคุณลักษณะของธุรกิจ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเครื่องประดับเพื่อการส่งออกของไทยที่ขึ้นทะเบียนสมาชิกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับไทย จำนวน 579 ราย กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องการได้จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 234 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็นด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากจากบัญชีรายชื่อสมาชิกสมาคมฯ หลังจากสุ่มเลือกกลุ่มทดสอบแบบสอบถาม (Try-out) จำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังประชากรที่เหลือทั้งหมด 549 ราย และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืน

จำนวน 403 ชุด (อัตราการตอบกลับร้อยละ 73.4) จึงใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ ซึ่งเกินกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่กำหนด (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

เป็นการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณีของไทย โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับไทย 1 คน ผู้เชี่ยวชาญจากสมาคมช่างทองไทย 1 คน ผู้ประกอบการที่มีโรงงานผลิตเครื่องประดับเพื่อการส่งออก 13 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านอัญมณีและเครื่องประดับไทย 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

แบบสอบถามมี 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง) ส่วนที่ 2 คุณลักษณะองค์กร (เงินทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน ระยะเวลาดำเนินธุรกิจ สถานที่ตั้ง สัดส่วนสัญชาติผู้ถือหุ้น) ส่วนที่ 3 ปัจจัยการจัดการธุรกิจ 11 ด้าน ส่วนที่ 4 ความสามารถในการแข่งขัน 4 มิติ และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ ส่วนที่ 3 และ 4 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert, R. ซึ่ง 5 = มากที่สุด ถึง 1 = น้อยที่สุด (Likert, R., 1932) และแปลค่าตามเกณฑ์ของ Best, J. W. & Kahn, J. V. (Best, J. W., & Kahn, J. V., 1993)

นิยามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ปัจจัยการจัดการธุรกิจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมบริหารองค์กรใน 11 ด้าน ได้แก่ การจัดการตราสินค้า คุณภาพผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคา การตลาดและการโฆษณา การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า การจัดการโซ่อุปทาน การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารบุคลากร การบริหารศักยภาพการผลิต การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการบริหารเงิน ส่วนความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง ขีดความสามารถของกิจการในการแข่งขันใน 4 มิติ ตามแนวคิดของ Thompson, A. A. et al. ได้แก่ 1) ต้นทุน 2) ความแตกต่าง 3) การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน และ 4) การตอบสนองที่รวดเร็ว (Thompson, A. A. et al., 2014)

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและสถิติ 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดส่งออก 1 ท่าน ค่า IOC รายข้อมากกว่า 0.50 ทุกข้อ และค่า IOC รวมทั้งฉบับ = 0.986 ทดสอบความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha ได้ค่า 0.983 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมาก (Cronbach, L. J., 1951)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เครื่องมือ 2 ชิ้น ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 5 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและปัญหาธุรกิจส่งออกเครื่องประดับ ความสามารถในการแข่งขันและแนวโน้มในอนาคต ความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยง และคำแนะนำเชิงนโยบาย และ 2) แบบบันทึกข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม และทดสอบการสัมภาษณ์นำร่อง (Pilot Interview) 2 ราย เพื่อปรับปรุงความชัดเจนของคำถามก่อนเก็บข้อมูลจริง ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธี Triangulation ทั้งด้านข้อมูล (เปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับข้อมูลทุติยภูมิ) และด้านผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ส่งแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ผ่านอีเมลและโทรศัพท์ติดตามผล

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่งหนังสือขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ นัดหมายล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ สัมภาษณ์เชิงลึกณ สถานประกอบการหรือสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก บันทึกเสียงและจดบันทึก โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย

3.3 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากรายงานสถิติการส่งออกของ GIT กรมศุลกากร กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์วิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเชิงคุณภาพ และสถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามคุณลักษณะธุรกิจ ใช้สถิติ t-test (สำหรับตัวแปรแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม), One-way ANOVA (สำหรับตัวแปรแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่มขึ้นไป ที่ผ่านข้อตกลงเบื้องต้น) และ Welch test (สำหรับกรณีที่ความแปรปรวนระหว่างกลุ่มไม่เท่ากัน) ก่อนวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของ ANOVA ด้วยการทดสอบ Levene's Test for Equality of Variances

4.3 วิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน ใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เบื้องต้น และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis MRA) โดยวิธี Enter ก่อนวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของ MRA ในด้าน Multicollinearity ด้วยค่า VIF (< 10) และ Tolerance (> 0.1)

4.4 วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ใช้การวิเคราะห์ SWOT โดยบูรณาการผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลทุติยภูมิ และผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากนั้นกำหนดแนวทางตาม TOWS Matrix

ผลการวิจัย

การศึกษาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ ดังนี้

1. สถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย (วัตถุประสงค์ 1)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 17 ท่าน พบว่า อุตสาหกรรมเครื่องประดับไทยมีจุดแข็งที่โดดเด่น ได้แก่ ทักษะฝีมือแรงงานระดับสูง การเป็นศูนย์กลางการค้าพลอยสี และเครือข่ายอุตสาหกรรมสนับสนุนที่มีมาตรฐานสากล ดังที่ ผู้เชี่ยวชาญจากสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยฯ ให้ข้อมูลว่า “จุดแข็งของไทย คือ ช่างฝีมือที่มีทักษะและภูมิปัญญาสั่งสมมายาวนาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศคู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนได้ในระยะสั้น” ส่วนผู้ประกอบการส่งออกรายหนึ่งระบุว่า “ทับทิมและพลอยที่ผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพในไทยได้รับการยอมรับในตลาดโลกมากกว่าจากประเทศอื่น” อย่างไรก็ตามภาคธุรกิจยังเผชิญอุปสรรคเชิงโครงสร้างสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนวัตถุดิบและแรงงานฝีมือรุ่นใหม่ ข้อจำกัดในการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการขาดการบูรณาการนโยบายระหว่างภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันเริ่มเสียเปรียบเมื่อเทียบกับคู่แข่งต้นทุนต่ำอย่างจีนและอินเดีย ผู้เชี่ยวชาญด้านอัญมณีให้ความเห็นว่า “ปัญหาใหญ่ที่สุด คือ ช่างฝีมืออาวุโสไม่มีผู้สืบทอด เพราะคนรุ่นใหม่ไม่นิยมงานฝีมือ ทำให้องค์ความรู้สำคัญอาจสูญหาย”

2. ระดับปัจจัยการจัดการธุรกิจ (วัตถุประสงค์ 1)

ผลการวิเคราะห์จากผู้ประกอบการ 403 ราย พบว่า ภาพรวมการจัดการธุรกิจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.31, S.D. = 0.365) ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

จุดแข็งด้านการจัดการ พบการดำเนินงานในระดับมากใน 2 ด้าน คือ การบริหารเงิน ($\bar{X}$ = 3.48) ซึ่งโดดเด่นด้านการคาดการณ์ยอดขายและการวางแผนค่าใช้จ่าย ($\bar{X}$ = 4.55) และการจัดการตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.43) ที่เน้นการใช้แบรนด์สร้างความแตกต่าง ($\bar{X}$ = 4.46) และสื่อถึงคุณภาพผลิตภัณฑ์

จุดที่ควรพัฒนา การจัดการโซ่อุปทาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.09) โดยเฉพาะการวางแผนคาดการณ์ความต้องการลูกค้า ($\bar{X}$ = 2.80) และความเชี่ยวชาญของผู้ให้บริการขนส่ง ($\bar{X}$ = 2.79)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการจัดการธุรกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยการจัดการธุรกิจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการจัดการ
การจัดการตราสินค้า	3.43	.434	มาก
คุณภาพของผลิตภัณฑ์	3.29	.479	ปานกลาง
การกำหนดราคา	3.22	.569	ปานกลาง
การตลาดและการโฆษณา	3.25	.518	ปานกลาง
การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า	3.28	.520	ปานกลาง
การจัดการโซ่อุปทาน	3.09	.654	ปานกลาง
การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์	3.38	.535	ปานกลาง
การบริหารบุคลากร	3.28	.483	ปานกลาง
การบริหารศักยภาพการผลิต	3.36	.490	ปานกลาง
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง	3.28	.503	ปานกลาง
การบริหารเงิน	3.48	.424	มาก
การจัดการโดยรวม	3.31	.365	ปานกลาง

3. ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (วัตถุประสงค์ 1)

ธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทยมีความสามารถในการแข่งขันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.56) โดยมิติด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 3.68) รองลงมาคือ การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Niche Market) ($\bar{x}$ = 3.58)

4. การเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามคุณลักษณะธุรกิจ (วัตถุประสงค์ 2)

จากการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test, One-way ANOVA และ Welch test พบข้อค้นพบที่สำคัญ คือ สัญชาติของผู้ถือหุ้น เป็นปัจจัยเดียวที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในด้านการสร้างความแตกต่าง (Welch's F = 8.758, p < .001) ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (F = 7.107, p = .001) และภาพรวมความสามารถในการแข่งขัน (Welch's F = 5.969, p = .004) ในขณะที่ปัจจัยด้านเงินทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน และระยะเวลาดำเนินกิจการ ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

5. การวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน (วัตถุประสงค์ 3)

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยการจัดการธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน

ปัจจัยการจัดการธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย	ความสามารถในการแข่งขัน				
	ต้นทุน (β)	ความแตกต่าง (β)	การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (β)	กาตอบสนองที่รวดเร็ว (β)	โดยรวม (β)
การจัดการตราสินค้า	.121*	.100	.672**	.020	.284**
คุณภาพของผลิตภัณฑ์	-.013	.049	.350**	.010	.122**
การกำหนดราคา	-.073	.105*	.036	.594**	.231**
การตลาดและการโฆษณา	.060	.096	-.042	.300**	.145**
การบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า	.009	-.002	.014	-.012	.002
การจัดการโซ่อุปทาน	.252**	.096	-.051	.061	.122**
การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์	.048	.166*	-.027	.012	.066
การบริหารบุคลากร	.156**	.083	.003	.055	.100**
การบริหารศักยภาพการผลิต	.053	-.055	-.051	.052	.003

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยการจัดการธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน (ต่อ)

ปัจจัยการจัดการธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย	ความสามารถในการแข่งขัน				
	ต้นทุน (β)	ความแตกต่าง (β)	การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (β)	กาตอบสนองที่รวดเร็ว (β)	โดยรวม (β)
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง	.027	.047	.029	-.034	.021
การบริหารเงิน	.246**	.252**	-.017	.001	.159**
R^2	.491	.463	.744	.759	.802
Adjusted R^2	.477	.448	.736	.753	.796
F	24,279	30,613	103,063	112,134	143,611

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการจัดการธุรกิจทั้ง 11 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสามารถในการแข่งขันโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 79.6 (Adjusted R^2 =.796, F=143.611, p<.001) เมื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยการจัดการต่อความสามารถในการแข่งขันแต่ละมิติ มีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

5.1 การสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุนและการบริหารเงิน

ในด้านความสามารถด้านต้นทุน ปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลสูงสุด คือ การจัดการโซ่อุปทาน (β = .252, p<.01) รองลงมา คือ การบริหารเงิน (β = .246, p<.01) สะท้อนให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของการควบคุมต้นทุนในอุตสาหกรรมนี้ คือ การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพร่วมกับการวางแผนทางการเงินที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ในมิติความสามารถด้านความแตกต่าง พบว่า การบริหารเงินกลับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด (β = .252, p<.01) ตามด้วยการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (β = .166, p<.05) บ่งชี้ว่าสภาพคล่องและการบริหารงบประมาณที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถลงทุนในนวัตกรรมเพื่อสร้างความแตกต่างได้

5.2 พลังของตราสินค้ากับการเจาะตลาดเฉพาะส่วน (Niche Market)

มิติที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอิทธิพลของตัวแปรอย่างชัดเจนที่สุด คือ ด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน ซึ่งมีอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 73.6 (Adjusted R^2 =.736) โดยพบว่า การจัดการตราสินค้า มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดอย่างโดดเด่น (β = .672, p<.01) ตามด้วย คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (β = .350, p<.01) ข้อค้นพบนี้ย้ำชัดว่าการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ที่แข็งแกร่งควบคู่ไปกับการรักษามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ คือ กลยุทธ์สำคัญที่ทำให้เครื่องประดับไทยสามารถครองใจกลุ่มลูกค้าเฉพาะกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 กลยุทธ์ราคาและการตลาดต่อการตอบสนองที่รวดเร็ว

สำหรับด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว ปัจจัยการจัดการสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้สูงถึงร้อยละ 75.3 โดยมีการกำหนดราคา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลนำหน้าอย่างชัดเจน (β = .594, p<.01) ตามด้วยการตลาดและการโฆษณา (β = .300, p<.01) สะท้อนให้เห็นว่าในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง ความยืดหยุ่นในการปรับกลยุทธ์ราคาและการสื่อสารการตลาดที่ฉับไวเป็นเครื่องมือหลักในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันท่วงที

5.4 บทสรุปปัจจัยขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันโดยรวม

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) การจัดการตราสินค้า (β = .284, p<.01) 2) การกำหนดราคา (β = .231, p<.01) และ 3) การบริหารเงิน (β = .159, p<.01)

6. การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย (วัตถุประสงค์ 4)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT และการใช้ TOWS Matrix ผสานกับข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ 8 แนวทาง ครอบคลุมทั้งแนวทางเชิงรุก แนวทางเชิงป้องกัน แนวทางเชิงแก้ไข และแนวทางเชิงรับ ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

แนวทางเชิงรุก (SO Guidelines) ซึ่งเป็นการใช้จุดแข็งด้านการผลิตและการบริหารตราสินค้าผสานกับโอกาสจากการเติบโตของตลาดระดับบนและตลาดดิจิทัล ประกอบด้วย “แนวทางการยกระดับมาตรฐานการผลิตและการสร้างตราสินค้าสู่ตลาดพรีเมียม” ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ 1) พัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานสากล 2) ยกระดับการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ และ 3) สร้างการรับรู้คุณค่าของแบรนด์ในระดับพรีเมียม แนวทางที่สอง คือ “แนวทางการขยายตลาดด้วยระบบดิจิทัลและการตลาดเชิงรุก” โดยมีเป้าหมาย 1) พัฒนาระบบการค้าดิจิทัลที่ครบวงจร 2) สร้างการรับรู้แบรนด์ผ่านสื่อดิจิทัล และ 3) พัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าดิจิทัล

แนวทางเชิงป้องกัน (ST Guidelines) ซึ่งมุ่งใช้จุดแข็งเพื่อรับมือกับการแข่งขันด้านต้นทุนและความผันผวนของปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยีอัตโนมัติ” ที่มุ่งเป้าหมาย 1) ปรับปรุงกระบวนการผลิตด้วยระบบอัตโนมัติ 2) พัฒนาระบบควบคุมการผลิตอัจฉริยะ และ 3) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการผลิต และ “แนวทางการสร้างเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจแบบบูรณาการ” ซึ่งมีเป้าหมาย 1) พัฒนาความร่วมมือกับผู้จัดหาวัตถุดิบหลัก 2) สร้างพันธมิตรในการกระจายสินค้า และ 3) พัฒนาความร่วมมือด้านการออกแบบและนวัตกรรม

แนวทางเชิงแก้ไข (WO Guidelines) ซึ่งมุ่งแก้ไขจุดอ่อนและใช้ประโยชน์จากโอกาสที่มี ประกอบด้วย “แนวทางการพัฒนาโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ” ที่มีเป้าหมาย 1) พัฒนาระบบการจัดการวัตถุดิบและสินค้าคงคลัง 2) ปรับปรุงระบบการขนส่งและกระจายสินค้า และ 3) พัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ และ “แนวทางการยกระดับมาตรฐานการผลิตด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล” โดยมีเป้าหมาย 1) พัฒนาระบบการผลิตอัจฉริยะ 2) ยกระดับระบบควบคุมคุณภาพดิจิทัล และ 3) พัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แนวทางเชิงรับ (WT Guidelines) ซึ่งมุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมขององค์กรในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่าง ๆ ประกอบด้วย “แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรเชิงกลยุทธ์” ซึ่งมีเป้าหมาย 1) พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ 2) ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาระหว่างรุ่น และ 3) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม และ “แนวทางการปรับโครงสร้างธุรกิจให้ยืดหยุ่นเพื่อการปรับตัว” โดยมีเป้าหมาย 1) พัฒนาโครงสร้างองค์กรที่คล่องตัว 2) กระจายความเสี่ยงทางธุรกิจ และ 3) สร้างระบบบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ

แนวทางทั้งหมดนี้มีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันในมิติต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยในด้านต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยีอัตโนมัติและการพัฒนาโซ่อุปทานจะช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ขณะที่ด้านความแตกต่าง การยกระดับมาตรฐานการผลิตและการสร้างตราสินค้าสู่ตลาดพรีเมียมจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มการรับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์

สำหรับด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน การขยายตลาดด้วยระบบดิจิทัลและการตลาดเชิงรุกจะช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้แม่นยำมากขึ้น และสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าเฉพาะกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ด้านการตอบสนองที่รวดเร็ว การปรับโครงสร้างธุรกิจเพื่อความยืดหยุ่นจะช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงานและความสามารถในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี มาตรการส่งเสริมการลงทุนและการวิจัยพัฒนา รวมถึงการพัฒนามาตรฐานและการรับรองคุณภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาบุคลากรทั้งด้านทักษะเทคโนโลยีสมัยใหม่และการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่นก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและวิจัย ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ขณะเดียวกัน การลงทุนในเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ก็เป็นปัจจัยที่จะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม

ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นความท้าทายและข้อจำกัดที่สำคัญในการดำเนินการ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านเงินทุนสำหรับการลงทุนในเทคโนโลยี การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัล และความจำกัดของทรัพยากรในการวิจัยและพัฒนา นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการแข่งขัน ทั้งการแข่งขันด้านราคาจากประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคที่รวดเร็ว และมาตรการกีดกันทางการค้าที่เพิ่มขึ้น

การปรับตัวขององค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่รวดเร็ว การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรและการบริหารการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความท้าทายในการดำเนินงาน เช่น ความซับซ้อนของการบูรณาการระบบการรักษาสมดุลระหว่างการผลิตแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ และการบริหารความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน ล้วนเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการจัดการอย่างรอบคอบ

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทยจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แนวทางการพัฒนาที่นำเสนอมีความเชื่อมโยงและเสริมแรงซึ่งกันและกัน การดำเนินการจึงต้องพิจารณาทั้งผลกระทบโดยตรงและผลกระทบเชิงระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับของประเทศไทย มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สถานการณ์และแนวโน้มธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมเครื่องประดับไทยยังคงมีจุดแข็งที่โดดเด่นในระดับสากล โดยเฉพาะทักษะฝีมือแรงงาน (Craftsmanship) และการเป็นศูนย์กลางพลอยสี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความได้เปรียบในการแข่งขันของ Porter, M. E. ที่ระบุว่าความได้เปรียบเกิดจากการมีทรัพยากรที่มีคุณค่า หายาก และยากต่อการลอกเลียนแบบ (Porter, M. E., 1990) ทั้งนี้ ทักษะช่างฝีมือเป็นทรัพยากรที่สั่งสมมาช้านานและไม่อาจทดแทนด้วยการนำเข้าเทคโนโลยีในระยะสั้น (Barney, J. B., 1991) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบและแรงงานฝีมือรุ่นใหม่ รวมถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไทยเริ่มเสียเปรียบด้านต้นทุนต่อจีนและอินเดีย สะท้อนว่าความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) แบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไปในตลาดยุคโลกาภิวัตน์

สอดคล้องกับ Gupta, A. & Singh, R. K. ที่เน้นว่าอุตสาหกรรมอัญมณีต้องปรับตัวสู่การใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการรักษาเอกลักษณ์งานฝีมือ (Gupta, A. & Singh, R. K., 2020)

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามคุณลักษณะธุรกิจ ผลที่น่าสนใจ คือ “สัญชาติของผู้ถือหุ้น” เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการสร้างความแตกต่างและการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน ซึ่งอธิบายได้ว่ากิจการที่มีการร่วมทุนกับต่างชาติมักมีข้อได้เปรียบด้านเครือข่ายการตลาดสากล การเข้าถึงฐานข้อมูลความต้องการลูกค้าในต่างประเทศ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการ สอดคล้องกับแนวคิด Dynamic Capabilities ที่ชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการสร้างความแตกต่างต้องอาศัยการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมภายนอก (Teece, D. J. et al., 1997) ในขณะที่ปัจจัยด้านขนาดกิจการ (เงินทุนและจำนวนพนักงาน) ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ชี้ให้เห็นว่าในธุรกิจนี้ความคล่องตัวและการเข้าถึงองค์ความรู้สากลมีความสำคัญมากกว่าขนาดองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ Kozielski, R. ที่เน้นว่าความสำเร็จทางธุรกิจขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดการมากกว่าขนาดของทรัพยากร (Kozielski, R., 2016)

3. ปัจจัยการจัดการธุรกิจที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน

3.1 การจัดการตราสินค้า เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อทั้งภาพรวม (β = .284) และมิติด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (β = .672) อย่างโดดเด่นที่สุด แสดงให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์และการสื่อสารคุณค่าของแบรนด์เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้ผู้ประกอบการไทยหลีกหนีการแข่งขันด้านราคาไปสู่ตลาดพรีเมียมได้สำเร็จ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kozielski, R. ที่ระบุว่าปัจจัยการจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยเฉพาะการจัดการตราสินค้าและการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จทางธุรกิจที่สำคัญ (Kozielski, R., 2016) และยังสอดคล้องกับ Thompson, A. A. et al. ที่อธิบายว่าการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างกลยุทธ์ต้นทุน ความแตกต่าง และการมุ่งเน้นตลาดเฉพาะส่วนอย่างเป็นระบบ (Thompson, A. A. et al., 2014)

3.2 การบริหารเงิน มีอิทธิพลสำคัญต่อความสามารถด้านความแตกต่าง (β = .252) สะท้อนว่าสภาพคล่องและการวางแผนงบประมาณที่ดีเป็นพื้นฐานของการลงทุนในงานวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ Thanh, P. T. ที่พบว่า ความสามารถทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถด้านนวัตกรรมและผลการส่งออกของ SMEs ในประเทศกำลังพัฒนา (Thanh, P. T., 2023)

3.3 การกำหนดราคาและการตลาด มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการตอบสนองที่รวดเร็ว (β = .594 และ .300) ชี้ให้เห็นว่าในโลกการค้ายุคดิจิทัล ความยืดหยุ่นในการปรับกลยุทธ์ราคาและการสื่อสารที่ฉับไว คือปัจจัยชี้ขาดความได้เปรียบ สอดคล้องกับ Bushra, Z., et al. ที่พบว่า กลยุทธ์นวัตกรรมด้านการตลาดมีผลเสริมกันกับกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ในการยกระดับผลการส่งออก (Bushra, Z. et al., 2022)

4. แนวทางการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน แนวทาง 8 ประการ ที่สังเคราะห์จาก TOWS Matrix มีความสอดคล้องและเสริมแรงซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะแนวทางเชิงรุก (SO) ที่มุ่งสู่ตลาดพรีเมียมและระบบดิจิทัล ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางเหล่านี้ กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการทั้ง 17 ท่าน ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่นำมาประกอบกับผล SWOT เพื่อกำหนดทิศทางของแต่ละแนวทาง โดยผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นพ้องกันว่าการพัฒนาโซ่อุปทานและการลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นความเร่งด่วนสูงสุดเพื่อแก้ไขจุดอ่อนด้านต้นทุน ส่วนผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในการส่งออกระบุว่าการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งควบคู่กับการขยายตลาดดิจิทัล คือ ปัจจัยกำหนดความสำเร็จในระยะยาว

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า จะก้าวข้ามขีดจำกัดด้านต้นทุนและการแข่งขันที่รุนแรง ธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากการพึ่งพาทักษะแรงงานเพียงอย่างเดียว ไปสู่การบริหารจัดการ “ตราสินค้า” และ “นวัตกรรมทางการเงิน” และการบูรณาการแนวทางต่าง ๆ อย่างเป็นระบบจะช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ โดยพบว่า อุตสาหกรรมเครื่องประดับไทยมีความสามารถในการแข่งขันโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.56) โดยโดดเด่นที่สุดในด้านการตอบสนองที่รวดเร็วและการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน สัญชาติของผู้ถือหุ้นเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อความแตกต่างของความสามารถในการแข่งขัน ปัจจัยการจัดการ 3 อันดับแรก ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสามารถในการแข่งขันโดยรวม ได้แก่ การจัดการตราสินค้า (β = .284) การกำหนดราคา (β = .231) และการบริหารเงิน (β = .159) และนำเสนอแนวทางการพัฒนา 8 ประการ ซึ่งครอบคลุมมิติการแข่งขันทั้ง 4 ด้าน อย่างครบถ้วน ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ ควรลงทุนในการสร้างแบรนด์สู่ตลาดพรีเมียมอย่างเป็นระบบ พัฒนาแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซและสื่อสังคมออนไลน์สำหรับตลาดต่างประเทศ นำระบบอัตโนมัติและ IoT มาใช้ในกระบวนการผลิต และจัดสรรงบประมาณสำหรับ R&D ต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการออกแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งนี้ การจัดการโซ่อุปทานควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและมีผลต่อต้นทุนโดยตรง ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ควรสนับสนุนการพัฒนาโซ่อุปทานผ่านการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลวัตถุดิบและคลัสเตอร์อุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุนในเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ สนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากช่างฝีมืออาวุโสสู่แรงงานรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ และปรับปรุงกฎระเบียบการนำเข้าวัตถุดิบอัญมณีเพื่อรักษาความเป็นศูนย์กลางการค้าพลอยสีของไทย ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ศึกษาการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้สร้างความเชื่อมั่นด้านแหล่งที่มาของอัญมณีในตลาดเครื่องประดับยั่งยืน (Sustainable Jewelry) 2) เปรียบเทียบโมเดลความสำเร็จของธุรกิจส่งออกเครื่องประดับไทยกับอิตาลีหรือฝรั่งเศสเพื่อถอดบทเรียนการสร้าง Luxury Brand และ 3) วิจัยนวัตกรรมวัสดุและกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (GIT). (2567). สถานการณ์การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทยปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2568 จาก https://shorturl.asia/XC4gD

สุชาติ พานิชยกุล. (2565). ปัจจัยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของ SMEs ไทยในตลาดส่งออก: บทบาทของเครือข่ายธุรกิจและการสนับสนุนจากภาครัฐ. วารสารเศรษฐศาสตร์และการพัฒนา, 18(1), 55-73.

Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99-120.

Best, J. W. & Kahn, J. V. (1993). Research in Education. (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Bushra, Z. et al. (2022). Exploring the complementary effect of innovation strategies on firm's export performance. Pakistan Journal of Humanities & Social Sciences Research, 15(4), 69-86.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.

Gilaninia, S. et al. (2013). Impact of managerial factors on export performance of export firms. Singaporean Journal of Business Economics and Management Studies (National Library Singapore), 1(8), 27-33.

Gupta, A. & Singh, R. K. (2020). Improving competitiveness of Indian gem and jewellery industry. International Journal of Business Performance Management, 21(1/2), 17-31.

Kozielski, R. (2016). Determinants of business success Theoretical model and empirical verification. Folia Oeconomica Stetinensia, 16(1), 274-285.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1-55.

Nguyen, T. T. H. et al. (2019). "Institutional Environment, Government Ownership and Firm Profitability Evidence from Vietnam. Academy of Accounting and Financial Studies Journal, 23(3), 1-11.

Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press.

Rabellotti, R. et al. (2014). Globalization, recession and the internationalization of industrial districts Experiences from the Italian gold jewellery industry. European Planning Studies, 22(4), 866-884.

Teece, D. J. et al. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. Strategic Management Journal, 18(7), 509-533.

Thanh, P. T. (2023). Innovation and export Evidence from manufacturing SMEs in a developing economy. International Journal of Development Issues, 22(2), 278-297.

Thompson, A. A. et al. (2014). Crafting and executing strategy The quest for competitive advantage. (19th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 68-78

บทความวิชาการ

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาท้องถิ่นยุคใหม่*

COLLABORATIVE MANAGEMENT OF LOCAL EDUCATION IN THE DIGITAL ERA

พิชญา บุญเหลือ*, วรรณรี ปานศิริ, วิรัตน์ มณีพฤกษ์
Pichaya Buneuer*, Wannaree Pansiri, Wirat Maneephruek
คณะนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย
Faculty of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Wang Klai Kangwon Campus, Prachuap Khiri Khan, Thailand
*Corresponding author E-mail: pichaya.bun@rmutr.ac.th
*Tel: 080-666-6494

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวคิด แนวโน้ม และรูปแบบการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคดิจิทัล โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิเคราะห์ควบคู่กับการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ ทั้งแนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ผลการทบทวนเชิงวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มการพัฒนาระบบการศึกษาในระดับสากลกำลังเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์ไปสู่รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือและการกำกับดูแลร่วมกัน โดยเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นที่ ความร่วมมือดังกล่าวสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ ของผู้เรียนและการพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ในขณะที่การจัดการความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพยังคงจำเป็นต้องบูรณาการปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงเครือข่าย กลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจน ระบบการสื่อสารและการประสานความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจากการสังเคราะห์เอกสารสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการมุ่งสร้างระบบความร่วมมือแบบบูรณาการ โดยเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและบริบทพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการความร่วมมือ, การศึกษาท้องถิ่นยุคใหม่, ความร่วมมือทางการศึกษา

Abstract

This academic article aims to analyze and present concepts, trends, and models of local educational collaboration management within the context of global societal transformation in the digital era. The study employs an analytical literature review combined with a synthesis of academic sources, including theoretical frameworks and empirical studies related to collaborative governance

*Received April 20, 2026; Revised May 8, 2026; Accepted May 20, 2026

among key stakeholders, namely educational institutions, local administrative organizations, government agencies, the private sector, and communities. The findings indicate that global educational systems are transitioning from centralized administrative models toward collaborative network-based governance, emphasizing multi-stakeholder participation in shaping educational development at the local level. Such collaboration facilitates the exchange of resources, knowledge, and educational innovations, thereby enhancing the quality of learning outcomes and fostering sustainable human capital development within communities. However, effective management of educational collaboration requires the integration of critical factors, including network-oriented leadership, well-defined management mechanisms, efficient communication and coordination systems, and continuous community engagement. Based on the synthesis of the reviewed literature, the study concludes that future development of local educational collaboration management should prioritize the establishment of an integrated collaborative system. This should begin with systematic and continuous capacity building of local organizations, alongside the development of cooperative networks among relevant sectors, to ensure that educational management effectively responds to societal needs and local contexts sustainably.

Keywords: Collaborative Management, Modern Local Education, Educational Collaboration

บทนำ

ในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชนมากยิ่งขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงบทบาทของรัฐหรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่ได้ขยายพื้นที่ไปสู่การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคมในลักษณะของความร่วมมือเชิงเครือข่าย (collaborative networks) เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่อย่างแท้จริง แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์ไปสู่การบริหารแบบกระจายอำนาจและการกำกับดูแลร่วมกัน (shared governance) ซึ่งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง (OECD, 2025a) ซึ่งการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาและชุมชนท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมในพื้นที่ งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ สามารถส่งเสริมคุณภาพการบริหารสถานศึกษา การเรียนรู้ของผู้เรียน และการพัฒนาสังคมโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการทำงานร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อันนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันต่อการพัฒนาการศึกษา และช่วยให้สถานศึกษาสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Worapongpat, N., 2025)

ในระดับนโยบายระดับสากล หลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาการศึกษาบนฐานความร่วมมือของหลายภาคส่วน (multi-stakeholder collaboration) โดยมองว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมนวัตกรรมทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา OECD ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาระบบการศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลายฝ่าย โดยเฉพาะในบริบทของสังคมดิจิทัลที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมยังเน้นให้เกิดความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการสร้างกลไกความร่วมมือที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองได้ (OECD, 2023); (OECD, 2025a) อีกทั้งแนวโน้มระดับโลกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือทางการศึกษากำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และภาคอุตสาหกรรม และจากงานศึกษาขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา OECD พบว่า ประมาณร้อยละ 70.00 ของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกมีจำนวนความร่วมมือเชิงสถาบันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ ร้อยละ 87.00 ของสถาบันอุดมศึกษาที่สำรวจมีอย่างน้อยหนึ่งความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับองค์กรอื่น ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยในระดับสากลอย่างชัดเจน (Marinoni, G. & Pina Cardona, J., 2024); (OECD, 2025b)

อย่างไรก็ตามถึงแม้แนวคิดการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่น การขาดรูปแบบการบริหารจัดการความร่วมมือที่ชัดเจน ตลอดจนข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสื่อสารระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินงานร่วมกันไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร (Worapongpat, N., 2025) นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืนยังต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลายประการ ได้แก่ ภาวะผู้นำขององค์กร การสร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วน การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการมีระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน ซึ่งในบริบทของประเทศไทย การกระจายอำนาจทางการศึกษาและการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ได้ทำให้แนวคิดการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และชุมชน จำเป็นต้องทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับพื้นที่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้แล้วในระดับพื้นที่แนวคิดการจัดการความร่วมมือทางการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมที่สามารถเข้าใจบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างใกล้ชิด การจัดการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับชุมชนจึงช่วยให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมในพื้นที่ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) ความร่วมมือระหว่างองค์กรในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (UNESCO, 2025) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาและภาคประชาชนจึงถือเป็นกลไกสำคัญ ในการพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในระดับพื้นที่ และถึงแม้แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือทางการศึกษาจะได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางในระดับนโยบายและระดับสากล แต่การดำเนินงานในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านศักยภาพขององค์กรในท้องถิ่น การขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการดำเนินงานร่วมกัน ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลให้ความร่วมมือระหว่างองค์กรไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือยั่งยืนเท่าที่ควร ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การศึกษาทบทวนในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในยุคใหม่จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากสามารถนำไปสู่การนำเสนอแนวทางหรือรูปแบบการบริหารจัดการความร่วมมือ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมยุคใหม่ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและความสำคัญของการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาในยุคใหม่

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจโลก และความต้องการทักษะใหม่ของกำลังแรงงาน ส่งผลให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์ (centralized management) ไปสู่การบริหารแบบเครือข่าย (network governance) ซึ่งได้เน้นไปที่การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการความร่วมมือ (collaborative management) ในการพัฒนาระบบการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2025a); (OECD, 2023); (UNESCO, 2023) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ ในการบริหารจัดการภาครัฐได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแวดวงวิชาการ โดยนักวิชาการด้านการบริหารจัดการสาธารณะได้เสนอกรอบแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารแบบร่วมมือ (collaborative governance) Ansell, C. & Gash, A. อธิบายว่า การกำกับดูแลแบบร่วมมือเป็นกระบวนการที่หน่วยงานภาครัฐทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะ (Ansell, C. & Gash, A., 2008) และในขณะที่ Bryson, J. et al. ได้ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างองค์กรนั้นเป็นกลไกสำคัญในการจัดการปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อน เนื่องจากองค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้เพียงลำพัง นอกจากนี้ Huxham, C. & Vangen, S. เสนอว่า การทำงานร่วมกันเพื่อสร้างคุณค่าร่วม (collaborative advantage) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในบริบทของการศึกษา จึงนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบการศึกษา (Huxham, C. & Vangen, S., 2005)

ในบริบทของการจัดการศึกษา ความร่วมมือระหว่างองค์กรถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างรวดเร็ว Bryson, J. et al. อธิบายว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และในทำนองเดียวกัน Keast, R. et al. ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการแบบเครือข่ายช่วยเสริมสร้างความสามารถขององค์กรในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน โดยเฉพาะในกรณีของการพัฒนาการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานหลายระดับทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ และในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา องค์กรระหว่างประเทศหลายแห่งได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของความร่วมมือในการพัฒนาระบบการศึกษา อาทิ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา OECD ระบุว่า การสร้างระบบนิเวศทางการศึกษา (education ecosystem) ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต (OECD, 2025a); (OECD, 2023); (UNESCO, 2023) ขณะที่องค์การยูเนสโก UNESCO ได้เน้นย้ำว่า การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG 4) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมทั้งรัฐบาล องค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียม (UNESCO, 2023)

สำหรับในบริบทของท้องถิ่น การจัดการความร่วมมือทางการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีความเข้าใจบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพื้นที่อย่างใกล้ชิด การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาจึงช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี และผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา ซึ่งสามารถส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และเพิ่มคุณภาพของการจัดการศึกษา (Fullan, M., 2020) อย่างไรก็ตาม การจัดการความร่วมมือทางการศึกษายังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านวัตถุประสงค์ขององค์กร ความไม่สมดุลของอำนาจในการตัดสินใจ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรซึ่ง Huxham, C. & Vangen, S. ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างองค์กรจำเป็นต้องอาศัยการสร้างความไว้วางใจ (trust) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และภาวะผู้นำที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ในทำนองเดียวกัน Ansell, C. & Gash, A. ระบุว่า การสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการตัดสินใจร่วมกัน

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาในยุคใหม่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาจากการบริหารแบบรวมศูนย์ไปสู่การบริหารแบบเครือข่ายที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วนเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาการศึกษา ความร่วมมือดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคสังคมแห่งความรู้ ดังนั้น การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและระดับสากล

องค์ประกอบและรูปแบบของความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่น

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่น (local educational collaboration) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกำกับดูแลแบบพหุภาคี (multi-stakeholder governance) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน เช่น หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และชุมชน ในการร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาและการดำเนินงานด้านการศึกษา การมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนช่วยให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความชอบธรรมมากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ansell, C. & Gash, A., 2008); (Bryson, J. et al., 2015) ซึ่งในเชิงทฤษฎีนักวิชาการด้านการบริหารจัดการความร่วมมือได้เสนอกรอบแนวคิดที่ช่วยอธิบายองค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือระหว่างองค์กร โดยที่ Bryson, J. et al. เสนอว่า ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ เงื่อนไขเริ่มต้นของความร่วมมือ (initial conditions) โครงสร้างการกำกับดูแล (governance structure) กระบวนการดำเนินงานร่วมกัน (collaborative process) และผลลัพธ์หรือคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะ (public value outcomes) โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินความร่วมมือ ในระยะยาว นอกจากนี้ Ansell, C. & Gash, A. ยังเสนอว่า ปัจจัยสำคัญของความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กร การสื่อสารอย่างต่อเนื่องและภาวะผู้นำที่สามารถประสานผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นได้อย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โครงสร้างการกำกับดูแล กระบวนการดำเนินงานร่วมกัน และทรัพยากรหรือกลไกสนับสนุนความร่วมมือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือทางการศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาในยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม แนวคิดการกำกับดูแลแบบพหุภาคีมองว่าการมีส่วนร่วม

ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายช่วยเพิ่มความหลากหลายของมุมมองในการแก้ไขปัญหา และช่วยให้การกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานมีความชอบธรรมและได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น (Bryson, J. et al., 2015); (OECD, 2023) ทั้งนี้ ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญจากองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่

2. โครงสร้างการกำกับดูแล (governance structure) เป็นองค์ประกอบที่กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบขององค์กรที่เข้าร่วมความร่วมมือ โครงสร้างดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการความร่วมมือ เครือข่ายการเรียนรู้หรือความร่วมมือแบบภาครัฐ-เอกชน (public-private partnership) ซึ่งช่วยสร้างกลไกในการประสานงานและการตัดสินใจร่วมกัน นักวิชาการหลายคนชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างการกำกับดูแลที่ชัดเจนช่วยลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างองค์กร (Keast, R. et al., 2006); (Bryson, J. et al., 2015) นอกจากนี้ โครงสร้างการกำกับดูแล ยังต้องมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะสามารถปรับตัวตามบริบทและความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทางสังคมได้

3. กระบวนการดำเนินงานร่วมกัน (collaborative process) เป็นหัวใจสำคัญของความร่วมมือระหว่างองค์กร เนื่องจากความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการตัดสินใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง Ansell, C. & Gash, A. อธิบายว่า กระบวนการความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จ มักประกอบด้วยการประชุมหารือแบบเผชิญหน้า (face-to-face dialogue) การสร้างความไว้วางใจ (trust building) การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน (shared understanding) และการพัฒนาความมุ่งมั่นต่อกระบวนการร่วมกันในระยะยาว นอกจากนี้ การทำงานร่วมกันยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างองค์กร (inter-organizational learning) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา

4. ทรัพยากรและกลไกสนับสนุนความร่วมมือ (resources and supporting mechanisms) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ความร่วมมือสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรดังกล่าวอาจรวมถึงงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และข้อมูลทางการศึกษา การแบ่งปันทรัพยากรระหว่างองค์กรช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ นอกจากนี้ การสนับสนุนจากองค์กรระดับชาติและองค์กรระหว่างประเทศ เช่น OECD และ UNESCO ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของระบบการศึกษาผ่านการวิจัย การพัฒนานโยบาย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับโลก (OECD, 2023); (UNESCO, 2023) โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรระดับนานาชาติยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาการศึกษา

ในด้านรูปแบบของความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่น สามารถพบได้หลายลักษณะ เช่น ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสถานศึกษา หรือความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาทักษะของผู้เรียน รูปแบบความร่วมมือเหล่านี้สะท้อนถึงแนวคิดระบบนิเวศทางการศึกษา (education ecosystem) ซึ่งมองว่าการพัฒนาการศึกษาเป็นผลลัพธ์ของการทำงานร่วมกันขององค์กรหลายประเภทที่มีบทบาทและทรัพยากรแตกต่างกัน (OECD, 2023) ความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวช่วยให้การจัดการศึกษาเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบและรูปแบบของความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นสะท้อนถึงแนวคิด การบริหารจัดการแบบเครือข่ายที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน โดยองค์ประกอบสำคัญ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โครงสร้างการกำกับดูแล กระบวนการดำเนินงานร่วมกัน และทรัพยากรสนับสนุนความร่วมมือ ขณะที่รูปแบบของความร่วมมือสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะตามบริบทของพื้นที่ การพัฒนาความร่วมมือดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างระบบการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

ปัจจัยความสำเร็จและความท้าทายของการจัดการความร่วมมือทางการศึกษา

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษา (educational collaboration) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนของสังคมยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความหลากหลายทั้งด้านโครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร และผลประโยชน์ อาจก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทายในการดำเนินงาน นักวิชาการด้านการบริหารจัดการภาครัฐและการกำกับดูแลแบบร่วมมือ (collaborative governance) ได้เสนอว่าความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างองค์กรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น เงื่อนไขเริ่มต้นของความร่วมมือ กระบวนการทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำ และการออกแบบโครงสร้างสถาบัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของความร่วมมือในระยะยาว ซึ่งในเชิงทฤษฎีองค์ความรู้เกี่ยวกับการกำกับดูแลแบบร่วมมือได้รับความสนใจและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในด้านการบริหารสาธารณะ โดยที่ Ansell, C. & Gash, A. ได้ศึกษากรณีตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างองค์กรจำนวนมากและเสนอแบบจำลองการกำกับดูแลแบบร่วมมือซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของความร่วมมือขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ได้แก่ เงื่อนไขเริ่มต้น (Starting Conditions) การออกแบบสถาบัน (Institutional Design) ภาวะผู้นำเชิงอำนวยความสะดวก (Facilitative Leadership) และกระบวนการความร่วมมือ (Collaborative Process) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ประกอบด้วย การสื่อสารแบบเผชิญหน้า การสร้างความไว้วางใจ การกำหนดเป้าหมายร่วม และการพัฒนาความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความร่วมมือทางการศึกษา คือ ภาวะผู้นำ (collaborative leadership) เนื่องจากภาวะผู้นำมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกระบวนการความร่วมมือ รวมทั้งช่วยประสานผลประโยชน์และลดความขัดแย้งระหว่างองค์กรที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน นักวิชาการจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าผู้นำในระบบความร่วมมือไม่ได้ทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ผู้สร้างความไว้วางใจ และผู้สนับสนุนกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน (Bryson, J. et al., 2015); (Emerson, K. et al., 2012) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพยังสามารถช่วยจัดการความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างองค์กร และช่วยสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกันที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร (Ansell, C. & Gash, A., 2008)

นอกจากปัจจัยด้านภาวะผู้นำแล้ว จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน คือ ความไว้วางใจระหว่างองค์กร (inter-organizational trust) ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกัน เนื่องจากองค์กรที่เข้าร่วมความร่วมมือจำเป็นต้องแบ่งปันข้อมูล ทรัพยากร และอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดความไว้วางใจต่อกัน ความร่วมมือก็อาจจะเผชิญกับความขัดแย้งและความไม่เต็มใจในการมีส่วนร่วม Ansell, C. & Gash, A. ระบุว่า การสร้างความไว้วางใจมักเกิดขึ้นผ่านกระบวนการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างผู้เข้าร่วม ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาทและผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายมากขึ้น ในขณะที่การกำหนดเป้าหมายร่วมกันและการสร้างความเข้าใจร่วม (shared understanding) ก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ เมื่อองค์กรที่เข้าร่วมมีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับปัญหา วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงาน จะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพของการตัดสินใจร่วมกัน ส่วน Emerson, K. et al. อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมว่า การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม จะช่วยสร้างความมุ่งมั่นต่อกระบวนการความร่วมมือและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันในระยะยาว

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาจะมีศักยภาพในการสร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการศึกษา แต่กระบวนการดังกล่าวก็เผชิญกับความท้าทายหลายประการ และหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญ คือ ความไม่สมดุลของอำนาจและทรัพยากรระหว่างองค์กรที่เข้าร่วมความร่วมมือ เนื่องจากความแตกต่าง ด้านอำนาจหรือทรัพยากร

อาจทำให้บางองค์กรมีอิทธิพลในการตัดสินใจมากกว่าองค์กรอื่น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความไม่พอใจหรือการถอนตัวจากความร่วมมือในระยะยาว (Ansell, C. & Gash, A., 2008) และอีกความ ท้าทายหนึ่ง คือ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมองค์กรและวิธีการทำงาน องค์กรแต่ละประเภทเช่นหน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษาและภาคเอกชนมักมีระบบการบริหารและวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจหรือความขัดแย้งในการดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงจากระบบการบริหารแบบลำดับชั้นไปสู่ระบบการบริหารแบบเครือข่ายยังต้องอาศัยการปรับตัวทางวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติของผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งอาจใช้เวลาและความพยายามอย่างมาก (Agranoff, R., 2006); (Thomson, A. & Perry, J., 2006) และในทำนองเดียวกันความท้าทายอีกประการหนึ่ง คือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสนับสนุนเชิงนโยบาย การดำเนินงานความร่วมมือระหว่างองค์กรต้องอาศัยทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ บุคลากรและเทคโนโลยี ซึ่งหากขาดการสนับสนุนที่เพียงพอจากหน่วยงานระดับนโยบาย ความร่วมมืออาจ ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การขาดกลไกการประสานงานที่ชัดเจนหรือการกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่ไม่ชัดเจนอาจส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานหรือความขัดแย้งในการตัดสินใจ (Bryson, J. et al., 2015); (Emerson, K. et al., 2012)

ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการความร่วมมือทางการศึกษา ประกอบด้วย ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กร การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการออกแบบโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขณะที่ความท้าทายสำคัญ ได้แก่ ความไม่สมดุลของอำนาจ ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมองค์กร และข้อจำกัดด้านทรัพยากร การทำความเข้าใจ ทั้งปัจจัยความสำเร็จและความท้าทายเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

แนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในอนาคต

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาระบบการศึกษาไม่สามารถดำเนินการโดยองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตจึงมุ่งเน้นการพัฒนาระบบนิเวศทางการศึกษา (Education Ecosystem) ที่เชื่อมโยงองค์กรหลากหลายประเภทเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ (OECD, 2023) ซึ่งในเชิงทฤษฎี มีชุดความรู้ที่สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคต Ansell, C. & Gash, A. กล่าวว่า การกำกับดูแลแบบร่วมมือ (collaborative governance) เป็นกระบวนการที่หน่วยงานภาครัฐทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาสาธารณะผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ในขณะที่ Bryson, J. et al. กล่าวว่า ความร่วมมือระหว่างองค์กรเป็นกลไกสำคัญในการจัดการปัญหาที่มีความซับซ้อน เนื่องจากองค์กรต่าง ๆ สามารถนำทรัพยากร ความเชี่ยวชาญ และเครือข่ายของตนมาผสมผสานเพื่อสร้างคุณค่าร่วม (public value) ให้กับสังคม และในทำนองเดียวกัน Huxham, C. & Vangen, S. เสนอแนวคิด “Collaborative Advantage” ซึ่งอธิบายได้ว่าการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรสามารถสร้างผลลัพธ์ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่สามารถบรรลุได้ด้วยตนเอง แนวคิดเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคต และแนวทางสำคัญประการแรกของการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในอนาคต คือ การพัฒนาระบบนิเวศทางการศึกษาแบบพหุภาคี (multi-stakeholder education ecosystem) ระบบนิเวศดังกล่าว

ประกอบด้วย ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ สถาบันวิจัย และชุมชน ซึ่งทำงานร่วมกันในการพัฒนานโยบาย นวัตกรรมการเรียนรู้ และโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้เรียน แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวทาง “Quadruple Helix Model” ที่เน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคอุตสาหกรรมและภาคประชาสังคมในการสร้างนวัตกรรม (Carayannis, E. & Campbell, D., 2016) ทั้งนี้ การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย เช่น ครู นักวิจัย ผู้พัฒนาเทคโนโลยีและผู้กำหนดนโยบายเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน (OECD, 2023)

แนวทางถัดมา คือ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาในระดับพื้นที่ (local education networks) อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเน้นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และโครงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ นักวิชาการหลายคนชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการแบบเครือข่าย (network governance) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและเสริมสร้างความสามารถขององค์กรในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน (Provan, K. & Kenis, P., 2008); (Keast, R. et al., 2006) เครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือทางการศึกษา ในยุคของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งจะสามารถช่วยเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ระบบข้อมูลการศึกษา และเครือข่ายการเรียนรู้แบบดิจิทัล ซึ่งช่วยสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูล การวางแผนร่วมกัน และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ซึ่งในการพัฒนาระบบการศึกษายุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษา นักวิจัย และผู้พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลที่ตอบสนอง ต่อความต้องการของผู้เรียนและครูอย่างแท้จริง (OECD, 2023) และแนวทางสุดท้าย คือ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงความร่วมมือ (collaborative leadership) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างองค์กร ภาวะผู้นำในระบบความร่วมมือไม่ใช่การสั่งการแบบลำดับชั้น แต่เป็นการสร้างแรงจูงใจและประสานผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย Emerson, K. et al. ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำในระบบความร่วมมือควรทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยกระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความไว้วางใจ และสนับสนุนการตัดสินใจร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ (Emerson, K. et al., 2012) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงความท้าทายหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านศักยภาพขององค์กร ความไม่สมดุลของทรัพยากร และข้อจำกัดด้านนโยบาย ดังนั้น การออกแบบรูปแบบความร่วมมือจึงควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทของพื้นที่ รวมทั้งต้องมีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อประเมินประสิทธิภาพของความร่วมมือในระยะยาว

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในอนาคตควรมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่เชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันและการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงความร่วมมือ และแนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของระบบการศึกษาในการตอบสนอง ต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในยุคใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ในระยะยาว

สรุป

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นในยุคใหม่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 จากการทบทวนแนวคิดและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดการกำกับดูแลแบบร่วมมือและการบริหารจัดการแบบเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน ซึ่งการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วนช่วยให้เกิดการบูรณาการทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ที่หลากหลาย อันนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้สถานศึกษาสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานความร่วมมือทางการศึกษายังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านศักยภาพขององค์กร ความไม่สมดุลของทรัพยากรและข้อจำกัดด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการความร่วมมือทางการศึกษา ของท้องถิ่นในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ระบบการศึกษามีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งในมิติเชิงนโยบาย การพัฒนาการจัดการความร่วมมือทางการศึกษาของท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากระดับนโยบายอย่างเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายหรือกรอบแนวทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นที่อย่างชัดเจน การสร้างกลไกเชิงนโยบายที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการหรือเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาในระดับพื้นที่ จะช่วยเสริมสร้างการบูรณาการทรัพยากรและการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ส่วนในมิติเชิงการบริหารจัดการควรมุ่งเน้นการดำเนินการเชิงปฏิบัติโดยการจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือระดับพื้นที่ การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วม การพัฒนาระบบประสานงานและฐานข้อมูลกลาง การกำหนดบทบาทและตัวชี้วัดของแต่ละภาคส่วน ตลอดจนการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนและระบบติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้ความร่วมมือสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัดผลได้และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

Agranoff, R. (2006). Inside collaborative networks: Ten lessons for public managers. Public Administration Review, 66(1), 56-65.

Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 543-571.

Bryson, J. et al. (2015). Designing and implementing cross-sector collaborations: Needed and challenging. Public Administration Review, 75(5), 647-663.

Carayannis, E. & Campbell, D. (2016). Quadruple and quintuple innovation helix models. Cham: Springer.

Emerson, K. et al. (2012). An integrative framework for collaborative governance. Journal of Public Administration Research and Theory, 22(1), 1-29.

Fullan, M. (2020). Leading in a culture of change. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Huxham, C. & Vangen, S. (2005). Managing to collaborate: The theory and practice of collaborative advantage. London: Routledge.

Keast, R. et al. (2006). Mixing state, market and network governance modes: The role of government in “crowded” policy domains. International Journal of Organization Theory and Behavior, 9(1), 27-50.

Marinoni, G. & Pina Cardona, J. (2024). International strategic institutional partnerships in higher education. Brussels: European University Association.

OECD. (2023). OECD digital education outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem. Retrieved March 20, 2026, from https://shorturl.asia/SUFmr

_____. (2025a). Trends shaping education 2025. Retrieved March 20, 2026, from https://shorturl.asia/4nhqO

_____. (2025b). Policies for transnational collaboration in higher education. Retrieved March 20, 2026, from https://shorturl.asia/VEF84

Provan, K. & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(2), 229-252.

Thomson, A. & Perry, J. (2006). Collaboration processes: Inside the black box. Public Administration Review, 66, 20-32. https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00663.x

UNESCO. (2023). Technology in education: A tool on whose terms? Global education monitoring report 2023. Paris: UNESCO.

_____. (2025). Empowering teachers through collaboration and innovation. Retrieved March 25, 2026, from https://www.unesco.org/en/education

Worapongpat, N. (2025). Building Collaboration Between Educational Institutions and Communities Impacting School Management: A Case Study of Guangzhou Vocational College of Technology, Guangzhou Open University, China. Journal of Education and Learning Reviews, 2(4), 1-12.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 79-88

บทความวิจัย

การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อความยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ จังหวัดน่าน*

INTEGRATING LOCAL WISDOM WITH MODERN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT FOR SUSTAINABILITY: A CASE STUDY OF NAN-MALT COMMUNITY ENTERPRISE, NAN PROVINCE

จิตสุภา กิติผดุง[1*], วทัญญู ใจบริสุทธิ์[2]
Jitsupa Kitipadung[1*], Watunyu Jaiborisudhi[2]
[1]สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Innovative Learning Center, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
[2]สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Institute of East Asian Studies, Thammasat University, Bangkok, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: jitsupak@g.swu.ac.th
[*]Tel: 089-698-6510

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ โดยใช้กรอบแนวคิด SCOR Model 2) วิเคราะห์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ท่าน ประกอบด้วย ผู้นำสมาชิกวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) จุดแข็งหลักของห่วงโซ่อุปทานวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ คือ ความยืดหยุ่นของระบบ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชิงชุมชน และผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเอกลักษณ์ ขณะที่จุดอ่อน คือ ข้อจำกัดด้านระบบสารสนเทศ กำลังการผลิต และการพึ่งพาตัวบุคคล 2) การขับเคลื่อนความยั่งยืนใช้ 6 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาพันธมิตรเชิงชุมชน การผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญา การปรับโมเดลสู่ B2B การบริหารแรงงานตามวิถีชีวิต การจัดการทรัพยากรหมุนเวียน และการสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) สามารถยกระดับมูลค่าเพิ่มให้แก่ข้าวสาลีท้องถิ่นได้ มากกว่า 10 เท่า ผ่านกระบวนการแปรรูปที่ได้รับมาตรฐาน อย. และ GMP 2) การปรับเปลี่ยนสู่ตลาด B2B ช่วยสร้างรายได้หลักที่แน่นอนคิดเป็น ร้อยละ 50 - 60 ของรายได้ทั้งหมด และ 3) การใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Zero Waste) เปลี่ยนเศษเหลือจากการผลิตเป็นอาหารสัตว์และปุ๋ย ช่วยลดต้นทุนการผลิตและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ องค์ความรู้ที่ได้ คือ รูปแบบ 3I Model แสดงถึงวิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุความยั่งยืนโดยผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสมัยใหม่และความยั่งยืนแต่ละมิติเสริมสร้างซึ่งกันและกันในการประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น, การจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่, การสร้างความยั่งยืน, วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์

[*]Received April 21, 2026; Revised May 11, 2026; Accepted May 21, 2026

Abstract

This study aims to 1) Examine the supply chain of Nan-Malt Community Enterprise in Nan Province based on the SCOR Model framework, and 2) Analyze the integration of local wisdom with modern management to achieve sustainability. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants, including enterprise leaders, government officials, and experts. The study employed content analysis and data triangulation to ensure research trustworthiness. The empirical findings reveal that the enterprise has distinct competitive advantages, specifically in operational flexibility, robust community-based partnership networks, and the production of unique, high-quality artisanal goods. However, critical weaknesses were identified on underdeveloped information technology systems, production capacity constraints, and a significant degree of individual dependency within the workforce. To address these challenges and ensure long-term viability, the study identifies six primary driving strategies: community-based partnership development, the synthesis of modern technology and local wisdom, a strategic transition toward a Business-to-Business (B2B) model, flexible labor management aligned with agrarian lifestyles, circular resource management, and value-based storytelling. Significant tangible outcomes substantiate the efficacy of these strategies. 1) The value of local wheat increased more than tenfold through processing certified by Food and Drug Administration (FDA) and Good Manufacturing Practice (GMP) standards. 2) The enterprise secured consistent revenue streams from the B2B sector, which currently accounts for 50-60% of total income. 3) The implementation of a Zero Waste circular economy approach converting production residues into animal feed and organic fertilizer substantially minimized costs and environmental externalities. The knowledge gained is the 3I Model, which shows that community enterprises can achieve sustainability by combining local wisdom with modern management, and each dimension of sustainability complements each other in its application to other community enterprises.

Keywords: Local Wisdom Integration, Modern Supply Chain Management, Sustainability Development, Nan-Malt Community Enterprise

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนในหลายแห่งยังคงประสบปัญหาด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันและสร้างความยั่งยืนได้ในระยะยาว โดยข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตร ระบุว่า ประเทศไทยมีวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วกว่า 80,000 แห่งทั่วประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาด้านขีดความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืน (Cavite, H. J. M. & Suwanmaneepong, S., 2022) สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบที่ได้มาตรฐาน กระบวนการผลิต ไปจนถึงการสื่อสารกับลูกค้า (ทาริกา สระทองคำ และคณะ, 2565)

เมื่อพิจารณางานวิจัยในอดีต พบว่า การศึกษาด้านห่วงโซ่อุปทานวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ มักมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเกษตรแปรรูปทั่วไป เช่น ข้าว กาแฟ หรือผลิตภัณฑ์สิ่งทอ (พิมพ์ปวีณ์ มะณีวงค์ และสุภาวดี มะณีวงค์, 2567) แต่ยังขาดแคลนการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงในกลุ่มผลิตภัณฑ์ “มอลต์” ซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นน้ำที่มีความซับซ้อนในกระบวนการผลิตสูงกว่าสินค้าเกษตรทั่วไป นอกจากนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่มักแยกส่วนระหว่าง “การใช้ภูมิปัญญา”

กับ “การจัดการสมัยใหม่” ทำให้ขาดโมเดลการบูรณาการเชิงลึกที่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในวิสาหกิจที่ต้องการยกระดับสู่การเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบอุตสาหกรรม (สนิทเดช จินตนา, 2562) วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์จึงเป็นกรณีศึกษาที่มีความพิเศษและแตกต่างจากพื้นที่อื่นอย่างนัยสำคัญ ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนทั่วไปในภาคเหนือมักเน้นการผลิตสินค้าเพื่อบริโภคขั้นสุดท้าย (B2C) และพึ่งพิงตลาดภาครัฐเป็นหลัก แต่น่านมอลต์สามารถยกระดับตนเองขึ้นเป็น “ผู้ผลิตวัตถุดิบคุณภาพสูง (Raw Material Supplier)” ให้กับอุตสาหกรรมเบเกอรีและอาหารในรูปแบบ B2B ถึงร้อยละ 50 - 60 เพื่อสร้างเสถียรภาพทางรายได้ ความโดดเด่นนี้เกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาการผลิตมอลต์จากข้าวสาลีท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากล (อย. และ GMP) ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าข้าวสาลีท้องถิ่นได้มากกว่า 10 เท่า ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนทั่วไปที่มักเพิ่มมูลค่าได้เพียงเล็กน้อย (ชูเกียรติ พงศ์พนาพิพัฒน์, 2563)

นอกจากนี้ กรณีของน่านมอลต์ยังแสดงถึง ความยืดหยุ่น (Resilience) ที่แตกต่างจากที่อื่น โดยการใช้ “ทุนทางสังคม” และ “เครือข่ายพันธมิตรเชิงชุมชน” เป็นเครื่องมือหลักในการจัดการความเสี่ยงจากวิกฤต COVID-19 ห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนยิ่งเผชิญกับความเปราะบาง เนื่องจากการพึ่งพาตลาดภาครัฐและช่องทางการขายแบบดั้งเดิมมากเกินไป (สมชาย ภัทรธนกุล และคณะ, 2559) ในอีกด้านหนึ่ง การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีความสำคัญกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทวิสาหกิจชุมชนไทย ซึ่งในบริบทของงานวิจัยนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นครอบคลุมถึงความรู้และทักษะการผลิต วิถีการจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า บรรทัดฐานทางสังคมในการร่วมมือและแบ่งปัน ตลอดจนระบบคุณค่าที่ชุมชนใช้ตัดสินใจเชิงธุรกิจในแบบฉบับของตนเอง (กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565)

วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นกรณีศึกษาที่โดดเด่นในการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตมอลต์จากข้าวสาลีเข้ากับหลักการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ วิสาหกิจชุมชนนี้มีวิวัฒนาการที่น่าสนใจจากการเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ผลิตสินค้าทั่วไป กลายเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบคุณภาพสูงให้กับอุตสาหกรรมเบเกอรีและอาหาร อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ยังเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของตลาด ต้นทุนวัตถุดิบที่เพิ่มสูงขึ้น และภัยพิบัติทางธรรมชาติ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์โดยใช้กรอบแนวคิด SCOR Model และวิเคราะห์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสมัยใหม่ โดยคำถามในการศึกษานี้ประกอบด้วย 1) ห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์มีสภาพปัจจุบัน จุดแข็ง และจุดอ่อนอย่างไรเมื่อวิเคราะห์ตามกรอบ SCOR Model และ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกบูรณาการเข้ากับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์อย่างไร ดังนั้น บทความนี้ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ในหลายมิติ ตั้งแต่การวางแผนการผลิต การจัดหาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การจัดส่งและจำหน่าย ไปจนถึงการบริหารจัดการข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับความยืดหยุ่นของระบบการสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชิงชุมชน และการปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดและการสร้างรูปแบบเฉพาะของตนเองที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ จังหวัดน่าน โดยใช้กรอบแนวคิด SCOR Model
2. เพื่อวิเคราะห์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ในการสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประยุกต์ใช้รูปแบบกรณีศึกษา (Case Study Approach) เพื่อวิเคราะห์การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ จังหวัดน่าน โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน ผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ที่ชัดเจน ดังนี้

1. กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (5 คน) ต้องเป็นผู้นำหรือสมาชิกที่มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตหรือบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานของน่านมอลต์มาไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคีเครือข่าย (5 คน) ต้องเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร หรือ อย.) ที่มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ จังหวัดน่านอย่างน้อย 5 ปี หรือมีบทบาทโดยตรงในการส่งเสริมมาตรฐานการผลิต

3. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (5 คน) ต้องเป็นอาจารย์หรือนักวิชาการที่มีผลงานวิจัยหรือความเชี่ยวชาญด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานและวิสาหกิจชุมชนเป็นที่ยอมรับในระดับวิชาการ

เครื่องมือหลัก ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างตามกรอบ SCOR Model และแบบบันทึกการสังเกตการณ์ภาคสนาม กระบวนการเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ครอบคลุมการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ภาคสนาม และการรวบรวมข้อมูลเอกสาร ภายใต้สถานการณ์จริงรวมถึงช่วงอุทกภัย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านกระบวนการรหัสเปิด (Open Coding) และรหัสคัดเลือก (Selective Coding) เพื่อเชื่อมโยงพฤติกรรมเข้ากับกรอบแนวคิดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) และการยืนยันผลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) ตามแนวทางของ Denzin, N. K. (Denzin, N. K., 1978) ภายใต้มาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (SWUEC-682116)

ข้อจำกัดการวิจัย คือ ระยะเวลาการเก็บข้อมูลและความปกติของสถานการณ์ เนื่องจากกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม (มิถุนายน - พฤศจิกายน 2567) ครอบคลุมช่วงเวลาที่พื้นที่วิจัยประสบอุทกภัยครั้งใหญ่ ข้อมูลที่ได้รับอาจสะท้อนถึงกลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานในสภาวะวิกฤตและความยืดหยุ่นขององค์กร (Resilience) มากกว่าสภาวะการดำเนินงานปกติในบางมิติ ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างช่วงก่อนและระหว่างวิกฤตเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมที่สุด

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์โดยใช้กรอบแนวคิด SCOR Model แสดงให้เห็นสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคในแต่ละกระบวนการ ดังนี้

1.1 วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ใช้ระบบการบริหารจัดการแบบผสมผสานระหว่างการผลิตเพื่อรอจำหน่าย (Make-to-Stock) สำหรับกลุ่มลูกค้ารายย่อย (B2C) และการผลิตตามคำสั่งซื้อ (Make-to-Order) สำหรับกลุ่มลูกค้าธุรกิจ (B2B) โดยมีโครงสร้างการจัดการแรงงานที่ยืดหยุ่นผ่านทีมงาน จำนวน 13 คน ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนภาระงานตามปริมาณคำสั่งซื้อที่เกิดขึ้นจริง ในส่วนของวัตถุดิบใช้กลยุทธ์การสำรองข้าวสาลีในปริมาณมากประมาณ 5 - 6 ตัน เพื่อควบคุมต้นทุนและป้องกันความเสี่ยงจากการขาดแคลน อย่างไรก็ตาม กระบวนการวางแผนยังเผชิญความท้าทายสำคัญเนื่องจากขาดการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ส่งผลให้การพยากรณ์ยอดขายและการวางแผนการผลิตต้องพึ่งพาประสบการณ์และความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลของผู้บริหารเป็นหลัก

1.2 การจัดหาวัตถุดิบ (Source) วิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างพันธมิตรเชิงชุมชนผ่านเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือ โดยใช้กลยุทธ์การจัดซื้อรวมในปริมาณมาก (Bulk Buying) ในช่วงที่ราคาวัตถุดิบอยู่ในระดับต่ำเพื่อสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุน การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวในรูปแบบเครือข่ายส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างวิสาหกิจและเกษตรกร ทว่ายังคงพบปัญหาอุปสรรคจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ความผันผวนของราคาและคุณภาพวัตถุดิบที่เป็นไปตามสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ รวมถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำของมาตรฐานการคัดเกรดวัตถุดิบที่ยังขาดความชัดเจนในระดับฐานราก

1.3 การผลิต (Make) กระบวนการผลิตมอลต์มีการบูรณาการที่โดดเด่นระหว่างเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ควบคุมสภาวะการงอกของมอลต์อย่างแม่นยำ ควบคู่กับการใช้แรงงานภายในชุมชนผ่านระบบการจ้างงานตามชิ้นงานจริง (Piece-rate) เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิก การได้รับรองมาตรฐาน อย. และ GMP เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้ากลุ่มอุตสาหกรรมและคู่ค้าในระดับธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดหลักที่พบ คือ ขีดความสามารถในการผลิตที่ยังไม่รองรับคำสั่งซื้อขนาดใหญ่ที่เข้ามาพร้อมกันได้ในทันที เนื่องจากยังไม่มีการลงทุนในระบบเครื่องจักรกลอัตโนมัติที่มีประสิทธิภาพสูงเพื่อยกระดับกำลังการผลิตให้ขยายตัวตามความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น

1.4 การส่งมอบและจัดจำหน่าย (Deliver) วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจจาก B2C สู่ B2B เป็นหลัก (คิดเป็นร้อยละ 50 - 60 ของรายได้) เพื่อความมั่นคงต่อเนื่องของคำสั่งซื้อ โดยใช้ระบบ direct delivery และให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวผ่านการให้คำปรึกษาและปรับสูตรตามความต้องการลูกค้า (Value co-creation) ท้าทายสำคัญ คือ การแข่งขันกับผู้ผลิตขนาดใหญ่ที่ต้นทุนต่ำกว่า และข้อจำกัดในการเข้าถึงลูกค้าใหม่ที่ต้องใช้เวลาสร้างความเชื่อมั่น

1.5 การส่งคืนและการจัดการของเสีย (Return) วิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์มีนโยบายรับคืนสินค้าที่ยืดหยุ่นโดยเฉพาะกับลูกค้า B2B แต่พบปัญหาการคืนน้อยมากเนื่องจากระบบควบคุมคุณภาพที่ดี สำหรับการจัดการของเสียใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยนำเศษเหลือจากการผลิตไปเป็นอาหารสัตว์หรือทำปุ๋ยหมัก ช่วยลดต้นทุนและสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม แต่อาจพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มอื่น ๆ ได้ในอนาคต

จากการวิเคราะห์ทั้ง 5 กระบวนการตาม SCOR Model พบว่า จุดแข็งของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ คือ ความยืดหยุ่นของระบบ (operational flexibility) เครือข่ายพันธมิตรที่แข็งแกร่ง คุณภาพผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ขณะที่ความท้าทายหลัก คือ การพัฒนาระบบสารสนเทศ ข้อจำกัดด้านกำลังการผลิต และการพึ่งพาบุคคลสำคัญเพียงคนเดียวในการดำเนินธุรกิจ

2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ เป็นกระบวนการที่ผสมผสานความรู้ดั้งเดิมเข้ากับหลักการจัดการสากลอย่างลงตัว นำไปสู่ความยั่งยืนที่แตกต่างจากทฤษฎีกระแสหลัก โดยวิสาหกิจชุมชนไม่ได้แยกการตัดสินใจเชิงธุรกิจออกจากพันธกิจทางสังคม แต่ใช้ทั้งสองส่วนเสริมพลังกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ SCOR Model ดั้งเดิมอาจไม่ได้รองรับไว้ โดยมีรายละเอียดการบูรณาการในมิติต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการผลิตและการจัดการเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนผสมผสานภูมิปัญญาการเพาะมอลต์ธรรมชาติเข้ากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน อย. และ GMP โดยใช้ข้าวสาลีพันธุ์ท้องถิ่นสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Unique Selling Point) สำหรับตลาด B2B พร้อมปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับซัปพลายเออร์จากคู่ค้าเชิงธุรกิจสู่ พันธมิตรเชิงชุมชน ที่เน้นการแบ่งปันทรัพยากรและช่วยเหลือยามวิกฤต กลไกนี้ช่วยยกระดับมูลค่าข้าวสาลีท้องถิ่นได้มากกว่า 10 เท่า และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่เกษตรกรในพื้นที่สูงอย่างทั่วถึง

ด้านการจัดการแรงงานและรูปแบบธุรกิจ ระบบจ้างงานมีการผสมผสานวัฒนธรรมครอบครัวเข้ากับโครงสร้างค่าแรงตามชิ้นงาน (Revenue-responsive labor cost) ซึ่งช่วยลดภาระต้นทุนคงที่และสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชน เป็นการจัดการความขัดแย้งระหว่างกำไรกับสวัสดิการสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันยังแสดงทักษะการปรับตัว

จากการเล็งเห็นความไม่ยั่งยืนของตลาด OTOP แบบเดิม สู่การเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบในตลาด B2B ที่สร้างรายได้มั่นคงถึงร้อยละ 50 - 60 โดยยังคงรักษาตลาด B2C ผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อกระจายความเสี่ยง

ด้านทรัพยากร อัตลักษณ์ และความยืดหยุ่น วิสาหกิจชุมชนได้ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) จากฐานรากวิถีชีวิตดั้งเดิมในการจัดการของเสียแบบแนวคิดขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) และสร้างเรื่องราว (Storytelling) เชื่อมโยงแหล่งที่มาของ น่านมอลต์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตลาดดิจิทัล นอกจากนี้ ภูมิปัญญาในการรับมือกับความไม่แน่นอนยังช่วยให้องค์กรฟื้นตัวจากวิกฤต COVID-19 และอุทกภัยได้อย่างรวดเร็ว (Resilience) ผ่านทุนทางสังคมที่แข็งแกร่ง

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นและเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ ขณะที่การบริหารจัดการสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการสร้างมาตรฐานและประสิทธิภาพการดำเนินงานที่เป็นสากล การบูรณาการองค์ความรู้ทั้งสองด้านเข้าด้วยกันเป็นข้อพิสูจน์เชิงประจักษ์ว่า วิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมายความยั่งยืนได้โดยไม่จำเป็นต้องเลียนแบบรูปแบบธุรกิจขององค์กรขนาดใหญ่ แต่สามารถปรับเปลี่ยนความท้าทายระหว่างการแสวงหาผลกำไรเชิงธุรกิจกับสวัสดิการของคนในท้องถิ่น ให้กลายเป็นพลังเสริมซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสังคมไทย

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ (Strategic Infrastructure) ที่ขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ โดยจุดแข็งด้านความยืดหยุ่นเชิงปฏิบัติการไม่ได้เกิดจากระบบบริหารจัดการสมัยใหม่เพียงอย่างเดียว แต่มีรากฐานมาจาก “ทุนทางสังคมและบรรทัดฐานวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยชดเชยข้อจำกัดด้านทรัพยากรเทคโนโลยีและงบประมาณ (Thakkar, J. et al, 2009) การสร้างพันธมิตรเชิงชุมชนในกรณีของน่านมอลต์จึงก้าวข้ามสมมติฐานการจัดการกระแสหลักที่มุ่งเน้นเพียงการลดต้นทุน (Supply Chain Council, 2011) ไปสู่การประยุกต์ใช้สายสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกสร้างอำนาจต่อรองและลดความผันผวนของราคาวัตถุดิบ (สุพัตรา สุภาพ และคณะ, 2558); (ศิริพร เลิศยิ่งยศ, 2561)

การผลิต ภูมิปัญญาการเพาะมอลต์ธรรมชาติ คือ แกนกลางของความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Core Competency) ที่เมื่อนำมาบูรณาการเข้ากับวิทยาศาสตร์การอาหารและมาตรฐานสากล (อย. และ GMP) แล้วสามารถยกระดับมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้มากกว่า 10 เท่า (กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) การจัดการแรงงานผ่านระบบจ้างงานแบบยืดหยุ่นตามวิถีชีวิตชุมชน (Revenue-responsive labor cost) ยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งระหว่างผลกำไรกับสวัสดิการสังคมให้กลายเป็นพลังเสริมซึ่งกันและกัน (Petropoulos, F. et al, 2026) แม้การขาดระบบสารสนเทศจะเป็นความเสี่ยงเชิงโครงสร้าง (Huan, S. H. et al, 2004) แต่ความยืดหยุ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาในการปรับตัวเชิงพลวัตตามสถานการณ์จริง เช่น ในช่วงอุทกภัย ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่เพียงส่วนประกอบเสริม แต่เป็นหัวใจสำคัญ ที่ทำให้การจัดการสมัยใหม่ทำงานได้อย่างยั่งยืนในบริบทชุมชน (Christopher, M. & Peck, H., 2004); (Ponomarov, S. Y. & Holcomb, M. C., 2009)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ ก่อให้เกิดโครงสร้างการดำเนินงานที่มีเอกลักษณ์และสร้างความยั่งยืนในทุกมิติพร้อมกัน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นรากฐานด้านความยืดหยุ่นและทุนทางสังคม ขณะที่การจัดการสมัยใหม่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและการเข้าถึงตลาด สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการผสมผสานจุดแข็งระหว่างความดั้งเดิมและความทันสมัยช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ห่วงโซ่คุณค่าได้อย่างมีนัยสำคัญ (กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) โดยเฉพาะการเพาะมอลต์ด้วยวิธีธรรมชาติภายใต้การควบคุมคุณภาพ

ตามมาตรฐานสากล ซึ่งสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาด B2B ที่ต้องการวัตถุดิบพรีเมียมและมีความแท้จริงของผลิตภัณฑ์ การจัดการกระแสหลัก คือ การสร้างพันธมิตรเชิงชุมชนและระบบจ้างงานแบบยืดหยุ่นที่ยึดโยงกับวัฒนธรรมครอบครัว ซึ่งแม้การรับซื้อวัตถุดิบในราคาสูงกว่าตลาดหรือการกระจายรายได้สู่ชุมชนจะดูขัดแย้งกับหลักการแสวงหากำไรสูงสุดในเบื้องต้น แต่ในบริบทวิสาหกิจชุมชนไทยถือเป็นการลงทุนในทุนทางสังคมที่สร้างความต้านทานและความยั่งยืนระยะยาว สอดคล้องกับการสร้างความยืดหยุ่นให้แก่ระบบผ่านสายสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง (Christopher, M., 2016) นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจจาก B2C สู่ B2B ร่วมกับการใช้กลยุทธ์การบอกเล่าเรื่องราวและเศรษฐกิจหมุนเวียน ยังแสดงถึงขีดความสามารถในการบริหารความเสี่ยงและสร้างจุดขายด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ (Howe, N. & Strauss, W., 2000); (นันทวัน ชูช่วย และคณะ, 2563)

โดยสรุป ข้อค้นพบชี้ชัดว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่สิ่งที่ต้องถูกแทนที่ แต่เป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ที่เติมเต็มช่องว่างของทฤษฎีห่วงโซ่อุปทานกระแสหลักใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การสร้างความสามารถในการต้านทานผ่านทุนทางสังคม 2) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งระหว่างกำไรและสวัสดิการชุมชนให้เป็นพลังเสริมซึ่งกันและกัน และ 3) การสร้างคุณค่าผ่านอัตลักษณ์และเรื่องราว ซึ่งพิสูจน์ว่าวิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุความยั่งยืนได้ด้วยรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเลียนแบบองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ (Peattie, K. & Morley, A., 2008) และได้สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมกันผ่านการบริการและปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม (Vargo, S. L. & Lusch, R. F., 2008)

องค์ความรู้ใหม่

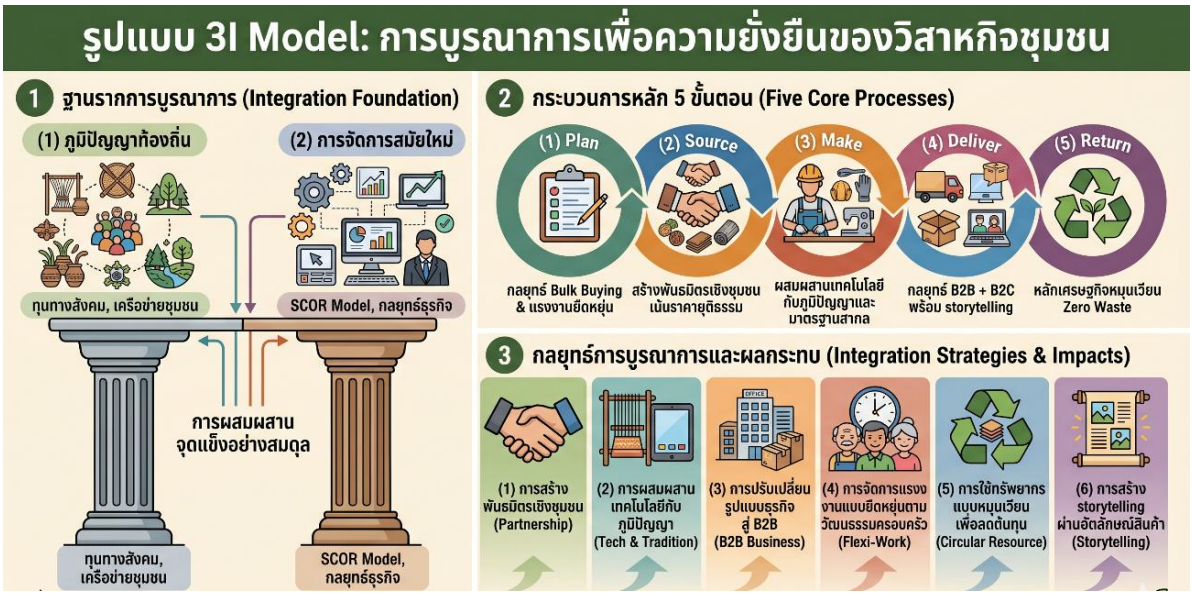
จากการวิจัยได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ 3I Model (Integration Foundation, Implementation Processes, Impact Strategies) ซึ่งพิสูจน์ว่าวิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุความยั่งยืนได้ด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่ โดยมีโครงสร้างและองค์ประกอบ ดังนี้

1. ฐานรากการบูรณาการ (Integration Foundation) ประกอบด้วยเสาหลัก คือ 1.1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้รากฐานด้านทุนทางสังคมและเครือข่ายชุมชน และ 1.2) การจัดการสมัยใหม่ ที่นำเสนอเครื่องมืออย่าง SCOR Model และกลยุทธ์ธุรกิจ โดยเป็นการผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองส่วนอย่างสมดุล

2. กระบวนการหลัก 5 ขั้นตอน (Five Core Processes) ปรับปรุงจาก SCOR Model ให้เหมาะสมกับบริบทวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ 2.1) Plan ใช้กลยุทธ์ Bulk Buying และแรงงานยืดหยุ่น 2.2) Source สร้างพันธมิตรเชิงชุมชนเน้นราคายุติธรรม 2.3) Make ผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาและมาตรฐานสากล 2.4) Deliver ใช้กลยุทธ์ B2B + B2C พร้อม storytelling 2.5) Return ใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียน Zero Waste

3. กลยุทธ์การบูรณาการและผลกระทบ (Integration Strategies & Impacts) ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ การสร้างพันธมิตรเชิงชุมชน การผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญา การปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจสู่ B2B การจัดการแรงงานแบบยืดหยุ่นตามวัฒนธรรมครอบครัว การใช้ทรัพยากรแบบหมุนเวียนเพื่อลดต้นทุน และการสร้าง storytelling ผ่านอัตลักษณ์สินค้า

ข้อค้นพบสำคัญจากรูปแบบ 3I Model แสดงให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างรูปแบบเฉพาะของตนเองเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันผ่านความยั่งยืน โดยเฉพาะในตลาด B2B ที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รูปแบบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนที่ต้องการเปลี่ยนผ่านจากการพึ่งพาภาครัฐสู่การสร้างตลาดของตนเองโดยรักษาอัตลักษณ์และบริบทท้องถิ่นไว้อย่างลงตัว

ภาพที่ 1 รูปแบบสมดุลบูรณาการเพื่อความยั่งยืนวิสาหกิจชุมชน (3I Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษาการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมัยใหม่เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนน่านมอลต์ โดยผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จในการหลอมรวมภูมิปัญญาด้านการผลิตมอลต์เข้ากับหลักการจัดการตามกรอบ SCOR Model ทั้ง 5 กระบวนการ (Plan, Source, Make, Deliver, Return) ซึ่งมีจุดแข็งสำคัญ คือ ความยืดหยุ่นเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็ง และการปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจจาก B2C สู่ B2B ผ่าน 6 กลยุทธ์หลัก อันประกอบด้วย การสร้างพันธมิตรเชิงชุมชน การผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญา การปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจ การจัดการแรงงานแบบยืดหยุ่น การใช้ทรัพยากรแบบหมุนเวียน และการสร้างการเล่าเรื่อง (Storytelling) ซึ่งสามารถยกระดับมูลค่าเพิ่มให้แก่ข้าวสาลีได้มากกว่า 10 เท่า ข้อค้นพบสำคัญระบุว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างของทฤษฎีการจัดการห่วงโซ่อุปทานกระแสหลัก ทั้งด้านการสร้างความต้านทานผ่านทุนทางสังคม การบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างผลกำไรกับสวัสดิการชุมชน และการสร้างคุณค่าผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อันเป็นการท้าทายข้อสมมติฐานเดิมของ SCOR Model นำไปสู่การนำเสนอรูปแบบ 3I Model ในฐานะองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนว่าวิสาหกิจชุมชนสามารถบรรลุความยั่งยืนได้ด้วยรูปแบบเฉพาะที่ผสมผสานภูมิปัญญากับการจัดการสมัยใหม่อย่างลงตัว สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ วิสาหกิจชุมชนควรเร่งพัฒนาระบบสารสนเทศพื้นฐานในระดับที่ต้นทุนต่ำและเข้าถึงง่าย (Low-cost Information Systems) เช่น การใช้แอปพลิเคชันจัดการสต็อกสินค้าอย่างง่ายหรือระบบ Cloud-based spreadsheet เพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณและทักษะดิจิทัลของคนในชุมชน พร้อมสร้างทีมผู้บริหารรุ่นใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวสู่ตลาด B2B ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรปรับทิศทางนโยบาย OTOP ให้เอื้อต่อการค้าระหว่างธุรกิจ จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาด้านการเปลี่ยนผ่านโมเดลธุรกิจ และพัฒนาแพลตฟอร์มเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ส่วนสถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและเครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกับบริบทวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการนำรูปแบบ 3I Model ไปใช้ในกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปอื่นที่มีโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานใกล้เคียงกัน แทนการขยายผลข้ามไปยังกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องอย่างอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีความแตกต่างด้านวัตถุดิบและการตลาดอย่างสิ้นเชิง รวมถึงการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลกระทบต่อประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานและความยั่งยืนในเชิงตัวเลข ถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไทยอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณในความสนับสนุนดังกล่าว ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการห่วงโซ่อุปทานและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2569 จาก https://shorturl.asia/pIWJj

กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). โครงการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย. ใน รายงานการวิจัย. กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูเกียรติ พงศ์พนาพิพัฒน์. (2563). กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์). วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 1-14.

ทาริกา สระทองคำ และคณะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(1), 239-250.

นันทวัน ชูช่วย และคณะ. (2563). การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในยุคดิจิทัล. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 8(2), 145-160.

พิมพ์ปวีณ์ มะณีวงค์ และสุภาวดี มะณีวงค์. (2567). การจัดการห่วงโซ่อุปทานสินค้าชุมชนสู่การยกระดับความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการขนมหวานเมืองเพชรบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 30(4), 62-75.

ศิริพร เลิศยิ่งยศ. (2561). ความยืดหยุ่นของวิสาหกิจชุมชนไทยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ. วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 25(1), 112-130.

สนิทเดช จินตนา. (2562). ความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานรากในการพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมชาย ภัทรธนกุล และคณะ. (2559). การประเมินผลโครงการ OTOP ในประเทศไทย. วารสารนโยบายสาธารณะและการจัดการ, 13(2), 67-89.

สุพัตรา สุภาพ และคณะ. (2558). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 9(1), 234-250.

Cavite, H. J. M. & Suwanmaneepong, S. (2022). Supply chain structure and constraints of a rice production community enterprise: Evidence from rural Thailand. International Journal of Agricultural Technology, 18(3), 951-964.

Christopher, M. (2016). Logistics & supply chain management. (5th ed.). London: Pearson.

Christopher, M. & Peck, H. (2004). Building the resilient supply chain. The International Journal of Logistics Management, 15(2), 1-14. https://doi.org/10.1108/09574090410700275

Denzin, N. K. (1978). The research act: A theoretical introduction to sociological methods. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Howe, N. & Strauss, W. (2000). Millennials rising: The next great generation. New York: Vintage Books.

Huan, S. H. et al. (2004). A review and analysis of supply chain operations reference (SCOR) model. Supply Chain Management: An International Journal, 9(1), 23-29. https://doi.org/10.1108/13598540410517557

Peattie, K. & Morley, A. (2008). Social enterprises: Diversity and dynamics, contexts and contributions. London: Social Enterprise Coalition.

Petropoulos, F. et al. (2026). Operations & supply chain management: Principles and practice. International Journal of Production Research, 64(1), 330-513. https://doi.org/10.1080/00207543.2025.2555531

Ponomarov, S. Y. & Holcomb, M. C. (2009). Understanding the concept of supply chain resilience. The International Journal of Logistics Management, 20(1), 124-143. https://doi.org/10.1108/09574090910954873

Supply Chain Council. (2011). Supply chain operations reference model: SCOR version 10.0. Washington, DC: Supply Chain Council, Inc.

Thakkar, J. et al. (2009). Supply chain management in SMEs: Development of constructs and propositions. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 21(1), 97-131. https://doi.org/10.1108/13555850910926281

Vargo, S. L. & Lusch, R. F. (2008). Evolving to a new dominant logic for marketing. Journal of Marketing, 72(1), 1-17. https://doi.org/10.1509/jmkg.72.1.1

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 89-99

บทความวิชาการ

สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะครู*

THE STATE OF INTERNAL SUPERVISION WITHIN EDUCATIONAL INSTITUTIONS THAT ENHANCES TEACHER COMPETENCE

ธัญญามาศ แดงสีดา[1*], เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต[1], ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ[2]
Thanyamas Daengseeda[1*], Sowwanee Sikkhabandit[1], Khwanying Sriprasertpap[2]
[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Faculty of Education, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
[2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: thanyamas.daen@northbkk.ac.th
[*]Tel: 086-225-4450

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะครู ซึ่งการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของ Sergiovanni, T. J. & Starratt, R. J. ที่มองว่า การนิเทศเป็นกระบวนการทางวิชาชีพที่มุ่งพัฒนาครูผ่านความร่วมมือเชิงกัลยาณมิตร มากกว่าการควบคุมตรวจสอบ และเนื่องจากสถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในหลายสถานศึกษายังประสบปัญหาการดำเนินการนิเทศภายใน อันเนื่องมาจากผู้บริหารมีภาระงานจำนวนมาก ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินการนิเทศได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อีกทั้งผู้บริหารบางส่วนยังขาดความเข้าใจในการนิเทศที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบมากกว่าการให้คำปรึกษา ซึ่งลักษณะดังกล่าวไม่เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูอย่างมีประสิทธิภาพ และอาจส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การนิเทศภายในที่เสริมสร้างสมรรถนะครูจึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับแนวคิดสมรรถนะของ McClelland, D. C. ที่เน้นว่า ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดจากการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะภายในบุคคล ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น การนิเทศภายในสถานศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะครูจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วม การให้คำปรึกษาแนะนำ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียน

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน, สถานศึกษา, สมรรถนะครู

[*]Received April 23, 2026; Revised May 6, 2026; Accepted May 20, 2026

Abstract

This academic article aims to study the state of internal supervision in educational institutions focused on enhancing teacher competencies. Internal supervision is a collaborative process between school administrators and teachers to improve the quality of education, with a focus on improving the effectiveness of teaching and learning. This aligns with Sergiovanni, T. J. & Starratt, R. J. concept of supervision as a professional process aimed at developing teachers through collaborative learning rather than control and monitoring. Since educational institutions are the primary units for developing students to possess the characteristics required by educational standards, which are a crucial foundation for national development, it is essential that they develop effective internal supervision processes. However, many schools still face problems in implementing internal supervision due to administrators having heavy workloads, resulting in inconsistent and unreliable supervision. Furthermore, some administrators lack understanding of appropriate supervision, focusing more on monitoring than on consultation. This approach hinders the effective promotion and development of teacher competencies and may negatively impact the quality of teaching and learning. Therefore, internal supervision that enhances teacher competencies is a vital task for school administrators, consistent with McClelland, D. C. concept of competence, which emphasizes that the ability to perform effectively arises from the integration of knowledge, skills, and individual attributes. Teachers need to continuously develop themselves and their profession. Therefore, internal school supervision aimed at enhancing teacher competencies is a crucial mechanism for driving educational quality. This emphasizes participation, mentoring, and continuous development to promote professional learning among teachers, ultimately leading to improved student learning.

Keywords: Internal Supervision, Educational Institution, Teacher Competencies

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักที่ทำหน้าที่หล่อหลอมทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศท่ามกลางความท้าทายของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยมีครูเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการศึกษา ที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การศึกษามีเจตนารมณ์เป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาประเทศ และเป็นพลเมืองของประเทศที่รู้เท่าทันสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริงในโลกยุคปัจจุบัน (วาสนา ศรีมาศ, 2567) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการเป็นนวัตกร โดยในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาดังกล่าว การนิเทศภายในสถานศึกษาจะช่วยให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การนิเทศภายในสถานศึกษาช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเป็นกระบวนการทำงานระหว่างผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ หรือครูและผู้บริหาร ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมกัน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา (จันตรา ชื่นใจ, 2566) นอกจากนี้ การช่วยเหลือครูให้พัฒนาทักษะ การสอน การพัฒนาหลักสูตร การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Glickman, C. D. et al., 2021) อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือและพัฒนาความสามารถของบุคลากรทางการศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนและคุณภาพการศึกษา (กัตติกา สกุลสวน, 2565)

ในประเด็นของการพัฒนาครู การเสริมสร้างสมรรถนะครู ถือเป็นการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาและการยกระดับคุณภาพผู้เรียน เนื่องจากคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพและสมรรถนะของครู ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ OECD ที่ระบุว่า ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (OECD, 2019) โดยสมรรถนะครูเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ มีการพัฒนาตนเอง จากการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องและนำความรู้มาใช้ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ (จิราภรณ์ อินทร์พรหม, 2567) ทั้งนี้ UNESCO ได้เน้นย้ำว่าครูในศตวรรษที่ 21 ต้องมีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อาทิ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน (UNESCO, 2020) ดังนั้น การส่งเสริมสมรรถนะครู จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งและมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครูให้สามารถปฏิบัติได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังมีความสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กาญจนา ฮวดศรี, 2566) นอกจากนี้ ครูยุคใหม่ต้องมีสมรรถนะในการเรียนรู้และการปรับตัว ครูจึงต้องพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน (รสสุคนธ์ คำสุข, 2568) อย่างไรก็ตาม ครูจำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหาด้านสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ เช่น การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การวัดและประเมินผล และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ประกอบกับภาระงานอื่นที่ทำให้มีเวลาพัฒนาตนเองจำกัด ส่งผลให้การยกระดับคุณภาพผู้เรียนยังไม่เต็มศักยภาพ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นของการนิเทศภายในที่มีคุณภาพ ซึ่งควรมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงกัลยาณมิตรผ่านการให้คำปรึกษา การโค้ช เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูอย่างรอบด้าน และยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะครู เป็นความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ระหว่างผู้บริหารและครูในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน โดยอาศัยองค์ประกอบทั้งในด้านทักษะ ด้านความรู้ ด้านบุคลิกภาพ และด้านแรงจูงใจนั้น ดังนั้น การศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะครู จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ทราบถึงสถานการณ์จริง ปัญหา และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลง และช่วยให้ครูสามารถทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำพาคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนและมั่นคง

แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในสามารถมองในฐานะกลไกเชิงระบบของการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน โดยเน้นการใช้ข้อมูลและการสะท้อนผลการปฏิบัติงานเป็นฐานในการปรับปรุงและยกระดับประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (ทองคำ อำไพ, 2563)

ในมิติของการพัฒนาวิชาชีพครู การนิเทศภายในสะท้อนแนวคิดของการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติงานควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจและความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา (กัตติกา สกุลสวน, 2565)

นอกจากนี้ การนิเทศภายในยังสะท้อนแนวคิดของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมกันวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ อันส่งผลให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและเป้าหมายการจัดการศึกษา (จันตรา ชื่นใจ, 2566)

อีกทั้ง การนิเทศภายในยังตั้งอยู่บนแนวคิดของความสัมพันธ์เชิงกัลยาณมิตรและความร่วมมือทางวิชาชีพ โดยมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนในทุกมิติ (วิชิรตา วรธาดาสวัสดิ์, 2566)

นักวิชาการต่างประเทศ กล่าวถึง การนิเทศภายในว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งปรับปรุงการเรียนการสอน โดยให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือครูในการพัฒนาทักษะการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (Glickman, C. D. et al., 2021)

ซึ่งการนิเทศภายในยังสะท้อนแนวคิดของการพัฒนาวิชาชีพครูในลักษณะของการเสริมพลังและการส่งเสริมการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการสอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว (Sergiovanni, T. J. & Starratt, R. J., 2007)

การนิเทศภายในควรถูกมองในฐานะกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเชิงระบบที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะครูผ่านการปฏิบัติงานจริงและการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร มิใช่เพียงกลไกการกำกับติดตามหรือประเมินผลการสอนเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน (Glickman, C. D. et al., 2021)

ในอีกมิติหนึ่ง การนิเทศภายในตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือและความสัมพันธ์เชิงกัลยาณมิตรระหว่างผู้บริหารและครู โดยมุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การทำงานเป็นทีม และการพัฒนาร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Beach, D. M. & Reinhartz, J., 2022)

โดยสรุปได้ว่า การนิเทศภายใน คือ กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ระหว่างผู้บริหาร และครูผู้สอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

ทฤษฎีเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

การนิเทศการศึกษาในลักษณะของกระบวนการพัฒนา (Developmental Process) ว่าการนิเทศไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการตรวจสอบหรือควบคุมการปฏิบัติงานของครูเท่านั้น แต่ควรเป็นกระบวนการที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วม การให้คำปรึกษา และการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (สงัด อุทรานันท์, 2530)

ทฤษฎีการนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) ว่าเป็นกระบวนการนิเทศที่มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวางแผนก่อนการสังเกตการสอน การสังเกตการสอนในชั้นเรียน และการประชุมสะท้อนผลหลังการสอน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม (Cogan, M. L., 1973)

ทฤษฎีการนิเทศแบบพัฒนาการ (Developmental Supervision) โดยอธิบายว่าครูมีระดับความสามารถและความพร้อมแตกต่างกัน ผู้นิเทศจึงต้องเลือกใช้วิธีการนิเทศให้เหมาะสม เช่น การชี้นำ (Directive) การร่วมมือ (Collaborative) และการไม่ชี้นำ (Non-directive) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูอย่างเหมาะสม (Glickman, C. D. et al., 2021)

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูที่ต้องอาศัยการให้คำแนะนำ การสนับสนุน และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (Sullivan, S. & Glanz, J., 2023)

การนิเทศภายในเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยช่วยสร้างระบบการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา (Zepeda, S. J., 2023)

โดยสรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นกลไกเชิงระบบของการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ผ่านความร่วมมือและการใช้ข้อมูลสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติงานภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา การนิเทศภายในจึงเป็นการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียน

ความหมายและความสำคัญของสมรรถนะครู

สมรรถนะ เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของบุคคล ที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล อันส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนด และสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ สมรรถนะมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้เป็นกรอบในการคัดเลือก พัฒนา และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและผลสัมฤทธิ์ขององค์กร รวมถึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553)

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองเลือกให้บุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน คือ คุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และสมรรถนะของครูผู้สอนที่ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน ถ้าครูมีสมรรถนะ ในการจัดการเรียนการสอนได้ดี ครูก็จะสามารถแก้ไขปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอนของนักเรียน และแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาศักยภาพ ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ โรงเรียนจึงต้องส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาสมรรถนะของครูในโรงเรียนให้มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ ให้มีความโดดเด่น เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือความไว้วางใจให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น เพราะครูผู้สอน ถือเป็นบุคคลที่สำคัญที่ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพัฒนาโรงเรียน ให้เจริญก้าวหน้า (กาญจนา รัตนไพบูลย์, 2564)

สมรรถนะครู หมายถึง คุณลักษณะของครูในการส่งเสริมและผลักดันให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ (ทรรศนีย์ วงค์คำ, 2564)

การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพนั้น ครู คือ ผู้ที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยสนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวก คอยชี้แนะแนวทาง คอยเป็นที่ปรึกษา ผลักดันและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่จะสามารถเรียนรู้ได้จนกระทั่งสามารถแสดงศักยภาพต่าง ๆ ออกมาได้อย่างครบถ้วน ครูผู้สอนที่ดีจึงต้องมีลักษณะและมีสมรรถนะต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถนำความรู้ ทักษะ และเจตคติของตนเอง มาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี (กชพร มั่งประเสริฐ, 2565)

การส่งเสริมสมรรถนะครู มีความสำคัญอย่างยิ่งและมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครูให้สามารถปฏิบัติได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และยังมีความสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กาญจนา ฮวดศรี, 2566)

สมรรถนะทางวิชาชีพครู หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ มีการพัฒนาตนเอง โดยการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ (จิราภรณ์ อินทร์พรหม, 2567)

ครูยุคใหม่ต้องมีสมรรถนะในการเรียนรู้และการปรับตัว ครูจึงต้องพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน (รสสุคนธ์ คำสุข, 2568)

โดยสรุปได้ว่า สมรรถนะครูเป็นคุณลักษณะ ที่ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพ และเป็นเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรบุคคลทางการศึกษา ทั้งด้านการคัดเลือก พัฒนา และประเมินผล ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและชุมชน และส่งเสริมความก้าวหน้าของสถานศึกษา

องค์ประกอบของสมรรถนะครู

ชูชาติ มงคลเมฆ ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะครู ประกอบด้วย

1. ทักษะ (Skills) เป็นสิ่งที่บุคคลกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะของครูในการสอนที่สอนมานาน โดยไม่ดูตารางความสามารถในการปฏิบัติงาน ตามความมุ่งมั่นจากจิตใจและร่างกาย โดยความสามารถนี้จะรวมไปถึงการคิดเชิงระบบ (Analytical thinking) ที่จะต้องคิดถึงความเป็นเหตุเป็นผลด้วย

2. ความถนัด (Aptitude) จะเป็นความสามารถที่มีมาแต่เดิม (Innate abilities) จะนำไปสู่ทักษะ (Skills) และความรู้ (Knowledge) ซึ่งเป็นประสบการณ์เป็นความสามารถที่มีมาแต่เดิมและความสามารถที่เกิดขึ้นภายหลังที่จำเป็นต้องใช้การเรียนรู้ความพยายามศึกษาหาข้อมูล

3. ความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านการสอนของครู ความรู้ด้านการบริหารการศึกษา เป็นต้น

4. ทัศนคติหรือแนวคิดของตน (Self-concept) เป็นทัศนคติค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น ซึ่งจะสามารถสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น Self confidence เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้หรือบางคนชอบที่จะโต้แย้งก็มักจะแสดงออกถึงพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น

5. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Personal characteristic or attributes) เป็นบุคลิกประจำตัวของบุคคลหรือเป็นอุปนิสัย (Traits) เป็นคุณลักษณะที่มักจะแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสถานการณ์ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สถานการณ์และประสบการณ์ของแต่ละคน เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น เช่น เขาเป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้หรือเขามีลักษณะเป็นผู้นำ

6. แรงจูงใจหรือแรงขับดันภายใน (Motivation) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมายของเขา เช่น บุคคลที่มุ่งผลสำเร็จ (Achievement orientation) มักชอบตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและพยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าที่ตั้งไว้ตลอดจนพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองตลอดเวลา (ชูชาติ มงคลเมฆ, 2561)

ทรรศนีย์ วงค์คำ กล่าวว่า กรอบสมรรถนะที่สำคัญของครู ซึ่งสามารถสรุปได้ 6 ด้าน ดังนี้

1. สมรรถนะการประยุกต์ใช้แนวคิดตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการบูรณาการหลักคิดและข้อปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิชาชีพและบริบทของผู้เรียน

2. สมรรถนะการสร้างแรงบันดาลใจและการดูแลผู้เรียน หมายถึง การประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยาและกระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างของนักเรียน นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยดึงศักยภาพของผู้เรียนทุกระดับออกมาได้อย่างเต็มที่

3. สมรรถนะการจัดการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี หมายถึง ทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบในทุกสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการทำงานร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4. สมรรถนะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง ทักษะการออกแบบและทำวิจัยในชั้นเรียน โดยอาศัยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อแก้ปัญหาและนำผลวิจัยนั้นไปต่อยอดให้ผู้เรียนก้าวสู่การเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม

5. สมรรถนะการสร้างเครือข่ายและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารและประสานความร่วมมือกับชุมชน เพื่อบูรณาการบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการจัดการศึกษา ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน

6. สมรรถนะการพัฒนาตนเองตามจรรยาบรรณและความเป็นพลเมือง หมายถึง ทักษะการสื่อสาร การบริหารจัดการชีวิตให้สมดุล การรู้เท่าทันพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจ ไปจนถึงการยึดมั่นในจิตวิญญาณวิชาชีพ เพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งโรงเรียนและชุมชน (ทรรศนีย์ วงค์คำ, 2564)

วัชรากร เคยบรรจง สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ คุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ซึ่งมองเห็นได้ง่ายและพัฒนาได้ง่าย ได้แก่ ด้านความรู้ และด้านทักษะ และคุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ซึ่งมองเห็นได้ยากและพัฒนาได้ยาก ได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งมีความหมายของคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งที่มาจากการศึกษา ทั้งในสถาบันการศึกษา สถาบันฝึกอบรม สัมมนา หรือการศึกษาด้วยตนเอง รวมถึงข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้รู้

2. ด้านทักษะ (Skills) หมายถึง การกระทำ เป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาและฝึกฝนให้เกิดขึ้น โดยจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดทักษะนั้นเปลี่ยนมาเป็นการต่อยอดจากความรู้แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ

3. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) หมายถึง บทบาทที่แสดงต่อสังคม (Social role) อุปนิสัย (Trait) แรงจูงใจ (Motive) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self-image) ได้แก่ ค่านิยม (Value) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งคุณลักษณะส่วนบุคคลนั้นจะเป็นสิ่งที่เกิดจากการสะสมหรือการก่อตัวมาจากประสบการณ์ ทุกอย่างของบุคคล (วัชรากร เคยบรรจง, 2566)

McClelland, D. C. ได้จำแนกองค์ประกอบของสมรรถนะเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) และความชำนาญ (Skills) ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่บุคคลสามารถสร้างเสริมได้ ผ่านกระบวนการเรียนรู้และหมั่นฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญ โดยนักวิชาการมักเรียกส่วนนี้ว่า “ทักษะทางเทคนิค” ส่วนองค์ประกอบที่เหลือ คือ ภาพลักษณ์ภายใน (Self-concept) อุปนิสัย (Traits) และแรงขับเคลื่อน (Motivation) ถือเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ยากเนื่องจากเป็นคุณลักษณะเชิงลึกที่ฝังรากอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งทางแมคเคลแลนด์ได้นิยามส่วนประกอบทั้ง 5 ประการ ไว้ดังนี้

1. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความสามารถที่บุคคลแสดงออกได้อย่างโดดเด่นและเป็นที่ประจักษ์ ต่อผู้อื่น เช่น ทักษะด้านการนำเสนอ (Presentation) ศิลปะการต่อรอง (Negotiation) หรือความสามารถทางการสื่อสาร (Communication) เป็นต้น

2. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง เนื้อหาสารสนเทศที่บุคคลสั่งสมจนเกิดความเข้าใจในศาสตร์เฉพาะทาง เช่น ความรู้ด้านการวางแผน ความรู้ด้านการบริหารงานบุคคล และความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

3. อัตมโนทัศน์ (Self-concept) หมายถึง ทัศนคติ ค่านิยม และมุมมองที่บุคคลมีต่อตนเองหรือความเชื่อมั่นในตัวเอง เช่น การประเมินว่าตนเองมีความซื่อตรง มีความกล้าหาญ หรือมีความรับผิดชอบ เป็นต้น

4. คุณลักษณะนิสัย (Trait) หมายถึง เอกลักษณ์เฉพาะตัวของบุคคลที่สะท้อนออกมาผ่านพฤติกรรมให้เห็นเด่นชัด เช่น ความน่าเชื่อถือ การมีใจที่ยืดหยุ่น หรือความมีเมตตาธรรมต่อผู้อื่น เป็นต้น

5. แรงจูงใจ (Motive) หมายถึง กระบวนการทางความคิดที่เป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม เพื่อบรรลุเป้าหมาย เช่น ผู้ที่มุ่งหวังความสำเร็จจะเกิดแรงเฉื่อยกระทำเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ หรือผู้ที่ต้องการการยอมรับจะเกิดแรงกระตุ้นเพื่อสร้างมิตรภาพและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เป็นต้น (McClelland, D. C., 1973)

Boyatzis กล่าวว่า รูปแบบของสมรรถนะประกอบด้วยปัจจัยหลักที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. แรงจูงใจ (Motives) คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าหมายหรือสภาวการณ์ต่าง ๆ โดยแสดงออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นและกำหนดทิศทางพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

2. คุณลักษณะเฉพาะ (Traits) คือ เอกลักษณ์หรืออุปนิสัยเฉพาะของบุคคลในการโต้ตอบต่อสิ่งเร้า ที่เผชิญ ซึ่งแรงขับและคุณลักษณะเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก

3. ภาพลักษณ์แห่งตน (Self-image) คือ การรับรู้และประเมินค่าความเข้าใจในตัวตน โดยนิยามนี้เชื่อมโยงกับการสร้างกรอบแนวคิดและการเห็นคุณค่าในตนเอง

4. บทบาททางสังคม (Social role) คือ การตระหนักรู้ถึงการแสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับกลุ่มหรือหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่

5. ทักษะ (Skill) คือ ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างมีระบบและสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงาน (Boyatzis, R. E., 1982)

Spencer, L. M. & Spencer, S. M. ได้กำหนดคุณลักษณะสมรรถนะของบุคคล ซึ่งมีความหยั่งรากลึกเป็นทิศทางของพฤติกรรมในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่บุคคล สะสมไว้ ซึ่งถือเป็นขีดความสามารถที่มีความซับซ้อน โดยพบว่า การประเมินความรู้ด้วยการทำข้อสอบเพียงอย่างเดียว มักไม่สามารถทำนายประสิทธิภาพการทำงานจริงได้

2. ทักษะ (Skill) หมายถึง ศักยภาพในการปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยทักษะทางกายภาพ เช่น ทันตแพทย์ที่สามารถทำการรักษาได้โดยไม่สร้างความกังวลให้ผู้ป่วย หรือความสามารถด้านกระบวนการคิด (Mental or Cognitive) เช่น การคิดวิเคราะห์เชิงระบบหรือการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เป็นต้น

3. การรับรู้ตนเอง (Self-concept) หมายถึง เจตคติ (Attitudes) คุณค่า (Values) หรือภาพลักษณ์ (Self-Image) เช่น บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนจะประเมินว่าตนเองสามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพได้ในหลากหลายสภาวะ ขณะที่ค่านิยมจะเป็นแรงกระตุ้นให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่คาดการณ์ได้ เช่น ผู้ที่มีค่านิยมความเป็นผู้นำจะพยายามผลักดันและยกระดับคุณภาพของงานที่ตนรับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

4. คุณลักษณะนิสัย (Traits) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพ (Physical) และบุคลิกภาพเฉพาะตัว ที่บุคคลแสดงออกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การมีไหวพริบที่รวดเร็วหรือทัศนวิสัยที่ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติ

ทางร่างกายของนักบิน หรือการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ช่วยให้สามารถจัดการปัญหาภายใต้สภาวะวิกฤตได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสมรรถนะสำคัญที่ส่งผลให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จในวิชาชีพ

5. แรงจูงใจ (Motive) หมายถึง สิ่งที่บุคคลยึดถือหรือความปรารถนาส่วนตน ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมและเป็นแรงส่งให้เลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งใจไว้ ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้แต่ละคนมีการตอบสนองที่ต่างกัน เช่น บุคคลที่มีความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ (Achievement) มักจะกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ท้าทายความสามารถของตนเองอยู่เสมอ (Spencer, L. M. & Spencer, S. M., 1993)

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. แบ่งองค์ประกอบของสมรรถนะ ออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) คือ การมีความเข้าใจในสาระสำคัญที่ได้สัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ เช่น ความเชี่ยวชาญในเนื้องาน ตลอดจนความเข้าใจในตัวผู้รับบริการ เป็นต้น

2. ด้านทักษะ (Skills) คือ ความชำนาญที่นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง เช่น ศิลปะการเจรจาต่อรอง การให้คำแนะนำที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการโครงการ

3. ด้านคุณค่า (Values) คือ ลักษณะเฉพาะตัวหรือพฤติกรรมเชิงบวกที่ส่งผลให้ผลงานมีความเป็นเลิศ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือการทำงานโดยลำพัง (Kaplan, R. S. & Norton, D. P., 2004)

โดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะครู ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ทัศนคติ ค่านิยม อุปนิสัย และแรงจูงใจ โดยความรู้และทักษะสามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และฝึกฝน ขณะที่คุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นปัจจัยเชิงลึกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ดังนั้น สมรรถนะครูจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุป

การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่มุ่งเน้นการให้คำปรึกษา สนับสนุน และพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องมากกว่าการควบคุมตรวจสอบ การดำเนินการนิเทศที่มีประสิทธิภาพช่วยเสริมสร้างสมรรถนะครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะทางวิชาชีพ ทำให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ การนิเทศที่เป็นระบบ เช่น การแนะนำ การสะท้อนผล และการทำงานแบบมีส่วนร่วม ยังช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างยั่งยืน เมื่อครูมีสมรรถนะสูงขึ้น ย่อมส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การนิเทศภายในจึงมีความเชื่อมโยงโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และศักยภาพในการดำรงชีวิตในอนาคต ซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพของสถานศึกษาและความเข้มแข็งของระบบการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กชพร มั่งประเสริฐ. (2565). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูยุค Thailand 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

กัตติกา สกุลสวน. (2565). รูปแบบการนิเทศแนวใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

กาญจนา รัตนไพบูลย์. (2564). กลยุทธ์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูของโรงเรียนรังสีวิทยา สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

กาญจนา ฮวดศรี. (2566). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จันตรา ชื่นใจ. (2566). รูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

จิราภรณ์ อินทร์พรหม. (2567). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมสมรรถนะครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ชูชาติ มงคลเมฆ. (2561). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ทรรศนีย์ วงค์คำ. (2564). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูของโครงการผลิตครูระบบปิด. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ทองคำ อำไพ. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รสสุคนธ์ คำสุข. (2568). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดเทศบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วัชรากร เคยบรรจง. (2566). รูปแบบการบริหารการพัฒนาสมรรถนะครูด้วยวิธีการพัฒนาตนเอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

วาสนา ศรีมาศ. (2567). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิชิรตา วรธาดาสวัสดิ์. (2566). รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สงัด อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). คู่มือการกำหนดความรู้ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะสำหรับตำแหน่ง (เผยแพร่ พ.ศ. 2553). เรียกใช้เมื่อ 6 พฤษภาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/xXN4H

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.

Beach, D. M. & Reinhartz, J. (2022). Supervisory leadership: Focus on instruction. Boston: Pearson.

Boyatzis, R. E. (1982). The competent manager: A model for effective performance. New York: John Wiley & Sons.

Cogan, M. L. (1973). Clinical supervision. Boston: Houghton Mifflin.

Glickman, C. D. et al. (2021). Supervision and instructional leadership: A developmental approach. Boston: Pearson.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (2004). Strategy maps: Converting intangible assets into tangible outcomes. Boston: Harvard Business School Press.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence. American Psychologist, 28(1), 1-14.

OECD. (2019). TALIS 2018 results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners. Retrieved May 6, 2026, from https://shorturl.asia/bGcNt

Sergiovanni, T. J. & Starratt, R. J. (2007). Supervision: A redefinition. New York: McGraw-Hill.

Spencer, L. M. & Spencer, S. M. (1993). Competence at work: Models for superior performance. New York: John Wiley & Sons.

Sullivan, S. & Glanz, J. (2023). Supervision that improves teaching and learning. Thousand Oaks, CA: Corwin.

UNESCO. (2020). Global education monitoring report 2020: Inclusion and education: All means all. Retrieved May 6, 2026, from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373724

Zepeda, S. J. (2023). Instructional supervision: Applying tools and concepts. (5th ed.). New York: Routledge.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 100-111

บทความวิจัย

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF A BLENDED NANO-LEARNING PROCESS FOR ENHANCING HEALTH LITERACY AND HEALTH BEHAVIORS AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ชนกเนตร สิริมโนวงศ์*, กรวรรณ สืบสม, นพรัตน์ หมีพลัด
Chanoknet Sirimanowong*, Korawan Seubsom, Nopparat Meeplat
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: chanoknetsirimanowong@gmail.com
*Tel: 088-826-6268

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว และ 3) ประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีช่วงวัยเหมาะสม และมีพัฒนาการสอดคล้องกับเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบพัฒนา และการประเมินประสิทธิผล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้เนื้อหาผ่านสื่อขนาดสั้น กระชับและทำกิจกรรมแบบผสมผสานทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้และมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง 2) จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ (HERO-Nano Process) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน (Highlight, Engage, Reflect, Operate) และการวัดผล ซึ่งผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องในระดับสูง และมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 80.00/94.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนด 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความรอบรู้และพฤติกรรมสุขภาพได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการฯอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ, ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, พฤติกรรมสุขภาพ, นักเรียนระดับประถมศึกษา

*

Abstract

This research aimed to: 1) Study and analyze the components of a nano-learning-based blended learning process to enhance health literacy and health behaviors among primary school students; 2) Develop the aforementioned learning process; and 3) Evaluate its effectiveness. Utilizing a Research and Development (R&D) methodology, the sample consisted of 30 fifth-grade students obtained through simple random sampling, with the classroom serving as the unit of sampling. This specific grade level was selected due to its age appropriateness and developmental alignment with the research tools. The research instruments included lesson plans, achievement tests, and satisfaction assessment forms. The study was conducted in three phases: baseline study, design and development, and effectiveness evaluation. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-tests. The findings revealed that: 1) The learning process components emphasize concise content delivery via short-form media combined with blended activities both inside and outside the classroom to foster proper health literacy and behaviors; 2) From the development of the aforementioned learning process, the resulting blended learning process (HERO-Nano Process) consists of four main components: conceptual foundation, objectives, a four-step learning process (Highlight, Engage, Reflect, Operate), and assessment. Expert evaluation found a high level of suitability and effectiveness (E1/E2) of 80.00/94.67, which meets the established standard of 80/80.; 3) Students' post-test academic achievement scores were significantly higher than pre-test scores at the .05 level. Additionally, health literacy and behaviors were successfully enhanced, and students reported the highest level of satisfaction with the process.

Keywords: Blended Nano Learning, Health Literacy, Health Behavior, Primary School Students

บทนำ

สุขภาพและการศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เน้นย้ำถึงการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy: HL) และพฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior: HB) ว่าเป็นทักษะทางปัญญาและสังคมที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลเพื่อบำรุงรักษาสุขภาพตนเองให้ดีอยู่เสมอ สำหรับประเทศไทย กรมอนามัยระบุว่าการสร้างโภชนาการและพฤติกรรมสุขภาพที่ดีตั้งแต่เด็กวัยเรียน (6 - 12 ปี) เป็นรากฐานสำคัญในการลดความเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่กำหนดให้ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นหนึ่งในสมรรถนะที่นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถคัดกรองข้อมูลท่ามกลางความซับซ้อนของระบบสุขภาพในปัจจุบันได้ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของเด็กไทยในยุคดิจิทัลกลับมีแนวโน้มที่น่ากังวล โดยกองสุขศึกษา มีผลการประเมินศักยภาพการจัดการสุขภาพตนเองในช่วงปี 2563 - 2566 พบว่า ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ (HL) ในกลุ่มวัยเรียนอายุ 6 - 15 ปี มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 พบกลุ่มที่มีระดับความรอบรู้ “ไม่ดี” เพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 16.96 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (กองสุขศึกษา, 2566) อีกทั้ง พัชรี ชูกันหอม และคณะ กล่าวว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีภาวะอ้วนส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่เพียงพอ คิดเป็น ร้อยละ 65.39 พฤติกรรมการควบคุมภาวะอ้วนอยู่ในระดับพอใช้ได้คิดเป็นร้อยละ 63.46 รองลงมา คือ ระดับไม่ดีพอ คิดเป็นร้อยละ 34.62 (พัชรี ชูกันหอม และคณะ, 2567) ปัญหาสำคัญเกิดจากข้อมูลข่าวสารในโลกอินเทอร์เน็ตมีปริมาณมหาศาลและมีการบิดเบือน

ส่งผลให้เด็กที่ใช้เวลาในโลกออนไลน์นานเกินกว่า 2 ชั่วโมงต่อวัน มีความเสี่ยงต่อการได้รับข้อมูลที่ผิด นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้สุขศึกษาแบบเดิมมักเผชิญกับข้อจำกัดทางด้านความเหนื่อยล้าทางพุทธิปัญญาและช่วงความสนใจที่สั้นลง (Short Attention Span) ของผู้เรียนในยุค Generation Alpha ทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้นและไม่สามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยของประไพ กิตติบุญถวัลย์และคณะ พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X}$ = 45.55, S.D. = 5.76) โดยด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการจัดการตนเอง และด้านการตัดสินใจเพื่อสุขภาพ อยู่ในระดับไม่ดี เด็กวัยเรียนมีความเข้าใจเรื่องการออกกำลังกายและการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความไม่สบายใจเพียงร้อยละ 44.17 และร้อยละ 51.17 ส่วนทักษะด้านการเข้าถึงข้อมูลอยู่ในระดับดีทักษะด้านการสื่อสารสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อ อยู่ในระดับพอใช้ พฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 37.89, S.D. = 5.58) แต่ค่าเฉลี่ยต่ำในเรื่อง การดื่มน้ำอัดลม/เครื่องดื่มที่มีรสหวานและการออกกำลังกาย (ประไพ กิตติบุญถวัลย์ และคณะ, 2565) จากสถานการณ์ความเสื่อมถอยของความรอบรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนที่พบระดับไม่ดี เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงร้อยละ 16.96 ในปี 2566 ประกอบกับข้อจำกัดทางพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีช่วงความสนใจสั้นลง ของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ทำให้รูปแบบการสอนแบบเดิมไม่สามารถดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ กระบวนการแบบผสมผสานแบบพอดีคำ HERO-Nano Process ที่เน้นความสั้นกระชับ และยืดหยุ่น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสุขภาพและวางรากฐานพฤติกรรมที่ถูกต้องช่วยลดความเสี่ยงต่อโรคและยกระดับคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและการเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา เข้ากับการเรียนรู้แบบพอดีคำ (Nano Learning) ที่ย่อยเนื้อหาเป็นหน่วยเล็ก ๆ (Bite-sized) กระชับและมุ่งประเด็นสำคัญเพียง 3 - 5 นาที เพื่อลดภาระทางสมองและกระตุ้นการจดจำที่มีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่การพัฒนา “HERO-Nano Acer” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก 4 ขั้นตอน (Highlight, Engage, Reflect, Operate) มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรอบรู้ใน 6 มิติ ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ความเข้าใจ เพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติ และจัดการตนเองรวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อสุขภาพที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2566)

ผลของการวิจัยครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาแต่ยังเป็นการสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อสุขภาวะที่ยั่งยืน อันจะเป็นต้นแบบในการพัฒนาเด็กไทยให้มีความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างมีวิจารณญาณในยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะการดำเนินการวิจัย เครื่องมือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกแยะประเด็นที่มีความสัมพันธ์กันและแจงนับความถี่เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบ พร้อมไปใช้ในการออกแบบนวัตกรรมในระยะถัดไป

เครื่องมือ แบบบันทึกข้อมูลเอกสารและแบบสังเคราะห์งานวิจัย โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโรงเหล็ก ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบ ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนานวัตกรรมและตรวจสอบคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้ พัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการเรียนรู้ผ่านการประเมินคุณภาพด้านความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และความเป็นไปได้ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลปรากฏว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือแต่ละรายการมีค่า ตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นผู้วิจัยปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นผู้วิจัยนำกระบวนการไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการทดลองนำร่อง (Try-out) และปรับปรุงข้อบกพร่องจนได้กระบวนการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือ กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ HERO-Nano Process แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกลุ่มประชากรเป้าหมาย ทดลองนำร่อง (Try-out) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโรงเหล็ก จำนวน 30 คน (กลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง)

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผล ผู้วิจัยนำกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนหลังจากใช้กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ความพึงพอใจ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำในระดับมากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาสั้น กระชับ เข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

เครื่องมือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินความรอบรู้ ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ จำนวน 35 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโรงเหล็ก จำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนาทั้ง 3 ระยะข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดประชากรกลุ่มตัวอย่างและการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือวิจัยที่มีความเฉพาะเจาะจง ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านโรงเหล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและป้องกันความซ้ำซ้อนของข้อมูล ได้แก่ 1) กลุ่มทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายในการทดลองจริง เพื่อใช้ในการหาประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E1/E2) ในระยะที่ 2 และ 2) กลุ่มเป้าหมายในการทดลองจริง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่มเพื่อใช้ในการประเมินประสิทธิผลในระยะที่ 3

2. การตรวจสอบคุณภาพและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Validity & Reliability) เครื่องมือวิจัยทุกชิ้นผ่านการตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบก่อนนำไปใช้จริง ดังนี้

2.1. การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลปรากฏว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 ทุกรายการ

2.2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) สำหรับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 เพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ แบบประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทางสุขบัญญัติแห่งชาติของกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ (7 - 14 ปี) ฉบับปรับปรุง 2565 ของกองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

3. วิธีการเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมสุขภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมอย่างละเอียดในระยะที่ 3 โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินพฤติกรรมสุขภาพที่อิงตามหลักสุขบัญญัติแห่งชาติ ครอบคลุมพฤติกรรม 6 ด้าน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สมุดบันทึกการปฏิบัติจริง (Practice Log) เป็นเครื่องมือเสริมให้นักเรียนบันทึกพฤติกรรมสุขภาพในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ โดยมีประสิทธิภาพ E1 = 80.00 และ E2 = 94.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 5 แผน

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษา เรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 ข้อ

4. แบบประเมินความรอบรู้ ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน โดยอิงจากกองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ โดยพิจารณาตามองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจด้านสุขภาพ ทักษะการสื่อสารด้านสุขภาพ การจัดการตนเองด้านสุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อด้านสุขภาพ และการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน จำนวน 35 ข้อ

5. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ จำนวน 20 ข้อ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ผลการศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำไว้ 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ของกระบวนการ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ และเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ 3) กระบวนการเรียนรู้ ที่เน้น

กิจกรรมแบบผสมผสานแบบพอดีคำในห้องเรียน การศึกษาเรียนรู้เนื้อหาผ่านทางสื่อนาโนเลิร์นนิ่งสั้น ๆ 3 - 5 นาที มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วม 4) การวัดและประเมินผล เน้นการประเมินตามสภาพจริง ครอบคลุมทั้งการทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน และการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน

2. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผู้วิจัยประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยพิจารณาทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียน ผู้วิจัยนำเสนอผลการประเมินประสิทธิผลตามลำดับดังต่อไปนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) เพื่อพิจารณาความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน (n = 30)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	10	8.00	0.695	15.832	0.000*
หลังเรียน	10	9.47	0.507		

(p < .05)

จากตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{x}$ = 9.47, S.D. = 0.507) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 8.00, S.D. = 0.695) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 15.832, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีประสิทธิผล

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน

ผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพิจารณาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอนด้านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านเนื้อหา และด้านผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนทัศนคติและการยอมรับของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ ในภาพรวม (n = 30)

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.64	0.49	มากที่สุด
ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.61	0.49	มากที่สุด
ด้านสื่อและบรรยากาศแหล่งเรียนรู้	4.65	0.47	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.66	0.45	มากที่สุด
ภาพรวม	**4.64**	**0.48**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.48) แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.45) อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่านักเรียนเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำช่วยให้ได้รับความรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม รองลงมา คือ ด้านสื่อและบรรยากาศแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าสื่อการเรียนรู้และบรรยากาศในการจัดกิจกรรมเอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน สำหรับด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าเนื้อหาที่นำเสนอมีความเหมาะสม ชัดเจน และสอดคล้องกับระดับความสามารถของนักเรียน ขณะที่ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งสะท้อนว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

3. ผลประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 9.47, S.D. = 0.507) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 8.00, S.D. = 0.695) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 15.832, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีประสิทธิผล แสดงดังในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน (n = 30)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	10	8.00	0.695	15.832	0.000*
หลังเรียน	10	9.47	0.507		

(p < .05)

ผลการประเมินพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพหลายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล เช่น การอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า การล้างมือหลังสัมผัสสิ่งของสาธารณะ และการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกจากบ้าน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.57) ขณะเดียวกันพฤติกรรมด้านโภชนาการและพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การบริโภคอาหารหวาน มัน เค็ม หรือการใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น พบในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีแนวโน้มหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงได้ดี โดยภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำสามารถส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน (n = 30)

ด้านพฤติกรรมสุขภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
สุขอนามัยส่วนบุคคล	4.57	0.50	มาก
โภชนาการและการบริโภคอาหาร	2.27 - 2.30	0.45 - 0.47	พฤติกรรมเสี่ยงระดับต่ำ
การออกกำลังกายและกิจกรรมทางกาย	3.67	0.48	มาก
ความรับผิดชอบและสิ่งแวดล้อม	3.67 - 3.70	0.47 - 0.48	มาก
พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ	1.00 - 1.47	0.00 - 0.51	ต่ำ/ไม่พบพฤติกรรมเสี่ยง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สามารถเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล โดยมีแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นกลไกหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขณะที่แนวคิดนาโนเลิร์นนิ่งจะช่วยสนับสนุนการออกแบบเนื้อหาให้สั้น กระชับ เข้าถึงง่าย สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้เรียนในยุคดิจิทัล การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสาน และการออกแบบเนื้อหาที่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้เรียนในยุคดิจิทัล Korkmaz, O. & Karakus, U. กล่าวว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานจะทำให้ผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ดีขึ้นและทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ แล้วการเรียนรู้แบบผสมผสานยังส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติต่อการเรียนดีขึ้นด้วย (Korkmaz, O. & Karakus, U., 2009) ซึ่งตรงกับกัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ กล่าวว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานวิธีการเรียนแบบเผชิญหน้ากับการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ที่นิยม คือ การจัดการเรียนรู้ผ่านระบบสื่อคอมพิวเตอร์ออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเรียนให้สูงขึ้น (กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ, 2561) รวมไปถึง พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ และกอบสุข คงมนัส กล่าวว่าการเรียนรู้ขนาดพอดีคำในรูปแบบของสื่อการสอนของผู้สอน ใช้ร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนได้โดยการวางผู้เรียนในสถานการณ์จริงในการแก้ปัญหาและปรับแต่งการพูดสื่อสารของตนเอง โดยมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นผู้กระตุ้น ซึ่งการสื่อสารด้วยวาจาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงาน ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ และกอบสุข คงมนัส, 2566) ซึ่งการลดอุปสรรคสำหรับผู้เรียน จะหมายถึง การลดอุปสรรคสำหรับผู้ฝึกสอนด้วย เนื่องจากเนื้อหาสามารถอ่านและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น จึงทำให้การผลิตและการนำเสนอเนื้อหาทำได้ง่ายขึ้น และหัวข้อต่าง ๆ ก็จะมีความเกี่ยวข้องและยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าเดิม (Laverty, R., 2020) Vivekananth, P. กล่าวว่า นาโนเลิร์นนิง (Nanolearning) คือรูปแบบการเรียนรู้ที่นำเสนอเนื้อหาในช่วงเวลาสั้นมาก โดยทั่วไปไม่เกิน 2 - 5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ในบริบทของผู้เรียนยุคใหม่ที่มีช่วงความสนใจลดลง การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบสั้นกระชับ และตรงประเด็น เช่น นาโนเลิร์นนิง จึงมีความเหมาะสมและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นาโนเลิร์นนิงช่วยเพิ่มสมาธิและการจดจำของผู้เรียน เนื่องจากเป็นการเรียนรู้แบบย่อยเนื้อหาให้มีขนาดเล็ก ช่วยลดความซับซ้อน และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่เกิดความเหนื่อยล้า (Vivekananth, P., 2022)

2. ผลพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 80.00/94.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านเนื้อหา ด้านครูผู้สอน และด้านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด สะท้อนถึงการยอมรับของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว และแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ได้ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ

ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในยุคดิจิทัล ได้แก่ H - Highlight Nano-Learning Content การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบ Nano Content ที่มีความกระชับ ชัดเจน และเน้นประเด็นสำคัญ เพื่อกระตุ้นความสนใจและเสริมสร้างความเข้าใจเบื้องต้นของผู้เรียน E - Engage in Blended Active Learning การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทั้งในห้องเรียนและออนไลน์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การทำงานกลุ่ม การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ R - Reflective Media Literacy การส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสะท้อนคิด และการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมินข้อมูลด้านสุขภาพจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม O - Operational Real-life Practice การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ผ่านการปฏิบัติจริงและการบันทึกผล (Practice Log) เพื่อสร้างความต่อเนื่องของพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังสะท้อนว่าการออกแบบเนื้อหาที่มีลักษณะสั้น กระชับ และมุ่งเน้นประเด็นสำคัญตามแนวคิดการเรียนรู้แบบพอดีคำ (Nano Learning)ช่วยดึงดูดความสนใจและลดความเหนื่อยล้าในการเรียนของผู้เรียน ขณะที่กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกผ่านการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมีความยืดหยุ่น และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพอดีคำเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการพูดสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ และกอบสุข คงมนัส, 2566)

3. การประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{x}$ = 9.47, S.D. = 0.507) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 8.00, S.D. = 0.695) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 15.832, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งกระบวนการการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมแสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 3 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งในด้านกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียนและผลลัพธ์หลังเรียน โดยสะท้อนว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้เชิงรุก และเนื้อหาแบบนาโนเลิร์นนิ่ง Aburizaizah, S. J. & Albaiz, T. A. กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่นำเสนอเนื้อหาในหน่วยย่อยขนาดเล็ก มุ่งเน้นเพียงวัตถุประสงค์เดียว ใช้ระยะเวลาเรียนรู้สั้น ๆ แต่ให้ข้อมูลที่เข้มข้นและตรงประเด็น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (Aburizaizah, S. J. & Albaiz, T. A., 2021) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจน และเกิดการพัฒนาทักษะได้จริง นอกจากนี้ ยังสะท้อนได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความพร้อมในการนำไปใช้ในบริบทจริง เนื่องจากสามารถควบคุมคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้อยู่ในระดับสูงตามมาตรฐานที่กำหนดได้ ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของกระบวนการในการใช้เป็นแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพอดีคำ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.26/80.56 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถสูงขึ้นหลังเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ และกอบสุข คงมนัส, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำไว้ 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ของกระบวนการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ และเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ 3) กระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นกิจกรรมแบบผสมผสานแบบพอดีคำในห้องเรียน การศึกษาเรียนรู้เนื้อหาผ่านสื่อนาโนเลิร์นนิ่งสั้น ๆ 3 - 5 นาที มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการเรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติ (Active Learning) ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วม 4) การวัดและประเมินผล

กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ (HERO-Nano Process) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน ประกอบด้วย ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบพอดีคำ (Nano Learning) แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) และพฤติกรรมสุขภาพ (Health Behaviors)

2. วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ และเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพ

3. กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน (Highlight, Engage, Reflect, Operate) ประกอบด้วย

H - Highlight Nano Learning Content: การนำเข้าสู่บทเรียนและนำเสนอเนื้อหาด้วย Nano Content ที่สั้น กระชับ มุ่งเน้นประเด็นสำคัญเพียงเรื่องเดียวในแต่ละครั้ง

E - Engage in Blended Activities: กิจกรรมกลุ่ม (ประมาณ 15 นาที) ที่ผสมผสานทั้งในห้องเรียนและออนไลน์ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

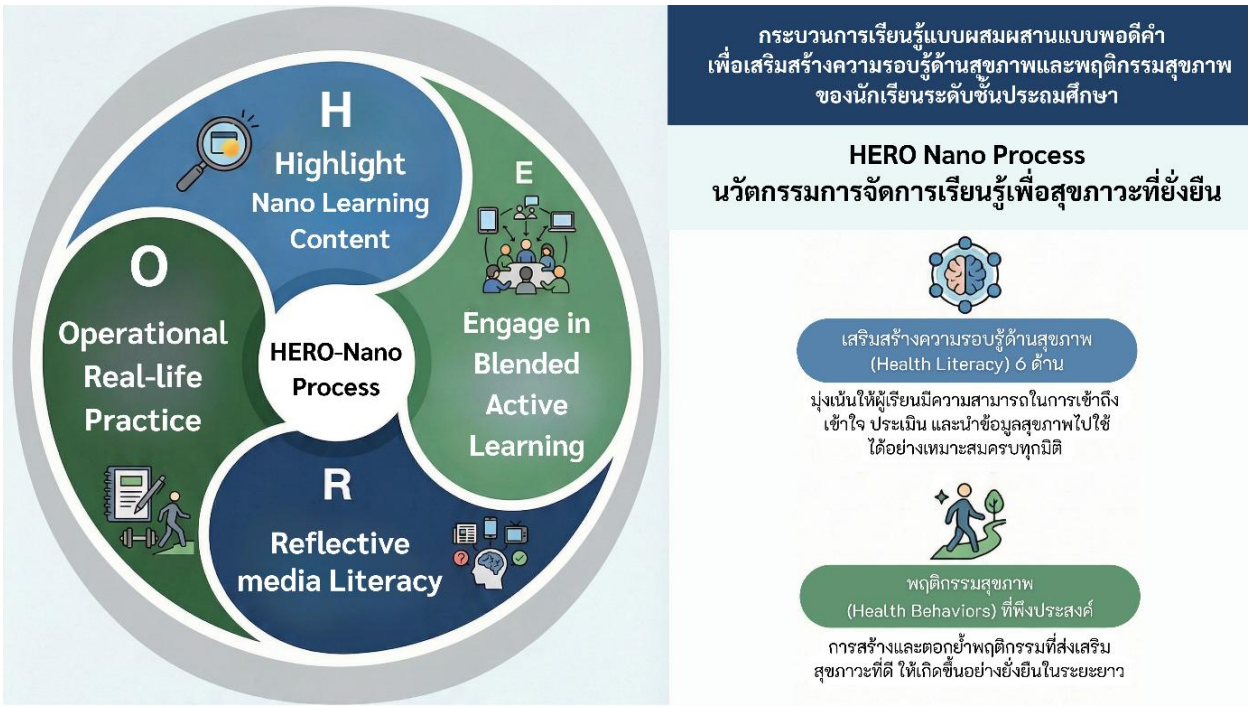
R - Reflective media Literacy: การสะท้อนคิดและให้เหตุผล เน้นด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เพื่อให้นักเรียนประเมินข้อมูลสุขภาพจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

O - Operational Real-Life Practice: การนำความรู้ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการบันทึกผลการปฏิบัติ (Practice Log) อย่างเป็นระบบ

4. การวัดผล

1) วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบปรนัย (เช่น เรื่องสุขบัญญัติแห่งชาติ) ใช้สำหรับเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อดูพัฒนาการทางความรู้ 2) ประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ (HL) และพฤติกรรมสุขภาพ (HB) ใช้เครื่องมือมาตรฐานจากกองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (ฉบับปรับปรุง 2565) รวม 35 ข้อ แบ่งเป็น 3 ตอน เพื่อวัดสมรรถนะด้านการเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน ประยุกต์ใช้ข้อมูลสุขภาพ 3) ประเมินความพึงพอใจ ประเมินทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ และประโยชน์ที่ได้รับ และ 4) สมุดบันทึกการปฏิบัติจริง (Practice Log) ใช้ในขั้นตอน O (Operate) เพื่อติดตามการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำนี้มีลักษณะเด่น คือ การใช้ Nano Content ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานและสามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งช่วยพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพและส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 แสดง HERO-Nano Process V.3 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อสุขภาวะที่ยั่งยืน (กระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ฐานแนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน (Highlight, Engage, Reflect, Operate) และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องในระดับสูง และมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 80.00/94.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ เมื่อนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพรวมถึงพฤติกรรมสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาความสั้น กระชับ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จึงสรุปได้ว่า HERO-Nano Process เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสุขภาพและตอบโจทย์พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำที่พัฒนาขึ้น 5 ขั้นตอน อันได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ย่อย การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำ การนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ และการประเมินผลสะท้อนกลับ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้ขนาดสั้น (Nano Learning) ที่เหมาะสมกับบริบทการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลผลการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำสามารถส่งเสริมทั้งความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและสถานศึกษาสามารถนำกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานตามแนวคิด HERO-Nano Acer ไปประยุกต์ใช้ในการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา หรือในรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพและสามารถปฏิบัติตนตามหลักสุขบัญญัติได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบพอดีคำกับกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นหรือบริบทของโรงเรียนที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และยืนยันประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาผลระยะยาวของการจัดการเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้หรือสื่อดิจิทัลรูปแบบใหม่ที่สามารถส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กองสุขศึกษา. (2566). สรุปผลการประเมินศักยภาพในการจัดการสุขภาพตนเอง ของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2566 จาก https://shorturl.asia/fS7N4

กัลยาณี ตันตรานนท์ และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในกระบวนวิชาวิทยาการระบาด. พยาบาลสาร, 45(1), 100-109.

ประไพ กิตติบุญถวัลย์ และคณะ. (2565). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของเด็กวัยเรียน. วารสารมจรการพัฒนาสังคม, 7(2), 71-84.

พัชรี ชูกันหอม และคณะ. (2567). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการควบคุมภาวะอ้วนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ, 7(1), 1-14.

พิมลพัตร์ ศรีสุวรรณ์ และกอบสุข คงมนัส. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติร่วมกับการเรียนรู้แบบพอดีคำเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์, 3(3), 57-70.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2566). กระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ (HEALTH LITERACY). เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก https://shorturl.asia/bXJxT

Aburizaizah, S. J. & Albaiz, T. A. (2021). Review of the Use and Impact of Nano-Learning in Education. Retrieved February 21, 2024, from https://shorturl.asia/JMq2p

Korkmaz, O. & Karakus, U. (2009). The impact of blended learning model on student attitudes towards geography course and their critical thinking dispositions and levels. The Turkish Online Journal of Educational Technology, 8(4), 51-63.

Laverty, R. (2020). Nanolearning: The Future of Learning. Retrieved February 21, 2024, from https://shorturl.asia/v5YXH

Vivekananth, P. (2022). Nanolearning: A new paradigm shift in teaching and learning. International Journal of Engineering and Management Research, 12(1), 112-114.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 112-127

บทความวิจัย

การออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตวิชาชีพครู*

DESIGN OF AN ONLINE CURRICULUM TO ENHANCE ENGLISH PROFICIENCY FOR PRE-SERVICE TEACHERS

แจ่มจำรัส ดีพร้อม[1*], ลัดดา หวังภาษิต[2], ศุภวรรณ สัจจพิบูล[2]
Jamjumrat Deeprom[1*], Ladda Wangpasit[2], Suppawan Satjapiboon[2]
[1]หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Doctor of Philosophy Program, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
[2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
*Correspondence author E-mail: jamjamrat@g.swu.ac.th
*Tel: 095-515-9466

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู และ 2) ออกแบบหลักสูตรออนไลน์ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มเป้าหมายสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ในการสนทนากลุ่ม และ 12 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และนิสิตวิชาชีพครู 200 คน สำหรับวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และ 30 คน สำหรับทดลองนำร่อง เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม 2) แบบสอบถามความต้องการจำเป็น และ 3) Module หลักสูตรออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าที และวิเคราะห์ดัชนี $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเน้นการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวัน ใช้วีดิโอสอน ซึ่งสามารถดูย้อนหลังได้ ระยะเวลาที่เหมาะสม คือ 1 ชั่วโมงต่อคาบเรียน แบ่งระดับความยากง่ายของเนื้อหาตามกรอบ CEFR และการทดสอบที่สามารถรู้ผลคะแนนได้ทันที 2) ผลการออกแบบหลักสูตรออนไลน์บนแพลตฟอร์ม SWU Moodle มีลักษณะผสมผสาน (Blended learning) กำหนดเวลาเรียน 12 สัปดาห์ เรียนออนไลน์แบบยืดหยุ่นในรูปแบบ asynchronous และ synchronous กับอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยสัปดาห์ที่ 1 - 4 เน้นทักษะการสื่อสารพื้นฐาน สัปดาห์ที่ 5 - 8 เน้นทักษะการสอน การนำเสนอ และการเขียนสะท้อนคิด และสัปดาห์ที่ 9 ถึง 12 โดยเน้นทักษะขั้นสูงในการอภิปรายและอ่านเขียนเชิงวิชาการ การนำเสนออย่างมืออาชีพ โดยผลการทดลองใช้นิสิตวิชาชีพครูมีความสามารถทางภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรภาพรวมในระดับดีมาก

คำสำคัญ: หลักสูตรออนไลน์, ทักษะภาษาอังกฤษ, นิสิตวิชาชีพครู, การเรียนรู้แบบผสมผสาน, การประเมินความต้องการจำเป็น

*Received April 27, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 22, 2026

Abstract

This research aimed to 1) Investigate the needs for the development of an online course aimed at enhancing the English proficiency of pre-service teachers, and 2) Design an effective online course. The study employed a mixed-methods research design. The target groups for qualitative data collection consisted of 8 experts participating in focus group discussions and 12 experts involved in instrument validation. There were 200 pre-service teachers for the needs analysis and 30 pre-service teachers for pilot study. The research instruments included: 1) Focus group discussion questions, 2) A needs analysis questionnaire, and 3) Online course modules. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, t-test, and the Modified Priority Needs Index (PNI modified), while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings revealed that: 1) The essential needs for course development emphasized improving speaking skills for daily communication, utilizing instructional videos that learners could review repeatedly, providing an appropriate lesson duration of one hour per session, organizing content according to CEFR proficiency levels, and offering instant feedback on test results; and 2) The online course designed on the SWU Moodle platform adopted a blended learning approach over a 12-week period, incorporating both asynchronous and synchronous learning with course instructors 2 - 3 times per week. Weeks 1 - 4 focused on basic communication skills, weeks 5 - 8 emphasized teaching skills, presentations, and reflective writing, while weeks 9 - 12 concentrated on advanced discussion, academic reading and writing, and professional presentation skills. The results showed that the pre-service teachers' English proficiency after completing the course was significantly higher than before the course at the .05 level of statistical significance. In addition, the overall evaluation of the cirriculum quality was rated at a very good level.

Keywords: Online Curriculum, English Proficiency, Pre-Service Teachers, Blended Learning, Needs Assessment

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเรียนรู้ การทำงาน และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งถือเป็นภาษากลางและภาษาสากลในการสื่อสาร ในปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายด้านการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ อีกทั้งมีนโยบายยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในทุกหลักสูตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ที่เป็นสากลและก้าวทันโลก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จึงกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาออกนโยบายและเป้าหมายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษาในทุกหลักสูตรและทุกระดับการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะความสามารถการใช้ภาษาอังกฤษของนิสิตให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ และทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานได้ โดยจัดทำแผนเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมาย มีตัวชี้วัดและมีการประเมินผลที่ชัดเจน พิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร กระบวนการ สื่อ และหรือสิ่งแวดล้อมที่จะเปิดโอกาสและเสริมแรงจูงใจให้นิสิตสามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษได้ด้วยตนเอง และให้สถาบันอุดมศึกษาพิจารณาจัดให้นิสิตนิสิตทุกคน

ทดสอบความรู้ภาษาอังกฤษตามแบบทดสอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาที่สถาบันสร้างขึ้น หรือที่เห็นสมควรจะนำมาใช้วัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ (English Proficiency) โดยสามารถเทียบเคียงผลกับ Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) หรือมาตรฐานอื่น เพื่อให้ทราบระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตแต่ละคน และสถาบันอุดมศึกษาอาจพิจารณานำผลการทดสอบความรู้ทางภาษาอังกฤษบันทึกในใบรับรองผลการศึกษาหรือจัดทำเป็นประกาศนียบัตร (คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2559)

สำหรับนิสิตวิชาชีพครู การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญเพื่อเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ทั้งยังช่วยเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพในระดับสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557); (คณะกรรมการอุดมศึกษา, 2559) การส่งเสริมให้นิสิตวิชาชีพครูมีความสามารถทางภาษาอังกฤษจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของระบบการศึกษาไทย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยภาษาอังกฤษของผู้เรียนในประเทศไทยที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ในระดับอุดมศึกษา นโยบายของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (คออ.) เน้นการพัฒนานิสิตให้มีความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) ซึ่งจะช่วยวัดระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) โดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตระดับปริญญาตรี และได้พัฒนาแบบทดสอบวัดระดับความสามารถภาษาอังกฤษแห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อใช้วัดระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของนิสิต และมีประกาศมหาวิทยาลัยศรีนครินทรโรฒ เรื่อง การยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษของนิสิตระดับปริญญาตรี โดยผลการสอบ SWU-SET ของนิสิตวิชาชีพครูตั้งแต่นิสิตรหัส 61 เป็นต้นไป ผลคะแนนเฉลี่ยของการสอบอยู่ที่ระดับ B1 ซึ่งยังไม่เป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด คือต้องผ่านเกณฑ์ระดับ B 2 ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพและเพิ่มสมรรถนะทางภาษาอังกฤษให้กับนิสิตครูก่อนสำเร็จการศึกษา โดยฝึกอบรมผ่านช่องทางที่นิสิตครูสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2562)

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะ กระบวนการ มีความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ครูต้องมีเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ประกอบกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตนำมาสู่การมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสาร และการจัดการแหล่งเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยเฉพาะการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด (Massive Open Online Course) เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดมีความแตกต่างกับการเรียนการสอนออนไลน์ทั่วไป เนื่องจากเป็นการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ที่ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (ธีร์วรา แสงอินทร์ และอุ่นอารี ตลาดเงิน, 2565) ซึ่งแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) หรือ CLT เน้นการใช้ภาษาในบริบทจริง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างความสามารถด้านการสื่อสาร (Richards, J. C., 2006) โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ผ่านการฝึกฝนในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงชีวิตจริง รูปแบบการสอนนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทักษะผ่านกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การพูดคุย การทำงานกลุ่ม และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษของสหภาพยุโรป (CEFR) ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความมั่นใจ ทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) งานวิจัยในต่างประเทศแสดงให้เห็นว่า หลักสำคัญของ CLT คือ การพัฒนาทั้งความถูกต้อง (Accuracy) และความคล่องแคล่ว (Fluency) ในการใช้ภาษาอังกฤษ CLT ช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของ

ผู้เรียนได้ดี โดยเฉพาะเมื่อรวมกับการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มความน่าสนใจของกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ (Wang, S. & Vásquez, C., 2012)

การเรียนการสอนแบบออนไลน์ด้วย SWU Moodle เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นำมาใช้สนับสนุนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) การจัดการแหล่งเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้นิสิต คณาจารย์และบุคลากร มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นจากทุกคณะ/วิทยาลัยและหน่วยงานของมหาวิทยาลัยได้อย่างหลากหลาย การใช้แพลตฟอร์มนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แต่ยังช่วยเสริมประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายแบบออนไลน์ การส่งงาน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ บทบาทของ SWU Moodle ในการเรียนการสอน Moodle เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบเปิดที่สามารถปรับแต่งเพื่อใช้ในสถานศึกษาได้อย่างยืดหยุ่น ระบบนี้ได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของทั้งผู้สอนและผู้เรียน โดยมีคุณสมบัติสำคัญ เช่น การสร้างกิจกรรมแบบโต้ตอบ การส่งงานออนไลน์ การให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) นอกจากนี้ ยังสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ทั้งยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2562) เพราะการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อเจตคติต่อการเรียนออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความมั่นใจในการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตและมีความคล่องตัวในการใช้งานทางด้านเทคโนโลยี อันจะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเข้าเรียนในแต่ละหลักสูตร (Li, J. & Wu, C. H., 2023) อนึ่งกรอบการประเมินตามเกณฑ์ CEFR มุ่งเความสามารถทางภาษาอังกฤษที่ใช้ในการสื่อสารออนไลน์ซึ่งสอดคล้องกับฟีเจอร์ที่ปรากฏใน SWU-Moodle ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative interaction) และการสื่อสารแบบอะซิงโครนัส (Asynchronous interaction) (Council of Europe, 2020) แต่ท่ามกลางความหลากหลายของรายวิชาบนแพลตฟอร์มดังกล่าว ยังไม่มีการจัดทำรายวิชาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ผ่านระบบสำหรับการเรียนรู้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (SWU Moodle) มุ่งเน้นการเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษให้กับนิสิตวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนิสิตวิชาชีพครูเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพในอนาคต งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของทั้งผู้เรียนและบริบททางการศึกษาสมัยใหม่เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะไปสู่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และการตอบสนองต่อเป้าหมายการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประเด็นของช่องว่างความรู้ (Gap of knowledge) ในการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพคืออะไร หลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูมีลักษณะของการออกแบบการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ของนิสิตวิชาชีพครูในการพัฒนาระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของตนเองให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐาน CEFR

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

2. เพื่อออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธี (Mixed method) โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ อาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา 8 คน โดยแบ่งออกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลด้านภาษา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน เพื่อเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ส่วนสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ นิสิตปัจจุบันที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยศึกษาแนวทางการสร้างข้อคำถามในการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้สร้างข้อคำถามในประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เสนอต่อคณะกรรมการที่ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาของข้อคำถาม ภาษาที่ใช้ และนำไปแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่างข้อคำถามในแบบสอบถามความคิดเห็นเป็นแบบมาตรประมาณค่า 4 ระดับ (Likert scale) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามความคิดเห็นโดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และความถูกต้อง ชัดเจนของภาษา โดยใช้ดัชนี IOC (Item objective congruence) ที่มีเกณฑ์การพิจารณาค่า IOC มากกว่า 0.5 ผลการตรวจสอบมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ตรวจสอบคุณภาพในด้านความเชื่อมั่นด้วยการหาความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.872

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา จำนวน 8 คน โดยแบ่งออกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 2 คน ด้านการวัดและประเมินผลด้านภาษา จำนวน 2 คน ด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน เพื่อเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามให้แก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 200 คน โดยเก็บข้อมูลเป็นเวลา 2 เดือน ระหว่าง เดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี $PNI_{modified}$

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากนั้นจึงนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction)

ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

ในระยะนี้เป็นการวิจัยโดยมุ่งเน้นการออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู มีวิธีดำเนินการวิจัยตามแนวคิดของ ADDIE Model ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

สำหรับการวิจัยในระยะนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญสำหรับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสำหรับการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 6 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลด้านภาษา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และการสอน จำนวน 2 คน สำหรับตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมและประเมินความสามารถสู่การนำไปปฏิบัติ (Practicality) ของหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูที่พัฒนาขึ้น และกลุ่มเป้าหมายสำหรับการศึกษานำร่อง (pilot study) เป็นนิสิตวิชาชีพครู จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. Module พัฒนาการสอนออนไลน์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (SWU Moodle) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขตเนื้อหา ความสอดคล้องกับระดับ CEFR ทักษะที่ต้องการนำสู่การจัดการเรียนการสอน และแนวทางการวัดประเมินผลในแต่ละทักษะ ออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ประกอบในแต่ละ Module โดยคำนึงถึงบริบทและความเหมาะสม ความสอดคล้องกับระดับ CEFR และทักษะทางภาษา ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำ Module ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน พิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาและความเหมาะสมของ Module การเลือกใช้สื่อ การประเมินผล และปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้จริง

2. แบบทดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ ก่อนเรียน หลังเรียน ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบ CEFR สร้างตารางในการกำหนดลักษณะ รูปแบบข้อสอบ (Test specification) โดยพิจารณาบริบทที่นิสิตต้องใช้ภาษาอังกฤษ 2 บริบท ได้แก่ บริบททั่วไป (General Setting) และบริบทวิชาการ (Academic Setting) ร่างข้อคำถามตามพิมพ์เขียวข้อสอบ (Test Blueprint) โดยพิจารณาระดับความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และกระจายให้ข้อสอบมีความยากง่ายเท่า ๆ กัน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาและความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับนิยาม/วัตถุประสงค์ที่ต้องการทดสอบ โดยใช้ดัชนี IOC (Item objective congruence) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไปไว้ โดยมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 นำแบบทดสอบสมิทธิภาพทางภาษาอังกฤษ จำนวน 60 ข้อ โดยแบ่งเป็นการวัดผลใน 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ด้านละ 15 ข้อ ที่ปรับปรุงไปทดลองนำร่องกับนิสิตครูที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และนำมาปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง พบว่า มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.38 - 0.77 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.23 - 0.65 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.912

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการประเมินความเหมาะสมของ Module โดยผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองนำร่องใช้ Module กับนิสิตวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน โดยเก็บข้อมูลเป็นเวลา 2 เดือน ระหว่าง เดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะนี้ วิเคราะห์ความถูกต้องเหมาะสมของ Module ที่ออกแบบโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ในการยอมรับความเหมาะสมของ Module จะต้องมีผลการประเมินในระดับ ดี ขึ้นไป (ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50) และวิเคราะห์ผลการทดลองนำร่อง (pilot study) ด้วยการเปรียบเทียบสมิทธิภาพทางภาษาอังกฤษ โดยใช้สถิติทดสอบ Dependent sample t-test

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

1.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถแบ่งประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรได้ใน 6 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ชัดเจนและเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Facilitator) ที่สร้างโอกาสให้นิสิตเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนผู้เรียนต้องเป็น Active Learner ที่มีความมุ่งมั่น ค้นคว้า สร้างความเข้าใจในเนื้อหา (Concept) ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงแค่ผู้รับข้อมูล

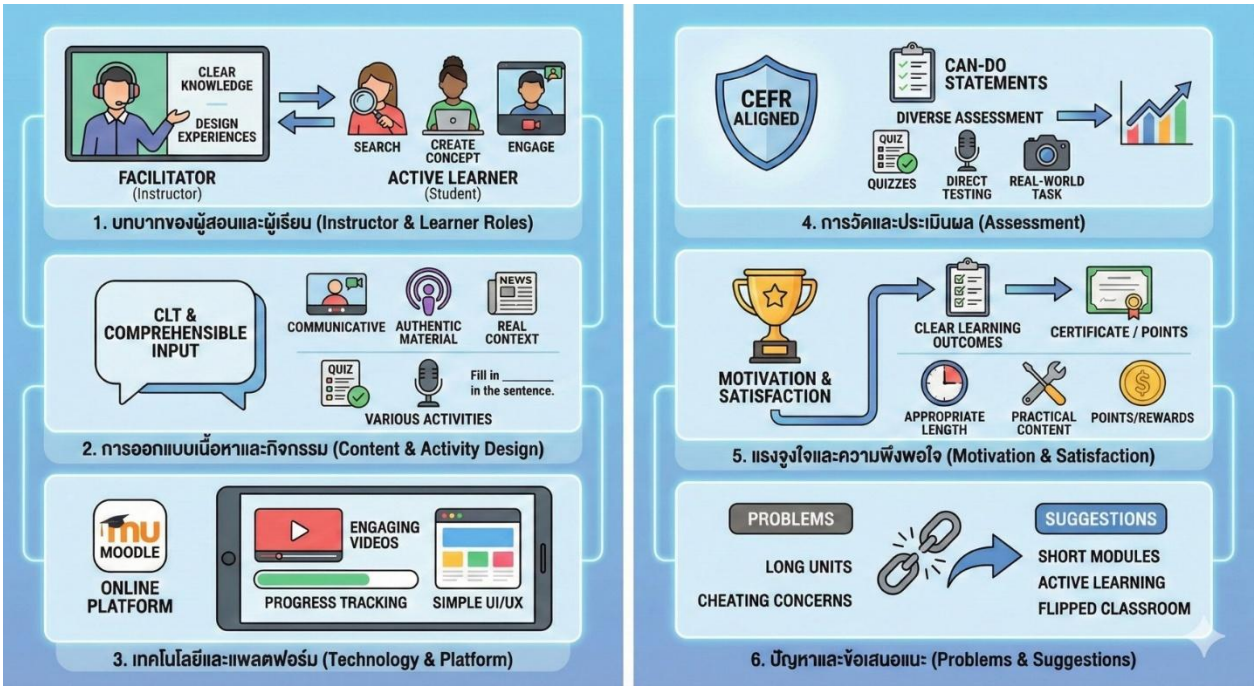
ประเด็นที่ 2 การออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ลักษณะเนื้อหา มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารที่ใช้ได้จริงในบริบทปัจจุบัน มีความทันสมัย และเหมาะสมกับนิสิตครู (เป้าหมายควรอยู่ที่ระดับ B2 ขึ้นไป) ควรใช้แนวคิด CLT (Communicative Language Teaching) และ Comprehensible Input โดยเน้นการสร้างความหมายผ่านการสื่อสาร และการใช้สื่อจากสถานการณ์จริง (Authentic Material) ส่วนกิจกรรมควรมีความหลากหลาย เช่น การฟังคำอธิบายไวยากรณ์/คำศัพท์ การอัดคลิปวิดีโอแนะนำตัว การทำแบบฝึกหัดเติมคำ หรือเขียนประโยค

ประเด็นที่ 3 เทคโนโลยีและแพลตฟอร์ม (เช่น SWU Moodle) ควรมีคุณสมบัติที่สนับสนุนการเรียน เช่น วิดีโอสอนที่น่าสนใจ ระบบติดตามความก้าวหน้า และเครื่องมือที่ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน การออกแบบควรคำนึงถึงรูปลักษณ์และสีสันที่ดึงดูดใจ และการวางลำดับเนื้อหาที่เป็นระบบ

ประเด็นที่ 4 การวัดและประเมินผล ควรสอดคล้องกับกรอบมาตรฐาน CEFR โดยใช้ Can-do statements เป็นตัวกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น Quizzes, แบบทดสอบท้ายบทเรียน และการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าของนิสิต

ประเด็นที่ 5 แรงจูงใจและความพึงพอใจ เมื่อทราบ Learning Outcomes ที่ชัดเจน สิ่งที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ได้แก่ ความยาวของบทเรียนที่เหมาะสม (ไม่นานเกินไป), เนื้อหาที่นำไปใช้ได้จริง รวมถึงการได้รับคะแนนหรือใบประกาศนียบัตร (Certificate)

ประเด็นที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ปัญหาอาจจะเกิดจากระยะเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อาจยาวเกินไป และความยากในการควบคุมความโปร่งใสของการสอบออนไลน์ (ผู้เรียนอาจหาคำตอบจากแหล่งอื่นมาตอบ) ผู้ทรงคุณวุฒิจึงเสนอแนะว่าควรแบ่งเนื้อหาเป็นบทสั้น ๆ ที่ชัดเจน และอาจลองนำรูปแบบ Flipped Classroom มาปรับใช้กับการเรียนออนไลน์ แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ประเด็นสำคัญจากการสนทนากลุ่ม

1.2 ข้อมูลเชิงปริมาณจากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

ข้อ	รายการ	สภาพที่คาดหวัง (D)		สภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)		PNI_{Mod}	ลำดับ
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		
ทักษะที่นิสิตต้องการพัฒนา							
1	ทักษะการฟัง	3.72	0.44	2.79	0.69	0.33	2
2	ทักษะการพูด	3.82	0.39	2.72	0.77	0.40	1
3	ทักษะการอ่าน	3.69	0.54	3.24	0.92	0.14	3
4	ทักษะการเขียน	3.68	0.47	3.02	0.82	0.22	4
เนื้อหาในการเสริมทักษะที่ควรมุ่งเน้น							
1	ทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน	3.69	0.57	2.72	0.92	0.36	1
2	ทักษะการเตรียมสอบวัดระดับภาษาอังกฤษ	3.65	0.52	3.12	0.69	0.17	3
3	ทักษะเฉพาะด้านสำหรับวิชาชีพครู	3.68	0.66	3.04	0.94	0.21	2
กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม							
1	แบบฝึกหัดและกิจกรรมโต้ตอบ	3.59	0.92	2.88	0.86	0.25	2
2	การใช้วีดีโอสอน	3.66	0.82	2.73	0.92	0.34	1
3	หลักสูตรแบบข้อความและตัวอย่าง	3.52	0.75	2.91	0.91	0.21	3
4	การสนทนาในกลุ่ม	3.48	1.02	2.91	0.89	0.20	4
คุณสมบัติ (Feature) ที่เหมาะสมกับหลักสูตรออนไลน์							
1	วีดีโอสอนที่สามารถย้อนดูได้	3.68	0.86	2.83	0.94	0.30	1
2	ฟอรัมหรือพื้นที่สนทนากับเพื่อนและผู้สอน	3.62	0.89	2.99	0.89	0.21	2
3	การประเมินผลแบบอัตโนมัติ	3.44	0.94	2.92	0.88	0.18	4
4	การให้ข้อเสนอแนะทันที (Instant Feedback)	3.60	0.87	2.99	0.79	0.20	3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู (ต่อ)

ข้อ	รายการ	สภาพที่คาดหวัง (D)		สภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)		PNI_{Mod}	ลำดับ
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		
ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนหลักสูตรออนไลน์ด้วยตนเอง							
1	30 นาที (ครึ่งชั่วโมง)	3.56	0.77	3.01	0.92	0.18	2
2	60 นาที (1 ชั่วโมง)	3.78	0.62	2.88	1.06	0.31	1
3	90 นาที (1 ชั่วโมงครึ่ง)	3.54	0.82	3.03	0.94	0.17	3
4	120 นาที (2 ชั่วโมง)	3.40	0.99	3.08	0.92	0.10	4
เกณฑ์ในการจัดเนื้อหาของหลักสูตร							
1	แบ่งระดับความยากง่ายตาม CEFR (A1-B2)	3.68	0.68	2.89	1.05	0.27	1
2	จัดตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	3.61	0.69	3.01	1.04	0.20	2
3	จัดโดยรวมแบบฝึกหัดและกิจกรรมทบทวน	3.38	0.84	3.09	0.92	0.09	3
การวัดและประเมินผล							
1	การประเมินจากการทำกิจกรรมจริง	3.69	0.59	2.96	0.97	0.25	2
2	แบบทดสอบออนไลน์ที่มีคะแนนทันที	3.75	0.62	2.90	1.06	0.29	1
3	การบ้านที่ต้องส่งและได้รับข้อเสนอแนะ	3.68	0.68	3.07	0.92	0.20	3

จากตารางที่ 1 พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู ทักษะที่นิสิตต้องการพัฒนามากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 คือ ทักษะการพูด มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.40 เนื้อหาในการเสริมทักษะที่ควรมุ่งเน้นมากที่สุด คือ ทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.36 กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด คือ การใช้วีดิโอสอน มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.34 คุณสมบัติ (Feature) ที่เหมาะสมกับหลักสูตรออนไลน์มากที่สุด คือ วีดิโอที่สามารถย้อนดูได้ มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.30 ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนหลักสูตรออนไลน์ด้วยตนเองมากที่สุด คือ 60 นาที (1 ชั่วโมง) มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.31 เกณฑ์ในการจัดเนื้อหาของหลักสูตร คือ แบ่งระดับความยากง่ายตาม CEFR (A1 - B2) มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.27 และการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมมากที่สุด คือ แบบทดสอบออนไลน์ที่มีคะแนนทันที มีค่า $PNI_{Modified}$ = 0.29

2. ผลการออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยนำแนวคิด ADDIE มาใช้ในการออกแบบโดยมีผลการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Analyzing การศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหา รวมถึงคุณสมบัติและลักษณะของการเรียนรู้ สื่อการสอนและแบบทดสอบ

ขั้นตอนที่ 2 Design การออกแบบโครงสร้างของหลักสูตรออนไลน์โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในระยะที่ 1 มาออกแบบและกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ ระดับเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาในการเรียนรู้รวมถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 Development การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม SWU Moodle ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มในการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนิสิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะผสมผสาน (Blended learning) กำหนดให้เวลาเรียนทั้งหลักสูตรจำนวน 12 สัปดาห์ เรียนสัปดาห์ละ

5 ชั่วโมง เรียนออนไลน์ Flexible schedule hybrid แบบยืดหยุ่น เรียนทั้งแบบ asynchronous ด้วยตนเอง และแบบ synchronous กับอาจารย์ประจำหลักสูตร แบ่งเป็น 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรออนไลน์

โดยมีโครงสร้างเวลาเรียนในสัปดาห์ที่ 1 - 4 ครอบคลุมเนื้อหาในระยะเริ่มต้น เน้นทักษะการสื่อสารพื้นฐาน และเป้าหมายที่ระดับ A2 - B1 แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 3

Phase 1: Foundation & Basic Classroom Communication (Weeks 0-4)				
สัปดาห์ (Week)	Lesson/บทที่	ทักษะหลัก/เนื้อหา (Core Skills/Content)	ระดับ CEFR เป้าหมาย (Target CEFR Level)	CEFR Descriptors ที่พัฒนา
	Orientation, Becoming a Future Future Educator	Diagnostic		สามารถแสดงความสามารถปัจจุบันด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน
Week 1	Lesson 1: Getting Started with Classroom Communication	Speaking & Listening	Lower Intermediate A2-B1	สามารถเข้าใจบทสนทนาสั้นๆ และสื่อสารประโยคพื้นฐานในบริบทชั้นเรียนได้
Week 2	Lesson 2: Basic Classroom Interaction and Instructions	Simple classroom interactions	A2-B1	สามารถโต้ตอบในสถานการณ์ง่าย ๆ และอธิบายคำสั่ง/กิจกรรมในชั้นเรียนในระดับพื้นฐาน
Week 3	Lesson 3: Reading & Writing in Educational Contexts	Classroom notices and short descriptions	A2-B1	สามารถอ่านและเข้าใจข้อความสั้นทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับบริบทางการศึกษา และเขียนย่อหน้าสั้นเกี่ยวกับเรื่องหรือประสบการณ์ที่คุ้นเคยในบริบทการเรียนการสอน
Week 4	Lesson 4: Effective Paragraph Writing for Future Educators	Short teaching-related paragraphs	Intermediate B1	สามารถเขียนข้อความหรือย่อหน้าที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยใช้คำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ที่เหมาะสมกับบริบทางการศึกษาและการเรียนการสอน

ภาพที่ 3 โครงสร้างเวลาเรียนสัปดาห์ที่ 1 - 4

ในสัปดาห์ที่ 5 - 8 เน้นทักษะการสอน การนำเสนอ และการเขียนสะท้อนคิด เป้าหมายที่ระดับ B1 - B2 แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 4

Phase 2: Intermediate Teaching Procedures & Reflective Skills (Weeks 5-8)

สัปดาห์ (Week)	Lesson/บทที่	ทักษะหลัก/เนื้อหา (Core Skills/Content)	ระดับ CEFR เป้าหมาย (Target CEFR Level)	CEFR Descriptors ที่พัฒนา
Week 5	Lesson 5: Understanding Teaching Procedures and Classroom Communication	• Listening & Speaking • Understanding Teaching Procedures	Intermediate B1	สามารถเข้าใจการอธิบายขั้นตอนการสอนและกิจกรรมในชั้นเรียน และสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารและโต้ตอบได้อย่างเหมาะสมในบริบทการเรียนการสอน
Week 6	Lesson 6: Oral Presentation Skills for Future Educators	• Presenting a teaching idea • Explaining lesson objectives	Intermediate B1	สามารถพูดนำเสนอแนวคิดหรือแผนการสอนอย่างเป็นลำดับ โดยใช้ภาษาอังกฤษที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทการเรียนการสอน
Week 7	Lesson 7: Reading Educational Articles and Reflective Writing	• Short educational articles • Expressing opinions	Intermediate B1	สามารถอ่านและเข้าใจบทความด้านการศึกษา และเขียนสะท้อนความคิดเห็นหรือมุมมองของตนเองอย่างมีเหตุผลในบริบทการเรียนการสอน
Week 8	Lesson 8: Developing Writing through Feedback and Discussion	• Reflective paragraphs • Short academic responses	Intermediate B1-B2	สามารถปรับปรุงงานเขียนโดยอาศัยข้อเสนอแนะจากผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการอย่างสุภาพและมีเหตุผลในบริบททางการศึกษา

ภาพที่ 4 โครงสร้างเวลาเรียนสัปดาห์ที่ 5-8

ในสัปดาห์ที่ 9 ถึง 12 โดยเน้นทักษะขั้นสูงในการอภิปรายเชิงวิชาการ การนำเสนออย่างมืออาชีพ และการอ่านเขียนเชิงวิชาการในระดับ B2 แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 5

Phase 3: Advanced Academic & Professional English (Weeks 9-12)

สัปดาห์ (Week)	Lesson/บทที่	ทักษะหลัก/เนื้อหา (Core Skills/Content)	ระดับ CEFR เป้าหมาย (Target CEFR Level)	CEFR Descriptors ที่พัฒนา
Week 9	Lesson 9: Academic Discussion of Educational Issues	**Listening & Speaking** Lectures or talks with abstract concepts	Upper Intermediate B2	สามารถเข้าใจการอภิปรายประเด็นเชิงนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มีหลักฐานสนับสนุน และใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างเหมาะสมในบริบททางวิชาการ
Week 10	Lesson 10: Professional Presentation Skills for Educators	**Listening & Speaking** Language for Professional & Academic Presentations	Upper Intermediate B2	สามารถนำเสนอเชิงวิชาชีพเกี่ยวกับประเด็นทางการศึกษาได้อย่างคล่องแคล่ว มั่นใจ และเป็นระบบ โดยใช้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับบริบททางวิชาการและวิชาชีพครู
Week 11	Lesson 11: Academic Reading and Writing for Educators	**Academic Reading & Writing** Academic reading comprehension tasks	Upper Intermediate B2	สามารถอ่านและเขียนข้อความเชิงวิชาการระดับเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยใช้ภาษาอังกฤษที่มีความเป็นทางการ เหมาะสม และเป็นระบบ
Week 12	Lesson 12: Advanced Academic Literacy for Educators	**Reading & Writing** Advanced Academic Reading & Writing	Upper Intermediate B2	สามารถอ่านและเขียนข้อความเชิงวิชาการระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และสามารถสรุป วิเคราะห์ และนำเสนอความคิดเห็นของตนเองอย่างเป็นระบบ โดยใช้ภาษาอังกฤษเชิงวิชาการได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 5 โครงสร้างเวลาเรียนสัปดาห์ที่ 9 - 12

ขั้นตอนที่ 4 Implement นำเว็บแอปพลิเคชันไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไปทดลองใช้กับนิสิตกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 5 Evaluating การประเมินประสิทธิผลของเว็บแอปพลิเคชัน

ขั้นที่ 1 ทดลองใช้หลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพกับนิสิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน เพื่อเปรียบเทียบสมิทธิภาพ แสดงผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษานำร่องระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู (คะแนนเต็มด้านละ 15 คะแนน)

ความสามารถ	ก่อนเรียน		เทียบเกณฑ์	หลังเรียน		เทียบเกณฑ์
ทางภาษาอังกฤษ	Mean	S.D.	CEFR	Mean	S.D.	CEFR
ทักษะการฟัง	6.24	3.62	A2	11.92	2.76	B2
ทักษะการพูด	5.92	2.72	A2	10.36	2.68	B1
ทักษะการอ่าน	5.15	3.52	A2	9.57	3.06	B1
ทักษะการเขียน	4.89	3.44	A2	9.62	3.21	B1
ภาพรวม	**22.20**	**11.45**	**A2**	**41.47**	**8.69**	**B1**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษานำร่องก่อนเรียนกับนิสิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน มีความสามารถทางภาษาอังกฤษโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ CEFR A2 ส่วนความสามารถทางภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ B1 โดยทักษะการฟังอยู่ในระดับ B2 ส่วนทักษะการอ่าน การพูดและการเขียน อยู่ในระดับ B1

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูก่อนและหลังเรียน

ความสามารถ ทางภาษาอังกฤษ	N	คะแนนเต็ม	Mean	S.D.	df	t	p-value
ก่อนเรียน	30	60	22.20	11.45	29	20.92	<.001
หลังเรียน	30	60	41.47	8.69			

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสามารถทางภาษาอังกฤษหลังการทดลองนำร่องด้วยการเรียนรู้จากหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ สูงกว่าความสามารถทางภาษาอังกฤษก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t(29) = 20.92$, p-value < .001)

ขั้นที่ 2 ประเมินคุณภาพของหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูจากผู้เชี่ยวชาญในระดับ ดีมาก (Mean = 4.69, S.D. = 0.49) และมีคุณภาพรายด้าน ได้แก่ด้านที่มาและความสำคัญของหลักสูตร การกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตร การกำหนดหลักการของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การออกแบบ Module การออกแบบสื่อการเรียนรู้ การออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน

อภิปรายผล

การออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตวิชาชีพครู มีประเด็นการอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู

ในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครู พบว่า ประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรด้าน บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน โดยผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ชัดเจน และเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ (Facilitator) ที่สร้างโอกาสให้นิสิตเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนผู้เรียนต้องเป็น Active Learner ที่มีความมุ่งมั่น ค้นคว้า และสร้างความเข้าใจในเนื้อหา (Concept) ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงแค่ผู้รับข้อมูล สอดคล้องกับ Richards, J. C. & Rodgers, T. S. เสนอว่าผู้สอนควรเป็นผู้ช่วยในการอำนวยความสะดวกและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน ในด้านการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ลักษณะเนื้อหา มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารที่ใช้ได้จริงในบริบทปัจจุบัน มีความทันสมัย และเหมาะสมกับนิสิตครู (เป้าหมายควรอยู่ที่ระดับ B2 ขึ้นไป) ควรใช้แนวคิด CLT (Communicative Language Teaching) และ Comprehensible Input โดยเน้นการสร้างความหมายผ่านการสื่อสาร การใช้สื่อจากสถานการณ์จริง (Authentic Material) ส่วนกิจกรรมควรมีความหลากหลาย เช่น การฟังคำอธิบายไวยากรณ์/คำศัพท์ การอัดคลิปวิดีโอแนะนำตัว การทำแบบฝึกหัดเติมคำ หรือเขียนประโยค (Richards, J. C. & Rodgers, T. S., 2014) ซึ่งการใช้แนวคิด CLT จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการสื่อสาร สามารถใช้ภาษาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Nation, I. S. P. & Macalister, J., 2009); (Ferris, D. R. & Hedgcock, J. S., 2005) นอกจากนี้การใช้ CLT ยังเชื่อมโยงกับการเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน การศึกษาของ Yuliawati, L. & Aprillia, A., Hien, L. T. N. แสดงให้เห็นว่า วิธีการ CLT ซึ่งรวมถึงการสอนคำศัพท์ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียนและความกระตือรือร้นในการเรียน การใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทในชีวิตจริงช่วยให้นักเรียนสามารถฝึกทักษะภาษาในสถานการณ์จริง ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาในระดับที่สูงขึ้น การวัดและประเมินผล ควรสอดคล้องกับกรอบมาตรฐาน CEFR โดยใช้ Can-do statements เป็นตัวกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เลือกใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น Quizzes แบบทดสอบท้ายบทเรียน และการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าของนิสิต การใช้ Kahoot ทำให้ผู้เรียนสามารถแข่งขันและทบทวนหลักสูตรได้ในรูปแบบที่สนุกสนาน Padlet เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสร้างสื่อการเรียนการสอนที่มีการร่วมมือกัน โดยอนุญาตให้นักเรียนสามารถแชร์ความคิดเห็น ภาพถ่าย และไฟล์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีการมีส่วนร่วม (Yuliawati, L. & Aprillia, A., 2019); (Hien, L. T. N., 2021)

2. ผลการออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการออกแบบหลักสูตรออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม SWU Moodle ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มในการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนิสิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่ง Moodle และ Google Classroom เป็นแพลตฟอร์ม LMS ที่ได้รับความนิยมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเนื้อหาการเรียนการสอน การประเมินผล และการสื่อสารระหว่างอาจารย์และนักเรียน (Bojiah, J., 2022) โดยผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะผสมผสาน (Blended learning) ซึ่งการออกแบบหลักสูตรออนไลน์ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Learning) และเหมาะสมกับการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถช่วยพัฒนาทักษะการสอนของนิสิตครูได้ (Harasim, L., 2017) นอกจากนี้ การนำแนวคิดจากการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Blended Learning) และ

การใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ (O'Flaherty, J. & Phillips, C., 2015) โดยกำหนดให้เวลาเรียนทั้งหลักสูตรจำนวน 12 สัปดาห์ เรียนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง เรียนออนไลน์ Flexible schedule hybrid แบบยืดหยุ่น เรียนทั้งแบบ asynchronous ด้วยตนเอง และแบบ synchronous กับอาจารย์ประจำหลักสูตร แบ่งเป็น 2 - 3 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยเนื้อหาบทเรียนในสัปดาห์ที่ 1 - 4 ครอบคลุมเนื้อหาในระยะเริ่มต้น เน้นทักษะการสื่อสารพื้นฐาน ให้เข้าใจในบทสนทนาสั้น ๆ สามารถโต้ตอบในสถานการณ์ง่าย ๆ และอธิบายคำสั่งหรือกิจกรรมในชั้นเรียนได้และมีกรอบเป้าหมายที่ระดับ A2 - B1 ในสัปดาห์ที่ 5 - 8 เน้นทักษะการสอนที่สูงขึ้น สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอ การสื่อสารและโต้ตอบในบริบทการเรียนการสอน พูดนำเสนอแนวคิดหรือแผนการสอนอย่างเป็นลำดับ และการเขียนสะท้อนคิดได้ตามเป้าหมายที่ระดับ B1 - B2 และในสัปดาห์ที่ 9 ถึง 12 โดยเน้นทักษะขั้นสูงในการอภิปรายเชิงวิชาการ แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีเหตุผล มีหลักฐานสนับสนุน การนำเสนอในเชิงวิชาชีพได้อย่างคล่องแคล่ว มั่นใจและเป็นระบบ และการอ่านเขียนในเชิงวิชาการระดับสูงโดยใช้ภาษาอังกฤษเชิงวิชาการได้อย่างเหมาะสมตามกรอบ CEFR ในระดับ B2 สอดคล้องกับ Council of Europe ได้กำหนดคุณลักษณะในภาพรวมของกรอบมาตรฐานอ้างอิงสากลของยุโรปไว้ว่าในระดับ A1 - 2 จะสามารถเข้าใจวลีในชีวิตประจำวัน สื่อสารโดยการถามและตอบเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวและเรื่องราวกิจวัตรประจำวัน ส่วนในระดับ B1 สามารถเข้าใจประเด็นหลักจากสิ่งที่ฟัง พูดหรือเขียนข้อความที่คุ้นเคย ให้เหตุผลสั้น ๆ และอธิบายแสดงความคิดได้ และในระดับ B2 สามารถเข้าใจสาระสำคัญที่ซับซ้อน หัวข้อทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม พูดหรือเขียนเรื่องราวที่มีรายละเอียดในหัวข้อที่หลากหลายได้ (Council of Europe, 2020) ส่วนผลการศึกษานำร่องก่อนเรียนกับนิสิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน มีความสามารถทางภาษาอังกฤษโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ CEFR A2 ส่วนความสามารถทางภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ B1 โดยทักษะการฟังอยู่ในระดับ B2 ส่วนทักษะการอ่าน การพูดและการเขียน อยู่ในระดับ B1 และความสามารถทางภาษาอังกฤษหลังการทดลองนำร่องด้วยการเรียนรู้จากหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษ สูงกว่าความสามารถทางภาษาอังกฤษก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Patat, E. & Giglioni, C. ได้ศึกษาการออกแบบรายวิชาภาษาอังกฤษออนไลน์แบบเรียนรู้ด้วยตนเองผ่าน Moodle สำหรับนักศึกษารัฐศาสตร์ระดับปริญญาตรี โดยพัฒนารายวิชาที่ผสมผสานกิจกรรมด้านภาษา การสื่อสาร และทักษะภาษาอังกฤษเฉพาะทาง (ESP) ผ่านบทเรียนออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามจังหวะของตนเอง งานวิจัยได้ชี้ว่า Moodle ช่วยสนับสนุนความเป็นอิสระในการเรียนรู้ (learner autonomy) การเรียนรู้ตามความสามารถเฉพาะบุคคล และเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ และผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูจากผู้เชี่ยวชาญในระดับ ดีมาก และมีคุณภาพรายด้าน ได้แก่ ด้านที่มาและความสำคัญของหลักสูตร การกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตร การกำหนดหลักการของหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การออกแบบ Module การออกแบบสื่อการเรียนรู้ การออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน (Patat, E. & Giglioni, C., 2025) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพวัลย์ เอี่ยมเจริญ และคณะ ที่ศึกษาผลของการเรียนรู้แบบนำตนเองผ่าน SWU-Moodle ต่อความรู้ ความพร้อม และความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลในการเตรียมสอบใบประกอบวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่า หลังการใช้ SWU Moodle ผู้เรียนมีคะแนนความรู้และความพร้อมในการสอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้งมีระดับความพึงพอใจต่อระบบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า Moodle สามารถสนับสนุนการเรียนรู้แบบ self-directed learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาที่ผู้เรียนต้องการความยืดหยุ่นในการจัดการเวลาและการเรียนรู้ของตนเอง (ทิพวัลย์ เอี่ยมเจริญ และคณะ, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในการออกแบบหลักสูตรออนไลน์เพื่อเพิ่มระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนิสิตวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกระบวนการพัฒนาตามหลักการ ADDIE ได้แก่ 1) Analyzing การศึกษาความต้องการจำเป็นทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมในทุกมิติ 2) Design ควรมีการคำนึงถึงหลักการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเน้นการสะท้อนผลที่ผู้เรียนสามารถประเมินทักษะของตนเองได้ในทันที 3) Development พัฒนาหลักสูตรออนไลน์ผ่านระบบ SWU-Moodle จะมีฟีเจอร์ กระดานสนทนา (Discussion board) และระบบ Live Chat ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ real time 4) Implementation ผลการทดลองใช้ พบว่านิสิตวิชาชีพครูมีระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนเรียนในทุกทักษะ และ 5) Evaluation ผลการประเมินหลักสูตรออนไลน์ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก และในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเพิ่มเติมในประเด็นอื่น ๆ ดังนี้ 1) การออกแบบหลักสูตรออนไลน์ที่บูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อการพัฒนาแบบร่วมมือรวมพลัง 2) ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรในระยะยาวโดยมีการศึกษาในระยะติดตามผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ควรนำหลักสูตรไปขยายผลกับนิสิตวิชาชีพครูเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านความสามารถทางภาษาอังกฤษก่อนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพจริงในสถานศึกษา 4) ควรนำหลักสูตรไปฝึกอบรมใช้กับครูประจำการเพื่อเป็นการยกระดับทักษะ (upskill) และเรียนรู้ทักษะใหม่ (reskill) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). แนวปฏิบัติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมกานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการอุดมศึกษา. (2559). นโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ทิพวัลย์ เอี่ยมเจริญ และคณะ. (2566). ผลของการเรียนรู้แบบนำตนเองด้วย SWU-Moodle ในรายวิชาการพยาบาลมารดาและทารก และวิชาการผดุงครรภ์ต่อความรู้ ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อสอบขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 18(2), 117-124.

ธีร์วรา แสงอินทร์ และอุ่นอารี ตลาดเงิน. (2565). หน้าที่ของการสลับภาษาไทยกับภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิด. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(2), 60-70.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2562). ประกาศมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง การยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bojiah, J. (2022). Effectiveness of Moodle in teaching and learning. Journal of Hunan University Natural Sciences, 49(12), 320-328.

Council of Europe. (2020). Common European framework of reference for languages:Learning, teaching, assessment companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Ferris, D. R. & Hedgcock, J. S. (2005). Teaching ESL composition: Purpose, process, and practice. (2nd ed). New York: Routledge.

Harasim, L. (2017). Learning theory and online technologies. New York: Routledge.

Hien, L. T. N. (2021). Communicative language teaching in teaching ESL for university students. Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics, 3(6), 54-63.

Li, J. & Wu, C. H. (2023). Determinants of learners' self-directed learning and online learning attitudes in online learning. Sustainability, 15(12), 1-20.

Nation, I. S. P. & Macalister, J. (2009). Teaching ESL/EFL reading and writing. New York: Routledge.

O'Flaherty, J. & Phillips, C. (2015). The use of flipped classrooms in higher education: A scoping review. The Internet and Higher Education, 25, 85-95. https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2015.02.002

Patat, E. & Giglioni, C. (2025). Course design for political science undergraduates: An online self-study English course on Moodle. ASp, 88, 377-392. https://doi.org/10.4000/15c2w

Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching. (3rd ed). New York: Cambridge University Press.

Richards, J. C. (2006). Communicative Language Teaching Today. New York: Cambridge University Press.

Wang, S. & Vásquez, C. (2012). Web 2.0 and second language learning: What does the research tell us? CALICO Journal, 29(3), 412-430.

Yuliawati, L. & Aprillia, A. (2019). The application of communicative language teaching method in vocabulary teaching. Loquen: English Studies Journal, 12(2), 99-108.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 128-136

บทความวิจัย

พัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*

THE DEVELOPMENT OF READING COMPREHENSION SKILLS IN THAI LANGUAGE COURSE USING THE 5W1H INSTRUCTIONAL TECHNIQUE COMBINED WITH EXERCISES FOR SECOND-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

สุชาดา จิตถนอม*, ชุติมา ทัศโร, เก็ตถวา บุญปราการ
Suchada Jitthanom*, Chutima Thutsaro, Kettawa Boonprakarn
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: Suchada206025@gmail.com
*Tel: 087-626-3002

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกกับกลุ่มปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรศิริกุล ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม กลุ่มทดลอง จำนวน 27 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านแบบฝึก แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบไม่อิสระต่อกัน และการทดสอบทีแบบเป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก มีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก มีคะแนนทักษะการอ่านจับใจความสำคัญสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: พัฒนาทักษะ, การอ่านจับใจความสำคัญ, การจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H, แบบฝึก

Abstract

The purposes of this research were: 1) To compare the reading comprehension skills of Second-Year students before and after learning through the 5W1H technique combined with practice exercises. 2) To compare the reading comprehension skills between the group that learned

*Received April 21, 2026; Revised May 12, 2026; Accepted May 21, 2026

through the 5W1H technique combined with practice exercises and the group that received traditional instruction among Second-Year. students and 3) To study the satisfaction of Second-Year students toward the learning management of reading comprehension through the 5W1H technique combined with practice exercises. This study employed a quasi-experimental research design. The sample, obtained through cluster random sampling, consisted of Second-Year students at Pornsirikul School, the experimental group consisted of 27 students, and the control group consisted of 27 students. The research instruments included lesson plans, a reading comprehension skills test, practice exercises, and a satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, paired-samples t-test, and independent-samples t-test. The findings were as follows: 1) The Students who were taught using the 5W1H technique in combined with practice exercises demonstrated significantly higher reading comprehension skills in identifying main ideas after the intervention than before the intervention, at the .01 level of statistical significance. 2) The Students who received instruction through the 5W1H technique combined with practice exercises achieved significantly higher main idea reading comprehension skills than those who received conventional instruction, at the .01 level of statistical significance. and 3) The overall satisfaction of Second-Year students with the instructional approach using the 5W1H technique combined with exercises was at the highest level.

Keywords: Skill Development, Reading Comprehension, Identifying Main Ideas, 5W1H Instructional Technique, Exercises

บทนำ

ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับข้อมูลจำนวนมากโดยขาดการวิเคราะห์และกลั่นกรอง ดังนั้น “การอ่าน” จึงเป็นทักษะสำคัญในการแสวงหาความรู้ พัฒนาความคิด และสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้เรียนขาดทักษะด้านการอ่านย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเฉพาะสาระการอ่าน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้กระบวนการอ่านเพื่อสร้างความรู้ ความคิด นำไปใช้ในการแก้ปัญหา ตลอดจนส่งเสริมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม (สายชล โชติธนากิจ, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ นิรัติศัย สุดเพาะ ที่กล่าวว่า การอ่านต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการอ่านจับใจความซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ตีความ แปลความ และประเมินค่าของเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิรัติศัย สุดเพาะ, 2555)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยและแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า นักเรียนจำนวนมากยังประสบปัญหาในการอ่านจับใจความสำคัญ ไม่สามารถสรุปสาระสำคัญหรือแยกประเด็นหลักของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้การทำความเข้าใจเนื้อหาไม่สมบูรณ์ (ชุติมา ยอดตา, 2561) และได้สอดคล้องกับ สายใจ ทองเนียม ที่อธิบายว่า การอ่านจับใจความเป็นการอ่านในใจเพื่อค้นหาสาระสำคัญของเรื่องว่ากล่าวถึงใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และทำไม โดยมีใจความรองเป็นรายละเอียดที่ช่วยสนับสนุนใจความหลัก ดังนั้น หากผู้เรียนขาดทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา (สายใจ ทองเนียม, 2560)

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรศิริกุล จังหวัดตรัง พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถระบุใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง และได้สอดคล้องกับข้อมูลผลการประเมินความสามารถด้านการอ่าน (Reading Test: RT) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านจับใจความร้อยละ 74.18 แม้จะอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แต่ยังต่ำกว่าเกณฑ์ของระดับสังกัดที่กำหนดไว้ร้อยละ 81.60 และระดับประเทศร้อยละ 77.16 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนยังมีปัญหาในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา ซึ่งอาจเกิดจากการจัดการเรียนการสอนที่ยังขาดเทคนิค วิธีการ และสื่อที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความอย่างเป็นระบบ

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจนำเทคนิคการสอน 5W1H ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การตีความ การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ โดยการป้อนคำถาม ในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นคำถามที่ดี เพื่อกระตุ้นการใช้ทักษะการคิดเรียบเรียงความรู้ และถ่ายทอด เป็นคำตอบ สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการเรียนรู้การคิดและการสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (นิตติยา เหง้าโอสา, 2563) จึงใช้แนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย ร่วมกับแบบฝึกทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกตั้งคำถาม วิเคราะห์ สรุปสาระสำคัญจากเรื่องที่อ่านอย่างเป็นขั้นตอน เทคนิค 5W1H ประกอบด้วย คำถามสำคัญ ได้แก่ Who, What, Where, When, Why และ How ซึ่งช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง ควบคู่กับการใช้แบบฝึกทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและทบทวนความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรศิริกุล จังหวัดตรัง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกกับกลุ่มปกติ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) โดยใช้รูปแบบ Non - Equivalent Control Group Pretest - Posttest Design

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรศิริกุล อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 4 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 86 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้จาก การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลาก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 54 คน ได้แก่

กลุ่มทดลอง ห้อง ป.2/1 จำนวน 27 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

กลุ่มควบคุม ห้อง ป./2 จำนวน 27 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ

เครื่องมือและผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค5W1H ร่วมกับแบบฝึก เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 5 แผน ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านวิชาภาษาไทย ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของแผน พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมของการประเมิน อยู่ที่ 4.77 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมดีมาก (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และนำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกไปใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2. แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความกลุ่มเรียนปกติ

3. แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านวิชาภาษาไทย ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างแบบฝึกการอ่านจับใจความกับตัวชี้วัดเท่ากับ 1.0 นำไปใช้ try out เพื่อปรับข้อคำถามให้เหมาะสมกับเนื้อหา

4. แบบวัดทักษะการอ่านจับใจความสำคัญเป็นแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านวิชาภาษาไทย ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิเคราะห์ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) จากนั้นคัดเลือกแบบวัดทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ จำนวน 25 ข้อ ไปใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบมีค่าความยากง่าย (P) อยู่ที่ 0.72 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ที่ 0.73 ค่าความเชื่อมั่น (KR-20) อยู่ที่ 0.86 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

5. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก จำนวน 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านทัศนคติและความสนใจ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านทักษะการอ่านและการประยุกต์ใช้ และด้านการทำงานร่วมกัน ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ด้านวิชาภาษาไทย ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิเคราะห์ข้อคำถามที่นำไปใช้จริงมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์และนำไป try out กับประชากรที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าเชื่อมั่นจากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1951) ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 4.72

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรศิริกุล โดยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ห้องกลุ่มทดลอง

1. ทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ จำนวน 25 ข้อ

2. ใช้แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สอบแบบ 5 ขั้น มีจำนวน 5 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

3. ทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ จำนวน 25 ข้อ

4. ทำแบบทดสอบวัดระดับความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การสอนเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 ข้อ

ห้องกลุ่มควบคุม

1. ใช้แผนการจัดการการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สอนแบบ 4 ขั้น จำนวน 5 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

2. ทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ จำนวน 25 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent group) ค่าทีแบบเป็นอิสระต่อกัน (t-test Independent group) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยด้วยการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นปะถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นปะถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	27	25	12.52	1.528	12.776	.000
หลังเรียน	27	25	18.11	1.553		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 18.11 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.55 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ย ก่อนการจัดเรียนรู้ เท่ากับ 12.52 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่าการอ่านจับใจความสำคัญก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกกับกลุ่มปกติ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญระหว่างกลุ่มจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกกับกลุ่มการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การทดสอบหลังเรียน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	27	25	18.11	1.553	5.969	.000
กลุ่มควบคุม	27	25	15.56	1.739		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกมีคะแนนการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 18.11 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.55 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยนักเรียนกลุ่มการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เท่ากับ 15.56 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่ากลุ่มจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค5W1H ร่วมกับแบบฝึกสูงกว่ากลุ่มการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. ผลความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

ตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วย เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านทัศนคติและความสนใจ	4.59	0.27	มากที่สุด
2. ด้านกระบวนการเรียนรู้	4.70	0.31	มากที่สุด
3. ด้านทักษะการอ่านและการประยุกต์ใช้	4.70	0.34	มากที่สุด
4. ด้านการทำงานร่วมกัน	4.90	0.24	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	**4.72**	**0.17**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกในการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจด้านการทำงานร่วมกันอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.90) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.70) ด้านทักษะการอ่านและการประยุกต์ใช้ ($\bar{X}$ = 4.70) และด้านทัศนติและความสนใจ ($\bar{X}$ = 4.59) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปราย ดังนี้

1. จากการเปรียบเทียบนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับ แบบฝึก ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 18.11 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียน เท่ากับ 12.52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ เนื่องจาก การจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก เป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ นักเรียนสามารถแยกแยะประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งในด้านตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ สาเหตุ และผลลัพธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bloom, B. S. et al. กล่าวว่าการตั้งคำถามเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง และมีแผนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เพื่อกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมของนักเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นสอน โดยใช้เทคนิค 5W1H เป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามและวิเคราะห์เนื้อเรื่อง ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ให้นักเรียนร่วมกันสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน และขั้นที่ 4 ขั้นวัดผลและประเมินผล (Bloom, B. S. et al., 1956) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนากร คงโนนกอกและชวนพิศ รักษาพวก ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค5W1H ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 83.75/81.00 2) นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกทักษะมีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกทักษะ มีคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (รัตนากร คงโนนกอก และชวนพิศ รักษาพวก, 2566) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับกรกัญญา ราชพลสิทธิ์ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้เทคนิค 5W1H ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 5W1H หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กรกัญญา ราชพลสิทธิ์ และคณะ, 2567)

2. จากการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในการอ่านจับใจความสำคัญอย่างสม่ำเสมอมากยิ่งขึ้น ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญผ่านแบบฝึก จำนวน 4 แบบฝึก ได้แก่ แบบฝึกจากนิทาน เรื่องปลากับกระทะ เรื่องสั้น “เรื่องเชือกผูกช้าง” บทร้อยกรอง เรื่อง “รักษาป่า” และข่าวหรือเหตุการณ์ประจำวัน เรื่อง “หุ่นยนต์ตรวจคุณภาพน้ำ ย่อยสลายเป็นอาหารปลา ลดขยะอิเล็กทรอนิกส์ในน้ำ” ซึ่งเป็นเนื้อหาที่หลากหลายและใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีแรงจูงใจในการอ่าน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เพื่อกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมของนักเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นสอน โดยใช้เทคนิค 5W1H เป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามและวิเคราะห์เนื้อเรื่อง ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ให้นักเรียนร่วมกันสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน และขั้นที่ 4 ขั้นวัดผลและประเมินผล ซึ่งใช้ทั้งการประเมินจากแบบฝึก ระหว่างเรียนและการทดสอบหลังเรียน ผลการวัดและประเมินผลพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านการอ่านจับใจความสำคัญอย่างต่อเนื่อง และมีผลการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 18.11 คะแนน และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.55 ขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 15.56 คะแนน และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.74 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกช่วยพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนได้ดีกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ กมลพร ทองนุช และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ ได้ศึกษาการเปรียบเทียบ ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 โรงเรียนเทพศิรินทร์ ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะด้วยเทคนิค 5W1H และการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะด้วยเทคนิค 5W1H หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กมลพร ทองนุช และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2561) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ตรีทิพย์นิภา จี่มุก ที่ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ โดยใช้แบบฝึกทักษะด้วยเทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนโดยภาพรวมก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะด้วยเทคนิค 5W1H นักเรียนมีความก้าวหน้าของความสามารถในการอ่านจับใจความดีขึ้นและผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด (ตรีทิพย์นิภา จี่มุก, 2562)

3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านจับใจความสำคัญที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมิน ความพึงพอใจ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทัศนะคติและความสนใจ เมื่อผู้เรียนมีทัศนะคติเชิงบวกและมีความสนใจในเรื่องที่เรียน จะส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ในทางที่ดี และเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้าน ต่าง ๆ ด้านกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ด้านทักษะการอ่านและการประยุกต์ใช้ ทักษะการอ่านที่ดีช่วยเสริมสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ และเมื่อผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน และส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสติปัญญา และด้านการทำงานร่วมกันช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคม ความสามัคคี และ

ความรับผิดชอบร่วมกัน อีกทั้งยังเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาความคิดที่หลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.72, S.D. = 0.17) ทั้งนี้ เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค W5H1 ร่วมกับแบบฝึก เมื่อนักเรียนเรียนจบในแต่ละแผน นักเรียนจะได้ทำแบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความสนุกสนานแต่แฝงไปด้วยความรู้ และเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน จึงทำให้นักเรียนพอใจในการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญจิรา หงส์พิพิธ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค 5W1H ร่วมกับชุดทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H ร่วมกับชุดทักษะปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.79) (ธัญจิรา หงส์พิพิธ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ทักษะด้านการอ่านจับใจความสำคัญวิชาภาษาไทยด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สรุปได้ว่านักเรียนมีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกมีคะแนนทดสอบสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้ จากงานวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกมีพัฒนาการด้านทักษะการอ่านสูงขึ้น ครูผู้สอนที่สนใจสามารถนำเทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกไปพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญในรายวิชาอื่น ๆ ได้ และการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้คำถาม เพื่อกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ องค์ประกอบของเรื่องราวนั้น ๆ ดังนั้น ครูผู้สอนควรมีทักษะในการใช้คำถามที่ดีและจัดทำแบบฝึกที่เหมาะสมกับระดับช่วงชั้นให้น่าสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด ควรเป็นคำถามปลายเปิดที่กระตุ้นทักษะและการแก้ปัญหา และในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก ประยุกต์ใช้กับเนื้อหาหรือรายชวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาสังคม วิชาภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งควรนำวิธีการจัดการเรียนการรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึก ไปใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เอกสารอ้างอิง

กมลพร ทองนุช และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2561). การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค 5W1H และการสอนปกติ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรกัญญา ราชพลสิทธิ์ และคณะ. (2567). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความสำคัญและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 5W1H. วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 9(2), 1143-1154.

ชุติมา ยอดตา. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R เพื่อเสริมสร้างความสามารถการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ตรีทิพย์นิภา จี่มุก. (2562). การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน รายงานการวิจัย. โรงเรียนบ้านวังจาน. สพป.เพชรบูรณ์ เขต 1.

ธัญจิรา หงส์พิพิธ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2567). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค 5W1H ร่วมกับชุดทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6. Journal of Modern Learning Development, 9(10), 664-667.

นิตติยา เหง้าโอสา. (2563). การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ครูภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิคคำถาม 5W1H. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิรัติศัย สุดเพาะ. (2555). การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัญจาศึกษา จังหวัดขอนแก่น. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

รัตนากร คงโนนกอก และชวนพิศ รักษาพวก. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค 5W1H ร่วมกับแบบฝึกทักษะ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(3), 1589-1598.

สายใจ ทองเนียม. (2560). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สายชล โชติธนากิจ. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านจับใจความภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนอ่านแบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). รายงานผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา.

Bloom, B. S. et al. (1956). Toxonomy of Educational Objectives: Cognitive and Affective Domains. New York: David Mckay.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16(3), 297-334.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 137-146

บทความวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า*

DEVELOPING A SERIES OF ACTIVITIES TO ENRICH PEOPLE WITH AN ECO-FRIENDLY LIFESTYLE WITH A LEARNING ECOSYSTEM TO CREATE A VALUABLE HAPPY SOCIAL AND ECONOMIC LIFE

สุพพัต เมืองศรีนุ่น[1], กันยนา ศรีพฤกษ์[2], วิมลรัตน์ แซ่หลี[2], ปิยวรรณ เนื่องมัจฉา[1*]
Suppapat Muangsrinun[1], Kanyana Srepruk[2], Wimonrat Saelee[2], Piyawan Nuengmatcha[1*]
[1]คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
[1]Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
[2]Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand
*Corresponding author E-mail: piyawan_nue@nstru.ac.th
*Tel: 08-9871-5107

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินผลการใช้ชุดกิจกรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 306 คน ในเขตพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย โรงเรียนนบพิตำวิทยา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 โรงเรียนวิเชียรประชาสรรค์ และโรงเรียนวัดกลาง เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นแบ่งเป็น 4 ชุดกิจกรรม ได้แก่ การคัดแยกขยะมูลฝอย การทำปุ๋ยหมัก การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ และการลดภาวะโลกร้อน ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 กระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริง ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (14.80) สูงกว่าก่อนเรียน (11.35) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในทุกโรงเรียน แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในด้านความพึงพอใจ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.53) โดยประทับใจในความหลากหลายของกิจกรรมที่ปฏิบัติได้จริงและความเหมาะสมของวัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยด้านเพศและระดับชั้นที่ต่างกันไม่มีผลต่อระดับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ว่าการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท “เขา ป่า นา เล” สามารถส่งเสริมความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาชุดกิจกรรม, วิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, ระบบนิเวศการเรียนรู้, จิตสำนึกสิ่งแวดล้อม, การจัดการขยะมูลฝอย

*Received April 14, 2026; Revised May 12, 2026; Accepted May 22, 2026

Abstract

The research entitled “Developing a series of activities to enrich people with an eco-friendly lifestyle with a learning ecosystem to create a valuable happy social and economic life” aimed at developing and evaluate the effectiveness of activity packages implemented with lower secondary school students. The sample consisted of 306 students studying in the “Khao-Pa-Na-Le” ecological area of Nakhon Si Thammarat Province including Noppitam wittaya School, Rajaprajanugroh 19 School, Wichianpracharson School, and Watklang School. The research instruments consisted of four activity packages designed to promote environmentally friendly behaviors: solid waste separation, composting of food waste, crafting products from recycled materials, and reducing global warming. All activity packages were validated by experts, yielding an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 1.00. The learning process emphasized student participation and hands-on practice aligned with the local community context to address environmental issues. The results revealed that the students’ post-test mean score (14.80) was significantly higher than the pre-test mean score (11.35) at the 0.01 level of statistical significance across all participating schools. This finding indicated that the activity packages effectively enhanced students’ knowledge, understanding, and environmentally friendly behaviors. Regarding satisfaction, the students reported the highest level of overall satisfaction with the activity packages (4.53). They particularly appreciated the diversity of activities that could be practically implemented and the suitability of the materials and equipment used in the learning process. In addition, the findings indicated that gender and grade level differences did not significantly affect students’ satisfaction levels. In conclusion, the development of learning activity packages based on the “Khao-Pa-Na-Le” contextual ecosystem effectively promotes environmental knowledge, attitudes, and behaviors among youth. The activity packages also serve as an important mechanism for fostering environmental awareness and supporting sustainable social development in the long term.
Keywords: Developing a Series of Activities, An Eco-Friendly Lifestyle, Learning Ecosystem, Environmental Awareness, Solid Waste Management

บทนำ

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) หรือแม้แต่การอุบัติขึ้นของโรคระบาดอย่างเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) (มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2565) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนมีรากฐานสำคัญมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ขาดความตระหนักและการใช้ประโยชน์อย่างไม่คุ้มค่า สถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทเชิงรุกในการสอดแทรกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผ่านระบบนิเวศการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า

ความสำคัญของประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์ที่ 5 ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเป้าหมายหลัก คือ การทำให้คนทุกช่วงวัยมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม และนำหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาเยาวชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการใช้ “ชุดกิจกรรม” เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ช่วยเร้าความสนใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเน้นย้ำถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัยจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และจัดการกับปัญหาในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาบริบทชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความโดดเด่นในลักษณะภูมิศาสตร์ ที่เรียกว่าพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” อันประกอบด้วย อำเภอนบพิตำ อำเภอทุ่งสง อำเภอเชียรใหญ่ และอำเภอสิชล คณะผู้วิจัยพบว่า บริบทเชิงพื้นที่ที่หลากหลายเหล่านี้ สามารถนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว พบประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ ปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งถือเป็นโจทย์วิจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบชุดกิจกรรมเพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนในพื้นที่ได้รับแนวคิดรวบยอดในเรื่องวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างครบถ้วนและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวก

ด้วยเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิด ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน โดยระบบนิเวศนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว (บ้าน) และ ชุมชน (โสภนา สุดสมบูรณ์, 2567) ในแต่ละพื้นที่ตามอัตลักษณ์ “เขา ป่า นา เล” ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน นอกจากนี้ ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” ถือเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนและระดับโลก โดยเฉพาะความเชื่อมโยงกับ ภาวะโลกร้อน (Global Warming) ในมิติของชุมชน อาทิ การเผาขยะในที่โล่งในพื้นที่ “เขาและป่า” ซึ่งปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกและฝุ่นละอองขนาดเล็ก หรือการจัดการขยะที่ไม่ถูกวิธีในพื้นที่ “นาและเล” จนเกิดการตกค้างของขยะในแหล่งน้ำและชายฝั่ง ส่งผลต่อการกักเก็บคาร์บอนของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง (Blue Carbon) โดยการสร้างจิตสำนึกและวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผ่านการจัดการขยะที่ต้นทาง จึงเป็นมาตรการสำคัญในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น งานวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า จึงได้มุ่งเน้นในการพัฒนาชุดกิจกรรมและประเมินผลการใช้ชุดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาและสร้างความตระหนักแก่กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นช่วงปีการศึกษา 2566 ในเขตพื้นที่เขา ป่า นา เล ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านนวัตกรรมชุดกิจกรรม 4 รูปแบบ ได้แก่ การคัดแยกขยะมูลฝอย การทำปุ๋ยหมัก การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ และการลดภาวะโลกร้อน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าในพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าในพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะหลัก คือ ระยะการพัฒนาชุดกิจกรรมและระยะการประเมินการใช้ชุดกิจกรรม

พื้นที่ศึกษา และกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 12 - 15 ปี ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนในเขตพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีการศึกษา 2566 ทั้งหมด 1,461 คน โดยใช้ตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซี่ และมอร์แกน (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2542) ขนาดประชากร 1,500 คน ได้ขนาดตัวอย่าง 306 คน ประกอบด้วย

พื้นที่เขา: โรงเรียนนบพิตำวิทยา	จำนวน 129 คน
พื้นที่ป่า: โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19	จำนวน 121 คน
พื้นที่นา: โรงเรียนวิเชียรประชาสรรค์	จำนวน 21 คน
พื้นที่เล: โรงเรียนวัดกลาง	จำนวน 35 คน

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามสัดส่วนจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนในเขตพื้นที่ “เขา ป่า นา เล” ซึ่งแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก 2 โรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจงตามการจัดสรรของโรงเรียน และความสมัครใจของนักเรียนและผู้ปกครอง โดยในแต่ละโรงเรียนต้องมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 3 ระดับชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ

1. ชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ชุดกิจกรรม ได้แก่ 1) การคัดแยกขยะมูลฝอย 2) การทำปุ๋ยหมัก 3) การประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ (ดอกไม้หอม) และ 4) การลดภาวะโลกร้อน พร้อมคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทชุมชน ออกแบบ และสร้างชุดกิจกรรมโดยมีการปรับเปลี่ยนชนิดของวัสดุตามประเภทของขยะในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องว่าสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรง หรือหาค่า (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน การประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้มาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร IOC (จินดา โพนะทา และคณะ, 2566) เลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 เป็นเกณฑ์พิจารณายอมรับว่าเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้

2. แบบทดสอบและแบบประเมิน: ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรม โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์โดยใช้สูตร IOC

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยนำชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 4 โรงเรียน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์แล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลา 30 นาที

2. ดำเนินการศึกษาวิจัย โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ชุดกิจกรรมใช้เวลา 12 ชั่วโมง

3. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบหลังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ชุดกิจกรรม จำนวน 15 ข้อ ใช้เวลา 30 นาที

4. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรมการเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนหลังเรียน และเพื่ออธิบายระดับความพึงพอใจ

2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้ Paired samples T-test เพื่อการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ก่อนเรียนหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจ และใช้ Independent samples T-test และ One way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมระหว่างเพศ และระดับการศึกษา ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาชุดกิจกรรม

การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในพื้นที่ เขา ป่า นา เล ถือว่าเป็นนวัตกรรมการสอนและเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน อีกทั้งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละคน ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ไม่เบื่อหน่ายในการเรียนและมีส่วนร่วมในการเรียน สร้างความมั่นใจให้แก่ครูเพราะชุดกิจกรรมมีการจัดระบบการใช้สื่อ ผลิตสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้ครูมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ซึ่งชุดกิจกรรมดังกล่าวผู้วิจัยได้มีหลักการออกแบบดังนี้

1.1 ศึกษาบริบทชุมชน เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำชุดกิจกรรม จากการลงพื้นที่จัดกิจกรรมการสร้างเสริมแหล่งเรียนรู้ชีวิตจริง สำรวจบริบทของชุมชนในพื้นที่ เขา ป่า นา เล และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลจากครู นักเรียน และผู้นำชุมชน พบว่า บริบทเชิงพื้นที่ เขา ป่า นา เล ทั้ง 4 พื้นที่ สามารถนำมาสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในพื้นที่ โดยจากการอภิปรายกลุ่ม พบว่า ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในทั้ง 4 พื้นที่ คือ ปัญหาขยะมูลฝอย จากประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้เลือกประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย มาพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เช่น พื้นที่เล มุ่งเน้นการจัดการขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่งและทะเล โดยประยุกต์ใช้ชุดกิจกรรมการคัดแยกขยะและการประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุ พื้นที่ “เขา ป่า และนา” เน้นการใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น การนำใบไม้ที่มีจำนวนมากรอบสถานศึกษาหรือวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตปุ๋ยหมัก เพื่อลดการเผาและเพิ่มการดูดซับก๊าซคาร์บอน เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนในพื้นที่เขา ป่า นา เล เป็นผู้มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามบริบทของพื้นที่

1.2 ออกแบบชุดกิจกรรม การออกแบบชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าให้กับนักเรียนในพื้นที่ เขา ป่า นา เล มุ่งเน้นให้นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับ “วิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” ในด้านการจัดการขยะมูลฝอยตามบริบทของพื้นที่

1.3 สร้างชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งชุดกิจกรรมออกเป็น 4 ชุดกิจกรรม ดังนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 ชุดกิจกรรมการคัดแยกขยะมูลฝอย ให้นักเรียนรู้จักประเภทขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะมูลฝอย นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ในโรงเรียนในครัวเรือน และชุมชนของตนเองได้

ชุดกิจกรรมที่ 2 ชุดกิจกรรมการทำปุ๋ยหมัก จะเห็นได้ว่าบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนส่วนใหญ่มีใบไม้เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้วิจัยคิดหาวิธีการกำจัดใบไม้ในรูปแบบการทำปุ๋ยหมัก เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะในพื้นที่ตามบริบทของชุมชน

ชุดกิจกรรมที่ 3 ชุดกิจกรรมสิ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุ (ดอกไม้หอม) เป็นงานประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นมาจากการเรียนรู้จากสิ่งรอบๆ ตัว นำมาดัดแปลง การวิจัยครั้งนี้ได้นำวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนโดยคัดเลือกจากวัสดุที่ใช้ในทุกครัวเรือน คือ นำถุงน้ำยาปรับผ้านุ่มโดยให้นักเรียนนำมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้

ชุดกิจกรรมที่ 4 ชุดกิจกรรมลดภาวะโลกร้อน นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาเหตุการเกิดโลกร้อน ผลกระทบภาวะโลกร้อน และการประยุกต์ให้นักเรียนเห็นว่า ปริมาณขยะในแต่ละพื้นที่ สัมพันธ์กับอุณหภูมิโลกอย่างไร โดยมีบริบทชุมชนในพื้นที่เขา ป่า นา เล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ตระหนักช่วยกันแก้ไขเพื่อลดภาวะโลกร้อนและให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

1.4 เขียนคู่มือการใช้ชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าสำหรับนักเรียนในพื้นที่เขา ป่า นา เล โดยมีรายละเอียดของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุดกิจกรรม เพื่อให้คุณครูสามารถนำชุดกิจกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

2. ผลการเรียนรู้ชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า

ผลการศึกษาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 โรงเรียน โดยแบ่งเป็น 4 พื้นที่ เขา ป่า นา เล ได้ผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนหลังเรียนของนักเรียน 4 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นพื้นที่เขา ป่า นา เล จำนวน 306 คน โดยใช้ Paired samples t-test

โรงเรียน	การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
นบพิตำวิทยา (พื้นที่เขา)	ก่อนเรียน	129	15	12.33	1.60	12.661	0.000***
	หลังเรียน	129	15	14.95	0.22		
ราชประชานุเคราะห์ 19 (พื้นที่ป่า)	ก่อนเรียน	121	15	11.14	2.08	11.632	0.000***
	หลังเรียน	121	15	14.82	0.39		
วิเชียรประชาสรรค์ (พื้นที่นา)	ก่อนเรียน	21	15	11.05	1.93	15.656	0.000***
	หลังเรียน	21	15	14.68	0.61		
วัดกลาง (พื้นที่เล)	ก่อนเรียน	35	15	10.30	2.02	13.252	0.000***
	หลังเรียน	35	15	14.73	0.52		
รวมทั้ง 4 โรงเรียน	**ก่อนเรียน**	**306**	**15**	**11.35**	**2.00**	**25.107**	**0.000*** **
	หลังเรียน	**306**	**15**	**14.80**	**0.46**		

**p<.01

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจจากการทดสอบก่อนเรียนโดยเฉลี่ยรวมของนักเรียนทั้ง 4 โรงเรียนเท่ากับ 11.35 คะแนน และค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจจากการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 14.80 คะแนน และจากการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนทั้ง 4 โรงเรียนโดยใช้ Paired samples t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจจากการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p<.01$) ในทุกโรงเรียนที่ทำการวิจัย

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 โรงเรียน ต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า ได้ผลการศึกษาดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในพื้นที่เขา ป่า นา เล ต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า (n = 306)

ผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	ความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า							
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมที่ 1 การคัดแยกขยะมูลฝอย	71.6	24.5	1.6	0	2.3	4.63	0.74	มากที่สุด
2. ความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมที่ 2 การทำปุ๋ยหมัก	54.2	30.4	13.1	0	2.3	4.35	0.87	มากที่สุด
3. ความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมที่ 3 การประดิษฐ์ดอกไม้หอม	70.3	20.9	4.2	4.6	0	4.57	0.78	มากที่สุด
4. ความรู้ ความเข้าใจกิจกรรมการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมที่ 4 ลดภาวะโลกร้อน	65.0	23.5	3.9	2.9	4.7	4.42	1.02	มากที่สุด
5. วัสดุ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	72.5	24.2	3.3	0	0	4.70	0.53	มากที่สุด
6. กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง	74.2	25.5	0.3	0	0	4.74	0.45	มากที่สุด
7. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	62.1	33.7	4.2	0	0	4.58	0.57	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจ	58.8	32.7	5.6	2.9	0	4.44	0.84	มากที่สุด
9. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	60.5	31.0	8.5	0	0	4.52	0.65	มากที่สุด
10. สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้	59.5	28.1	12.4	0	0	4.47	0.71	มากที่สุด
11. กิจกรรมที่จัดขึ้นมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด	60.5	22.5	12.1	4.9	0	4.39	0.88	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่า มีระดับความพึงพอใจของนักเรียนในพื้นที่ เขา ป่า นา เล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 และการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าโดยใช้ Independent samples T-test และ One way ANOVA พบว่า นักเรียนที่มีเพศและระดับชั้นการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสุขอย่างมีคุณค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผล

จากการวิจัยและพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในครั้งนี้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คุณภาพของเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 สะท้อนให้เห็นว่าชุดกิจกรรมทั้ง 4 รูปแบบ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่มุ่งเน้นความสอดประสานระหว่างเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้จริง ซึ่งการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดในการยืนยันว่าเครื่องมือสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยค่าที่ยอมรับได้ต้องมากกว่า 0.50 ขึ้นไป (จินดา โพนะทา และคณะ, 2566) ดังนั้น การได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จึงสะท้อนถึงคุณภาพระดับดีเยี่ยม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวธิดา ล้านสา และศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย ชี้ให้เห็นว่าการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนก่อนนำไปใช้จริง จะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอนว่านวัตกรรมนั้นมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สุวธิดา ล้านสา และศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย, 2559) ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามสัดส่วนประชากรจริงของแต่ละพื้นที่ในเขต “เขา ป่า นา เล” ซึ่งการที่จำนวนตัวอย่างไม่เท่ากันอาจส่งผลต่ออำนาจการทดสอบทางสถิติในบางจุด แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทุกพื้นที่ให้ผลไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นการยืนยันว่าชุดกิจกรรมมีความยืดหยุ่นและสามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดต่างกันได้จริงผลลัพธ์นี้อภิปรายได้ว่า ชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไม่ได้เน้นเพียงการให้ข้อมูลทางทฤษฎี แต่เป็นการสร้าง "ระบบนิเวศการเรียนรู้" ตามบริบทของพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) เช่น การเรียนรู้วิธีจัดการขยะอินทรีย์ด้วยการทำปุ๋ยหมัก หรือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศษวัสดุ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนจดจำและเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งกว่าการเรียนในตำราเพียงอย่างเดียว รูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ ไปพร้อมกับการปฏิบัติจริง นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้แล้ว ยังสามารถพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ในเวลาเดียวกัน (ประภาศรี เพชรมนต์ และศึกษา เบ็ญจกุล, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาพันธ์ บุญยัง และคณะ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ประภาพันธ์ บุญยัง และคณะ, 2559) และงานวิจัยของ นพรัตน์ หมีพลัด และกรวรรณ สืบสม ซึ่งพบว่าการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการบูรณาการอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสามารถทำให้นักเรียนมีทักษะด้านเทคโนโลยีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น (นพรัตน์ หมีพลัด และกรวรรณ สืบสม, 2569) นอกจากนี้การจัดกิจกรรมเชิงรุกเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ยังสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภายใต้โครงการ ลดเวลาเรียน

เพิ่มเวลารู้ เชื่อมโยงกับการปฏิรูปการเรียนการสอนในยุคประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น และให้ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเพิ่มเวลาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้นการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะและความเข้าใจในบทเรียนเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลประเมินความพึงพอใจที่อยู่ในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย = 4.53) ยังเป็นตัวบ่งชี้สำคัญว่าชุดกิจกรรมนี้สามารถตอบโจทย์ความสนใจของเยาวชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในประเด็นความหลากหลายของกิจกรรม และความเหมาะสมของสื่ออุปกรณ์ โดยปัจจัยด้านเพศและระดับชั้นที่ต่างกันไม่มีผลต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ เพราะการออกแบบชุดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงซึ่งเป็นธรรมชาติของการเรียนรู้ที่เยาวชนทุกกลุ่มเข้าถึงได้ง่าย ทำให้ผลออกมาไม่มีความแตกต่าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมนี้มีความยืดหยุ่นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่าการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมที่ออกแบบมาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ไม่เพียงแต่จะช่วยยกระดับความรู้ความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม เพื่อสร้างสรรค์วิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณค่าให้แก่สังคมและเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของอิสริยา หนูจ้อย ซึ่งศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเรื่องระบบนิเวศในนาข้าว พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมในระดับมากที่สุด (อิสริยา หนูจ้อย, 2549) จากงานวิจัยของสิรวิชญ์ ธาดาบดินทร์ และคณะ พบว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนได้จริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในบริบทอื่นได้ (สิรวิชญ์ ธาดาบดินทร์ และคณะ, 2568) ดังนั้น การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงสามารถทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ และเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เยาวชนพร้อมที่จะนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อและปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างสรรค์สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า นอกจากนี้ ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสะท้อนประสิทธิภาพชุดกิจกรรมที่เชื่อมโยงนวัตกรรมระบบนิเวศการเรียนรู้เข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษา (SDG 4) และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (SDG 13) เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมพลเมืองที่ยั่งยืนในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ชุดกิจกรรมเสริมสร้างผู้มีวิถีชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็น “รูปแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม” ที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ชุมชน และบริบทพื้นที่ “เขา-ป่า-นา-เล” เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจริงในชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึก ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ในเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงพื้นที่ และการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะการขับเคลื่อนนโยบายโรงเรียนคาร์บอนต่ำ โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา และการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสมรรถนะผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถนำไปขยายผลสู่การสร้างเครือข่ายเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนและท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ยังสามารถต่อยอดในเชิงวิชาการไปสู่การสร้าง “พลเมืองสิ่งแวดล้อม” (Environmental Citizenship) และนวัตกรเยาวชนในบริบท

ที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะและการวิจัยติดตามผลระยะยาวเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมคาร์บอนต่ำในอนาคต ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีคุณค่าในฐานะนวัตกรรมต้นแบบที่เชื่อมโยง “ผู้เรียน-ชุมชน-ทรัพยากรธรรมชาติ” เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). ข่าวสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2567 จาก http://www.environnet.in.th

จินดา โพนะทา และคณะ. (2566). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในรายวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของพืช. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(6), 176-191.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). อุบลราชธานี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

นพรัตน์ หมีพลัด และกรวรรณ สืบสม. (2569). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีความจริงเสริม (Augmented Reality: AR) บูรณาการอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทพื้นที่ “เล” จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 13(1), 122-131.

ประภาพันธ์ บุญยัง และคณะ. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(4), 223-237.

ประภาศรี เพชรมนต์ และศึกษา เบ็ญจกุล. (2568). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(2), 340-351.

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2565). ภาพเดียว-สะท้อนวิกฤติสิ่งแวดล้อมโลกทั้งใบ. เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.tei.or.th/th/article_detail.php?bid=181

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศ เพื่อพัฒนาและส่งเสริม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). เรียกใช้เมื่อ 14 มีนาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/Fdaox

สิรวิชญ์ ธาดาบดินทร์ และคณะ. (2568). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบุพราหมณ์. Lanna Academic Journal of Social Science, 2(2), 44-61.

สุวธิดา ล้านสา และศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และจิตวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University (ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ), 9(2), 1334-1348.

โสภนา สุดสมบูรณ์. (2567). แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 6(2), 251-264.

อิสริยา หนูจ้อย. (2549). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เรื่อง ระบบนิเวศในนาข้าว สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 147-157

บทความวิชาการ

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา*

DIGITAL LEADERSHIP FOR SCHOOL ADMINISTRATORS

ปัณณภัสร์ พรพิริยะภรณ์[1*], ทรงยศ แก้วมงคล[1], อนุชัย รามวรังกูร[2]
Pannaphat Phonpiriyaporn[1*], Songyos Kawmongkon[1], Anuchai Ramwarungkura[2]
[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Faculty of Education, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
[2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: pannaphat.phon@northbkk.ac.th
[*]Tel: 061-951-4145

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิด บทบาท ความท้าทาย และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการยกระดับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการทบทวนเอกสาร งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ การพัฒนาวิสัยทัศน์และทักษะดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล การเสริมสร้างเครือข่ายและการสื่อสาร และการบริหารการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ซึ่งต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญด้านงบประมาณ ทักษะดิจิทัลของบุคลากร และความปลอดภัยทางไซเบอร์ แนวทางการพัฒนาจึงมุ่งเน้นการกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนและการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแก้ปัญหาด้านทักษะบุคลากรและความปลอดภัยทางไซเบอร์ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ปลอดภัยร่วมกัน พร้อมทั้งสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้ทางเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและเสริมสร้างระบบการป้องกันภัยไซเบอร์ให้มีความเข้มแข็ง องค์ประกอบดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมดิจิทัล โดยผู้เขียนได้นำเสนอกรอบแนวคิดสังเคราะห์ (Conceptual Framework) เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและยกระดับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล, การบริหารการเปลี่ยนแปลง

Abstract

Digital leadership for school administrators plays a significant role in educational management in the 21st century. This academic article aims to analyze the concepts, roles, and challenges of

[*]Received May 1, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 23, 2026

digital leadership for school administrators, as well as to synthesize guidelines for developing digital leadership to serve as a conceptual framework for enhancing school administration in the digital era. This study employs documentary review, research studies, and academic articles from both domestic and international sources. Then, collected information was analyzed and synthesized using content analysis. The findings indicate that the development of digital leadership for school administrators should emphasize four key components: developing vision and digital skills, building a digital organizational culture, strengthening networks and communication, and managing change and adaptation, while facing with key challenges including budget constraints, digital skills of personnel, and cybersecurity. The development guidelines focus on establishing clear strategies and promoting Professional Learning Communities (PLC) to address personnel skill gaps and cybersecurity issues through collective learning of safe practices. Additionally, building collaborative networks with external organizations to mobilize technological resources and expertise will help mitigate budget constraints and strengthen cybersecurity systems. These components support effective integration of technology and innovation in both school administration and instructional management, promote developing competency of teachers and staff members, and foster a learning environment that is appropriate for the digital era. Furthermore, the author has proposed a synthesized conceptual framework to serve as a guideline for strengthening the competencies of administrators, enabling them to effectively respond to changes and enhance the efficiency of educational management.

Keywords: Digital Leadership, School Administrators, Digital Organizational Culture, Change Management

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดกรอบการพัฒนาประเทศผ่านยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อเป็นทิศทางหลักในการขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องควบคู่กับการยกระดับศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้กำหนดนโยบายสำคัญด้านการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561 - 2580 ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางระดับชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้นำนโยบายดังกล่าวมาถ่ายทอดสู่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 โดยมุ่งหวังให้สถานศึกษาสามารถนำนวัตกรรมมาลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ในทางปฏิบัติยังพบสภาพปัญหาและช่องว่างสำคัญ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นส่งผลกระทบโดยตรงต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยเฉพาะในด้านการสร้างการยอมรับและการสนับสนุนความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งหากผู้บริหารไม่สามารถเป็นผู้นำด้านการใช้นวัตกรรมดิจิทัลได้ จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอนขวัญและกำลังใจของครูในการปรับตัวเข้าสู่การเรียนรู้ยุคใหม่ (ณิศรานันท์ ขันทอง และสุชาดา บุบผา, 2564)

ในบริบทของการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลได้ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การบริหารสถานศึกษา และบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับกระบวนทัศน์การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการข้อมูล การสื่อสาร การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการแปลงนโยบายระดับชาติและระดับองค์กรสู่การปฏิบัติ (International Society for Technology in Education, 2021) เพราะผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลจะบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการบริหาร การตัดสินใจ และการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล และช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้ จากความสำคัญดังกล่าว บทความวิชาการนี้ จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์องค์ประกอบและบทบาทของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล (Digital Leadership) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในการบริหารองค์กรภาครัฐและการบริหารการศึกษา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินงาน การสื่อสาร และการจัดการเรียนรู้ขององค์กรการศึกษา โดยภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดด้านภาวะผู้นำดั้งเดิมเข้ากับบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมดิจิทัล นักวิชาการได้อธิบายแนวคิดดังกล่าวผ่านกรอบแนวคิดทางการบริหารหลายประการ เช่น แนวคิดภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี (Technology Leadership) แนวคิดภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และกรอบมาตรฐานด้านผู้นำการศึกษาในยุคดิจิทัล (ISTE Standards: For Education Leaders) ซึ่งล้วนสะท้อนถึงบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิสัยทัศน์และมีกลยุทธ์

แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล คือ แนวคิดของภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี (Technology Leadership) ซึ่งเน้นบทบาทของผู้นำในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา ผู้นำต้องกำหนดทิศทางในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการข้อมูล และการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา (International Society for Technology in Education, 2021) ต้องมีความเข้าใจ สามารถสร้างสรรค์ เข้าถึงและนำเทคโนโลยี นวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการบริหารโรงเรียน เพื่อที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (สุกัญญา แช่มช้อย, 2561)

อย่างไรก็ตาม ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนองค์กร หากปราศจากความสามารถในการจูงใจบุคลากร ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เช่นกัน โดยภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจากการเน้นบทบาทของผู้นำในการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และร่วมกันขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายใหม่ (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) หลังจากนั้นแนวคิดดังกล่าวจึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมดิจิทัล ซึ่งเป็นการให้

ความสำคัญถึงความสามารถของผู้นำในการสร้างวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ส่งเสริมนวัตกรรม และสนับสนุนให้บุคลากรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบททางการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลยังมีกรอบแนวคิดสำหรับผู้นำการศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเน้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร เช่น กรอบมาตรฐาน ISTE Standards for Education Leaders ซึ่งกำหนดบทบาทสำคัญของผู้นำการศึกษาไว้ 5 ด้าน ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (Visionary Leader) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล (Empowering Leader) การส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ (Systems Designer) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) (International Society for Technology in Education, 2021)

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่สะท้อนบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการบูรณาการแนวคิดด้านภาวะผู้นำหลายมิติ ทั้งภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีที่มุ่งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ ภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร รวมถึงกรอบมาตรฐานผู้นำการศึกษาในยุคดิจิทัลที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ความสามารถ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและเสนอองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหลากหลายมิติ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ การอธิบายให้เห็นถึงบทบาทและสมรรถนะที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมดิจิทัลได้

กฤษดา ผ่องพิทยา และคณะ กล่าวว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ความรู้และทักษะดิจิทัล 3) การจัดการดิจิทัล 4) วัฒนธรรมดิจิทัล 5) เครือข่ายความร่วมมือดิจิทัล 6) การปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล และ 7) กลยุทธ์เชิงดิจิทัล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ (กฤษดา ผ่องพิทยา และคณะ, 2567) เช่นเดียวกับ พรวิภา เชยกลิ่น ที่เสนอว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรทางดิจิทัล 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 3) การยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 3) การมีทักษะทางเทคโนโลยี 4) การพัฒนาบุคลากร และ 5) การมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ซึ่งเน้นบทบาทของผู้นำในการสร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรให้เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีและการเรียนรู้ร่วมกัน (พรวิภา เชยกลิ่น, 2566)

นอกจากนี้ กิตติภัฏ ฤทธิ์สุวรรณ และคณะ ได้อธิบายองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้ดิจิทัล 2) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 3) การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล และ 4) การสื่อสารดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (กิตติภัฏ ฤทธิ์สุวรรณ และคณะ, 2567) เช่นเดียวกับ เอกรัตน์ เชื้อวังคำ และอัลลภา อารีรัตน์ ได้เสนอกรอบองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลไว้ 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเป็นพลเมืองดิจิทัล

ซึ่งประกอบด้วย การรู้และใช้ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล และจริยธรรมในการใช้ดิจิทัล 2) ความเป็นมืออาชีพด้านดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมถึงความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี การบริหารจัดการเทคโนโลยี และ 3) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ดิจิทัล และด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ซึ่งได้เน้นการกำหนดทิศทางในการพัฒนาด้านดิจิทัล การมีส่วนร่วมในการวางแผน และการส่งเสริมนวัตกรรมในองค์กร (เอกรัตน์ เชื้อวังคำ และอัลลภา อารีรัตน์, 2564)

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า แม้นักวิชาการจะนำเสนอองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในจำนวนและมิติที่แตกต่างกัน แต่ทุกท่านต่างมีประเด็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกัน คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี 2) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล 3) การสื่อสารและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และ 4) ความสามารถในการบริหารจัดการและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงดิจิทัล

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงบริหารจัดการองค์กรแบบเดิมเท่านั้น แต่จำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำเชิงดิจิทัลที่สามารถกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลได้ นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและอธิบายบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคดิจิทัล

Banoğlu, K. et al. กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของครูและนักเรียน เช่น การจัดสรรทรัพยากรการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการสร้างวัฒนธรรมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ภายในโรงเรียน (Banoğlu, K. et al., 2023) ขณะที่ Thahir, I. ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพครูและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา (Thahir, I., 2025) ในทำนองเดียวกัน Raptis, N. et al. อธิบายว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถวางแผนเชิงกลยุทธ์และลงทุนด้านเทคโนโลยีได้ จะทำให้การจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลเป็นไปอย่างราบรื่น (Raptis, N. et al., 2024) เช่นเดียวกับ Hadiningrat, K. et al. ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรดิจิทัล และการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ซึ่งนอกจากจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะสำคัญของผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (Hadiningrat, K. et al., 2024)

กล่าวโดยสรุป บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงดิจิทัล คือ การนำองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ด้าน ที่ได้สังเคราะห์ไว้ข้างต้น มาบูรณาการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์เชิงดิจิทัลเพื่อสร้างทิศทางที่ชัดเจน การเสริมสร้างเครือข่ายและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ บทบาทเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกหลักในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ดิจิทัลที่เข้มแข็ง

ความท้าทายของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในสถานศึกษา

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงบริบทการบริหารจัดการศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร และการบริหารองค์กร อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลยังต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร ตลอดจนการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร

จากการศึกษาของ López-Figueroa, J.C. et al. พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดความท้าทายใหม่ในด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรในองค์กร (López-Figueroa, J. C. et al., 2025) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกัน Akhmad, A. ยังชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรภายในองค์กร และภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ การขาดนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูอย่างเป็นระบบยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา (Akhmad, A., 2024) ดังนั้น ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้แนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ควบคู่กับการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและพัฒนาการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ Raptis, N. et al ยังระบุว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษามักเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรและศักยภาพของบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ อีกทั้งงบประมาณที่จำกัดและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่รองรับการใช้งานเทคโนโลยีอย่างเต็มรูปแบบล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาองค์กรดิจิทัลในสถานศึกษา (Raptis, N. et al., 2024) ยิ่งไปกว่านั้น สถานศึกษายังมีข้อจำกัดจากระบบราชการและนโยบายทางการศึกษาบางประการที่อาจทำให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมดิจิทัลในองค์กรเป็นไปได้อย่างล่าช้า

จากระบบราชการและนโยบายทางการศึกษาบางประการที่อาจทำให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมดิจิทัลในองค์กรเป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งความท้าทายเหล่านี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบทของสถานศึกษาไทย โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มักประสบปัญหาช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) และข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ส่งผลต่อการจัดซื้อจัดจ้างอุปกรณ์และการบำรุงรักษาเทคโนโลยี ดังที่ Klaesamut, N. & Chirasatchanukool, K. ที่อธิบายว่าผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย เช่น การขาดทรัพยากรและงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กร รวมถึงความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Cybersecurity) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในยุคดิจิทัล (Klaesamut, N. & Chirasatchanukool, K., 2025) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะด้านการสื่อสาร การบริหารความเสี่ยง และความรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเป็นไปอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับประเด็นความเท่าเทียมด้วย ดังที่ Darko, E. N. K. et al. ให้เห็นว่าการพัฒนาการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษายังเผชิญกับความท้าทายด้านความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยเฉพาะในประเด็นของการเข้าถึงเทคโนโลยีและโอกาสทางการเรียนรู้ของผู้เรียน การได้รับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู (Darko, E. N. K. et al., 2025) ดังนั้น การจัดสรรทรัพยากรเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) และส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้ นอกจากนี้ การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องยังเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในสถานศึกษา ประกอบด้วย หลายมิติ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร การจัดสรรทรัพยากร การบริหารการเปลี่ยนแปลง รวมถึงประเด็นด้านความปลอดภัยข้อมูลและความเท่าเทียมทางการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลอย่างรอบด้าน โดยผสมผสานวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนนวัตกรรม เพื่อให้สถานศึกษาได้สามารถปรับตัวและพัฒนาในยุคดิจิทัลได้

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ในระดับสากลมีหน่วยงานสำคัญที่กำหนดแนวคิดและมาตรฐานในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลไว้อย่างชัดเจน อาทิ International Society for Technology in Education ซึ่งมุ่งเน้นว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านเทคโนโลยี การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา (International Society for Technology in Education, 2021) เช่นเดียวกับ Ismailova, N. N. กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การใช้งานเครื่องมือเบื้องต้น แต่เป็นกระบวนการพัฒนาเชิงสมรรถนะที่เริ่มจากการสร้างทัศนคติเชิงบวก การบูรณาการระบบสารสนเทศเข้ากับการบริหารจัดการสถานศึกษา และการก้าวสู่การเป็นผู้นำที่สามารถสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลภายในองค์กร เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้ (Ismailova, N. N., 2025) ซึ่งสอดคล้องกับสมใจ มณีวงษ์ ที่กล่าวว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ยุคดิจิทัล โดยประกอบด้วย สมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน คือ ความรู้และทักษะด้านดิจิทัล ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านดิจิทัล และจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยให้ผู้บริหารมีศักยภาพในการเป็นผู้นำทางดิจิทัลที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตต่อไป (สมใจ มณีวงษ์, 2567)

จากแนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบ บทบาท ความท้าทาย และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากความสามารถของผู้บริหารเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ ทั้งระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับนโยบาย ทั้งนี้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ดิจิทัลของสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์แนวโน้มเทคโนโลยีและนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพราะการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจนจะช่วยให้บุคลากรในองค์กรมีเป้าหมายร่วมกันและสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกันได้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาอาจเริ่มจากการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมในการจัดการศึกษา

2. การพัฒนาทักษะและสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร

ผู้บริหารสถานศึกษาควรเร่งส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัล (Digital Competency) อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Data-driven decision making) และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคลากรในสถานศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นให้กับครูและบุคลากรในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานด้วย

3. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล (Digital Culture)

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง สนับสนุนการทดลองใช้นวัตกรรม และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรในองค์กร เพื่อช่วยให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ด้านเทคโนโลยีสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม (Collaborative Work) และการสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รายวิชา

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรเทคโนโลยี

ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนการจัดสรรทรัพยากรด้านเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ระบบบริหารจัดการข้อมูล และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา

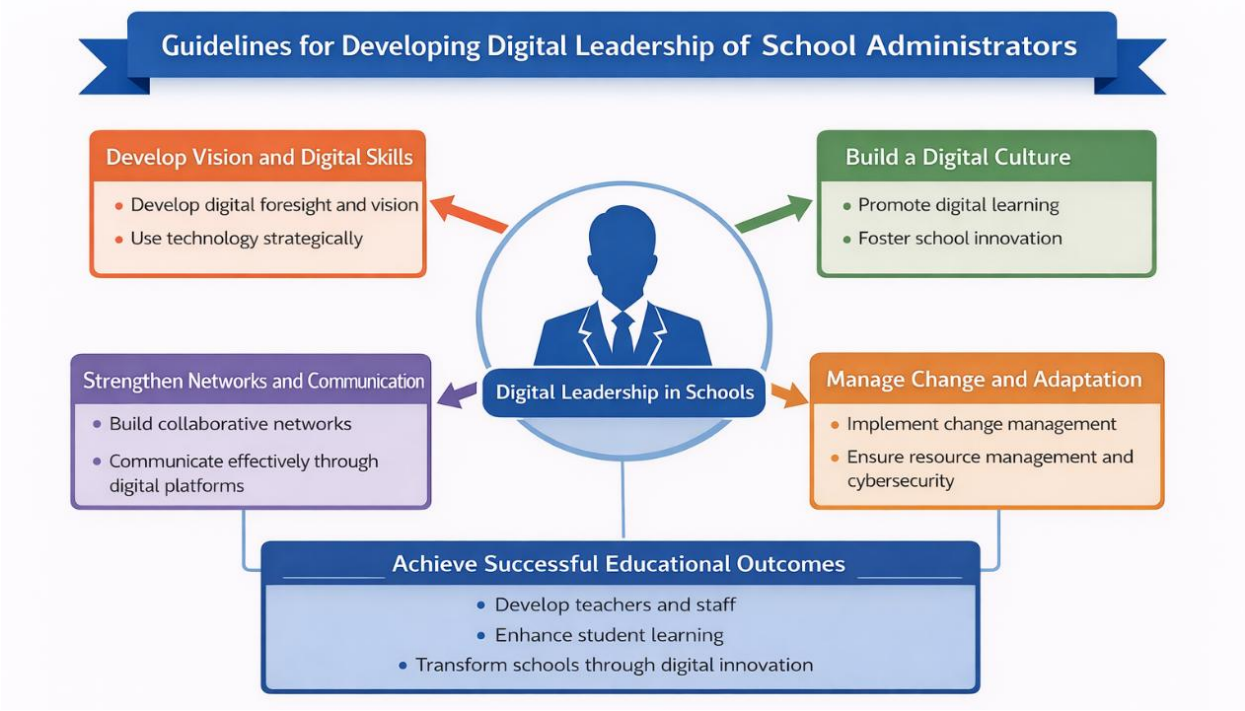
5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านดิจิทัล

ผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและช่วยให้สถานศึกษาสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้มากขึ้น เช่น การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ๆ มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรด้านเทคโนโลยี

6. การบริหารความเสี่ยงและการสร้างความปลอดภัยทางดิจิทัล

ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความปลอดภัยของข้อมูลและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาเป็นไปอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดนโยบายความปลอดภัยของข้อมูล การส่งเสริมการอบรมให้ครูและผู้เรียนมีความรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)

จากข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการกำหนดทิศทางการพัฒนา การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการใช้นวัตกรรม ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรและเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงแนวทางดังกล่าวอย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงจัดทำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ควบคู่กับความรู้และทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล การสื่อสาร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร ทั้งนี้ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่ใช่เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาทักษะดิจิทัล การสนับสนุนให้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสถานศึกษาในสังคมดิจิทัลยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ข้อจำกัดเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร งบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยี และความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ จากข้อสรุปข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง โดยการให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล และการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และหน่วยงานต้นสังกัดควรพิจารณาเพิ่มสมรรถนะดิจิทัลให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินวิทยฐานะและการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนเทคโนโลยีพื้นฐานและระบบความปลอดภัยข้อมูลให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤษภาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/uW7zS

กฤษดา ผ่องพิทยา และคณะ. (2567). องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(4), 411-424.

กิตติภัฏ ฤทธิ์สุวรรณ และคณะ. (2567). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 26(2), 201-218.

ณิศรานันท์ ขันทอง และสุชาดา บุบผา. (2564). ทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. Journal of Modern Learning Development, 6(4), 150-164.

พรวิภา เชยกลิ่น. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมใจ มณีวงษ์. (2567). สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. Journal of Creative Education Research and Development, 2(1), 40-47.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/cFzgS

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2569 จาก https://www.nesdc.go.th

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกรัตน์ เชื้อวังคำ และอัลลภา อารีรัตน์. (2564). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22 (หน้า 886-893). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Akhmad, A. (2024). Digital leadership practices in educational management: A narrative literature review on trends and challenges. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 24(8), 112-134.

Banoğlu, K. et al. (2023). Role of school principals' technology leadership practices in building a learning organization culture in public K-12 schools. Journal of School Leadership, 33(1), 66-91.

Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). Transformational leadership. New York: Psychology Press.

Darko, E. N. K. et al. (2025). Leadership and digital pedagogy: A cross-cultural analysis of professional development in Ghana and China. Frontiers in Education. Retrieved March 9, 2026, from https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1744901

Hadiningrat, K. et al. (2024). Opportunities and Challenges in Implementing Information Technology Innovations in the Indonesian Education Sector. East Asian Journal of Multidisciplinary Research, 3(8), 3763-3776.

International Society for Technology in Education. (2021). ISTE standards for education leaders. Retrieved March 9, 2026, from https://shorturl.asia/rUxjo

Ismailova, N. N. (2025). ICT competence of a school leader. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology", 11(2), 53-59.

Klaesamut, N. & Chirasatchanukool, K. (2025). Digital leadership of school administrators facingchallenges in the transition to the digital age. Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus, 12(2), 508-521.

López-Figueroa, J. C. et al. (2025). Digital leadership: A systematic literature review. Administrative Sciences, 15(4), 129. https://doi.org/10.3390/admsci15040129

Raptis, N. et al. (2024). Examining the role of school leadership in the digital advancement of educational organizations. European Journal of Education and Pedagogy, 5(2), 99-103.

Thahir, I. (2025). Digital leadership of school principals in enhancing technology-based learning quality. International Journal of Studies in International Education, 2(4), 33-42.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 158-169

บทความวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT IN THE COMPUTING SCIENCE SUBJECT THROUGH PROBLEM-BASED LEARNING (PBL) COMBINED WITH EDUCATIONAL GAMES FOR FIRST-YEAR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ชญาภา ศรีรุจี*, เก็ตถวา บุญปราการ, ชุติมา ทัศโร
Chayapha Srirujee*, Kettawa Boonprakarn, Chutima Thutsaro
คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand
*Corresponding author E-mail: chayapha.sri009@hu.ac.th
*Tel: 082-483-7715

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนิคมวังหิน จำนวน 27 คน ด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การทดสอบก่อนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนด ทดสอบหลังเรียน และประเมินความพึงพอใจ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน และแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจาก 10.78 คะแนน เป็น 16.96 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งกำหนดไว้ที่ 16 คะแนน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.96 คะแนน สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ผลประเมินความพึงพอใจ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.17) โดยด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเนื้อหา ตามลำดับ

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, รายวิชาวิทยาการคำนวณ, การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, เกมการศึกษา

*Received April 21, 2026; Revised May 18, 2026; Accepted May 21, 2026

Abstract

This research aimed to 1) Compare the learning achievement in the Computing Science subject on the topic of simple problem solving of first-year primary school students before and after learning through Problem-Based Learning (PBL) combined with educational games, 2) Compare the students' post-learning achievement with the 80 percent criterion, and 3) study the students' satisfaction toward the aforementioned learning management. This study was quasi-experimental research using a one-group pretest-posttest design. The sample consisted of 27 first-year primary school students at Ban Nikhom Wang Hin School, selected by cluster random sampling using the classroom as the sampling unit. The research instruments included lesson plans, a learning achievement test, and a satisfaction questionnaire. Data were collected through a pretest, the implementation of learning activities according to the designated lesson plans, a posttest, and a satisfaction assessment. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, dependent samples t-test, and one-sample t-test. The research findings revealed that 1) The students' mean learning achievement score increased from 10.78 to 16.96 out of 20 points, with a statistically significant difference at the .01 level; 2) When the post-learning achievement was compared with the 80 percent criterion, which was set at 16 points, the students' post-learning mean score was 16.96, which was significantly higher than the criterion at the .01 level; and 3) The students' overall satisfaction was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.17). The instructional media aspect had the highest mean score, followed by the learning management aspect and the content aspect, respectively.

Keywords: Learning Achievement, Computing Science, Problem-Based Learning, Educational Games

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ รวมทั้งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ถือผู้เรียนเป็นสำคัญ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545); (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ที่ได้กำหนดให้รายวิชาวิทยาการคำนวณเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการคิดเชิงคำนวณ การคิดอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีความรับผิดชอบ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2560) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณในระดับประถมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการวางรากฐานด้านการคิดและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณในระดับประถมศึกษายังพบข้อจำกัดด้านความเป็นนามธรรมของเนื้อหา การออกแบบกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และการเรียนการสอนที่ยังเน้นการถ่ายทอดจากครูเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการฝึกคิด วิเคราะห์ ตีความโจทย์ และวางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน (สิริรัตนา มุงคุณโคตร และคณะ, 2566) ทั้งยังพบว่า นักเรียนจำนวนมากยังมีข้อจำกัดในการแยกแยะข้อมูล การจัดลำดับความคิด และการสร้างขั้นตอนการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคิดเชิงคำนวณ (วิภาดา สุขเขียว, 2563); (วทัญญู สารปรัง และคณะ, 2567)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ปัญหา ฝึกวิเคราะห์ข้อมูล ระบุปัญหา วางแผน และเลือกวิธีแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการคิดเชิงคำนวณ ได้แก่ การแยกย่อยปัญหา การจัดลำดับขั้นตอน และการคิดอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าสามารถส่งเสริมการคิดอย่างมีระบบ การสืบค้นข้อมูล และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ยุวิตา ทุ่ยอ้น และคณะ, 2567); (Klaharn, R. et al., 2025) เมื่อบูรณาการกับเกมการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมาย กติกา ความท้าทาย จะช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาสามารถเรียนรู้เนื้อหาที่เป็นนามธรรมผ่านกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เหมาะสมกับวัย (กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ, 2568)

จากการสำรวจสภาพการจัดการเรียนรู้ ณ โรงเรียนเครือข่าย ศูนย์การศึกษาที่ 9 พุทธลีลาบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์สถานการณ์ การเลือกวิธีแก้ปัญหา และการเรียงลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งผู้เรียนในวัยนี้ต้องการกิจกรรมที่สนุก เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับพัฒนาการ สอดคล้องกับแนวคิดกิจกรรมแบบ CS Unplugged และเกมการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมการคิดเชิงคำนวณผ่านการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (กิตติญา ปัตถาลี และคณะ, 2566) ยิ่งไปกว่านี้ กิจกรรมลักษณะดังกล่าวยังช่วยพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ การลำดับขั้นตอน และการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น (สุวิมล นลพันธ์ และธิติยา บงกชเพชร, 2564); (ชฎารัตน์ พิพัฒนนันท์, 2563) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ วางแผน และแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ผ่านกิจกรรมที่สนุก เป็นรูปธรรม และเหมาะสมกับวัย ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนและสถานศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมเกมการศึกษาเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา ในรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One-Group Pretest-Posttest Design) (วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ, 2565)

2. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนในเครือข่ายศูนย์การศึกษาที่ 9 พุทธลีลาบางขัน อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 20 โรงเรียน

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในเครือข่ายศูนย์การศึกษาที่ 9 พุทธลีลาบางขัน อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 26 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 460 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านนิคมวังหิน จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 แผน รวม 10 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) แผนที่ 1 เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยใช้เกมเขาวงกต จำนวน 2 ชั่วโมง 2) แผนที่ 2 เรื่อง การแก้ปัญหาแบบเป็นลำดับขั้นตอน โดยใช้บอร์ดเกมอัลกอริทึม จำนวน 2 ชั่วโมง 3) แผนที่ 3 เรื่อง การแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูก โดยใช้เกมผึ้งน้อยนักสร้างรังจำนวน 2 ชั่วโมง 4) แผนที่ 4 เรื่อง การแก้ปัญหาแบบการเปรียบเทียบ โดยใช้เกมหาจุดแตกต่างของภาพจำนวน 2 ชั่วโมง และ 5) แผนที่ 5 เรื่อง การแก้ปัญหาที่มีเงื่อนไข โดยใช้เกมสวนสัตว์หรรษา จำนวน 2 ชั่วโมง

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่ายโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา เรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ

4.3 แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่าย จำนวน 15 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง ความเชื่อมโยง และความเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) และกำหนดเกณฑ์การแปลผลว่า ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในระดับเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้มีค่าเฉลี่ย 4.97 จึงนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเจเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง สำหรับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยสร้างข้อสอบให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด ว 4.2 ป.1/1 ว 4.2 ป.1/2 และ ว 4.2 ป.1/3 แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) หลังจากนั้นได้นำแบบทดสอบ จำนวน 25 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเป็นรายข้อ โดยได้วิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ข้อสอบที่คัดเลือกไว้ใช้จริงจำนวน 20 ข้อ มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.33 - 0.53 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.27 - 0.53 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) จากนั้นนำข้อสอบ จำนวน 20 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยสูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 แสดงว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ (อนุวัติ คูณแก้ว, 2558) ส่วนแบบวัดความพึงพอใจ ผู้วิจัยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบ IOC ซึ่งพบว่าแต่ละข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.885 แสดงว่าแบบวัดความพึงพอใจมีความเชื่อมั่นในระดับสูงและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้ (Cronbach, L. J., 1951)

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

6.1 นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) เป็นข้อสอบรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ

6.2 ครูผู้สอนสอนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่พัฒนาขึ้นต่อกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 แผน รวม 10 ชั่วโมง ได้แก่ แผนที่ 1 เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยใช้เกมเขาวงกต จำนวน 2 ชั่วโมง แผนที่ 2 เรื่อง การแก้ปัญหาแบบเป็นลำดับขั้นตอน โดยใช้บอร์ดเกมอัลกอริทึม จำนวน 2 ชั่วโมง แผนที่ 3 เรื่อง การแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูก โดยใช้เกมผึ้งน้อยนักสร้างรัง จำนวน 2 ชั่วโมง แผนที่ 4 เรื่อง การแก้ปัญหาแบบการเปรียบเทียบ โดยใช้เกมหาจุดแตกต่างของภาพ จำนวน 2 ชั่วโมง และแผนที่ 5 เรื่อง การแก้ปัญหาที่มีเงื่อนไข โดยใช้เกมสวนสัตว์หรรษา จำนวน 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาและเลือกใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวทางหลักในการจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และสามารถประยุกต์ใช้กับเนื้อหาที่วิจัยได้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

โดยรูปแบบดังกล่าว ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ครูเสนอสถานการณ์หรือปัญหาใกล้ตัวที่นักเรียนพบได้เพื่อกระตุ้นความคิดและอยากหาคำตอบผ่านสื่อหรือภาพสถานการณ์

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา นักเรียนระบุสิ่งที่รู้ สิ่งที่ไม่รู้ และสิ่งที่ต้องค้นหาเพิ่มเติม พร้อมกำหนดเป้าหมายหรือแนวทางการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า นักเรียนค้นหาข้อมูล ทดลอง สืบค้น แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม โดยได้สอดแทรกเกมการศึกษาแบบไม่ใช้คอมพิวเตอร์ ได้แก่ 1) เกมเขาวงกต 2) เกมอัลกอริทึม 3) เกมผึ้งน้อยนักสร้างรัง 4) เกมหาจุดแตกต่างของภาพ และ 5) เกมสวนสัตว์หรรษา ซึ่งเป็นเครื่องมือให้นักเรียนลงมือปฏิบัติผ่านการเล่น โดยครูจะเป็นผู้ชี้แนะสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ นักเรียนรวบรวมผลจากการทำกิจกรรมแล้วนำมาสรุปเป็นวิธีแก้ปัญหา

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมทั้งสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมเพื่อความชัดเจนของคำตอบที่ได้

ขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน โดยนักเรียนนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

6.3 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (Posttest) แบบปรนัย จำนวน 20 ข้อ โดยผู้วิจัยใช้แบบทดสอบชุดเดิมเพียงแต่ปรับสลับตัวเลือก

6.4 นักเรียนทำแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

7. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน

ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples t-test) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One-Sample t-test) และวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (n = 27)

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{d}$	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	10.78	2.006	6.185	18.314	26	<.001*
หลังเรียน	16.96	1.091				

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 10.78 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.96 เมื่อทดสอบความแตกต่างทางสถิติ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมเกมการศึกษาเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมเกมการศึกษาเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (n = 27)

การทดลอง	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 80	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	27	20	16	16.96	1.091	4.585	<.001*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย หลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.96 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้เท่ากับ 16 คะแนน เมื่อนำคะแนนหลังเรียนมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยใช้สถิติ One Sample t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 4.585$, $Sig. < .01$) สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษา ในรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเกมการศึกษาในรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (n = 27)

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความพึงพอใจ
	ด้านเนื้อหา			
1	รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเหมาะสม	4.59	0.501	มากที่สุด
2	เนื้อหาสาระสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.15	0.456	มาก
3	การจัดลำดับขั้นตอนของการนำเสนอเนื้อหา	4.48	0.643	มาก
4	ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา	4.59	0.501	มากที่สุด
5	เนื้อหามีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	4.48	0.58	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.46**	**0.282**	**มาก**
	ด้านการจัดการเรียนรู้			
6	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้	4.59	0.572	มากที่สุด
7	เกมการศึกษาร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์	4.59	0.501	มากที่สุด
8	ความเหมาะสมของลำดับกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์	4.52	0.509	มากที่สุด
9	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา	4.44	0.506	มาก
10	การจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลา	4.56	0.506	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.54**	**0.191**	**มากที่สุด**
	ด้านสื่อการเรียนการสอน			
11	ใช้สื่อสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน	4.63	0.492	มากที่สุด
12	มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมระหว่างสื่อการสอนหลากหลายชนิด	4.52	0.509	มากที่สุด
13	สื่อมีความน่าสนใจ ช่วยกระตุ้นและจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน	4.59	0.501	มากที่สุด
14	สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนมีบทบาทในกิจกรรมมากขึ้น ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี	4.37	0.629	มาก
15	การใช้สื่อช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาวิทยาการคำนวณ	4.7	0.465	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.56**	**0.236**	**มากที่สุด**
	รวมเฉลี่ยทั้งสิ้น	**4.52**	**0.171**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาในรายวิชาวิทยาการคำนวณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.171) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.236) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.191) และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.282) เมื่อพิจารณารายข้อแต่ละด้าน พบว่า ด้านเนื้อหา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเหมาะสม และความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.501) รองลงมา คือ การจัดลำดับขั้นตอนของการนำเสนอเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.643) เนื้อหามีความเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.580) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เนื้อหาสาระสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.456) ในส่วนของด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเกมการศึกษาร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.572 และ 0.501 ตามลำดับ) รองลงมา คือ การจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับเวลา

อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.506) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.506) สุดท้ายสำหรับด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้สื่อช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาวิทยาการคำนวณ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.465) รองลงมา คือ ใช้สื่อสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.492) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนมีบทบาทในกิจกรรมมากขึ้น ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.629) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่ายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เนื้อหาเรื่องการแก้ปัญหาอย่างง่ายในรายวิชาวิทยาการคำนวณเป็นเนื้อหาที่ต้องอาศัยการคิดเป็นลำดับขั้น การวิเคราะห์สถานการณ์ และการเลือกวิธีแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจเป็นเรื่องค่อนข้างนามธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหาที่ใกล้ตัว เริ่มจากการกำหนดปัญหา ทำความเข้าใจกับปัญหา ดำเนินการศึกษาค้นคว้า สังเคราะห์ความรู้

สรุปและประเมินค่าของคำตอบ และสุดท้าย คือ การนำเสนอและประเมินผลงาน กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการคิดเชิงคำนวณที่เน้นการแยกย่อยปัญหา การจัดลำดับขั้นตอน การพิจารณาทางเลือก และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และเมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งอยู่ในวัยที่เรียนรู้ได้ดีผ่านกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม การลงมือปฏิบัติ การเล่น และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เกมการศึกษาจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ช่วยลดความเป็นนามธรรมของเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการแก้ปัญหาผ่านกิจกรรมที่เข้าใจง่าย สนุก และท้าทาย อีกทั้งเกมยังมีเป้าหมาย กติกา และผลสะท้อนกลับที่ชัดเจน จึงช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ ความสนใจ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เพียงจดจำเนื้อหา แต่ได้ฝึกคิด ฝึกตัดสินใจ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังได้รับการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับ กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง การแยกสารเนื้อผสม วิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ, 2568) โดยสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับ เขมจิรา รัตนะ และพล เหลืองรังษี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เขมจิรา รัตนะ และพล เหลืองรังษี, 2567) ซึ่งสนับสนุนว่าเกมการศึกษามีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากช่วยให้การเรียนรู้วิทยาการคำนวณเป็นรูปธรรมและน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ยุวิตา ทุ่ยอ้น และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ยุวิตา ทุ่ยอ้น และคณะ, 2567) แสดงให้เห็นว่า

กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยน และแก้ปัญหาร่วมกัน มีส่วนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิทยาการคำนวณ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Pertiwi, H. D. P. & Maharani, S. ได้ศึกษาเรื่อง Effectiveness of problem-based learning models assisted with ethno-fun on learning outcomes reviewed from students' computational thinking พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสนุกสนานมีผลการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Pertiwi, H. D. P. & Maharani, S., 2025) จึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาเหมาะสมกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาการคำนวณ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่เชื่อมโยงการคิดเชิงคำนวณเข้ากับกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมเกมการศึกษาเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวสามารถส่งเสริมให้นักเรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ การวางแผน และการเลือกแนวทางแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ประกอบกับการใช้เกมการศึกษาที่ช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติญา ปัตถาลี และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรม CS Unplugged ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา วิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ชุดกิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.32/83.01 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด (กิตติญา ปัตถาลี และคณะ, 2566) ซึ่งสะท้อนว่า การใช้กิจกรรมที่ไม่เน้นคอมพิวเตอร์โดยตรง แต่เน้นการคิด การลงมือปฏิบัติ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน สามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาการคำนวณได้ตามเกณฑ์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ นันทิชา พึ่งพวก และน้ำเพชร นาสารีย์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวคิดเชิงคำนวณด้วยการจัดการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานในรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับดี โดยคะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 82.03 (นันทิชา พึ่งพวก และน้ำเพชร นาสารีย์, 2567) แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีส่วนช่วยพัฒนาแนวคิดเชิงคำนวณและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเมื่อกิจกรรมได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาการคำนวณ เรื่อง การแก้ปัญหาอย่างง่าย ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.52 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.171 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในวัยที่เรียนรู้ได้ดีผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ และกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงช่วยให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการคิด ตั้งคำถาม วิเคราะห์สถานการณ์ และค้นหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้รู้สึกมีส่วนร่วมและเห็นความหมายของการเรียนมากขึ้น ขณะเดียวกัน เกมการศึกษามีเป้าหมาย กติกา ความท้าทาย และผลสะท้อนกลับที่ชัดเจน จึงช่วยกระตุ้นความสนใจ ลดความเบื่อ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน เหมาะสมกับเนื้อหาวิทยาการคำนวณที่มีลักษณะค่อนข้างนามธรรมสำหรับผู้เรียนระดับต้น ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียน กล้าแสดงออก และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับสูง โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับ กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการจัด

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง การแยกสารเนื้อผสม วิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด (กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ, 2568) ซึ่งได้ชี้ว่า การผสาน PBL กับเกมช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อการเรียน เช่นเดียวกับ เขมจิรา รัตนะ และพล เหลืองรังษี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมอยู่ในระดับสูง (เขมจิรา รัตนะ และพล เหลืองรังษี, 2567) แสดงให้เห็นว่า เกมการศึกษามีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากช่วยให้การเรียนรู้สนุก เข้าใจง่าย และกระตุ้นการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับ Kwon, K. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่อง Integration of problem-based learning in elementary computer science education: Effects on computational thinking and attitudes พบว่า นักเรียนมีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Kwon, K. et al., 2021) ซึ่งสนับสนุนว่า PBL ไม่เพียงส่งเสริมการคิดเชิงคำนวณ แต่ยังช่วยพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ในระดับประถมศึกษา สอดคล้องกันนี้ Ningtyas, D. P. & Setyosari, P. ได้ศึกษาเรื่อง Enhancing early childhood problem-solving abilities through game-based learning and computational thinking: The impact of cognitive styles ยังเห็นพ้องว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมช่วยส่งเสริมความพึงพอใจและทัศนคติเชิงบวกของผู้เรียนในการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน (Ningtyas, D. P. & Setyosari, P., 2024) จึงหมายความว่าความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเกิดจากการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา คือ ได้เล่น ได้ลงมือปฏิบัติ ได้คิดแก้ปัญหา และได้รับความสำเร็จจากกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า หลังจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 10.78 คะแนน และหลังเรียน เท่ากับ 16.96 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้ 16 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.171 โดยด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านเนื้อหา ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวได้สะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมการศึกษาช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้นักเรียนบรรลุเกณฑ์ที่กำหนด และสร้างความพึงพอใจต่อการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรออกแบบสถานการณ์ปัญหาและเกมการศึกษาให้เหมาะสมกับวัย เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ชัดเจน และส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลาย และศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น การคิดเชิงคำนวณ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานร่วมกัน และความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อให้เห็นประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ในมิติที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ ช่วยชะนะ และอัมพร วัจนะ. (2568). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง การแยกสารเนื้อผสม วิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารพุทธศาสน์ศึกษาและการวิจัย, 11(1), 1-14.

กิตติญา ปัตถาลี และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรม CS Unplugged ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา วิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 17(2), 123-136.

เขมจิรา รัตนะ และพล เหลืองรังษี. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาการคำนวณโดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเกมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 7(4), 337-345.

ชฎารัตน์ พิพัฒนนันท์. (2563). CS Unplugged เรียน Coding โดยไม่ใช้คอมพิวเตอร์. เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/o3y8Y

นันทิชา พึ่งพวก และน้ำเพชร นาสารีย์. (2567). การพัฒนาแนวคิดเชิงคำนวณด้วยการจัดการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐานในรายวิชาวิทยาการคำนวณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 1175-1186.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

_____. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119 ตอน 123 ก หน้า 18 (19 ธันวาคม 2545)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 127 ตอน 45 ก หน้า 2 (22 กรกฎาคม 2553)

ยุวิตา ทุ่ยอ้น และคณะ. (2567). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิดเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(2), 677-690.

วทัญญู สารปรัง และคณะ. (2567). การศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณในรายวิชาวิทยาการคำนวณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(1), 52-67.

วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ. (2565). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงด้วยแฟ้มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์สำหรับนักศึกษาครู. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 13(2), 108-118.

วิภาดา สุขเขียว. (2563). การพัฒนาแนวคิดเชิงคำนวณ โดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับ Edmodo และ Quizizz สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2560). คู่มือการใช้หลักสูตรรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551: สาระเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สสวท.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สิริรัตนา มุงคุณโคตร และคณะ. (2566). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงคำนวณ วิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 13(4), 136-150.

สุวิมล นลพันธ์ และธิติยา บงกชเพชร. (2564). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Unplugged เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณเรื่องรูปสี่เหลี่ยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(2), 208-223.

อนุวัติ คูณแก้ว. (2558). การวัดผลและประเมินผลการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika, 16, 297-334. https://doi.org/10.1007/BF02310555

Klaharn, R. et al. (2025). Developing an active learning model using problem-based learning to enhance the 21st century. Humanities and Social Sciences Letters, 13(1), 187-199.

Kwon, K. et al. (2021). Integration of problem-based learning in elementary computer science education: Effects on computational thinking and attitudes. Educational Technology Research and Development, 69(4), 1985-2007.

Likert, R. (1967). The human organization: Its management and values. New York: McGraw-Hill.

Ningtyas, D. P. & Setyosari, P. (2024). Enhancing early childhood problem-solving abilities through game-based learning and computational thinking: The impact of cognitive styles. Golden Age: Jurnal Ilmiah Tumbuh Kembang Anak Usia Dini, 9(3), 287-300.

Pertiwi, H. D. P. & Maharani, S. (2025). Effectiveness of problem-based learning models assisted with ethno-fun on learning outcomes reviewed from students' computational thinking. Al-Jabar: Jurnal Pendidikan Matematika, 16(1), 99-112.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 170-181

บทความวิชาการ

บทบาทครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2*

THE ROLES OF THE HEAD OF PERSONNEL AFFAIRS IN SCHOOLS UNDER THE TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ธีระศักดิ์ กิตติคุณ
Teerasak kittikun
หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชณวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรราช นครศรีธรรราช ประเทศไทย
Doctor of Education Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding author E-mail: kittikuncham@gmail.com
Tel: 095-294-4425

บทคัดย่อ

ครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการสนับสนุนการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากเป็นหนึ่งในหัวหน้างานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ครูหัวหน้างานบุคคลมีหน้าที่สำคัญในการช่วยแบ่งเบาภาระของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นไปตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยร่วมกับผู้อำนวยการสถานศึกษาในการวางแผน การดำเนินงานการติดตาม และการประเมินผลการบริหารทรัพยากรบุคคล ในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา ตอบสนองความต้องการขององค์กร ร่วมขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เกิดคุณภาพ บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอครูกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะหัวหน้างานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ให้สำเร็จ โดยศึกษาบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบกอปรกับแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารทางวิชาการ เพื่ออธิบายมิติบทบาทหน้าที่ ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงาน ทักษะที่จำเป็น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูหัวหน้างานบุคคล รวมทั้งความท้าทายและอุปสรรคในการปฏิบัติงานในบริบทของสถานศึกษา การประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากรในองค์กร และการส่งเสริมบรรยากาศ การทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ความรู้ความสามารถด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ทักษะที่จำเป็นการแก้ไขปัญหา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงาน และส่งผลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน สะท้อนถึงความสำคัญของครูหัวหน้างานบุคคลที่ช่วยสนับสนุนการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทครูหัวหน้างานบุคคล, การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา, สถานศึกษา

*

Abstract

Teachers serving as Heads of Personnel Affairs in schools play a crucial role in supporting school administration to achieve its goals. This position is one of the four major administrative functions within the school management structure, namely academic administration, budget administration, personnel administration, and general administration. The Head of Personnel Affairs is responsible for assisting school administrators in managing and developing human resources in accordance with the regulations, criteria, and policies of the supervising authorities. In addition, this role involves promoting and enhancing the capabilities of educational personnel so that they can perform their duties effectively and with high quality. In collaboration with the school principal, the Head of Personnel Affairs is involved in planning, implementation, monitoring, and evaluation of human resource management in the school. These processes are carried out systematically and efficiently, in alignment with educational policies and organizational needs, and contribute to improving the overall quality of educational management. This academic article aims to present how teachers successfully perform their duties as Heads of Personnel Affairs in schools under the Trang Primary Educational Service Area Office 2. The article examines the roles, duties, and responsibilities of the position in conjunction with relevant concepts, theories, and academic literature in order to explain the dimensions of the role, supporting factors, essential skills, and desirable characteristics of teachers serving in this capacity. It also discusses the challenges and obstacles encountered in carrying out personnel administration within the school context.The article emphasizes the importance of collaboration among school personnel, the promotion of a work environment conducive to staff development, competencies in human resource management, and problem-solving skills. These factors help strengthen teamwork and contribute to the effectiveness and sustainability of personnel administration in schools. Overall, the article reflects the significance of teachers serving as Heads of Personnel Affairs as key contributors to effective school administration and to the continuous and sustainable improvement of educational quality.

Keywords: Head of Personnel Administration Teacher, Personnel Administration in Schools, School Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เนื่องจากสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของระบบการศึกษา การบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรทางการศึกษา เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ สมรรถนะของบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กร (ทศพร พีสะระ, 2566); (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561)

การบริหารสถานศึกษาโดยทั่วไปมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งการบริหารงานบุคคลถือเป็นภารกิจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การพัฒนา และการบริหารจัดการบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา การบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม (Dessler, G., 2020); (Ulrich, D., 2016); (Robbins, S. P. & Judge, T. A., 2019) การบริหารงานบุคคลจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ในบริบทของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา งานด้านการบริหารงานบุคคลไม่มีบุคลากรสายสนับสนุนที่รับผิดชอบงานโดยเฉพาะ แต่สถานศึกษาจะมอบหมายให้ครูในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้างานบุคคลควบคู่กับภารกิจการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ครูหัวหน้างานบุคคลต้องทำหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในด้านการวางแผนกำลังคน การจัดทำข้อมูลบุคลากร การบริหารอัตรากำลัง การแต่งตั้งโยกย้าย การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการดำเนินงานตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล (ทรรศนีย์ วงค์คำ, 2564); (ชนานัญ สุดโต และคณะ, 2566) การปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบุคคลมีความซับซ้อนและครอบคลุมหลายมิติ ทั้งบทบาทในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล การประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากรในองค์กร การส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การปฏิบัติงานดังกล่าวยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน รวมถึงทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นหน่วยการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รับผิดชอบพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย 5 อำเภอ ของจังหวัดตรัง คือ อำเภอห้วยยอด อำเภอกันตัง อำเภอสิเกา อำเภอวังวิเศษ และอำเภอรัษฎา ซึ่งมีสถานศึกษาในระบบ รวมทั้งสิ้น 133 แห่ง 1 สาขา จัดการศึกษาตั้งแต่ ชั้นอนุบาล 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนในสังกัด ที่จะต้องรับผิดชอบ จำนวน 18,732 คน ครู/อาจารย์ จำนวน 1,327 คน กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาโดยแบ่งสถานศึกษาเป็นเครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 14 เครือข่าย จัดเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 3 แห่ง ขนาดกลาง จำนวน 50 แห่ง ขนาดเล็ก จำนวน 80 แห่ง (1 สาขา) ในบริบทการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเนื่องจากไม่มีกรอบอัตรากำลังที่กำหนด ตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามมาตรา 38 ค(2) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในการบริหารงานบุคคล เพื่อให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้อำนวยการสถานศึกษาจะแต่งตั้ง ข้าราชการครูขึ้นมาทำหน้าที่หัวหน้างานบุคคล ซึ่งเป็นภาระงานที่มีความท้าทายความสามารถของครู ในฐานะผู้สอน ขณะเดียวกันต้องทำหน้าที่หัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษาเพิ่มด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่บริบทโรงเรียนขนาดเล็กที่มีอัตรากำลังครูจำกัด อันแปรผันไปตามจำนวนนักเรียนที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง และจัดอัตรากำลังครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด ยิ่งเป็นบริบทที่ครูหัวหน้างานบุคคล จะต้องแสดงออกซึ่งความสามารถที่หลากหลาย การวางแผนการทำงาน การสร้างเครือข่ายการทำงาน ทักษะการติดต่อสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การรับแรงกดดันที่สามารถจัดการอารมณ์ตนเองในการทำงานเพื่อภารงานสอนนักเรียนมีประสิทธิภาพตามที่ที่ผู้บังคับบัญชา และสังคมคาดหวัง ขณะเดียวกันปฏิบัติงานบริหารงานบุคคลเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของสถานศึกษา หัวหน้างานบุคคลถือเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันกับผู้อำนวยการสถานศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางทรัพยากร

ที่มีอยู่อย่างจำกัด บทบาทดังกล่าว ต้องดำเนินการด้วยความละเอียดรอบคอบ วิริยะ เสียสละ และจิตวิญญาณความเป็นครู ตลอดจนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับสถานการณ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ดังนั้น การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภาระงานที่มีความละเอียดอ่อน มีผลต่อขวัญและกำลังใจของครู และการจัดคนเพื่อรองรับการจัดการเรียนการสอน ครูหัวหน้างานบุคคลเป็นตัวเชื่อมประสานหลักระหว่างผู้อำนวยการสถานศึกษากับครูและบุคลากรอื่น หากครูหัวหน้างานบุคคลขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานบุคคล ขาดทักษะการทำงาน ขาดทักษะการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา ไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาให้เพื่อนครูก็อาจจะทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพได้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จึงมีนโยบายในการลงตรวจเยี่ยมสถานศึกษา รับทราบปัญหา อุปสรรค และร่วมแลกเปลี่ยนให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมแรงและให้ขวัญกำลังใจ ช่วยแก้ไขปัญหา นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จเพื่อคุณภาพการศึกษา บทความวิชาการนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและอธิบายบทบาทของครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยนำเสนอจากลักษณะงาน หน้าที่รับผิดชอบ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายลักษณะงาน ความสำคัญของบทบาท ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงาน ทักษะที่จำเป็น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนความท้าทายและข้อควรระวังในการปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบุคคลในบริบทของสถานศึกษา อันจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูหัวหน้างานบุคคล และสนับสนุนการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไป

ลักษณะงานโดยทั่วไปของครูหัวหน้างานบุคคล

มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีอำนาจและหน้าที่ 1) ควบคุม ดูแลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การกำหนด 2) พิจารณาเสนอความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) ส่งเสริมสนับสนุนข้าราชการครูในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) จัดทำมาตรฐานภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุลากรทางการศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568) โดยมีทีมร่วมบริหารที่สำคัญ คือ ครูหัวหน้างานบุคคล ซึ่งเป็นหนึ่งในหัวหน้างาน 1 ฝ่าย ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารสถานศึกษา โดยแต่งตั้งข้าราชการครูขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่งานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ และดำเนินงานเกี่ยวกับตามระบบมาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคลการวางแผนทรัพยากรบุคคลการ ตั้งแต่การต้อนรับสมาชิกใหม่ การจัดทำข้อมูลบุคลากร อัตรากำลัง การย้าย การโอน การเลื่อนเงินเดือน การเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม การเลื่อนวิทยฐานะ การทำงานด้านเอกสารการออกคำสั่ง การแต่งตั้งคณะทำงาน การพัฒนาบุคลากร การดำเนินการทางวินัย การแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างทีมงาน เป็นต้น การจัดทำข้อมูล การกำหนดตำแหน่ง การให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ การสรรหา การบรรจุและการแต่งตั้ง การฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการ และบุคลากรอื่น การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งการปฏิบัติงานบุคคล (สุมิตร สุวรรณ, 2568) ซึ่งเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะด้านอย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กร (ทศพร พีสะระ, 2566)

ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 การบริหารงานบุคคลเป็นภาระ ความรับผิดชอบโดยตรงของกลุ่มบริหารงานบุคคลในการปฏิบัติการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามที่กฎหมาย กฎ ระเบียบ และหลักเกณฑ์วิธีการที่ ก.ค.ศ.กำหนด โดยลักษณะการบริหารงานบุคคลในระดับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเน้นการบริหารงานโดยองค์คณะบุคคล ขึ้นมาพิจารณาหรือกลั่นกรองการบริหารงานบุคคล ตามที่ส่วนราชการ หรือหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนด หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นสมควร ประกอบด้วยตัวแทนที่หลากหลายทั้งผู้บริหารสถานศึกษาระดับอำเภอ ระดับเครือข่าย ตัวแทนข้าราชการครู เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลระดับเขตพื้นที่การศึกษา ขณะเดียวกันผู้แทนดังกล่าว ก็ทำหน้าที่สื่อสารไปยังสถานศึกษา ข่าวสาร นโยบายระดับเขตพื้นที่ไปสู่สถานศึกษาในสังกัด ในบริบทการทำงานระดับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะแต่งตั้งคณะบุคคล ลงตรวจเยี่ยม สถานศึกษา การสร้างกลุ่มไลน์เฉพาะในแต่ละงานเพื่อเสริมสร้างความใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเสริมแรงและให้คำแนะนำ ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของบทบาทครูหัวหน้างานบุคคลในบริบทสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายขององค์กรไม่สามารถดำเนินการโดยผู้บริหารสถานศึกษาเพียงลำพังหากแต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรภายในองค์กร โดยเฉพาะครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคล ซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการบริหารจัดการของบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ดีจะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิผล เกิดความร่วมมือในการทำงานและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนทั้งนี้แนวคิดด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการบุคลากรอย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรสร้างแรงจูงใจในการทำงานและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร (Dessler, G., 2020); (Ulrich, D., 2016); (Robbins, S. P. & Judge, T. A., 2019) จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปบทบาทสำคัญของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา

ครูหัวหน้างานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการวางแผนงานบุคคลและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาการบริหารบุคลากรที่เหมาะสมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. การประสานความต้องการของบุคลากรกับเป้าหมายขององค์กร

ครูหัวหน้างานบุคคลทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างบุคลากรกับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคลากรกับนโยบายและเป้าหมายขององค์กรการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา

3. การส่งเสริมบรรยากาศและแรงจูงใจในการทำงาน

บทบาทของครูหัวหน้างานบุคคลยังครอบคลุมถึงการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือความเคารพซึ่งกันและกัน และการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานผ่านระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม เช่น การพัฒนาสวัสดิการหรือการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

4. การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในยุคการเปลี่ยนแปลง

ในยุคที่เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วครูหัวหน้างานบุคคลมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะของบุคลากรเพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลที่โปร่งใสและยั่งยืน

ครูหัวหน้างานบุคคลที่มีความรู้และทักษะด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลสามารถช่วยพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลที่มีความชัดเจนโปร่งใส และเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กร สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร และสนับสนุนการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

การบริหารงานบุคคลในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จะสำเร็จมิได้หากขาดการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา และโดยมีครูหัวหน้างานบุคคลที่มีหน้าที่สำคัญในการจัดทำข้อมูล ฐานะผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้อำนาจผู้อำนวยการสถานศึกษา ในการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ของข้าราชการครูที่ยังไม่มีวิทยฐานะ และมีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูมีหน้าที่ ในการพิจารณาความดี ความชอบ เป็นต้น โดยความเห็นชอบ ของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้การดำเนินงานบุคคลยังมีในส่วนที่ส่วนราชการมอบอำนาจ โดยตรงแก่สถานศึกษา เช่น เลื่อนขั้นค่าจ้างลูกจ้างประจำ การดำเนินการดังกล่าว จะสำเร็จไม่ได้หากไม่มีครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา สถานศึกษาที่ครูหัวหน้างานบุคคลมีศักยภาพสูง ไม่ว่าเป็นสถานศึกษาขนาดใดก็ตาม ครูหัวหน้างานบุคคล คือ กลไกสำคัญในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สำเร็จ

ปัจจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติงานครูหัวหน้างานบุคคลในบริบทสถานศึกษา

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กรไม่สามารถอาศัยเพียงความสามารถของครูหัวหน้างานบุคคลเพียงลำพังแต่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากหลายด้านทั้งด้านการวางแผนทรัพยากรบุคคลความรู้และทักษะของผู้ปฏิบัติงานการสนับสนุนจาก

ผู้บริหารการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนระบบการประเมินผลและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานบุคคลและการพัฒนาองค์กรให้เกิดความยั่งยืน (Dessler, G., 2020); (Aguinis, H., 2019); (Robbins, S. P. & Judge, T. A., 2019) จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. การวางแผนทรัพยากรบุคคลที่ชัดเจนและเป็นระบบ

การวางแผนกำลังคนอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลการวางแผนที่ดีช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์และเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรให้เหมาะสมกับภารกิจและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ความรู้และทักษะของครูหัวหน้างานบุคคล

ครูหัวหน้างานบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลรวม ทั้งมีทักษะด้านการสื่อสารการวางแผนและการแก้ไขปัญหาจะสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น

3. การสนับสนุนจากผู้นำและผู้บริหารสถานศึกษา

การสนับสนุนจากผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารงานบุคคล เนื่องจากผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรจะช่วยสร้างแรงจูงใจและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานส่งผลให้การดำเนินงานตามนโยบายขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิผล

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานบุคคล

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบสารสนเทศทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Information System: HRIS) มาใช้ในการบริหารงานบุคคล ช่วยให้การจัดเก็บข้อมูล การติดตามผลการปฏิบัติงาน และการบริหารข้อมูลบุคลากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม่นยำ และลดข้อผิดพลาดในกระบวนการทำงาน

5. ระบบการประเมินผลและการให้ข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ

การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องรวมถึงการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะที่เหมาะสม จะช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม

6. การปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณในการบริหารงานบุคคล

การดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลที่สอดคล้องกับกฎหมายและหลักจรรยาบรรณ จะช่วยลดความเสี่ยงทางกฎหมายสร้างความเป็นธรรมในการบริหารบุคลากรและเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรในองค์กร

นอกจากนี้ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในส่วนของปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบุคคลนั้นจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายที่จะต้องพึ่งพาเพื่อขอรับคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะในการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ให้ความสำคัญกับการไม่เพิ่มภาระงานแก่ครูผู้สอนน แก้ไขปัญหา การบริหารโรงเรียนที่ไม่มีผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยแต่งตั้งผู้อำนวยการสถานศึกษา ใกล้เคียงไปรักษาการตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนที่ไม่สามารถแต่งตั้ง ผู้อำนวยการสถานศึกษาได้ แต่กระนั้น ภาระของครูหัวหน้างานบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้อง ยังคงดำเนินไปตามภาระที่ผู้อำนวยการสถานศึกษามอบหมาย ซึ่งการปฏิบัติงานบริหารงานบุคคลให้สำเร็จได้ จำเป็นต้องมีที่ปรึกษา ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานบุคคล อันได้แก่ ตัวแทนผู้อำนวยการสถานศึกษาในระดับอำเภอ หรือตัวแทนผู้อำนวยการสถานศึกษาในระดับเครือข่าย และมีเจ้าหน้าที่กลุ่มบริหารงานบุคคลในระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่คอย เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาช่วยเหลือ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสำเร็จ นอกจากนี้การทำงานของแต่ละตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย จะสำเร็จมิได้ ของผู้ปฏิบัติงานขาดทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ครูหัวหน้างานบุคคลก็ต้องมีเช่นกัน

ทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นครูหัวหน้างานบุคคลในบริบทสถานศึกษา

การปฏิบัติงานด้านการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามีลักษณะงานที่หลากหลายและมีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน การแก้ไขปัญหา และการดำเนินงานตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ครูหัวหน้างานบุคคลจึงจำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลายเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการสื่อสาร การวางแผน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ตลอดจนการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนาความสัมพันธ์ในองค์กร ซึ่งทักษะดังกล่าวมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Dessler, G., 2020); (Armstrong, M., 2020); (Kavanagh, M. J. et al., 2015) จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปทักษะที่จำเป็นของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills)

ครูหัวหน้างานบุคคลจำเป็นต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และแนวคิดต่าง ๆ อย่างชัดเจนและเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างบุคลากรในองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทักษะการสื่อสารที่สำคัญ ได้แก่ การเขียนหนังสือราชการ การสื่อสารด้วยวาจา การเจรจาต่อรอง และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน

2. ทักษะการบริหารเวลาและการวางแผน (Time Management and Planning Skills)

ครูหัวหน้างานบุคคลต้องสามารถบริหารเวลาและจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและการกำหนดลำดับความสำคัญของภารกิจจะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและลดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน

3. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology Skills)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นทักษะสำคัญสำหรับการบริหารงานบุคคลในยุคปัจจุบัน ครูหัวหน้างานบุคคลจำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้ระบบสารสนเทศทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Information System: HRIS) และเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บข้อมูล การสื่อสาร และการบริหารจัดการข้อมูลบุคลากร

4. ทักษะการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Analytical and Problem-Solving Skills)

ครูหัวหน้างานบุคคลต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การมีทักษะในการคิดวิเคราะห์จะช่วยให้สามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานได้อย่างเป็นระบบและลดผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร

5. ทักษะการเจรจาต่อรองและการจัดการความขัดแย้ง (Negotiation and Conflict Management Skills)

เนื่องจากงานบริหารงานบุคคลเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร ครูหัวหน้างานบุคคลจึงต้องมีความสามารถในการเจรจาต่อรองและจัดการความขัดแย้ง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานภายในองค์กร

6. ทักษะการให้คำปรึกษาด้านการบริหารงานบุคคล

ครูหัวหน้างานบุคคลจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

7. ทักษะการจัดการอารมณ์ (Emotional Management Skills)

ครูหัวหน้างานบุคคลควรมีความสามารถในการควบคุมและบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง มีสติในการคิด การพูด และการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถตัดสินใจและดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการจัดการอารมณ์จะช่วยให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่มีความกดดันและความขัดแย้งในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะที่แข็งแกร่งเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการบริหารงานบุคคล แต่ต้องอาศัยคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสมควบคู่กันไป

คุณลักษณะของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในบริบทสถานศึกษา

การปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับลักษณะของงาน เนื่องจากงานบริหารงานบุคคลเกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลบุคลากร การประสานงาน การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร นักวิชาการด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้ชี้ให้เห็นว่าบุคลากรด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพควรมีคุณลักษณะสำคัญหลายประการ เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามารถในการสื่อสาร ความละเอียดรอบคอบ ความสามารถในการปรับตัว และความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการบริหารงานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรในองค์กร (Becker, B. E. & Huselid, M. A., 2006); (Ulrich, D., 2016) จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาได้ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการทำงาน

ครูหัวหน้างานบุคคลควรปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในหลักจริยธรรม และรักษาความลับของข้อมูลบุคลากร เพื่อสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรและองค์กร

2. ทักษะการสื่อสารที่ดี

ครูหัวหน้างานบุคคลควรมีความสามารถในการสื่อสารอย่างชัดเจน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และประสานงานกับบุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานภายในองค์กร

3. ความรอบคอบและใส่ใจในรายละเอียด

ครูหัวหน้างานบุคคลต้องมีความละเอียดรอบคอบในการจัดการข้อมูลบุคลากร รวมถึงการดำเนินงานตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรและบุคลากร

4. ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว

ครูหัวหน้างานบุคคลควรมีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร รวมถึงการปรับวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การบริหารงานบุคคลดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ทัศนคติที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ครูหัวหน้างานบุคคลควรมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร เทคโนโลยี และแนวทางการบริหารทรัพยากรบุคคลในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

จากแนวคิดข้างต้น ครูหัวหน้างานบุคคล ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในฐานกำลังสำคัญของสถานศึกษาที่มีภาระนอกเหนือจากงานสอนนักเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการสื่อสารระหว่างคนในองค์กร และหน่วยงานภายนอกองค์กร และประพฤติปฏิบัติตนเป็นที่น่าเชื่อถือ ทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบยืดหยุ่น และคิดบวก มองเห็นโอกาสท่ามกลางวิกฤตเพื่อเป็นทีมบริหารสถานศึกษาที่เข้มแข็งในการจัดการเรียนการสอน

ความท้าทายและอุปสรรคของครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา

ครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการบริหารงานบุคคลเพื่อสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานในบริบทนี้ต้องเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีความถี่และความรวดเร็วส่งผลให้ครูหัวหน้างานบุคคล ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ทันสมัยและสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการตีความและประยุกต์ใช้กฎหมายและนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทของ สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความท้าทายนี้ต้องการการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลที่ทำให้การดำเนินงานมีข้อจำกัด ครูหัวหน้างานบุคคลจึงต้องบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิผลและหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้

3. ความหลากหลายของบุคลากรในสถานศึกษา รวมถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีภูมิหลัง วัฒนธรรม และประสบการณ์แตกต่างกัน ส่งผลให้ครูหัวหน้างานบุคคลต้องมีทักษะในการจัดการความขัดแย้งและส่งเสริมการทำงานร่วมกันในทีม เพื่อสร้างความสมานฉันท์และบรรยากาศการทำงานที่ดี

4. การปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งครูหัวหน้างานบุคคลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในด้านความพร้อมของบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีในหลายพื้นที่

5. ภาระงานที่หลากหลายและซับซ้อน ตั้งแต่การวางแผนสรรหา การพัฒนา การประเมินผลไปจนถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและภารงานการสอน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเครียดและกระทบต่อสุขภาพจิตของครูหัวหน้างานบุคคล

6. การรักษาความเป็นกลางและความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและผลประโยชน์ของบุคลากร ครูหัวหน้างานบุคคลต้องมีจริยธรรมสูงเพื่อป้องกันความลำเอียงและปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากข้อร้องเรียน

7. ความคาดหวังและความกดดันจากผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งครูหัวหน้างานบุคคลต้องบริหารจัดการความสัมพันธ์และความคาดหวังเหล่านี้อย่างสมดุล เพื่อสร้างความพึงพอใจและความร่วมมือในองค์กร

จากแนวคิดข้างต้น ครูหัวหน้างานบุคคล ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในฐานผู้สอนด้วย จำเป็นยิ่งที่จะต้องไม่หยุดการเรียนรู้ และรับฟังแนวทางปฏิบัติ อย่างรอบด้านและรอบคอบ มีความเป็นกลางไม่หยุดการเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง เข้าใจลักษณะนิสัย และต้องเป็นแบบอย่างให้เพื่อนครูในสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนการสอน เป็นที่พึ่งที่ปรึกษาแก่เพื่อนครู และร่วมกันสร้างสถานศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพแก่ผู้เรียน

ข้อควรระวังในการปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา

การปฏิบัติงานของครูหัวหน้างานบริหารงานบุคคลมีความซับซ้อนและมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาการดำเนินงานอย่างถูกต้องและรัดกุมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งองค์กรและบุคลากร โดยมีข้อควรระวังที่สำคัญ ดังนี้

1. การรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลบุคลากร ครูหัวหน้างานบุคคลต้องให้ความสำคัญสูงสุดกับการจัดการข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ข้อมูลประวัติการทำงาน ผลการประเมิน หรือข้อมูลทางสุขภาพ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้มีความอ่อนไหวและเกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล การละเลยหรือจัดการข้อมูลอย่างไม่รัดกุมอาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและความเสียหายทั้งต่อบุคคลและองค์กรรวมถึงอาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในสายตาของเพื่อนร่วมงาน

2. ความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลครูหัวหน้างานบุคคลต้องมี ข้อมูลบุคลากรเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวางแผนและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น การบรรจุแต่งตั้งการพัฒนา ประเมินผลการปฏิบัติงาน ต้องปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ และมีระบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดข้อผิดพลาดที่อาจนำไปสู่การตัดสินใจผิดพลาดและผลเสียในระยะยาว

3. การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องครูหัวหน้างานบุคคลต้องยึดหลักกฎหมายและระเบียบข้อบังคับทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลมีความซับซ้อนและมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายอย่างถ่องแท้เช่นพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

4. การบริหารความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพครูหัวหน้างานบุคคล จะต้องมีศิลปะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับต่าง ๆ ขณะเดียวกันต้องระมัดระวังในการจัดการความขัดแย้ง โดยใช้ทักษะการเจรจาต่อรองและการฟังอย่างตั้งใจ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาทั้งสองฝ่าย และร่วมกันหาทางออกร่วมที่เป็นธรรมและยั่งยืน นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือและเปิดรับความคิดเห็นจะช่วยลดความขัดแย้งในระยะยาว

5. การรักษาความเป็นกลางและความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน ครูหัวหน้างานบุคคล ต้องยึดมั่น ในหลักการความเป็นกลางไม่มีอคติหรือความลำเอียงในการปฏิบัติงาน เช่น การประเมินผล การจัดสรรสวัสดิการ หรือการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน การทำงานอย่างเป็นธรรมจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในองค์กร และสนับสนุนการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

6. การอัพเดตความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง ครูหัวหน้างานบุคคลจะต้องพร้อมรับมือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะเทคโนโลยีและนโยบายทางการศึกษาต้องมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรมสัมมนาและการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทันต่อแนวปฏิบัติและเครื่องมือใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยังช่วยสามารถแก้ไขปัญหาและรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผล

จากแนวคิดข้างต้น ครูหัวหน้างานบุคคล ในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 แม้ว่าจะมาจากการแต่งตั้ง ครูขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ ในการบริหารงานบุคคล แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา ให้ได้มาตรฐานในการบริหารงานบุคคลประดุจนักทรัพยากรบุคคล รักษาความลับในส่วนของข้อมูลส่วนบุคคลคลี่คลายปัญหาในองค์กร สร้างความเข้าในหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทันสมัยเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และไม่กลัวที่จะเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงานทั้งด้านการเรียนการสอน และในส่วนการบริหารงานบุคคล

ภาพที่ 1 บทบาทครูหัวหน้างานบุคคลในสถานศึกษา

สรุป

ครูหัวหน้างานบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย โดยทำหน้าที่สนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์และนโยบายของทางราชการ ควบคู่กับการส่งเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่สุดของการปฏิบัติหน้าที่ครูหัวหน้างานบุคคลในบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 คือ ความสามารถในการประสานความร่วมมือบนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์การบริหารงานบุคคล ควบคู่กับความน่าเชื่อถือ ความรอบคอบ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบริบทของพื้นที่มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก บางแห่งไม่มีผู้อำนวยการสถานศึกษาประจำ ส่งผลให้ครูหัวหน้างานบุคคลต้องทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษา ผู้บริหารเครือข่าย และเจ้าหน้าที่กลุ่มบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องและลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ความสำเร็จของครูหัวหน้างานบุคคลยังขึ้นอยู่กับทักษะสำคัญ ได้แก่ การสื่อสาร การวางแผน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ตลอดจนการจัดการความขัดแย้ง รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม การรักษาความลับ ความละเอียดรอบคอบ และทัศนคติที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้น ครูหัวหน้างานบุคคลที่ประสบความสำเร็จจึงไม่ใช่เพียงเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านเอกสารหรือผู้ดำเนินการตามคำสั่งเท่านั้น แต่เป็น “ผู้นำทางการบริหารทรัพยากรบุคคล” ในระดับสถานศึกษาที่สามารถประสานคน ประสานงาน และประสานระบบให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของบุคลากร การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชนานัญ สุดโต และคณะ. (2566). องค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วารสารร้อยแก่นสารอะคาเดมี, 8(5), 633-644.

ทรรศนีย์ วงค์คำ. (2564). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูของโครงการผลิตครูระบบปิด. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ทศพร พีสะระ. (2566). สมรรถนะกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลง. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 341-358.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). คู่มือการบริหารงานบุคคลสำหรับสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). การบริหารทรัพยากรบุคคลโดยใช้สมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.

สุมิตร สุวรรณ. (2568). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามจุลละมณี.

Aguinis, H. (2019). Performance management. (4th ed.). Chicago: Chicago Business Press.

Armstrong, M. (2020). Armstrong’s handbook of human resource management practice. (15th ed.). London: Kogan Page.

Becker, B. E. & Huselid, M. A. (2006). Strategic human resources management: Where do we go from here? Journal of Management, 32(6), 898-925.

Dessler, G. (2020). Human resource management. (16th ed.). Boston: Pearson.

Kavanagh, M. J. et al. (2015). Human resource information systems: Basics, applications, and future directions. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Robbins, S. P. & Judge, T. A. (2019). Organizational behavior. (18th ed.). New York: Pearson.

Ulrich, D. (2016). Human resource champions: The next agenda for adding value and delivering results. Boston: Harvard Business School Press.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 182-193

บทความวิจัย

รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา*

COMPETENCY MODEL OF BASIC EDUCATION ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA: A CASE STUDY OF NAKHON RATCHASIMA PROVINCIAL EDUCATION AREA OFFICE

มณีรัตน์ กวดขุนทด[1*], เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต[1], อุทัยวรรณ สายพัฒนะ[2]
Maneerat Kuadkhunthod[1*], Sowwanee Sikkhabandit[1], Uthaiwan Saipatthana[2]
[1]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]Graduate School, North Bangkok University, Bangkok, Thailand
[2]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[2]Graduate School, Western University, Bangkok, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: louis_yo_lovely@hotmail.com
[*]Tel: 062-632-6499

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำนวน 136 คน ได้จากการกำหนดขนาดตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) โดยใช้เกณฑ์ฉันทามติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในภาพรวมต่อตัวชี้วัดสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.00 ในรอบที่ 1 และมีค่ามัธยฐาน (Mdn) เท่ากับ 5.00 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) เท่ากับ 0.00 ในรอบที่ 2 และ 3 ซึ่งแสดงถึงความเป็นฉันทามติสูงสุดในทุกตัวชี้วัด 2) ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล รูปแบบมีความถูกต้อง และความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการประเมินการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล ด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมมีสมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

[*]Received April 26, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 23, 2026

Abstract

This research article aimed to 1) Examine the competency framework for basic education school administrators in the digital era; 2) Develop and validate the quality of a competency model for basic education school administrators in the digital era; and 3) Evaluate the implementation of the competency model for basic education school administrators in the digital era. A mixed-methods research design was employed. The informant groups consisted of 17 educational administration experts selected through purposive sampling, and 9 specialists also selected through purposive sampling. The sample group comprised 136 school administrators under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 5, determined using the Krejcie and Morgan sample size table and selected through stratified random sampling based on school size. The research instruments included semi-structured interview forms and assessment forms. The statistics used for data analysis were the Median (Mdn) and Interquartile Range (I.R.) with consensus criteria, mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed that: 1) Regarding the competency framework for basic education school administrators in the digital era, the experts agreed overall with all four competency indicator domains at the highest level, accounting for 97.00% in the first round, and yielding a Median (Mdn) of 5.00 and an Interquartile Range (I.R.) of 0.00 in the second and third rounds, indicating the highest level of consensus across all indicators. 2) The results of the development and quality validation of the competency model for basic education school administrators in the digital era demonstrated that the model possessed accuracy and appropriateness at the highest level. 3) The results of the implementation evaluation of the competency model for basic education school administrators in the digital era, in terms of feasibility and utility, revealed that the overall competency was at the highest level.

Keywords: Model, School Administrator Competency, Digital Era, Nakhon Ratchasima Educational Service Area Office

บทนำ

ในยุคที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สถานศึกษาในฐานะสถาบันหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารองค์กร และการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เป็นตัวเร่งสำคัญให้สถานศึกษาทั่วโลกต้องเปลี่ยนผ่านสู่การเรียนการสอนออนไลน์และการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเร่งด่วน การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยเฉพาะหมุดหมายที่ 12 ที่มุ่งเน้นให้ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ในขณะเดียวกัน แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้วางกรอบทิศทางให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) นอกจากนี้ โรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วง

ที่ผ่านมายังเป็นแรงผลักดันสำคัญที่บังคับให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวและนำเทคโนโลยีรูปแบบใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเร่งด่วน (ปุณณิฐฐา มาเชค, 2565)

การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ มีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดและส่งเสริมการศึกษาดังกล่าว ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้มีการพิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อย่างไรก็ดี ระบบการศึกษาไทยยังคงประสบกับปัญหาหลายประการ ทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพผู้เรียน ประสิทธิภาพการบริหาร และความเสมอภาคทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2549) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะในการปฏิบัติงานไว้ 2 ประเภทหลัก คือ สมรรถนะหลัก (Core Competency) ซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกตำแหน่งต้องมีและสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ที่กำหนดเฉพาะสำหรับแต่ละสายงาน ซึ่งสมรรถนะทั้งสองประเภทนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา เนื่องจากช่วยสนับสนุนวิสัยทัศน์ กำหนดวัฒนธรรมองค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ทุกด้าน

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐและความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยสมรรถนะการบริหารที่ครอบคลุมทั้งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและผู้เรียน ตลอดจนการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (สุกัญญา แช่มช้อย, 2563) อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่พบในการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน คือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังขาดสมรรถนะที่จำเป็นในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารได้อย่างเต็มศักยภาพ การปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศยังดำเนินไปอย่างล่าช้า ส่งผลต่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้แก่ครูและผู้เรียนได้ไม่เต็มที่ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ ที่ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารยังอยู่ในระดับที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ การนำนวัตกรรมมาใช้ในการสอน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ, 2567)

จากเหตุผลดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถานศึกษาในสังกัดจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลระหว่างสถานศึกษาอย่างชัดเจน จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดยังมีสมรรถนะด้านดิจิทัลที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัลที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนารูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาตนเอง อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาผู้บริหาร และการกำหนดนโยบายการบริหารงานการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การของวิจัย

1. เพื่อศึกษากรอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method Research) โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษากรอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ครอบคลุมสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะผู้บริหารในยุคดิจิทัล และรูปแบบการบริหารสถานศึกษา จากรายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์เนื้อหา (Synthetic Content Method) เพื่อกำหนดกรอบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัลเบื้องต้น

ส่วนที่ 2 การศึกษากรอบสมรรถนะด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) 3 รอบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน โดยเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี และมีผลงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จำนวน 6 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 6 คน และ 3) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีประสบการณ์สอนด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ ดังนี้

1. รอบที่ 1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ครอบคลุมสมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะส่วนบุคคล และสมรรถนะด้านการบริหาร ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC ≥ 0.50) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน ใช้เกณฑ์ข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2. รอบที่ 2 แบบสอบถามปลายปิด มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) สร้างจากผลการสัมภาษณ์รอบที่ 1 แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นต่อกรอบสมรรถนะ 4 ด้าน และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. รอบที่ 3 แบบสอบถามปลายปิด (ยืนยันความคิดเห็น) นำค่าสถิติจากรอบที่ 2 (ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์) กลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทบทวนและยืนยันความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) โดยใช้เกณฑ์ฉันทามติ (Consensus) ดังนี้ 1) ค่ามัธยฐาน ≥ 3.50 ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากถึงมากที่สุด และ 2) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ≤ 1.50 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกันมาก

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การยกร่างรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นร่างรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา พร้อมคู่มือการใช้รูปแบบ ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ 1) ส่วนนำ หลักการของรูปแบบ (การนำองค์กร การให้ความสำคัญกับคน การสร้างการเรียนรู้ระดับองค์กร) และวัตถุประสงค์ 2) ส่วนเนื้อหา สมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะส่วนบุคคล และสมรรถนะด้านการบริหาร และ 3) ส่วนการนำไปใช้และเงื่อนไขความสำเร็จ แนวทางการนำไปใช้ 4 วิธี ได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการฝึกปฏิบัติจริง โดยร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการเขตที่ได้รับรางวัล OBEC AWARDS ระดับชาติ ครั้งที่ 11 จำนวน 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม OBEC AWARDS ระดับชาติ จำนวน 3 คน และนักวิชาการสถาบันอุดมศึกษาตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป ประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินคุณภาพรูปแบบ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ ผ่านการตรวจสอบ IOC ≥ 0.50 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลและด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน โดยใช้เกณฑ์ข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษา 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.921

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แปลความหมายตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

ผู้วิจัยนำรูปแบบสมรรถนะที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพในระยะที่ 2 แล้วไปทดลองใช้จริงกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ระยะเวลา 2 เดือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 จำนวน 208 โรงเรียน รวม 208 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดขนาดด้วยตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan D. W., 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 136 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดสถานศึกษา

ขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบ มีดังนี้

1. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และที่มาความสำคัญของรูปแบบสมรรถนะแก่ผู้บริหารสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล

3. กำหนดภารกิจตามบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามรูปแบบสมรรถนะ

4. ดำเนินการตามคู่มือการใช้รูปแบบสมรรถนะ

5. ผู้วิจัยให้คำปรึกษาและช่วยเหลือตลอดช่วงการทดลองใช้

6. ประเมินผลการใช้รูปแบบสมรรถนะด้วยแบบประเมินสมรรถนะ 4 ด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ประเมินสมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะส่วนบุคคล และสมรรถนะด้านการบริหาร โดยการสร้างและหาคุณภาพด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาจากกรอบสมรรถนะ 4 ด้านที่ได้จากระยะที่ 1 และ 2

2. เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความครอบคลุม และความถูกต้อง

3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC ≥ 0.50) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 5 คน ใช้เกณฑ์ ข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

4. ทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.867

5. ปรับปรุงแก้ไขและจัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แปลความหมายตามเกณฑ์ 5 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษากรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่

1.1 สมรรถนะหลัก (Core Competency) จำนวน 11 ตัวชี้วัด ครอบคลุมการบริหารจัดการระบบ Cloud และ Big Data การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การบูรณาการกรอบแนวคิด TPACK การปลูกฝังการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) พบว่า ครอบคลุมการใช้แอปพลิเคชันดิจิทัลในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การใช้ระบบ Dashboard แบบ Real-time การปฏิบัติบทบาทผู้นำการสอน (Instructional Leader) ผ่าน Coaching และการนิเทศทางไกล และการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและพัฒนาสื่อดิจิทัล

1.3 สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competency) พบว่า ครอบคลุมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) กรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) การเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) และการยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ

1.4 สมรรถนะด้านการบริหาร (Management Competency) พบว่า ครอบคลุมการกำหนดวิสัยทัศน์ Smart School การจัดทำแผนแม่บทดิจิทัลระยะยาว การใช้ Design Thinking ในการบริหารความเปลี่ยนแปลง การกำหนดนโยบายความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการกำหนดค่าเป้าหมาย (KPI) ผ่านระบบ Dashboard

ผลการสังเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 17 คน ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) 3 รอบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในภาพรวมต่อตัวชี้วัดสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.00 ในรอบที่ 1 และมีค่ามัธยฐาน (Mdn) เท่ากับ 5.00 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) เท่ากับ 0.00 ในรอบที่ 2 และ 3 ซึ่งแสดงถึงความเป็นฉันทามติสูงสุดในทุกตัวชี้วัด

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

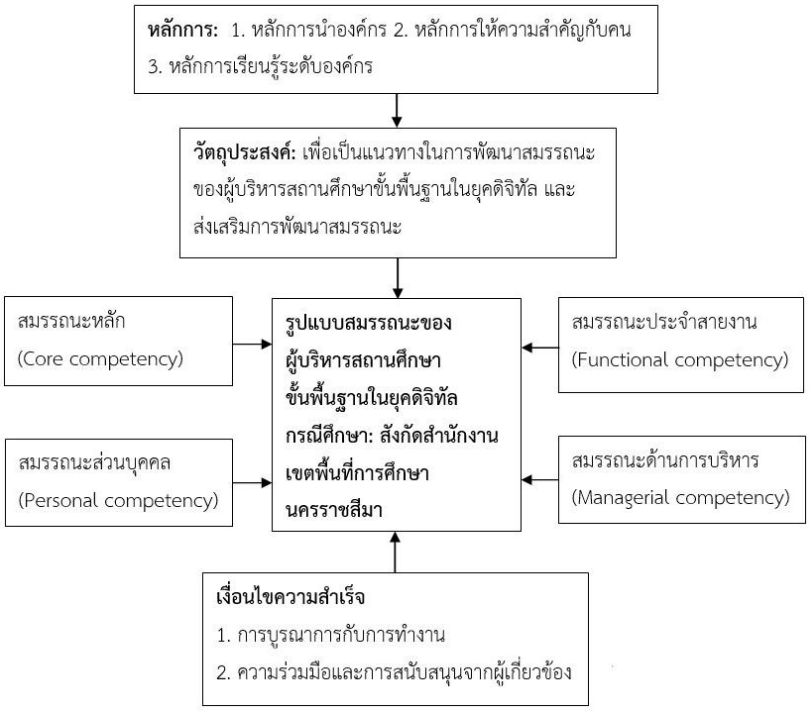
ผู้วิจัยได้ยกร่างรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ 3 ประการ คือ หลักการนำองค์กร หลักการให้ความสำคัญกับคน และหลักการสร้างการเรียนรู้ระดับองค์กร พร้อมทั้งวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2 ประการ คือ 1) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล และ 2) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะในยุคดิจิทัล

ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา ครอบคลุมสมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน สมรรถนะส่วนบุคคล และสมรรถนะด้านการบริหาร รวม 48 ตัวชี้วัด ได้ผ่านการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญด้วยความเป็นฉันทามติสูงสุด

ส่วนที่ 3 การนำไปใช้และเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย แนวทางการนำไปใช้ 4 วิธี ได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการฝึกปฏิบัติจริง และเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย การบูรณาการกับการทำงาน และความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความถูกต้อง และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยนำมาสรุปรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา โดยรวม (n = 136)

รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. สมรรถนะหลัก	4.68	0.69	มากที่สุด	4.60	0.66	มากที่สุด
2. สมรรถนะประจำสายงาน	4.60	0.76	มากที่สุด	4.74	0.54	มากที่สุด
3. สมรรถนะส่วนบุคคล	4.58	0.72	มากที่สุด	4.65	0.70	มากที่สุด
4. สมรรถนะด้านการบริหาร	4.71	0.61	มากที่สุด	4.70	0.78	มากที่สุด
รวม	**4.64**	**0.46**	**มากที่สุด**	**4.67**	**0.52**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.46) และความเป็นประโยชน์ ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.52) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สมรรถนะด้านการบริหาร ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สมรรถนะส่วนบุคคล ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.72) และด้านความเป็นประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สมรรถนะประจำสายงาน ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.54) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สมรรถนะหลัก ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.66)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษากรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา มีดังนี้

1.1 ด้านสมรรถนะหลัก (Core Competency) สมรรถนะหลักที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ความสามารถในการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียน การจัดหาและบริหารจัดการทรัพยากรด้านเทคโนโลยีให้เพียงพอและเหมาะสม ตลอดจนการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารยังต้องส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก สนับสนุน การเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในสถานศึกษาและกำหนดนโยบายที่ชัดเจน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพัตรา นามขาว และคณะ ที่พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนรู้ (สุพัตรา นามขาว และคณะ, 2567) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์ ที่ระบุว่าการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลต้องการผู้บริหารที่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยใช้สื่อดิจิทัล (มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge, P. M. ที่เน้นการพัฒนาองค์การผ่านวินัย 5 ประการ ได้แก่ การคิดเชิงระบบ ความเชี่ยวชาญ

ส่วนบุคคล การปรับแบบแผนความคิด การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการเรียนรู้เป็นทีม โดยผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Senge, P. M., 1990)

1.2 ด้านสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) สมรรถนะหลักที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ความสามารถในการใช้แอปพลิเคชันและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการวางแผนกลยุทธ์ การสื่อสารกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร และการตัดสินใจบนฐานข้อมูล รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานของครูและบุคลากร การจัดหาทรัพยากรและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีผ่านกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ การสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิผล พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายนอกที่เป็นพันธมิตรของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ ที่ระบุว่ากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจเชิงนโยบาย (ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ AlAjmi, M. K. ที่พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารมีผลต่อการบูรณาการเทคโนโลยีของครูในชั้นเรียนโดยตรง โดยเฉพาะผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ครูใช้ทรัพยากรดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (AlAjmi, M. K., 2022) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Sheninger, E. C. ที่กำหนดให้ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการนำเครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อยกระดับการวางแผนกลยุทธ์ การสื่อสารองค์การ และการตัดสินใจบนฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากรผ่านกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิผล (Sheninger, E. C., 2014)

1.3 ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competency) สมรรถนะหลักที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ความสามารถในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างรวดเร็วและนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ความสามารถในการสร้างแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับครูและผู้เรียน ตลอดจนการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ภายในทีมงาน นอกจากนี้ ยังครอบคลุมการสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ทักษะการควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดในสถานการณ์ที่ท้าทาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญตรี แก้วอินธิ และไพฑูรย์ พวงยอด ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีด้านสำคัญ คือ การพัฒนาภาวะผู้นำและการสื่อสารดิจิทัล ซึ่งผู้บริหารต้องเป็นต้นแบบในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (บุญตรี แก้วอินธิ และไพฑูรย์ พวงยอด, 2565) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman, D. ได้อธิบายว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีความสามารถในการรู้จักตนเอง การควบคุมตนเอง แรงจูงใจภายใน การเข้าใจผู้อื่น และทักษะทางสังคม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการตนเองในสภาวะที่มีความกดดันและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดในสถานการณ์ที่ท้าทาย สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำพาสถานศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Goleman, D., 1995)

1.4 ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร (Management Competency) สมรรถนะด้านการบริหารที่สำคัญในยุคดิจิทัล ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี บุคลากร และการบริหารจัดการ รวมถึงการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและมีส่วนร่วม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการทรัพยากรและการสื่อสารภายในองค์กร ทั้งนี้ ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหา พัฒนานโยบายและโครงการใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล ตลอดจนการติดตามประเมินผลของกลยุทธ์ที่นำมาใช้และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภานุพงศ์ คำพิมพ์ และคณะ ที่ระบุว่าแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาต้องครอบคลุมการกำหนดวิสัยทัศน์ การวางแผน และการนำนวัตกรรมมาบูรณาการกับการทำงาน (ภานุพงศ์ คำพิมพ์ และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับแนวคิดของ เมธินี ทองสุกใส และคณะ ที่ระบุว่าการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องการผู้บริหารที่สามารถรับมือกับเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (เมธินี ทองสุกใส และคณะ, 2567)

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา พบว่า การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ รูปแบบมีความถูกต้อง และความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิชาพัชญ์ โหนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคประเทศไทย 4.0 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 ของอาจารย์พยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 และส่วนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ (ภิชาพัชญ์ โหนา, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญาภรณ์ นาจำปา ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก และ 29 องค์ประกอบย่อย (ธัญญาภรณ์ นาจำปา, 2564)

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา โดยผู้บริหารสามารถเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับความถนัดและบริบทของตนเองได้อย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นัจภัค บูชาพิมพ์ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานขั้นพื้นฐาน เพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในด้านความเหมาะสมของรูปแบบ และความเป็นไปได้ด้านการนำไปใช้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (นัจภัค บูชาพิมพ์, 2560) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves, P. J. ที่กล่าวว่า การสร้างรูปแบบต้องอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจนเพื่อจะนำไปสู่การพยากรณ์ ซึ่งจะสามารถรวบรวมด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และรูปแบบที่ดีจะต้องผ่านการทดสอบหรือตรวจสอบก่อนที่นำไปใช้จริง เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบ คือ การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นมาว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ต่อไปหรือไม่ (Keeves, P. J., 1988)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา สรุปดังนี้ 1) ผลการศึกษากรอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในภาพรวมต่อตัวชี้วัดสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.00 ในรอบที่ 1 และมีค่ามัธยฐาน (Mdn) เท่ากับ 5.00 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) เท่ากับ 0.00 ในรอบที่ 2 และ 3 ซึ่งแสดงถึงความเป็นฉันทามติสูงสุดในทุกตัวชี้วัด 2) ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา พบว่า รูปแบบมีความถูกต้อง และความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ผลการประเมินการใช้รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีการอบรมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสามารถที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ทันที 2) ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา (PLC) ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถที่จะแบ่งปันประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีได้อย่างต่อเนื่อง 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้รูปแบบสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นเป็นแนวทางในการประเมินและพัฒนาตนเองด้านสมรรถนะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง และ 4) ควรสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยให้การสนับสนุน ยกย่อง และให้รางวัลแก่บุคลากรที่สร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสถานศึกษา และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินสมรรถนะจริงในสถานศึกษา 2) ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำรูปแบบสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานศึกษาจริง เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบและศึกษาปัจจัยที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการนำไปใช้ และ 3) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลระหว่างสถานศึกษาในเขตพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อพัฒนากรอบสมรรถนะที่มีความเป็นสากลและสามารถปรับใช้ตามบริบทได้

เอกสารอ้างอิง

ณัฐกานต์ สุทธิจิตร์ และคณะ. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(11), 1490-1512.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญตรี แก้วอินธิ และไพฑูรย์ พวงยอด. (2565). สภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 13(1), 42-51.

ปุณณิฐฐา มาเชค. (2565). การบริหารองค์กรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล. ชลบุรี: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภานุพงศ์ คำพิมพ์ และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักในยุคดิจิทัลตามหลักทุติยปาปณิกสูตรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 3(9), 1-15.

มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ, 24(2), 162-175.

เมธินี ทองสุกใส และคณะ. (2567). แนวคิดการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 4(6), 671-680.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2549). สมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2563). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา นามขาว และคณะ. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 6(3), 478-493.

AlAjmi, M. K. (2022). The impact of digital leadership on teachers' technology integration during the COVID-19 pandemic in Kuwait. International Journal of Educational Research, 112, 101928. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2022.101928

Cronbach, L. J. (1990). Essential of psychological testing. (5th ed.). London: UCL Press.

Goleman, D. (1995). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. New York: Bantam Books.

Keeves, P. J. (1988). “Model and Model Building”. Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford: Pergamon Press.

Krejcie, R. V. & Morgan D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Senge, P. M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York: Doubleday/Currency.

Sheninger, E. C. (2014). Digital leadership: Changing paradigms for changing times. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 194-203

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช*

DEVELOPMENT OF A PLACE-BASED CURRICULUM ADMINISTRATION MODEL USING CO-CREATION PROCESS TO ENHANCE CURRICULUM ADMINISTRATION QUALITY AT CHAUATKRENGTHAMWITTAYA SCHOOL, CHAUAT DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พงศ์รัตน์ ธรรมชาติ
Phongrat Thammachart
โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Chauatkrengthamwittaya School, Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office, Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding author E-mail: thammachatdews@gmail.com
Tel: 082-959-2546

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา 2) วิเคราะห์องค์ประกอบ ของการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง 3) สร้างรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน โดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง 4) ทดลองใช้รูปแบบฯ และ 5) ประเมินประสิทธิผลและขยายผลของรูปแบบฯ ดังนี้ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการโดยการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหา 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) จากกลุ่มตัวอย่าง 570 คน และวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน (CFA) จากกลุ่มตัวอย่าง 420 คน ด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 3) สร้าง รูปแบบโดยการสนทนากลุ่มและการประชุมหาฉันทามติ และ 4) ทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย 181 คน ประเมินประสิทธิผลและขยายผลสู่ 5 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรขาดการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยง กับบริบทท้องถิ่นจึงต้องการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร 2) องค์ประกอบการบริหาร หลักสูตรอิงถิ่นฐาน มี 6 องค์ประกอบผ่านการวิเคราะห์ CFA ที่มีความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2/df = 1.05, CFI = 0.989, RMSEA = 0.012) 3) รูปแบบที่ได้ คือ “RATCSE Model for Co-Creation Process” มีค่าพิสัย $\bar{x}$ = 85.50 ในระดับมากที่สุด 4) ผลการปฏิบัติงานของครูตามรูปแบบฯ ระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.19) ความพึงพอใจของครูระดับ มากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.38) และ 5) ผู้เรียน 161 คน สมรรถนะของผู้เรียนอยู่ในระดับดีขึ้นไปร้อยละ 100 คุณภาพการบริหารหลักสูตรและการขยายผลอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารหลักสูตร, หลักสูตรอิงถิ่นฐาน, กระบวนการร่วมสร้าง, คุณภาพการบริหารหลักสูตร

*Received May 2, 2026; Revised May 18, 2026; Accepted May 24, 2026

Abstract

This research and development study aimed to: 1) Investigate problems and needs regarding curriculum administration at Chauatkrengthamwittaya School; 2) Analyze the components of place-based curriculum administration using a co-creation process; 3) Develop a place-based curriculum administration model using a co-creation process; 4) Implement the proposed model; and 5) Evaluate the model's effectiveness and disseminate the findings. The research methodology proceeded as follows: stakeholder interviews were conducted to examine problems and needs, with data analyzed through content analysis; Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed using a sample of 570 participants, followed by Confirmatory Factor Analysis (CFA) with 420 participants using a five-point rating scale questionnaire; the model was constructed through focus group discussions and consensus meetings; and the model was piloted with 181 target participants before evaluating its effectiveness and expanding it to five schools. The findings revealed that: 1) The existing curriculum lacked stakeholder participation and meaningful connections to the local context, necessitating collaborative curriculum development; 2) Six components of place-based curriculum administration were identified, with CFA confirming satisfactory model-data fit (χ^2/df = 1.05, CFI = 0.989, RMSEA = 0.012); 3) The resulting model, designated the "RATCSE Model for Co-Creation Process," achieved a range score of 85.50, rated at the highest level; 4) Teachers' performance under the model was rated at the highest level ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.19), as was teacher satisfaction ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.38); and 5) All 161 students (100%) demonstrated competencies at a good level or above, while curriculum administration quality and dissemination outcomes were both rated at the highest level.

Keywords: Currilum Management Model, Place-Bassed Curriculum, Co-Creation Process, Curriculum Management Quality

บทนำ

การศึกษาอิงถิ่นฐาน มีเป้าหมายหลัก เพื่อให้ผู้เรียนมีความตระหนัก รอบรู้ วิเคราะห์ระบบนิเวศธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ ภาษา วัฒนธรรม มีศีลธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในอัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัย เพื่อพัฒนาตนเอง มีส่วนร่วมในการ พัฒนาท้องถิ่นและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การบริหารหลักสูตรจึงควรมีการประเมินและทบทวนหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป (Oliva, P. F. & Gordon, W. R., 2013) ร่วมวางแผนการทำงานร่วมกันให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดทั้งครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารหลักสูตร (Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P., 2018) ดำเนินการ การสนับสนุนส่งเสริม เพื่อการจัดมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ สำเร็จผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ อีกทั้งปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรในทุกขั้นตอน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงขึ้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา การบริหารหลักสูตรที่มีคุณภาพจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2564); (Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P., 2018)

โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโรงเรียนที่มีบริบทเฉพาะ มีทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่นที่หลากหลาย ปัญหาของโรงเรียน พบว่า หลักสูตรของโรงเรียนยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและบริบทของชุมชนได้อย่างเต็มที่ ขาดการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการจัดการเรียนรู้ และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริง และขาดความตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต้องเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและบริบทของผู้เรียน โดยมีชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2562)

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา ได้ศึกษาการบูรณาการแนวคิดหลักสูตร อิงถิ่นฐาน (Place-based Curriculum) และกระบวนการร่วมสร้าง (Co-creation) เข้าด้วยกัน พัฒนารูปแบบ การบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน (Place-based Curriculum) โดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง (Co-creation) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อยกระดับการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานของโรงเรียน งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการได้รูปแบบต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบริบทอื่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง ของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา
3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา
4. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา
5. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางตรง ได้แก่ คณะผู้บริหาร 5 คน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน อย่างละ 9 คน และทางอ้อม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา 9 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลสัมภาษณ์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

ประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนได้เสียทางตรงกับโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างสำหรับดำเนินการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) กับ จำนวน 570 และ 420 คน ตามลำดับ ได้มาโดยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ร่วมกับการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดองค์ประกอบ และวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง

ระยะที่ 3 การสร้างรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง ของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือเป็นแบบประเมินพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติด้วยเทคนิค MACRการเก็บรวบรวมข่อมูลโดยนำร่างรูปแบบ เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน จากนั้นยืนยันรูปแบบ ด้วยการประชุมอภิปรายแบบพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติ (MACR) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าพิสัย ตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 80 ขึ้นไป และค่าพิสัยในช่วง 60 - 100 คะแนน

ระยะที่ 4 การทดลองใช้ประเมินประสิทธิผลและขยายผลรูปแบบฯ

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครู 15 คน เป็นผู้ปฏิบัติงานตามแผนกิจกรรม โดยมีนักเรียน 161 คน กรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชน 5 คน เป็นผู้ร่วมกิจกรรม รวมทั้งหมด 181 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือในการเก็ยข้อมูลได้แก่ 1) แบบประเมินความสำเร็จของการทดลองใช้รูปแบบ แบบประเมินคุณภาพการบริหารหลักสูตร แบบประเมินการขยายผลสู่โรงเรียน 5 โรงเรียน จำนวน 25 คน เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ 2) แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร 5 ด้าน แบบประเมินสมรรถนะหลักและจำเป็น 6 ด้าน และแบบประเมินสมรรถนะเยาวชนอำเภอชะอวด เป็นแบบประเมินสมรรนถะผู้เรียน 3 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการบริหารหลักสูตร

ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการ พบว่า หลักสูตรของโรงเรียนยังขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น และต้องการการบูรณาการเนื้อหาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับการเรียนการสอน ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ ที่เข้มแข็ง สนับสนุนส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรในชุมชน และสร้างเครือข่ายกับชุมชน

2. องค์ประกอบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และยืนยัน (CFA) ระดับที่ 1 และระดับที่ 2 พบว่า การบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ตามข้อตกลงเงื่อนไขการวิจัยที่โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) 6 องค์ประกอบ และการวิเคราะห์อันดับสอง (Second-Order CFA)

ลำดับ	องค์ประกอบ	χ^2	df	χ^2/df	GFI	AGFI	CFI	RMSEA
1	การออกแบบหลักสูตรอิงถิ่นฐาน	92.45	77	1.20	0.951	0.926	0.987	0.023
2	การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม	23.67	20	1.18	0.981	0.965	0.994	0.020
3	การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	31.24	27	1.16	0.973	0.952	0.991	0.019
4	การจัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้	1.89	2	0.95	0.998	0.992	1.000	0.000
5	การพัฒนาครูและนวัตกรรมการสอน	1.23	2	0.62	0.999	0.996	1.000	0.000
6	การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น	-	0	-	-	-	-	-
2nd	**Second-Order CFA (รวมทุกองค์ประกอบ)**	**842.67**	**804**	**1.05**	**0.947**	**0.936**	**0.989**	**0.012**

หมายเหตุ: เกณฑ์ผ่าน χ^2/df < 3.00, GFI ≥ 0.90, AGFI ≥ 0.85, CFI ≥ 0.95, RMSEA ≤ 0.05 ** p < .01

ตารางที่ 1 แสดงผลการสรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ ความสอดคล้องกลมกลืน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกรายการ เมื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เป็นการยืนยันว่าโมเดลการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน ที่มีองค์ประกอบ การออกแบบหลักสูตรอิงถิ่นฐาน การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาครูและนวัตกรรมการสอน และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้อง กับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีเยี่ยม

3. รูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา

รูปแบบที่สร้างขึ้นมีชื่อว่า “RATCSE Model for Co-Creation Process” ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ยืนยันรูปแบบด้วยกระบวนการ MACR

ภาพที่ 1 RATCSE Model for Co-Creation Process

ตารางที่ 2 สรุปผลการหาฉันทามติ (MACR) ความเหมาะสมของรูปแบบ RATCSE Model for Co-Creation Process (n = 9)

ลำดับ	องค์ประกอบของรูปแบบ	รอบที่ 1 $\bar{x}$	พิสัย	รอบที่ 2 $\bar{x}$	พิสัย	ความหมาย
1	หลักการของรูปแบบ (ชื่อ ปรัชญา เป้าหมาย หลักการบริหาร)	80.50	40	85.50	20	มากที่สุด
2	ปัจจัยการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน(คณะกรรมการ ผู้บริหาร ครู ขอบข่ายงาน)	80.31	40	85.50	20	มากที่สุด
3	วิธีดำเนินงาน 6 ขั้นตอน (R-A-T-C-S-E)	81.06	40	85.50	20	มากที่สุด
4	การวัดและประเมินผลรูปแบบ (หลักสูตร การเรียนรู้ กระบวนการ ผลผลิต)	81.61	40	85.50	20	มากที่สุด
5	ผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบ (สมรรถนะผู้เรียน 3 ระดับ และคุณภาพการบริหาร)	82.72	40	85.50	20	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**81.24**	**40**	**85.50**	**20**	**มากที่สุด**

หมายเหตุ: เกณฑ์ผ่านความสอดคล้อง $\bar{x}$ ≥ 80 และพิสัยไม่เกิน 40 (รอบที่ 1) / 20 (รอบที่ 2)

จากตารางที่ 2 ผลการหาฉันทามติรอบที่ 1 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 81.24, พิสัย = 40) แต่ยังมีประเด็นที่ค่าพิสัยยังกว้าง จึงดำเนินการอภิปราย เพื่อหา ฉันทามติในรอบที่ 2 ผลรอบที่ 2 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันทุกประเด็นทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 85.50 และค่าพิสัยเท่ากับ 20 แสดงว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด และผู้ทรงคุณวุฒิ มีฉันทามติร่วมกัน

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบ

ผลการประเมินการปฏิบัติงานของครู 15 คน ตามแผนกิจกรรม RATCSE Model for Co-Creation Process ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินการปฏิบัติงานของครูตามแผนกิจกรรม RATCSE Model for Co-Creation Process

(n = 15)

ลำดับ	รายการประเมินตามแผนกิจกรรม RATCSE	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1	แผนการจัดกิจกรรมที่ 1	4.85	0.16	มากที่สุด
2	แผนการจัดกิจกรรมที่ 2	4.75	0.23	มากที่สุด
3	แผนการจัดกิจกรรมที่ 3	4.74	0.21	มากที่สุด
4	แผนการจัดกิจกรรมที่ 4	4.75	0.18	มากที่สุด
5	แผนการจัดกิจกรรมที่ 5	4.76	0.18	มากที่สุด
6	แผนการจัดกิจกรรมที่ 6	4.75	0.18	มากที่สุด
7	แผนการจัดกิจกรรมที่ 7	4.72	0.19	มากที่สุด
8	แผนการจัดกิจกรรมที่ 8	4.81	0.16	มากที่สุด
9	แผนการจัดกิจกรรมที่ 9	4.72	0.20	มากที่สุด
10	แผนการจัดกิจกรรมที่ 10	4.70	0.20	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม (n = 15 คน)	**4.75**	**0.19**	**มากที่สุด**

หมายเหตุ: เกณฑ์คุณภาพ มากที่สุด = 4.50 - 5.00, มาก = 3.50 - 4.49, ปานกลาง = 2.50 - 3.49

จากตารางที่ 3 ครูสามารถดำเนินงานตามกิจกรรมของรูปแบบในทุกขั้นตอนอยู่ในระดับ มากที่สุดทุกรายการ ($\bar{X}$ = 4.70 - 4.85) ค่าเฉลี่ยภาพรวม ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.19) แสดงให้เห็นว่าครูสามารถ นำรูปแบบไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด เช่นกัน ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.38)

5. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ 5 รายการสรุปในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้าง

ลำดับ	รายการประเมินประสิทธิผล	$\bar{X}$	S.D.	ผล/ระดับ	ผ่านเกณฑ์
1	ความสำเร็จของการทดลองใช้รูปแบบ (9 ผู้ทรงคุณวุฒิ)	4.64	0.40	มากที่สุด	✓
2	สมรรถนะสำคัญ 5 ด้านตามหลักสูตรแกนกลาง (ระดับดีขึ้นไป)	-	-	ร้อยละ 100	✓
3	สมรรถนะหลักที่จำเป็น 6 ด้าน (ระดับความสามารถขึ้นไป)	-	-	ร้อยละ 100	✓
4	สมรรถนะเยาวชนอำเภอชะอวด (ระดับดีขึ้นไป)	-	-	ร้อยละ 100	✓
5	คุณภาพการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน	4.74	0.42	มากที่สุด	✓
6	การขยายผลสู่โรงเรียนเครือข่าย 5 แห่ง	4.70	0.39	มากที่สุด	✓

หมายเหตุ: รายการที่ 2 - 4 ใช้เกณฑ์ผู้เรียนมีสมรรถนะระดับดีขึ้นไป ร้อยละ 70

รายการ 1, 5, 6 ใช้เกณฑ์ $\bar{X} \geq 3.50$ และค่า S.D. ไม่เกิน 1.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบทุกรายการผ่านเกณฑ์ที่กำหนดรายการที่สำคัญที่สุด คือ ผู้เรียน 161 คน บรรลุสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตร ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี สมรรถนะหลักที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียน ได้แก่ การจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน และสมรรถนะ เยาวชนอำเภอชะอวด ได้แก่ การคิดและแก้ปัญหาการสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ การทำงานร่วมกลุ่มและมีภาวะผู้นำ การใช้ทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน และการเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ คิดเป็น ร้อยละ 100

ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน ตามหลักสูตรแกนกลาง ของผู้เรียนจำแนกตามระดับชั้น และรายด้าน แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรแกนกลาง 5 ด้าน หลังใช้รูปแบบ (n = 161 คน)

ที่	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ตามหลักสูตร 5 ด้าน	ระดับสมรรถนะ					ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$
		ดีเยี่ยม		ดี		ต้องปรับปรุง	
		(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	
1.	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3) จำนวน 89 คน						
1.1	ความสามารถในการสื่อสาร	72	80.90	17	19.10	0	2.81
1.2	ความสามารถในการคิด	71	79.78	18	20.22	0	2.80
1.3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	70	78.65	19	21.35	0	2.79
1.4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	73	82.02	16	17.98	0	2.82
1.5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	76	85.39	13	14.61	0	2.85
	ภาพรวมเฉลี่ย ม.ต้น	**72**	**80.90**	**17**	**19.10**	**0**	**2.81**
2.	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) จำนวน 72 คน						
2.1	ความสามารถในการสื่อสาร	60	83.33	12	16.67	0	2.83
2.2	ความสามารถในการคิด	58	80.56	14	19.44	0	2.81
2.3	ความสามารถในการแก้ปัญหา	59	81.94	13	18.06	0	2.82
2.4	ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	61	84.72	11	15.28	0	2.85
2.5	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	63	87.50	9	12.50	0	2.88
	ภาพรวมเฉลี่ย ม.ปลาย	**60**	**83.33**	**12**	**16.67**	**0**	**2.83**
	ภาพรวมเฉลี่ยทั้งหมด (n = 161 คน)	**132**	**81.99**	**29**	**18.01**	**0**	**2.82**

หมายเหตุ: 1. ระดับคุณภาพ 3 = ดีเยี่ยม, 2 = ดี, 1 = ต้องปรับปรุง; ร้อยละ 100 อยู่ในระดับดีขึ้นไป (ระดับ 2 - 3)

2. ค่า $\bar{X}$ คำนวณจาก ผลการประเมินภาพรวมแต่ละรายการจากจากการประเมินนักเรียนแต่ละคนที่มีคะแนนเต็ม 3 คะแนนในแต่ละรายการ

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เรียนทั้ง 161 คน ไม่มีใครอยู่ในระดับต้องปรับปรุง โดยนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น (n = 89) มีสมรรถนะเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 80.90 และระดับดี ร้อยละ 19.10 ในขณะที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (n = 72) มีสมรรถนะเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 83.33 และระดับดี ร้อยละ 16.67 รวมเฉลี่ยทั้งโรงเรียนระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 81.99 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผล ของรูปแบบในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรของโรงเรียนขาดการมีส่วนร่วม ขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น และต้องการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารหลักสูตร

ที่มีประสิทธิผลจึงควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย มีส่วนร่วมในกระบวนการ วางแผนหลักสูตร สถานศึกษา และนำองค์ความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. ที่กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษามีปัญหาในการบริหารด้านบุคลากรที่ขาดความรู้ความเข้าใจ มีแรงจูงใจ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ (Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P., 2018) และสุกัญญา แช่มช้อย ชี้ให้เห็นว่าการบริหารหลักสูตรจำเป็นต้องนำข้อมูลความต้องการ ของผู้เรียน สังคม และท้องถิ่นมาใช้กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สุกัญญา แช่มช้อย, 2565)

ผลการวิเคราะห์ CFA อันดับสอง (χ^2/ df = 1.05, CFI = 0.989, RMSEA = 0.012) ยืนยันว่าโมเดล 6 องค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ เนื่องจากผลการวิเคราะห์ EFA ได้จัดองค์ประกอบการบริหารหลักสูตรต้องเชื่อมโยงกับชุมชนและท้องถิ่นและได้ผ่านการวิเคราะห์ CFA อันดับหนึ่ง ว่าองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Sobel, D. ที่ได้กล่าวว่าการจัดการศึกษาอิงถิ่นฐานที่นำปรากฏการณ์ ในบริบทสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นมาเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาหลักสูตร (Sobel, D., 2008)

รูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างที่ได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าพิสัยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 85.50) ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน ปัญหาปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น และผู้เกี่ยวกข้องร่วมพัฒนาหลักสูตร อิงถิ่นฐานด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wiles, J. & Bondi, J. ที่กล่าวว่าการยกระดับคุณภาพ การบริหารหลักสูตร ต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงองค์ประกอบทั้งการวางแผนการนำไปใช้ การประเมินผล การปรับปรุงหลักสูตร โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Wiles, J. & Bondi, J., 2014) ผลการทดลองใช้รูปแบบที่ครูสามารถดำเนินงานในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75) สมรรถนะของผู้เรียน ร้อยละ 100 ที่อยู่ในระดับดีขึ้นไป โดยมีระดับดีเยี่ยมสูงถึงร้อยละ 81.99 เนื่องมาจากกระบวนการร่วมสร้าง ที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติกรรมตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ ทำให้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sobel, D. ที่ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน กระตุ้นการมีส่วนร่วม สร้างหลักสูตรที่มีความหมายต่อการเรียนรู้ วิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียน ที่ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น (Sobel, D., 2005) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiles, J. & Bondi, J. กล่าวว่า คุณภาพการบริหารหลักสูตรเป็นการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพสูงขึ้น ทั้งในด้านการวางแผน การนำไปใช้ การประเมินผล การปรับปรุงหลักสูตร โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Wiles, J. & Bondi, J., 2014)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ออกมาในรูปแบบโมเดล “RATCSE Model for Co-Creation Process” ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานที่บูรณาการแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐาน (Place-based Education) เข้ากับกระบวนการร่วมสร้าง (Co-creation Process) อย่างเป็นระบบ มีวิธีดำเนินตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ R (Raise awareness) สร้างความตระหนัก, A (Analyze and Network) วิเคราะห์ และสร้างเครือข่าย, T (Think) ร่วมคิดร่วมสร้าง, C (Create shared value) สร้างคุณค่าร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลง, S (Supervise, monitor and evaluate) ร่วมนิเทศติดตาม และประเมินผล และ E (Expand and share) ขยายผลและแบ่งปัน ซึ่งรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและปรัชญา ปัจจัยการบริหารหลักสูตร วิธีดำเนินงาน 6 ขั้นตอน การวัดและประเมินผล และผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐานโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยพัฒนา “RATCSE Model for Co-Creation Process” การดำเนินงานมี 4 ระยะ ได้แก่ ศึกษาปัญหาและความต้องการ วิเคราะห์องค์ประกอบ สร้างรูปแบบ และทดลองใช้รูปแบบ พบว่า 1) หลักสูตรของโรงเรียนขาดการมีส่วนร่วม ขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น ต้องการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น 2) องค์ประกอบการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน มี 6 องค์ประกอบ ผ่านการวิเคราะห์ CFA อันดับสอง ที่มีความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (χ^2/df = 1.05, CFI = 0.989, RMSEA = 0.012) ได้แก่ การออกแบบหลักสูตรอิงถิ่นฐาน การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดการทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาครูและนวัตกรรมการสอน และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) รูปแบบ “RATCSE Model for Co-Creation Process” มีค่าพิสัย ($\bar{X}$ = 85.50) อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการปฏิบัติงานของครูตามรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.19) ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.38) และ 5) ผู้เรียน 161 คน บรรลุสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนอยู่ในระดับดีขึ้นไปร้อยละ 100 คุณภาพการบริหารหลักสูตรและการขยายผลอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะการวิจัย การนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำปัจจัยการบริหารหลักสูตรอิงถิ่นฐาน ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนัก (ขั้น R) และการสร้างเครือข่ายชุมชน (ขั้น A) ก่อน เนื่องจากเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการทั้งหมด และข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยและพัฒนาโดยใช้กระบวนการร่วมสร้างเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในมิติอื่น ๆ และควรขยายการวิจัยสู่โรงเรียนในบริบท ที่หลากหลายเพื่อทดสอบความสามารถในการปรับใช้รูปแบบในระดับที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2564). ผู้บริหารสถานศึกษายุค 4.0 กับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC). วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 21(1), 33-40.

วิจารณ์ พานิช. (2562). โรงเรียนเป็นชุมชนเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร. CBE Thailand. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2567 จาก https://cbethailand.com

สุกัญญา แช่มช้อย. (2565). การบริหารวิชาการที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคพลิกผัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Likert, R. (1967). The method of constructing and attitude scale attitude theory and measurement. Fishbein, Martin, Ed. New York: Wiley & Son.

Oliva, P. F. & Gordon, W. R. (2013). Developing the curriculum. (9th ed.). Boston: Pearson.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2018). Curriculum: Foundations, principles, and issues. (7th ed.). New York: Pearson.

Sobel, D. (2005). Place-based education: Connecting classrooms and communities. Great Barrington, MA: Orion Society.

_____. (2008). Childhood and nature: Design principles for educators. United States of America: Routledge.

Wiles, J. & Bondi, J. (2014). Curriculum development: A guide to practice. (9th ed.). New York: Pearson.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 204-219

บทความวิจัย

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา: กรณีศึกษานักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย*

THE PERCEPTION OF EDUCATIONAL SERVICE QUALITY USING THE SERVPERF MODEL AFFECTING STUDENT SATISFACTION: A CASE STUDY OF LAOTIAN HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THAILAND

รินธิดา เด่นพิทัตน์*, ธัญญาพัชร์ สุขประเสริฐ, สุภาพร สังข์ศรีอินทร์
Rinthida Denphitat*, Dhunyaphat Sukprasert[2], Supaphon Sungsriin
คณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย
Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand
*Corresponding author E-mail: rinthidaden@pim.ac.th
*Tel: 098-539-1279

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในประเทศไทย ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสาน โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณจากนักศึกษาลาว จำนวน 232 คน ใช้การเลือกตัวอย่างแบบสะดวก ซึ่งวิเคราะห์ด้วยสถิติความถดถอยพหุคูณ เข้ากับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักศึกษาลาว จำนวน 17 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาทั้ง 5 ด้าน สามารถร่วมกันอธิบายความพึงพอใจของนักศึกษาได้ร้อยละ 33.7 (R^2 = .337, p < .001) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุด คือ ด้านการดูแลเอาใจใส่ (β = .576) รองลงมา คือ ด้านการตอบสนอง (β = .174) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงสุดต่อระบบการดูแลนักศึกษาที่เน้นความเข้าใจและการให้บริการที่รวดเร็ว ในทางตรงกันข้าม พบว่า ด้านการให้ความมั่นใจ (β = -.125) และด้านกายภาพ (β = -.117) มีอิทธิพลในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพช่วยขยายความว่า แม้ผู้เรียนจะเชื่อมั่นในความรู้ของบุคลากรแต่ต้องการลดความเป็นทางการของกฎระเบียบลงเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่น และในด้านกายภาพแม้สถานที่จะสวยงามแต่พบปัญหาสำคัญด้านความเสถียรของอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ส่วนด้านความน่าเชื่อถือ ไม่พบอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาด้านการดูแลเอาใส่ใจและด้านการตอบสนองเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ, ความพึงพอใจ, การบริการทางการศึกษา, นักศึกษาต่างชาติ, แบบจำลอง SERVPERF

*Received May 1, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This study aims to investigate the factors of perceived educational service quality using the SERVPERF model affecting the satisfaction of Laotian students in Thailand. The research methodology was a mixed-methods design, by integrating quantitative data from 232 Laotian students (Convenience Sampling) which was analyzed with multiple regression statistics, with qualitative data obtained from in-depth interviews from 17 Laotian students (Purposive Sampling) by using content analysis. The findings revealed that the five dimensions of perceived educational service quality could jointly explain 33.7% of the variance in student satisfaction (R^2 = .337, p < .001). The factor with the highest positive influence was Empathy (β = .576), followed by Responsiveness (β = .174). These results align with the qualitative data, which indicated that students were most satisfied with the student care system that emphasized understanding and rapid service delivery. Conversely, Assurance (β = -.125) and Tangibles (β = -.117) were found to have a significant negative influence. The qualitative data elucidates these findings: regarding Assurance, although students trusted the personnel's knowledge, they desired a reduction in formal regulations to increase flexibility. Regarding Tangibles, despite the aesthetic appeal of the facilities, significant issues were reported concerning internet stability and audiovisual equipment. Meanwhile, Reliability showed no statistically significant influence. The findings of this research can be applied to determine educational institution strategies, focusing primarily on Responsiveness and Assurance in order to truly meet the needs of learners.

Keywords: Service Quality, Satisfaction, Educational Service, International Student, SERVPERF Model

บทนำ

จากนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 - 2570 สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้นกำลังให้ความสำคัญในการมีบทบาทในประชาคมนานาชาติ ไม่เพียงแต่จะเสริมสร้างความยั่งยืนในด้านพันธกิจของสถานศึกษาในการผลิตบัณฑิตและผลิตงานวิจัยและนวัตกรรมเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เป็นที่จดจำของสาธารณชนอีกด้วย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) โดยประเทศที่มีนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาต่อนั้นจะส่งผลดีไปถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง รวมไปถึงการศึกษา นักศึกษาต่างชาติที่มีความสามารถจะนำมุมมอง ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ มาสู่ประเทศ เสริมสร้างทุนมนุษย์และความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ส่งเสริมนวัตกรรม ผู้ประกอบการ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Sohaee, N., 2023) นานาประเทศที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในจุดนี้ต่างก็พยายามที่จะผลักดันให้ประเทศของตนเองกลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาโดยใช้วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา

ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น (Surya Bahadur, G. C. et al., 2024) ความพึงพอใจของนักศึกษานั้นมีส่วนช่วยในการสร้างความประทับใจต่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการทำการตลาด การรับสมัคร และดึงดูดนักศึกษาเพื่อหลีกเลี่ยงการลาออกกลางคัน เนื่องจากอัตราผู้เข้ารับการศึกษาและอัตราผู้สำเร็จการศึกษานั้นมีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการของสถานศึกษา (Biswas, K. et al., 2024) อีกทั้งความพึงพอใจของนักศึกษานั้นถือเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาที่สำคัญ และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรับรองคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาในระดับนานาชาติ (Oria Saavedra, M. et al., 2024) ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนนักศึกษาสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ไปศึกษาต่อในต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้านอย่างไทยและจีน แนวโน้มนี้ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ ความท้าทายทางเศรษฐกิจในลาว เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นและโอกาสในการหางานสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาที่จำกัด ทำให้การศึกษาระดับสูงเข้าถึงได้น้อยลงสำหรับหลาย ๆ คน ดังนั้น นักเรียนจากชนชั้นกลางจึงมักแสวงหาโอกาสทางการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งพวกเขามองว่าการศึกษามีคุณภาพดีกว่าและมีโอกาสในอนาคตที่ดีกว่า (Huijsmans, R., 2024)

จากงานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาช่วยเพิ่มความพึงพอใจของนักศึกษาได้อย่างมาก เนื่องจากช่วยให้นักศึกษาปรับตัวและประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในต่างประเทศได้ (Fuchs, C. & Fangpong, N., 2022); (Đunić, M. & Dragović, N., 2025) สถานศึกษาที่ปรับปรุงการบริการเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ พบว่า มีความพึงพอใจ ความสำเร็จทางวิชาการ และความภักดีของนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักศึกษาต่างชาติ (Camilleri, M. A., 2021); (Dugenio-Nadela, C. et al., 2023) สถานศึกษาที่มีการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาที่ดี พบว่า นักศึกษาต่างชาติมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น เนื่องจากพวกเขารู้สึกได้ถึงการสนับสนุนที่ดีขึ้นทั้งในด้านวิชาการและในเรื่องส่วนตัว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการปรับปรุงคุณภาพการบริการที่เหมาะสม โดยเฉพาะในด้านต่าง ๆ จะสามารถยกระดับประสบการณ์ทางการศึกษาของนักศึกษาต่างชาติได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการและการคงอยู่ของนักศึกษาได้ (Camilleri, M. A., 2021); (Dugenio-Nadela, C. et al., 2023); (Đunić, M. & Dragović, N., 2025)

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบจำลอง SERVPERF มาประยุกต์ใช้เพื่อวัดการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษา โดยแบบจำลอง SERVPERF เน้นที่มิติของคุณภาพบริการ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนอง ด้านการให้ความมั่นใจ และด้านการดูแลเอาใจใส่ (Rodrigues, R. et al., 2020) กล่าวได้ว่าประเด็นความพึงพอใจของนักศึกษาต่างชาตินั้นเป็นประเด็นที่ควรได้รับความสนใจ การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษากับความพึงพอใจของนักศึกษาต่างชาตินั้นมีความสำคัญต่อการปรับปรุงคุณภาพของการบริการของสถานศึกษา การปรับปรุงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาต่างชาตินั้นสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีประโยชน์อย่างมากต่อสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาการบริการให้เหมาะสมกับสังคมการเรียนรู้ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรหัสจริยธรรมงานวิจัยเลขที่ SCPHYLIRB-2568/456

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ นักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีจำนวน 552 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรสำเร็จของทาโร ยามาเน่ ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดให้ความสอดคล้องคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง 0.05 ดังนั้น จะได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 232 ตัวอย่าง (Yamane, T., 1967) โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ เว็บไซต์ Google Form

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามคัดกรอง 1 ข้อ โดยผู้ตอบแบบสอบถามต้องมีอายุมากกว่า 18 ปี ขึ้นไปเท่านั้น และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษา ประกอบด้วย ด้านกายภาพ จำนวน 6 ข้อ ด้านความน่าเชื่อถือ จำนวน 4 ข้อ ด้านการตอบสนอง จำนวน 6 ข้อ ด้านการให้ความมั่นใจ จำนวน 4 ข้อ ด้านการดูแลเอาใจใส่ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเดี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษา จำนวน 6 ข้อ

การวัดคุณลักษณะของตัวแปร

การวัดตัวแปรใช้ระดับการวัดแบบนามบัญญัติสำหรับตัวแปรเพศ และระดับอันตรภาค (Interval Scale) สำหรับตัวแปรแฝง SERVPERF ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ (Tangible) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้านการตอบสนอง (Responsiveness) ด้านการให้ความมั่นใจ (Assurance) ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Empathy) ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ ความพึงพอใจ (Satisfaction) ประเมินผ่านค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามมาตร Likert 5 ระดับ

ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยามศัพท์เฉพาะโดยใช้สูตร IOC (Item of Objective Congruence Index) = Σ R/N จากนั้นประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นรายข้อ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นข้อถามในแบบสอบถามได้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อทั้งฉบับอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) (Best, J. W. & Kahn, J. V., 2010) ของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ซึ่งตัวแปรทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป นับว่ายอมรับได้ตามหลักสถิติ (Hair, J. et al., 2010) จากการทดสอบพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์โดยรวมอยู่ระหว่าง 0.96

การหาอำนาจจำแนก (Power of Discrimination) เพื่อพิจารณาข้อคำถามที่ใช้ในการวิจัยว่าสามารถจำแนกกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามได้หรือไม่ ด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Item-Total Correlation) ซึ่งต้องมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป จึงจะสามารถยอมรับได้ (Hair, J. et al., 2010) โดยค่าอำนาจจำแนกของตัวแปรทั้งหมดในการวิจัยนี้อยู่ระหว่าง 0.42 - 0.87

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน/สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentile) ค่ากลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation หรือ Pearson Product-Moment Correlation) การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างผ่านเครือข่ายสมาคมวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ดำเนินการส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน กลุ่ม Line ของนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 1 สิงหาคม - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2568

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ นักศึกษาต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทย จำนวน 17 คน ซึ่งอยู่ในช่วงของความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) และความพอเพียงของข้อมูล (Data Sufficiency) (Hesse-Biber, S. N., 2010) ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าสู่โครงการ (Inclusion Criteria) ต้องผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) มีอายุ 18 ปีขึ้นไป 3) กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย 4) สามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ และเกณฑ์การคัดอาสาสมัครออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria) คือ มีประสบการณ์ศึกษาในไทยไม่ถึง 1 ภาคการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามคัดกรอง 1 ข้อ โดยผู้ตอบแบบสอบถามต้องมีอายุมากกว่า 18 ปี ขึ้นไปเท่านั้น และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษา จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3 แนวคำถามกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการบริการทางการศึกษา จำนวน 6 ข้อ

ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยามศัพท์เฉพาะโดยใช้สูตร IOC (Item of Objective Congruence Index) = Σ R/N ประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นรายข้อ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นข้อถามในแบบสอบถามได้ (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อทั้งฉบับอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเป็นการบรรยายความจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Chantavanich, S., 2013) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยคัดสรรข้อความต่าง ๆ ที่อยู่ในข้อมูลตรงประเด็นกับเรื่องออกมากำหนดรหัสเป็นวลีหรือถ้อยคำที่มีความกระชับ มีการสรุปย่อปรับข้อมูลดิบที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหลือเพียงส่วนที่นำไปใช้วิเคราะห์ต่อได้

ขั้นตอนที่ 2 การแสดงข้อมูล (Data Display) โดยการแสดงข้อมูลใช้การเขียนเชิงพรรณนาจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Conclusion, Interpretation and Verification)

วิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างผ่านเครือข่ายสมาคมวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน และทำการนัดสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผ่านแอปพลิเคชัน Line โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 1 สิงหาคม - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2568

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา: กรณีศึกษานักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มีผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	การแบ่งกลุ่ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	80	34.50
	หญิง	152	65.50
	รวม	**232**	**100.00**
อายุ	อายุ 18 - 20 ปี	101	43.50
	อายุ 21 - 23 ปี	103	44.40
	มากกว่า 23 ปี	28	12.10
	รวม	**232**	**100.00**
ระดับการศึกษา	ชั้นปีที่ 1	20	8.60
	ชั้นปีที่ 2	77	33.20
	ชั้นปีที่ 3	89	38.40
	ชั้นปีที่ 4	46	19.80
	รวม	**232**	**100.00**

ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 232 คน ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 และผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศชาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 21 - 23 ปี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40 รองลงมา คือ อายุ 18 - 20 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 และอายุมากกว่า 23 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 12.10 ตามลำดับ ด้านระดับชั้นการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 38.40 รองลงมา คือ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 33.20 ศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80 และศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 8.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ตารางค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านด้านกายภาพ	4.19	.40	มาก
ด้านด้านความน่าเชื่อถือ	4.17	.44	มาก
ด้านด้านการตอบสนอง	4.16	.35	มาก
ด้านการให้ความมั่นใจ	4.13	.49	มาก
ด้านการดูแลเอาใจใส่	4.16	.53	มาก
ความพึงพอใจของนักศึกษา	4.21	.49	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นในทุกด้านอยู่ที่เห็นด้วยระดับมาก ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความพึงพอใจของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.21 รองลงมา คือ ด้านด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.19 ตามด้วย ด้านด้านความน่าเชื่อถือ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.17 ด้านการตอบสนอง และด้านการดูแลเอาใจใส่ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.16 ส่วนในด้านการให้ความมั่นใจ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.13 เป็นลำดับสุดท้าย

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ตัวแปร	TAN	REL	RES	ASS	EMP	SAT
TAN	1					
REL	.239***	1				
RES	.132*	.009	1			
ASS	-.028	.090	.319***	1		
EMP	.182***	.111	.170**	.320***	1	
SAT	.022	.058	.216***	.121	.548***	1

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านกายภาพ (TAN) ด้านความน่าเชื่อถือ (REL) ด้านการตอบสนอง (RES) ด้านการให้ความมั่นใจ (ASS) และด้านการดูแลเอาใจใส่ (EMP) กับความพึงพอใจของนักศึกษา (SAT) พบว่า ตัวแปรความพึงพอใจของนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรด้านการดูแลเอาใจใส่ ($r = .548$, $p < .001$) และด้านการตอบสนอง ($r = .216$, $p < .001$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริการที่ยกระดับการดูแลเอาใจใส่มากขึ้นและมีการตอบสนองอย่างรวดเร็วเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาให้มีแนวโน้มที่มากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปรความพึงพอใจของนักศึกษากับตัวแปรด้านการให้ความมั่นใจ ตัวแปรด้านความน่าเชื่อถือ และตัวแปรด้านกายภาพ

ตารางที่ 4 ตารางผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย		t	p
	β	Beta		
แบบจำลอง SERVPERF				
Tangible	-.117	-.144	-2.032	.043*
Reliability	.032	.036	0.571	.569
Responsiveness	.174	.244	2.992	.003*
Assurance	-.125	-.124	-2.065	.040*
Empathy	.576	.534	9.845	<.001**
Constant = 1.935 R = .581 R^2 = .337 Adj R^2 = .322 df1 = 5 df2 = 226 SE = .468				
F(5, 226) = 23.0				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านกายภาพ (Tangible) ด้านความน่าเชื่อถือ (Reliability) ด้านการตอบสนอง (Responsiveness) ด้านการให้ความมั่นใจ (Assurance) และด้านการดูแลเอาใจใส่ (Empathy) ที่มีต่อตัวแปรตาม ความพึงพอใจของนักศึกษา (Student Satisfaction) พบว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของ ความพึงพอใจของนักศึกษาได้ในระดับปานกลางโดยมีค่า $R^2 = .337$ และ Adjusted $R^2 = .322$ ซึ่งหมายความว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 32.2

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 23.0, p < .001) สอดคล้องกับเกณฑ์การแปลผล ที่จัดว่าเป็นค่าขนาดปานกลางถึงค่อนข้างสูง (Medium to Large effect size)

เมื่อพิจารณาตัวแปรในโมเดล พบว่า มี 4 ตัวแปร ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถอธิบาย ได้ดังนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวก ได้แก่ ตัวแปรด้านการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยแบบมาตรฐาน (β) เท่ากับ .576 ค่า t = 9.845 และค่า p < .001 แสดงว่าตัวแปรด้านการดูแลเอาใจใส่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรความพึงพอใจของนักศึกษา และตัวแปรด้านการตอบสนอง มีค่า β = .174 t = 2.992 และ p = .003 แสดงว่าตัวแปรด้านการตอบสนองมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของนักศึกษาเช่นกัน

ในทางกลับกัน ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงลบ ได้แก่ ตัวแปรด้านการให้ความมั่นใจ โดยมีค่า β = –.125 t = -2.065 และ p = .040 และตัวแปรด้านกายภาพ มีค่า β = -.117 t = -2.032 และ p = .043 สะท้อนว่าตัวแปรทั้งสองมีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม กล่าวคือ เมื่อตัวแปรด้านการให้ความมั่นใจ และด้านกายภาพมีค่าสูงขึ้นกลับส่งผลให้ตัวแปรตาม ซึ่งก็คือ ความพึงพอใจของนักศึกษามีค่าลดลง ในขณะที่ตัวแปรด้านความน่าเชื่อถือไม่แสดงนัยสำคัญทางสถิติ (p > .05) โดยมีค่า p = .569 และมีค่า t ใกล้ศูนย์ (t = 0.571) แสดงถึงไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในเชิงสถิติต่อตัวแปรตาม

ในกลุ่มตัวอย่างนี้ค่าดัชนีความแปรปรวนร่วม (VIF) ของตัวแปรอิสระในโมเดลอยู่ระหว่าง 1.08 ถึง 1.24 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (VIF < 5) นอกจากนี้ค่า Tolerance ของตัวแปรทุกตัวมากกว่า 0.1 ซึ่งยืนยันเพิ่มเติมว่าไม่พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุคูณในโมเดลนี้

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพในภาพรวม โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ระบุว่าไม่มีข้อเสนอแนะใดเป็นพิเศษ และมองว่าสถานศึกษามีการจัดการด้านกายภาพที่น่าพอใจแล้ว แม้ว่าภาพรวมส่วนใหญ่จะเป็นที่น่าพอใจ แต่ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นประเด็นที่ต้องมีการพัฒนา (Needs Improvement) ถูกสะท้อนโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถจัดกลุ่มประเด็นข้อเสนอแนะได้ 3 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านที่ 1 คือ เทคโนโลยีและอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนการสอน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สะท้อนมุมมองว่าแม้จะมีความชื่นชมต่อสภาพแวดล้อมของห้องเรียนในด้านความสวยงาม ความทันสมัย และความสะอาดเรียบร้อย แต่ยังพบปัญหาด้านประสิทธิภาพของอุปกรณ์สนับสนุนการสอน โดยระบุว่า

“ห้องเรียนสวยงามทันสมัย สะอาดเรียบร้อย แต่โปรเจคเตอร์ไม่ค่อยชัด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15, 2568)
“บางห้องโทรทัศน์อยู่ในระดับที่สูงเกินไป ไม่เหมาะกับระดับสายตา” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7, 2568)

ด้านที่ 2 คือ โครงสร้างพื้นฐานด้านเครือข่าย (Internet) ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความพึงพอใจในองค์ประกอบอื่นทุกด้าน แต่ได้เน้นย้ำถึงปัญหาสำคัญด้านความเร็วและความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้งาน โดยกล่าวว่า

“ดีทุกอย่างยกเว้นอินเทอร์เน็ตที่ค่อนข้างช้า” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 2568)
“มีบางจุดในอาคารเรียนที่อับสัญญาณ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 12, 2568)

ด้านที่ 3 คือ พื้นที่ส่วนกลางและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยส่วนกลาง โดยชี้ให้เห็นถึงความไม่เพียงพอของพื้นที่สำหรับการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมระหว่างคาบเรียน ซึ่งสะท้อนความต้องการพื้นที่ดังกล่าวในกลุ่มผู้ใช้บริการ โดยระบุว่า

“ที่นั่งเล่นระหว่างคาบเรียนน้อยเกินไป” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9, 2568)
“ห้องสมุดมีที่นั่งไม่เพียงพอต่อการใช้งาน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 2568)

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จะมีความพึงพอใจต่อมิติด้านกายภาพ แต่สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาใน 3 ประเด็น เร่งด่วนที่ถูกค้นพบ ได้แก่ 1) การบำรุงรักษาและปรับปรุงอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ในห้องเรียน 2) การเพิ่มประสิทธิภาพของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และ 3) การขยายหรือจัดสรรพื้นที่ส่วนกลางสำหรับนักศึกษาให้เพียงพอต่อความต้องการ

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านความน่าเชื่อถือ

ผลวิจัยการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านความน่าเชื่อถือ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ ไม่ได้สะท้อนประเด็นปัญหาหรือข้อเสนอแนะใดเป็นพิเศษ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การให้บริการของสถานศึกษาในภาพรวมเป็นไปตามความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังได้แสดงทัศนะที่สะท้อนถึง ความเชื่อมั่นและความมั่นใจโดยรวมต่อสถานศึกษา

“มีความมั่นใจต่อสถานศึกษาในไทย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6, 2568)

โดยสรุป ในมิติด้านความน่าเชื่อถือ การที่ผู้รับบริการไม่มีข้อติชมเป็นพิเศษ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีความมั่นใจในสถานศึกษา บ่งชี้ว่าสถานศึกษาสามารถส่งมอบบริการได้ตามมาตรฐานที่คาดหวัง รักษาความสม่ำเสมอของบริการได้ในระดับที่น่าพอใจ

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการตอบสนอง

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่แสดงความพึงพอใจในระดับสูง ปัจจัยสำคัญที่สร้างความพึงพอใจ คือ ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่าจุดแข็งที่ชัดเจนของสถานศึกษา คือ การตอบสนองที่รวดเร็วในการให้บริการ โดยระบุว่า

“เจ้าหน้าที่มีการตอบสนองรวดเร็ว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13, 2568)
“สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 2568)

แม้ว่าจะมีความพึงพอใจในภาพรวม แต่มีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ การตอบสนองนอกเวลาทำการ (After-Hours Responsiveness) โดยระบุว่า

“หากไลน์ไปนอกเวลาทำการก็จะตอบช้า” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 2568)

ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า อยากให้ขยายเวลาการให้บริการเพื่อให้ครอบคลุมการติดต่อสื่อสารนอกเวลาทำการ โดยสรุปในมิติด้านการตอบสนอง สถานศึกษามีจุดแข็งที่ชัดเจนด้านความรวดเร็วในการให้บริการและการแก้ปัญหาในเวลาทำการปกติ ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้ผู้รับบริการเป็นอย่างมาก แม้จะมีข้อเสนอแนะเรื่องการขยายเวลาทำการ

แต่ผู้รับบริการก็ยังคงมองว่าคุณภาพการบริการในปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก และแสดงความเข้าใจต่อข้อจำกัดด้านเวลาทำการของสถานศึกษา

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการให้ความมั่นใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในมิตินี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดง ความพึงพอใจในระดับสูงมากและมีความรู้สึกเชิงบวกที่ชัดเจนต่อสถานศึกษา โดยไม่พบข้อเสนอแนะเชิงลบ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความพึงพอใจนี้เกิดจากความเชื่อมั่นอย่างสูงในศักยภาพของบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ยืนยันการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อที่สถานศึกษาแห่งนี้ โดยผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความรู้สึกอย่างชัดเจนว่า

“เลือกที่เรียนไม่ผิด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 2568)
“ดีใจที่ได้เรียนที่นี่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 17, 2568)

ความมั่นใจดังกล่าวครอบคลุมบุคลากรทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า

“มั่นใจในความรู้ความสามารถของอาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลทุกท่าน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 2568)

โดยสรุป ในมิติด้านการให้ความมั่นใจ สถานศึกษามีจุดแข็งที่โดดเด่นอย่างยิ่ง โดยผู้รับบริการไม่เพียงแต่พึงพอใจ แต่ยังแสดงออกถึงความไว้วางใจและความเชื่อมั่นอย่างเต็มที่ต่อคุณภาพและความสามารถของทั้งคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ในอุดมคติของมิตินี้

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในมิตินี้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความพึงพอใจในระดับสูงอย่างชัดเจน ซึ่งความพึงพอใจนี้เกิดจากองค์ประกอบ 2 ส่วนหลัก

1. ระบบการดูแลที่ครอบคลุมและเป็นรูปธรรม

ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกแง่มุมของการใช้ชีวิตนักศึกษา โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ

ด้านวิชาการ

“มีอาจารย์ที่ปรึกษาดูแลเรื่องเรียน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15, 2568)

ด้านการอำนวยความสะดวก

“มีเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องของการทำวีซ่า” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8, 2568)

ด้านการฝึกงาน

“ตอนฝึกงานมีพี่เจ้าหน้าที่ดูแล” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 2568)

2. วัฒนธรรมการให้บริการที่เน้นความเข้าใจ

นอกเหนือจากโครงสร้างการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมแล้ว ปัจจัยสำคัญที่สุดที่สร้างความประทับใจ คือ ทัศนคติและพฤติกรรมการให้บริการของบุคลากร ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นถึงความพยายามและความตั้งใจจริงในการดูแลเอาใจใส่ของบุคลากร โดยสะท้อนว่า

“อาจารย์พยายามดูแลและคอยสอบถามความเป็นไปอยู่เสมอ และพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ทุกคนพยายามทำให้การเรียนของพวกเราเป็นไปได้อย่างราบรื่น” (ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11, 2568)

โดยสรุป ในมิติด้านการดูแลเอาใจใส่ สถานศึกษามีจุดแข็งอย่างยิ่งในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อผู้เรียน (Supportive Environment) โดยไม่ได้มีเพียงโครงสร้างการสนับสนุน แต่บุคลากรยังมีทัศนคติที่มุ่งเน้นการเข้าใจปัญหา และการอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมุ่งเน้นไปที่การเรียนได้อย่างราบรื่น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของมิติด้านการดูแลเอาใจใส่

ความพึงพอใจของนักศึกษา

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับที่สูงมากต่อคุณภาพการบริการโดยรวมทั้งหมดของสถานศึกษา โดยส่วนใหญ่ประเมินว่า “ดีมาก” และ “ไม่มีปัญหาอะไรเป็นพิเศษ”

ความพึงพอใจในระดับสูงนี้ เกิดจากองค์ประกอบหลักด้านการบริการบุคลากรและการสนับสนุน ซึ่งได้รับการประเมินในเชิงบวกอย่างเด่นชัด

ด้านการบริการทางวิชาการ นักศึกษามองว่ามี คุณภาพดี เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยชื่นชมคณาจารย์ที่สอนสนุกและมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการสอน

ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ นักศึกษามีความพึงพอใจอย่างสูงต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยส่วนใหญ่ระบุว่าให้บริการ “ดี รวดเร็ว เอาใจใส่”

ด้านการสนับสนุนด้านการศึกษาและด้านการบำรุงรักษาโดยรวมทั้งหมดของสถานศึกษา โดยส่วนใหญ่ประเมินว่าอยู่ในระดับ “ดี”

ในขณะที่มิติส่วนใหญ่ได้รับการประเมินในระดับดีถึงดีมาก มีเพียงมิติเดียวที่พบข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ซึ่งก็คือ ด้านคุณภาพอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน แม้ว่าภาพรวมจะถูกประเมินว่า “โอเค” หมายถึงยอมรับได้ แต่นักศึกษาได้ระบุปัญหาที่ชัดเจน 1 ประการ คือ “เน็ตช้า” ซึ่งสถานศึกษาควรพิจารณาปรับปรุงประสิทธิภาพของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่อไป

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาโดยการใช้แบบจำลอง SERVPERF ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในประเทศไทย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ด้านกายภาพมีอิทธิพลในเชิงลบต่อความพึงพอใจของนักศึกษา ผลการวิจัยเชิงคุณภาพช่วยขยายความข้อค้นพบนี้ได้ชัดเจนว่า แม้ผู้เรียนจะชื่นชมความสวยงามและความสะอาดของอาคารเรียน แต่พบปัญหาเชิงประสิทธิภาพการใช้งาน โดยเฉพาะความไม่เสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่ไม่เอื้อต่อการเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Gloria, D. S. et al. ที่ระบุว่าในยุคดิจิทัล โครงสร้าง

พื้นฐานทางเทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกเสริมแต่เป็นปัจจัยที่สำคัญ การที่สถานศึกษามีอาคารสถานที่สวยงามแต่ขาดความพร้อมด้านดิจิทัลจะสร้างความขัดแย้งในใจผู้เรียน (Cognitive Dissonance) และนำไปสู่ความไม่พึงพอใจได้ง่ายกว่าอาคารเรียนที่ธรรมดาแต่ใช้งานได้จริง (Gloria, D. S. et al., 2025) สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษายุคใหม่ให้คุณค่ากับการเชื่อมต่อมากกว่าความหรูหราของสถานที่ (Azam, A., 2018); (Boldyn Networks, 2024); (Ikrima, Z. et al., 2024)

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างด้านความน่าเชื่อถือกับความพึงพอใจของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yılmaz, K. & Temizkan, V. ที่พบว่า ความน่าเชื่อถือนั้นไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา (Yılmaz, K. & Temizkan, V., 2022) ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุว่า ผู้เรียนไม่มีข้อติชมเป็นพิเศษและมองว่าการบริการเป็นไปตามมาตรฐาน กล่าวได้ว่า ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ กลายเป็นความคาดหวังพื้นฐาน ที่นักศึกษาเข้าใจว่าสถานศึกษาต้องมีอยู่แล้ว เมื่อสถานศึกษาทำได้ดี ผู้เรียนจะรู้สึกเฉย ๆ ไม่ได้รู้สึกพึงพอใจเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ แต่หากทำผิดพลาดจะเกิดความไม่พอใจทันที ดังนั้น การที่ตัวแปรนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสะท้อนว่าสถานศึกษาได้ทำหน้าที่ได้ตามมาตรฐาน แต่ยังขาดปัจจัยที่จะสร้างความประทับใจเหนือความคาดหวังในด้านนี้

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการการตอบสนอง

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ด้านการตอบสนองมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักศึกษา สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้เรียนชื่นชมความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะเรื่องความต้องการให้ขยายเวลาการตอบสนองนอกเวลาราชการ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Magasi, C. et al. ที่ชี้ว่า การตอบสนองที่รวดเร็วส่งผลต่อความพึงพอใจในสถาบันอุดมศึกษา (Magasi, C. et al., 2022) นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องเรื่องการบริการนอกเวลาทำการยังสะท้อนพฤติกรรมของนักศึกษากลุ่ม Gen Z ที่มีลักษณะการออนไลน์ตลอดเวลา ตามการศึกษาของ Darawong, C. & Widayati, A. และ Thapa, M. ซึ่งระบุว่าผู้เรียนยุคใหม่คาดหวังการสนับสนุนแบบไร้รอยต่อและทันท่วงที การตอบสนองที่รวดเร็วจะส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น (Darawong, C. & Widayati, A., 2022); (Thapa, M., 2022)

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการให้ความมั่นใจ

ผลการวิจัยพบลักษณะที่ย้อนแย้ง กล่าวคือ ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบอิทธิพลเชิงลบต่อความพึงพอใจของนักศึกษา แม้ว่าผลการวิจัยเชิงคุณภาพจะระบุว่าผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของอาจารย์และเจ้าหน้าที่ แต่ผลการวิจัยที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันนี้สามารถอธิบายได้ภายใต้มุมมองของ ช่องว่างทางความรู้และการสื่อสาร ประเด็นนี้อภิปรายได้ว่า ความมั่นใจในการให้บริการหากมีลักษณะที่เป็นทางการมากเกินไปหรือเป็นการปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด อาจถูกตีความว่าเป็นกำแพงกั้น ที่ทำให้นักศึกษารู้สึกเข้าถึงยาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alemu, A. ที่ระบุในบริบทการศึกษาสมัยใหม่ หากอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ใช้ความรู้ในลักษณะของการใช้อำนาจทางวิชาการ หรือใช้ศัพท์เทคนิคที่ซับซ้อนจนนักศึกษาไม่กล้าซักถาม จะส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกอึดอัดและพึงพอใจน้อยลง นอกจากนี้ หากเจ้าหน้าที่ใช้ความแม่นยำในกฎระเบียบเพื่อปฏิเสธคำขอของนักศึกษาอย่างแข็งทื่อ แทนที่จะใช้ความรู้นั้นเพื่อหาทางออก ยิ่งจะทำให้ความรู้นั้นกลายเป็นปัจจัยที่ลดทอนความพึงพอใจได้ (Alemu, A., 2023)

การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่

ผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ชัดว่า ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Empathy) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อความพึงพอใจของนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต่างชื่นชมระบบการดูแลนักศึกษาที่เข้าอกเข้าใจและครอบคลุมทั้งเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัว เช่น เรื่องวีซ่า เรื่องการฝึกงาน

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ (Human Capital) และความฉลาดทางอารมณ์ของบุคลากร ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าปัจจัยด้านวัตถุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Guo, T. et al. และ Al-Hashimy, H. N. H. et al. ที่พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีความเปราะบางทางอารมณ์สูงขึ้นและโหยหาการปฏิสัมพันธ์ที่เน้นความเป็นมนุษย์ (Guo, T. et al., 2025); (Al-Hashimy, H. N. H. et al., 2025) การที่สถานศึกษามีอาจารย์ที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่ที่พร้อมรับฟังและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล ดังนั้น การดูแลเอาใจใส่จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ผลักดันค่าความพึงพอใจให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Bell, K., 2021); (Hoo, W. C. et al., 2021); (Magasi, C. et al., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการรับรู้คุณภาพของการบริการตามแบบจำลอง SERVPERF สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจของนักศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ร้อยละ 33.7) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุด คือ ด้านการดูแลเอาใจใส่ (Empathy) และ ด้านการตอบสนอง (Responsiveness) ซึ่งสอดคล้องกับจุดแข็งที่โดดเด่นของสถานศึกษาในมิติด้านบุคลากรที่มีความตั้งใจและช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ในขณะที่ปัจจัย ด้านกายภาพ (Tangibles) และด้านการให้ความมั่นใจ (Assurance) กลับส่งผลในเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สอดคล้องของอุปกรณ์การเรียนและระบบอินเทอร์เน็ตต่อความคาดหวังในยุคดิจิทัล การค้นพบนี้นำไปสู่การเสนอแนะให้ปรับกระบวนทัศน์การวัดคุณภาพการบริการทางการศึกษาใหม่ โดยควรลดการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางกายภาพ หันมามุ่งเน้นมิติความเข้าอกเข้าใจและคุณภาพการปฏิสัมพันธ์ (Interaction Quality) ให้เป็นแกนหลักสำคัญในการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เรียนในปัจจุบัน สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้เชิงบริหารจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กลยุทธ์ High-Tech โดยเร่งยกระดับโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและอุปกรณ์ในห้องเรียนให้พร้อมใช้งานแทนการเน้นความสวยงามของอาคาร ควบคู่ไปกับกลยุทธ์ High-Touch ที่มุ่งรักษาจุดแข็งด้านบุคลากรผ่านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบ Service Mind และอบรมทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเพื่อดูแลนักศึกษาอย่างรอบด้าน ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประชากรที่หลากหลายเพื่อการออกแบบบริการที่แม่นยำ การเพิ่มตัวแปรด้านคุณภาพระบบสารสนเทศในโมเดลการวิจัยโดยตรง และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองและวัดผลการแก้ปัญหาในมิติเชิงลบอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อยกระดับความพึงพอใจของผู้เรียนให้ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2569 จาก https://shorturl.asia/aU7tP

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1. (5 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11. (4 ก.ย. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 12. (4 ก.ย. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13. (11 ก.ย. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการตอบสนอง. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15. (4 ก.ย. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15. (4 ก.ย. 2568). คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 17. (7 ก.ย. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการให้ความมั่นใจ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2. (5 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2. (5 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการให้ความมั่นใจ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3. (10 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4. (10 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการตอบสนอง. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4. (10 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการให้ความมั่นใจ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5. (10 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการตอบสนอง. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6. (10 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านความน่าเชื่อถือ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7. (15 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8. (17 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านการดูแลเอาใจใส่. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9. (17 ส.ค. 2568). การรับรู้คุณภาพการบริการทางการศึกษาด้านกายภาพ. (รินธิดา เด่นพิทัตน์, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). ข้อมูลนักศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2568 จาก https://info.mhesi.go.th/homestat_std.php

Alemu, A. (2023). Assessing service quality in tertiary Education using adapted SERVQUAL scale. Cogent Education, 10(2). https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2259733

Al-Hashimy, H. N. H. et al. (2025). The effect of education service and emotional intelligence on students' loyalty and satisfaction: a WarpPLS analysis. Economic Studies Journal, 34(1), 189-207.

Azam, A. (2018). Service quality dimensions and students' satisfaction: A study of Saudi Arabian private higher education institutions. European Online Journal of Natural and Social Sciences, 7(2), 275-284. https://european-science.com/eojnss/article/view/5331

Bell, K. (2021). Increasing undergraduate student satisfaction in Higher Education: the importance of relational pedagogy. Journal of Further and Higher Education, 46(4), 490-503. https://doi.org/10.1080/0309877X.2021.1985980

Best, J. W. & Kahn, J. V. (2010). Research in Education. New York: Prentice Hall.

Biswas, K. et al. (2024). Student satisfaction and university enrollments: Does the urban or regional status of Australian higher education institutions matter? American Business Review, 27(2), 798-818. https://doi.org/10.37625/abr.27.2.798-818

Boldyn Networks. (2024). Top of the class or a failing grade? What college students really think about campus connectivity. In Higher Education Report. Boldyn Networks.

Camilleri, M. A. (2021). Evaluating Service Quality and Performance of Higher Education Institutions: A Systematic Review and a Post-COVID-19 Outlook. International Journal of Quality and Service Sciences, 13, 268-281. https://doi.org/10.1108/IJQSS-03-2020-0034

Chantavanich, S. (2013). Qualitative research methods. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing. (5th ed.). London: UCL Press.

Darawong, C. & Widayati, A. (2022). Improving student satisfaction and learning outcomes with service quality of online courses: Evidence from Thai and Indonesian higher education institutions. Journal of Applied Research in Higher Education, 14(4), 1245-1259. https://doi.org/10.1108/JARHE-02-2021-0074

Dugenio-Nadela, C. et al. (2023). Service quality and student's satisfaction in higher education institution. Journal of Human Resource and Sustainability Studies, 11, 858-870. https://doi.org/10.4236/jhrss.2023.114049

Đunić, M. & Dragović, N. (2025). The impact of service quality on student satisfaction in institutions of higher education in Serbia. Research in Pedagogy, 15. 161-177. https://doi.org/10.5937/IstrPed2501161D

Fuchs, C. & Fangpong, N. (2022). Service quality perceptions in higher education using SERVPERF dimensions. Frontiers in Education, 7, 954797. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.954797

Gloria, D. S. et al. (2025). The role of infrastructure and student satisfaction in higher education: Inputs for campus development plan. Problems of Education in the 21st Century, 83(4), 501-524. https://doi.org/10.33225/pec/25.83.501

Guo, T. et al. (2025). The impact of school service quality on student learning satisfaction: A comparative study of public and private high schools in China. European Journal of Education, 60(1), e70013. https://doi.org/10.1111/ejed.70013

Hair, J. et al. (2010). Multivariate Data Analysis: A Global Perspective. (Vol. 7). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Hesse-Biber, S. N. (2010). Mixed methods research: Merging theory with practice. New York: The Guilford Press.

Hoo, W. C. et al. (2021). Predicting factors towards student's satisfaction among private universities in Selangor, Malaysia. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 11(8), 1890-1900. https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v11-i8/10676

Huijsmans, R. (2024). What has been happening to higher education in Laos? Retrieved January 10, 2026, from https://shorturl.asia/O1zBT

Ikrima, Z. et al. (2024). The influence of campus Wi-Fi facilities on students learning motivation in State University Surabaya. HEMAT Journal of Humanities Education Management Accounting and Transportation, 1(2), 867-875. https://doi.org/10.57235/hemat.v1i2.2868

Magasi, C. et al. (2022). Service quality and students' satisfaction in Tanzania's higher education: A re-examination of SERVQUAL model. International Review of Management and Marketing, 12(3), 18-25. https://doi.org/10.32479/irmm.13040

Oria Saavedra, M. et al. (2024). Student satisfaction and quality of institutional life in Higher Health Education. Health Leadership and Quality of Life, 3, 43. https://doi.org/10.56294/hl202443

Rodrigues, R. et al. (2020). Quality management in higher education: Using SERVPERF to assess services quality. In Proceedings of the 4th ICQEM Conference. University of Minho: Portugal.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 2(2), 49-60.

Sohaee, N. (2023). Leveraging international student mobility to enhance the competitiveness of developing countries in the global market. In F. A. Yamoah & A. U. Haque (Eds.), Corporate management ecosystem in emerging economies. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-41578-4_5

Surya Bahadur, G. C. et al. (2024). The effect of higher education service quality on satisfaction among business students in India and Nepal. Cogent Education, 11(1), 2393521. https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2393521

Thapa, M. (2022). Impact of Service Quality on Student Satisfaction: A Case Study of Public Sector Higher Secondary Institution. The Batuk, 8(1), 1-15. https://doi.org/10.3126/batuk.v8i1.43500

Yamane, T. (1967). Statistics: An introductory analysis. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

Yılmaz, K. & Temizkan, V. (2022). The effects of educational service quality and socio-cultural adaptation difficulties on international students' higher education satisfaction. SAGE Open, 12(1). https://doi.org/10.1177/21582440221078316

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 220-232

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)*

THE DEVELOPMENT MODEL OF DESIRABLE LEARNER CHARACTERISTICS TOWARD 21ST-CENTURY CITIZENSHIP AT WAT NONG PATONG SCHOOL (AMPHONRAT PRACHASUN SCHOOL)

ณัชชาพร ทองดี
Natchaporn Thongdee
โรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ฉะเชิงเทรา ประเทศไทย
Wat Nong Patong School (Amphonrat Prachasun School)
Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2, Chachoengsao, Thailand
Corresponding author E-mail: natchapornthongdee@gmail.com
Tel: 082-256-2462

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 2 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 3) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และ 4) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 2 ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเชิงปริมาณ ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา รวม 129 คน กลุ่มเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษารางวัลพระราชทานและนักเรียนรางวัลพระราชทาน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก (μ = 4.40, σ = 0.63) 2) รูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 2.1) บทนำ 2.2) การบริหารงานคุณภาพ (PDCA) 2.3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 2.4) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และ 2.5) การนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา 3) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ในภาพรวมทั้ง 5 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้คิดเป็นร้อยละ 100 และ 4) ผลการทดลองใช้รูปแบบฯ ตามความคิดเห็นของครู พบว่า ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.47, σ = 0.54)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์, ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21, โรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)

*Received April 27, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 23, 2026

Abstract

This research aims to: 1) Study the problems related to the desirable characteristics of students for 21st-century citizenship at Wat Nong Patong School, Chachoengsao Primary Educational Service Area 2; 2) Create a model for developing desirable characteristics of students; 3) Examine the suitability and feasibility of the draft model for developing desirable characteristics of students; and 4) Test the implemented model for developing desirable characteristics of students for 21st-century citizenship at Wat Nong Patong School, Chachoengsao Primary Educational Service Area The population was divided into two groups: a quantitative group consisting of teachers, parents, and school committee members, totaling 129 people; and a qualitative group consisting of 5 school administrators and students who received royal awards, and 7 experts. The research instrument was an interview questionnaire. The statistical methods used were mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed that: 1) The overall level of problems regarding the desirable characteristics of learners for 21st-century citizenship was high (μ = 4.40, σ = 0.63). 2) The developed development model consisted of five parts: 2.1) Introduction, 2.2) Quality Management (PDCA), 2.3) Developing desirable characteristics for 21st-century citizenship, 2.4) Factors for success, and 2.5) Applying the model in school administration. 3) Expert review of the draft model's suitability and feasibility showed that all five components were 100% suitable and feasible. 4) The results of the model's implementation, as reflected in teachers' opinions, showed an overall high level of approval (μ = 4.47, σ = 0.54).

Keywords: A Development Model for Desirable Characteristics, Citizenship in the 21st Century, Wat Nong Patong School (Amphonrat Prachasun School)

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 10 พระราชทาน พระบรมราโชวาท สำหรับลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติปี 2563 ซึ่งปีนี้ตรงกับวันเสาร์ที่ 11 มกราคม ความว่า “ความรู้และคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญของความดี ความเจริญทุกอย่าง เด็กทุกคนจึงต้องหมั่นศึกษาอบรมให้ถึงพร้อมด้วยความรู้ และคุณธรรม เพื่อจะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ผู้สามารถสร้างสรรค์ความดี ความเจริญ ให้แก่ตนและแก่ส่วนร่วม” และพระราโชบายด้านการศึกษาของพระองค์ ที่ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้อง ต่อบ้านเมือง ประกอบด้วย 1.1) ความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้าน 1.2) ยึดมั่น ในศาสนา 1.3) มั่นคงในสถาบันกษัตริย์ 1.4) มีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม ประกอบด้วย 2.1) รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด ชอบ ชั่ว ดี 2.2) ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ดีงาม 2.3) ปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งที่ชั่ว 2.4) ช่วยกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง 3) มีงานทำ มีอาชีพ ประกอบด้วย 3.1) การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัว หรือการฝึกฝนอบรมในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชน รักงาน สู้งาน ทำจนงานสำเร็จ 3.2) การฝึกฝนอมรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรต้องมี จุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน ทำงานเป็นและมีงานทำในที่สุด 3.3) ต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ มีงานทำจนสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว 4) เป็นพลเมืองที่ดี ประกอบด้วย 4.1) การเป็น พลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน 4.2) ครอบครัว สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี 4.3) การเป็นพลเมืองดี คือ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ ก็ต้องทำ” เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศลให้ทำด้วย ความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทร (สุภาพ เต็มรัตน์, 2562)

กระทรวงศึกษาธิการได้น้อมนำ และมอบเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งได้น้อมนำ และยึดมั่นในหลักคิดของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาใช้ในการทำงานที่จะใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการบริหารการศึกษา มีการบูรณาการ และเชื่อมโยงในกระทรวงศึกษาธิการ โดยดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ภายใต้วิสัยทัศน์“ประเทศมี ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้กำหนดในรัฐธรรมนูญฯ โดยมียุทธศาสตร์ด้วยการศึกษาที่จะดำเนินการ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ด้านการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ 4) ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโต บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหาร จัดการภาครัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงถือเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้น ที่คนไทยในชาติจะต้องตระหนักให้มากที่สุด โดยการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นับเป็น การจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้าน ร่างกาย ความรู้คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สมุทร ชำนาญ, 2556)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล เกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม (อภิชาต อ่อนเอม, 2559) โดยธรรมชาติแล้วคุณลักษณะของบุคคลเกิดขึ้นจากบริบทต่าง ๆ ทั้งสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้โดยธรรมชาติ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ถูกจัดขึ้น สำหรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรักความเป็นไทยของนักเรียน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยทุกคนควรตระหนักและเห็นความสำคัญในการรักษาและส่งเสริม ป้องกันรักษา ให้มั่นคงอยู่ตลอดไป (สันติ บุญภิรมย์, 2552)

การเป็นพลเมืองดีในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ชุดคุณลักษณะที่หลากหลาย ตั้งแต่ความรู้พื้นฐานเรื่องสิทธิและหน้าที่ การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ไปจนถึงความรับผิดชอบทางจริยธรรมและการลงมือทำเพื่อส่วนรวม งานวิจัยและกรอบนโยบายสากล (เช่น OECD PISA Global Competence, UNESCO GCED) ช่วยชี้ทิศทางว่าการศึกษาในยุคนี้ต้องเน้นการเรียนรู้ที่บูรณาการการสอนเชิงปฏิบัติ และการประเมินที่จับการปฏิบัติจริงได้ ส่วนการนำไปปฏิบัติในบริบทไทยต้องอาศัยการปรับหลักสูตร การพัฒนาครู การออกแบบการประเมินที่หลากหลาย และการลดความไม่เสมอภาคด้านทรัพยากรดิจิทัล เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่แท้จริงในการสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบและมีความสามารถที่จะเผชิญความท้าทายในโลกปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพื่อเป็นข้อมูล และรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 และนำไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
4. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

การศึกษาสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำข้อมูลไปใช้สร้างเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยต่อไป 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดสร้างเครื่องมือในการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตองฯ ตามความคิดเห็นของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งหมด 129 คน 3) นำแบบสอบถาม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (หาค่า IOC) เมื่อปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 4) นำเครื่องมือไปใช้สำรวจกับประชากร คือ ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 รวมทั้งหมด 129 คน และ 5) นำแบบสอบถามมาหาค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ครู จำนวน 11 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 109 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน ในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 รวมทั้งหมด 129 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
2. วิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ เกี่ยวกับ สภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนฯ
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างเครื่องมือ
4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง
5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) เพื่อให้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถาม ติดตามเก็บแบบสอบถามจากครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) จำนวน 129 ฉบับ

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

1. สร้างประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม และได้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง

3. นำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุง ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่เป็นสถานศึกษารับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน จำนวน 5 คน (สัมภาษณ์)

5. นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่เป็นสถานศึกษารับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน จำนวน 5 คน (สัมภาษณ์)

6. จัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

7. ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21ฯ (ฉบับสมบูรณ์)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 145 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่เป็นสถานศึกษารับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน จำนวน 5 คน (สัมภาษณ์)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. สร้างประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21

2. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง

3. นำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุง ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

1. นำร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ไปผู้ทรงคุณวุฒิ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้ง 7 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. นำข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21

3. จัดทำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

4. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

5. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 (ฉบับสมบูรณ์)

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. จัดทำแบบตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

2. นำแบบตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

3. นำข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแบบตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

4. จัดทำแบบตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำแบบตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ เพื่อให้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

2. นำร่างรูปแบบฯ และแบบตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาฯ ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

3. นำข้อมูลจากสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน มาวิเคราะห์ และสรุปจากแบบตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบฯ

4. จัดทำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ฯ

5. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ฯ (ฉบับสมบูรณ์)

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแบบสอบถามการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2. วิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ เกี่ยวกับ การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 2 มี 5 ด้าน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างเครื่องมือ และคำนึงถึงจุดประสงค์ เป็นหลัก จำนวน 1 ชุด

4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในข้อบกพร่อง

5. นำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุง ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

6. นำเครื่องมือไปใช้สำรวจกับประชากร คือ ครู ในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 11 คน

7. นำแบบสอบถามมาหาค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยปริมาณ ได้แก่ ครู ในโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 11 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่เป็นสถานศึกษารับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน จำนวน 5 คน (สัมภาษณ์)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครู การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) นำคำตอบที่ได้รับมาหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) นำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ภาพรวมเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ด้าน	รายการ	N = 129		ระดับปัญหา	อันดับ
		μ	σ		
1	รักชาติศาสน์กษัตริย์	4.41	0.62	มาก	5
2	ซื่อสัตย์สุจริต	4.39	0.63	มาก	6
3	มีวินัย	4.52	0.62	มากที่สุด	1
4	ใฝ่เรียนรู้	4.23	0.67	มาก	8
5	อยู่อย่างพอเพียง	4.45	0.65	มาก	2
6	มุ่งมั่นในการทำงาน	4.38	0.65	มาก	7
7	รักความเป็นไทย	4.42	0.61	มาก	4
8	มีจิตสาธารณะ	4.44	0.64	มาก	3
	เฉลี่ย	**4.40**	**0.63**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ภาพรวมเกี่ยวกับสภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ตามความคิดเห็นครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวม ระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก (μ = 4.40, σ = 0.63)

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มี 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 บทนำ องค์ประกอบที่ 2 การบริหารงานคุณภาพ (PDCA) องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยสู่ความสำเร็จการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) และองค์ประกอบที่ 5 การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

พบว่า ผลตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ของผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ในภาพรวมทั้ง 5 องค์ประกอบ คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.47, σ = 0.54) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.51, σ = 0.54) รองลงมา คือ ความเหมาะสมขององค์ประกอบและเนื้อหาของรูปแบบ และความพึงพอใจและการนำรูปแบบไปใช้ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.49, σ = 0.48) รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กระบวนการและขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (μ = 4.38, σ = 0.65)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ซึ่งตามความคิดเห็นครู ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ด้านที่มีปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านมีวินัย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักเรียนไม่ปฏิบัติตนตามข้องตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน นักเรียนไม่มีความรับผิดชอบในการทำงาน ซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของ พรรณรุจี สะอาด ได้ศึกษา ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่า ปัญหาวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย เปรียบเทียบปัญหาวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านแก้ว โดยภาพรวมและรายด้านจำแนกตามเพศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการแต่งกายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การซึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านจำแนกตามระดับชั้นของนักเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (พรรณรุจี สะอาด, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล ครสาย ได้ศึกษา การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนเต่างอยพัฒนศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า สภาพและปัญหาเกี่ยวกับวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนเต่างอยพัฒนศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีดังนี้ สภาพที่เกี่ยวกับวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า นักเรียนขาดการกำกับดูแลจากครูในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และเมื่อนักเรียนกระทำความดีขาดการยกย่องชมเชย นอกจากนี้ความรู้ ความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนอย่างเป็นระบบของครูยังมีน้อย ปัญหาเกี่ยวกับวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน มีดังนี้ 1) เสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง พบว่า นักเรียนแต่งกายไม่ถูกตามระเบียบของโรงเรียน มาโรงเรียนสายไม่ทันเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ ส่งงานไม่ตรงตามเวลาและทำงานไม่เสร็จทันกำหนด 2) การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนไม่ช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้องเรียนและเขตพื้นที่รับผิดชอบ (นพดล ครสาย, 2558) สอดคลองกับงานวิจัยของ นิรันดร์ จันมี ได้ศึกษาการศึกษาปัญหาการดำเนินงานวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านคลองพร้าว จังหวัดตราด พบว่า ปัญหาการดำเนินงานวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านคลองพร้าว จังหวัดตราด ใน 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 3 ด้าน อยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการจัดระบบการดำเนินงานวินัยนักเรียน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานวินัยนักเรียน และด้านการใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน นักศึกษา พุทธศักราช 2548 ส่วนอีก 3 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียน

การสอนเพื่อสามารถจูงใจนักเรียนด้านการจัดโครงการสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างวินัยนักเรียน และด้านการให้ครูปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดีต่อการเสริมสร้างวินัยนักเรียน (นิรันดร์ จันมี, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กนกวรรณ อ่อนศรี, 2554) ได้ศึกษา เรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน พบว่า แรงจูงใจมีความสำคัญมากในองค์การ เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญอย่างยิ่งที่จะหล่อหลอมจิตใจของผู้ปฏิบัติงานให้เกิดพลังสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ต้องการ และตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (กนกวรรณ อ่อนศรี, 2554)

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มี 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 บทนำองค์ประกอบที่ 2 การบริหารงานคุณภาพ (PDCA) องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยสู่ความสำเร็จการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) และองค์ประกอบที่ 5 การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ เพราะว่า รูปแบบที่มีความเป็นระบบและครอบคลุมกระบวนการพัฒนาอย่างครบวงจร สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาและบริบทของโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 และเอื้อต่อการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาและเกิดผลอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของ อัมพร เรืองศรี และจันทร์ชลี มาพุทธ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยาคม จังหวัดสระแก้ว จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประเมินตนเองของนักเรียนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนักการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะ การนำไปประยุกต์ใช้และการประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .05 โดยรูปแบบการพัฒนาสามารถพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน (อัมพร เรืองศรี และจันทร์ชลี มาพุทธ, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพ เต็มรัตน์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ รูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า สภาพปัจจุบัน และปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเอกชน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (สุภาพ เต็มรัตน์, 2562)

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ในภาพรวมทั้ง 5 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ทั้งนี้ เพราะว่า โครงสร้างของร่างรูปแบบมีความชัดเจน เป็นระบบ และเข้าใจง่าย สอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อมและความพร้อมของโรงเรียน และเอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งสอดคลองกับงานวิจัยของ อัมพร เรืองศรี และจันทร์ชลี มาพุทธ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ

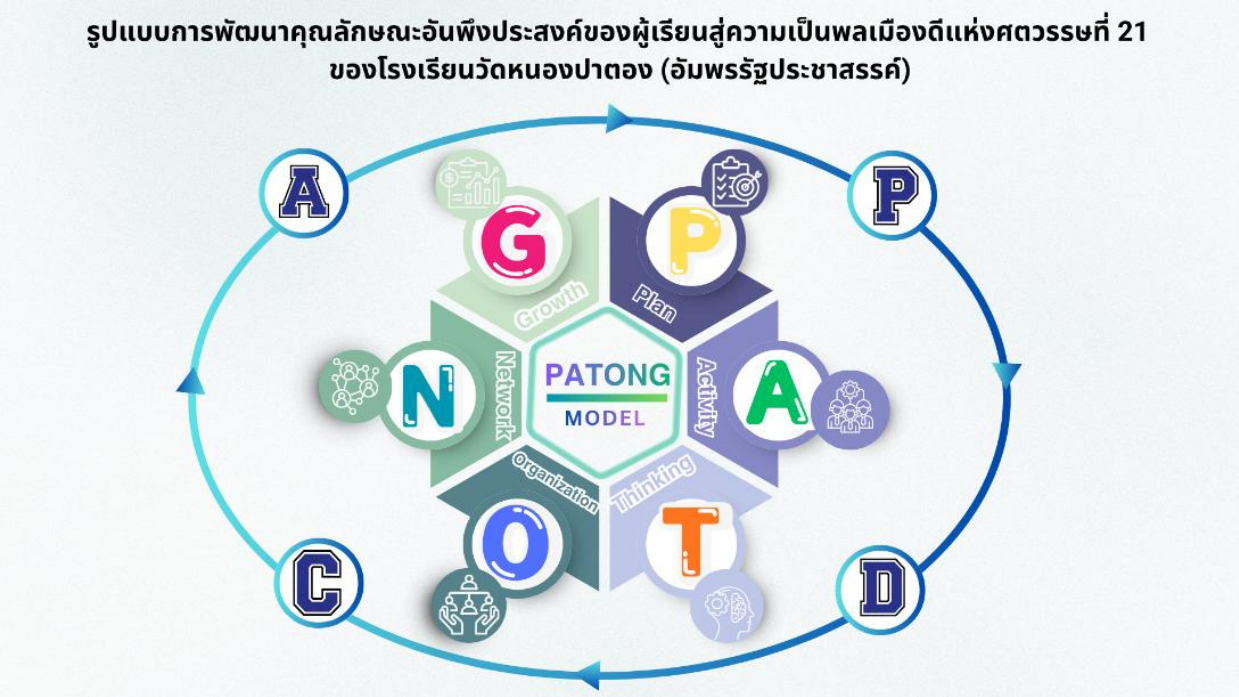
ของนักเรียน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนักการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะการนำไปประยุกต์ใช้และการประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .05 (อัมพร เรืองศรี และจันทร์ชลี มาพุทธ, 2554)

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวม ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งนี้ เพราะว่าผู้เรียนได้มีความตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ดี ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และผู้เรียนมีวินัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชาตรี อุ่นเรือน ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความกลมกลืนกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์โดยตัวแปรเชิงสาเหตุได้ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะที่ระดับนัยสำคัญ 0.5 พบว่า มี 5 ตัวแปร คือ ประสบการณ์ทางสังคม คุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ ลักษณะมุ่งอนาคต และการรับรู้ความสามารถของตน 2) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 3) การประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะได้ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ชาตรี อุ่นเรือน, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นพลเมืองดีแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์) ประกอบด้วย 1) บทนำ 2) การบริหารงานคุณภาพ (PDCA) 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 4) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และ 5) การนารูปแบบไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่ควรดำเนินการเฉพาะในระดับห้องเรียน แต่ต้องอาศัยการบริหารจัดการทั้งระบบของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

องค์ความรู้ที่ได้สะท้อนว่าการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะเกิดผลอย่างยั่งยืนเมื่อมีรูปแบบที่ชัดเจน มีกระบวนการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหา การออกแบบกิจกรรม การทดลองใช้ การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติ และสะท้อนตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นพลเมืองดีแห่งศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนวัดหนองปาตอง (อัมพรรัฐประชาสรรค์)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปบูรณาการในการบริหารงานโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้เป็นแนวทางหลักในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาผู้เรียนควบคู่ไปกับการบริหารงานวิชาการ งานบุคคล และงานกิจการนักเรียน เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ครูผู้สอนควรนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยบูรณาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ากับสาระการเรียนรู้ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น สำหรับการวิจัยในระยะต่อไป ควรมีการติดตามผลการพัฒนาในระยะยาวเพื่อประเมินความยั่งยืนของรูปแบบและสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม เจตคติ และทักษะพลเมืองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนควรมีการวิจัยเชิงลึกในแต่ละด้าน เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย หรือการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้ได้แนวทางพัฒนาที่ชัดเจนตรงจุดมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาบทบาทของบุคลากรทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ในการสนับสนุนและขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ร่วมกันอย่างเป็นระบบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ อ่อนศรี. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานของครูปฏิบัติการสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 7. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ชาตรี อุ่นเรือน. (2561). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2. วารสารช่อพะยอม, 29(2), 353-368.

นพดล ครสาย. (2558). การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียนโรงเรียนเต่างอยพัฒนศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4(14), 87-96.

นิรันดร์ จันมี. (2559). ศึกษาปัญหาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองพร้าวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรรณรุจี สะอาด. (2558). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวินัยนักเรียนของโรงเรียนบ้านแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมุทร ชำนาญ. (2556). ภาวะผู้นำทางการศึกษา ทฤษฎีและปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ระยอง: พี.เอส. การพิมพ์.

สันติ บุญภิรมย์. (2552). หลักการบริหารการศึกษา.(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพ้อยท์.

สุภาพ เต็มรัตน์. (2562). การพัฒนารูปแบบการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ส่งเสริมความมั่นคง ของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรักความเป็นไทย ของนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์นครศรีธรรมราช ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ใน รายงานการวิจัย. โรงเรียนปากพนัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ.

อัมพร เรืองศรี และจันทร์ชลี มาพุทธ. (2554). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศึกษาและพัฒนาสังคม, 6(2), 91-103.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 233-246

บทความวิจัย

การประเมินความต้องการทักษะการทำงาน: มุมมองเปรียบเทียบระหว่างผู้ประกอบการและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา*

WORK SKILLS NEEDS ASSESSMENT: COMPARATIVE PERSPECTIVE BETWEEN ENTREPRENEURS AND THE UNEMPLOYED IN SONGKHLA PROVINCE

ธีรพร ทองขะโชค
Teeraporn Tongkachok
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand
Corresponding author E-mail: Teeraporn@tsu.ac.th
Tel: 065-291-6628

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและประเมินสถานการณ์การจ้างงานและทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา 2) เพื่อประเมินระดับความต้องการทักษะการทำงาน และเปรียบเทียบระหว่างมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการยกระดับทักษะการทำงานให้สอดคล้องกับผลการประเมินความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดสงขลา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ว่างงานและผู้ประกอบการ/นายจ้างในจังหวัดสงขลา จำนวน 400 ราย จากประชากร 20,768 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวทางของ Yamane สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 0.60 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น 0.88 เก็บข้อมูลทุติยภูมิระหว่างปี 2563 - 2567 และข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามในเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2567 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบค่าทีแบบอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1) ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2563 - 2567 มีแนวโน้มขยายตัว ผู้มีงานทำเพิ่มขึ้นและอัตราการว่างงานลดลง โดยตำแหน่งงานที่ต้องการมากที่สุด ได้แก่ งานขายและบริการ งานช่างเทคนิค/ผู้ปฏิบัติงาน และงานเสมียน/เจ้าหน้าที่ 2) ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการทักษะด้านอารมณ์และสังคม ทักษะการคิดและทักษะดิจิทัลสูงกว่าระดับทักษะที่ผู้ว่างงานมีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน โดยทักษะดิจิทัลมีช่องว่างสูงสุดระหว่างความต้องการของผู้ประกอบการ/นายจ้าง ($\bar{X}$ = 3.76) และทักษะของผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 2.90) และ 3) แนวทางยกระดับทักษะควรเน้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมร่วมกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา การพัฒนาแพลตฟอร์มจับคู่งาน การสนับสนุนสถานประกอบการขนาดกลางด้วยสิทธิประโยชน์ทางภาษี การพัฒนาทักษะของผู้ว่างงาน และปรับค่าจ้างสวัสดิการของผู้ประกอบการให้แข่งขันได้

คำสำคัญ: ความต้องการทักษะการทำงาน, ผู้ประกอบการ, ผู้ว่างงาน, จังหวัดสงขลา

Abstract

This study aimed to 1) Examine and assess employment conditions and work skills needs in Songkhla Province's labor market, 2) Evaluate the level of work skills needs and compare perspectives

*Received April 29, 2026; Revised May 21, 2026; Accepted May 25, 2026

between entrepreneurs/employers and the unemployed in Songkhla Province, and 3) Propose guidelines for upgrading work skills in alignment with the assessed work skills needs of the local labor market. A quantitative research design was used. The sample consisted of 400 unemployed individuals and entrepreneurs/employers in Songkhla Province, drawn from a population of 20,768 using Yamane's formula and multistage sampling. The research instrument was a questionnaire with a content validity index of 0.60-1.00 and a reliability coefficient of 0.88. Secondary data were collected from 2020 to 2024, and primary data were gathered via questionnaire from a sample of 400 participants during April-May 2024. Data were analyzed using descriptive statistics and independent samples t-test. The findings revealed that 1) Songkhla's labor market showed an upward trend from 2020 to 2024, with employment increasing and unemployment declining; the most in-demand occupations were sales and service workers, technicians and operators, and clerical staff; 2) entrepreneurs/employers required significantly higher levels of socioemotional skills, cognitive skills, and digital skills than the unemployed possessed at the .01 significance level across all dimensions, with the digital skills gap being the largest between entrepreneurs/employers ($\bar{X}$ = 3.76) and the unemployed ($\bar{X}$ = 2.90); and 3) work skills upgrading guidelines should focus on developing joint training programs with the private sector and educational institutions, establishing a job-matching platform, providing tax incentives to medium-sized enterprises, enhancing skills development for the unemployed, and improving entrepreneurs' wages and benefits to remain competitive.

Keywords: Work Skills Needs, Entrepreneurs, Unemployed, Songkhla Province

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจและตลาดแรงงานมีการแข่งขันสูง แรงงานจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการทำงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รูปแบบการผลิต การบริการ และความต้องการของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะทักษะการคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี การปรับตัว และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญต่อการทำงานในสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (OECD, 2025) ขณะเดียวกัน บริบทตลาดแรงงานไทยได้รับผลกระทบจาก COVID-19 การเปลี่ยนผ่านสู่เทคโนโลยีดิจิทัล สังคมสูงวัย รูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องการแรงงานที่มีความพร้อมต่อการทำงาน มีความยืดหยุ่น และมีทักษะที่สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจเกิดใหม่ของไทย (Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P., 2025)

จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ ครอบคลุมกิจกรรมด้านการผลิต การค้า การบริการ และการศึกษา โดยข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) อยู่ในระดับสูงและมีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่อง ภาคอุตสาหกรรมการผลิตยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจหลัก รองลงมา คือ ภาคการขายส่งและการขายปลีก ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้และการประมง ภาคการศึกษา และภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน โครงสร้างเศรษฐกิจดังกล่าวสะท้อนศักยภาพของจังหวัดในการสร้างรายได้และโอกาสการจ้างงานในหลากหลายสาขา พร้อมทั้งก่อให้เกิดความต้องการแรงงานในระดับทักษะที่แตกต่างกัน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและตลาดแรงงานในระดับพื้นที่ (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2566) ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลาได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน โดยอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.84 ในปี พ.ศ. 2563 เป็นร้อยละ 3.33 ในปี พ.ศ. 2564 ก่อนจะปรับลดลงเหลือร้อยละ 2.30 ในปี พ.ศ. 2565 และลดลงต่อเนื่องจนอยู่ที่ร้อยละ 1.35 ในปี พ.ศ. 2566 สะท้อนการฟื้นตัวของตลาดแรงงานในเชิงปริมาณ (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา,

2564); (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2565); (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2566) อย่างไรก็ตามตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านคุณภาพการจ้างงาน เนื่องจากการจ้างงานส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในงานทักษะต่ำและมีความมั่นคงน้อย ยังไม่สามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจ้างงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในบริบทที่ภาคการผลิต การค้า และบริการกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีดิจิทัลและการแข่งขันที่สูงขึ้น ตลาดแรงงานจึงมีความต้องการแรงงานที่มีทักษะสูงขึ้นทั้งในด้านทักษะเฉพาะและทักษะพื้นฐาน การทบทวนวรรณกรรม พบว่า ทักษะที่ตลาดแรงงานยุคใหม่ต้องการ ประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ทักษะดิจิทัล ทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์และสังคม (Cunningham, W. et al., 2022); (Yong, B. P. P. & Ling, Y. L., 2023); (Dondi, M. et al., 2021) อย่างไรก็ตาม แรงงานไทยจำนวนมากยังมีระดับทักษะทั้ง 3 ด้าน ต่ำกว่าความต้องการของนายจ้าง (World Bank & Equitable Education Fund (EEF), 2024); (Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P., 2025) สอดคล้องกับงานวิจัยในพื้นที่ภาคใต้ที่พบช่องว่างทักษะในลักษณะเดียวกัน (ชุติกาญจน์ เพ็ชร์แก้ว และคณะ, 2564); (วังสวัณ กรทองสกล และคณะ, 2565) สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าช่องว่างทักษะการทำงานเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการจ้างงาน และผลิตภาพแรงงานของจังหวัดสงขลาในระยะยาว

จากปัญหาดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาและประเมินสถานการณ์การจ้างงานและความต้องการทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลาจากข้อมูลทุติยภูมิ เปรียบเทียบระดับความต้องการทักษะระหว่างผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงาน และนำผลการประเมินไปเสนอแนวทางยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินสถานการณ์การจ้างงานและทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา
2. เพื่อประเมินระดับความต้องการทักษะการทำงาน และเปรียบเทียบระหว่างมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อเสนอแนวทางในการยกระดับทักษะการทำงานให้สอดคล้องกับผลการประเมินความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ว่างงานที่ขึ้นทะเบียนและรายงานตัวผู้ประกันตนกรณีว่างงาน 11,135 ราย และผู้ประกอบการ/นายจ้างที่ขึ้นทะเบียนนายจ้างกับสำนักงานจัดหางาน จังหวัดสงขลา 9,633 ราย รวม 20,768 ราย (สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา, 2565)

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน ±5% ได้ 392 ราย แต่เพิ่มเป็น 400 ราย เพื่อความแม่นยำทางสถิติ (Wiersma, W. & Jurs, S. G., 2005) สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ขั้นแรกใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน แบ่งเป็นผู้ว่างงาน 218 ราย และผู้ประกอบการ/นายจ้าง 182 ราย ขั้นที่สองใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเข้า คือ กลุ่มตัวอย่างมาจากผู้ว่างงานที่ขึ้นทะเบียนและรายงานตัวกรณีว่างงาน และผู้ประกอบการ/นายจ้างที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานจัดหางานจังหวัดสงขลา ทั้งสองกลุ่มต้องสามารถสื่อสารภาษาไทยได้และสมัครใจเข้าร่วมโครงการ การกำหนดกณฑ์การคัดออก คือ ผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมวิจัยหรือไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยดัดแปลงและพัฒนาแบบสอบถามจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การจ้างงาน ทักษะการทำงาน และการส่งเสริมการมีงานทำ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป คำถามที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลงานที่มาสมัครงาน/ที่เปิดรับ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่สอดคล้องกับงานที่เปิดรับสมัคร (อายุ ประสบการณ์ การศึกษา) ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความ ดัดแปลงจาก (Cunningham, W. et al., 2022); (Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P., 2025) ส่วนที่ 2 ระดับความต้องการทักษะการทำงาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ทักษะดิจิทัล ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง 2) ทักษะการคิด ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ด้านการคิด ด้านการสื่อสาร และด้านองค์กร และ 3) ทักษะทางอารมณ์และสังคม ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ด้านอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์ และการพัฒนาตนเอง แบบสอบถามในส่วนนี้ดัดแปลงจาก (Cunningham, W. et al., 2022); (World Bank, 2018) ซึ่งมีลักษณะของคำถามเป็นประโยคบอกเล่าเพื่อประเมินระดับความต้องการทักษะการทำงานผ่านมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวทาง (Likert, R., 1932) ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุด (1 คะแนน) ถึงระดับมากที่สุด (5 คะแนน) การแปลความหมายผลคะแนนใช้สูตรช่วงกว้างของชั้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) กำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ 1.00 - 1.80 ระดับต่ำมาก 1.81 - 2.60 ระดับต่ำ 2.61 - 3.40 ระดับปานกลาง 3.41 - 4.20 ระดับสูง และ 4.21 - 5.00 ระดับสูงมาก และส่วนที่ 3 ความต้องการพัฒนาทักษะการทำงาน ดัดแปลงจาก (Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P., 2025) พบว่า ลักษณะคำถามเป็นแบบเติมข้อความให้สมบูรณ์ ครอบคลุมประเด็นช่องทางการรับสมัครงาน การสนับสนุนการพัฒนาทักษะจากผู้ประกอบการ/นายจ้าง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการโดย 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ การจัดการ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จากหลากหลายสถาบัน ผลการตรวจสอบพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.6 - 1.00 ซึ่งข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีคุณภาพเหมาะสม 2) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α: Alpha Coefficient) ดำเนินการโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน พบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.88 ซึ่งค่าความเชื่อมั่น ที่อยู่ในช่วง 0.80 - 0.89 ถือว่าอยู่ในระดับดี (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมจากรายงานสถานการณ์แรงงานและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การจ้างงาน ทักษะการทำงาน และการส่งเสริมการมีงานทำระหว่างปี 2563 - 2567 ครอบคลุม 3 ประเด็น ได้แก่ ประชากรและกำลังแรงงาน ตำแหน่งงานที่นายจ้างต้องการ และการพัฒนาทักษะแรงงาน และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 400 ราย ประกอบด้วย ผู้ว่างงาน 218 รายและประกอบการ 182 ราย ในเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2567 โดยประสานงานกับสำนักงานจัดหางาน จังหวัดสงขลา แบบเป็นทางการ และใช้เทคนิค Snowball Sampling กับกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือ โดยดำเนินการตามแนวทางจริยธรรมการวิจัยในคน

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากมหาวิทยาลัยทักษิณ ตามมาตรฐานสากล Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ ICH-GCP โดยวิธีทบทวนแบบเร็ว โครงการวิจัยรหัส 018/67 วันที่รับรอง 10 เมษายน 2567 COA No.TSU 2024_053 REC No.0130

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ของข้อมูลทั่วไปและระดับทักษะการทำงานในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอ้างอิง โดยใช้ Independent t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับทักษะการทำงานระหว่างกลุ่ม

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิปี 2563 - 2567 จัดหมวดหมู่ใน 3 ประเด็น คือ ประชากรและกำลังแรงงาน ตำแหน่งงานที่นายจ้างต้องการ และการพัฒนาทักษะแรงงาน ควบคู่กับสถิติเชิงพรรณนาและการเปรียบเทียบแนวโน้มรายปี และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 ครอบคลุม ประเด็น ช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงาน การสนับสนุนการพัฒนาทักษะจากผู้ประกอบการ/นายจ้าง และการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยจำแนกและรวบรวมข้อมูลตามประเด็นเพื่อสรุปและตีความผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินสถานการณ์การจ้างงานและความต้องการทักษะการทำงานในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา

ผลการประเมินสถานการณ์การจ้างงานและความต้องการทักษะการทำงานในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลาระหว่างปี 2563 - 2567 ครอบคลุม 3 ประเด็น ได้แก่ ประชากรและกำลังแรงงาน ตำแหน่งงานที่นายจ้างต้องการ และการพัฒนาทักษะแรงงาน มีดังนี้

ข้อมูลประชากรและกำลังแรงงาน

ประชากรจังหวัดสงขลา เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 1.56 ล้านคนในปี 2563 เป็น 1.71 ล้านคนในไตรมาส 2 ปี 2567 ประชากรวัยแรงงานเพิ่มจาก 873,599 คนเป็น 941,169 คน ผู้มีงานทำมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 99.29 ในไตรมาส 2 ปี 2567 ขณะที่อัตราการว่างงานลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2567 ไตรมาส 2 ที่เหลือเพียงร้อยละ 0.71 (6,656 คน) ซึ่งเป็นอัตราต่ำสุด สะท้อนความพร้อมในการสร้างงานและพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่

ตำแหน่งงานที่นายจ้างต้องการ 3 อันดับแรก

จากข้อมูลตำแหน่งงานว่างระหว่างปี 2563 - 2567 พบว่า นายจ้างในจังหวัดสงขลามีความต้องการแรงงานสูงในกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม งานสนับสนุนสำนักงาน โดยตำแหน่งงานที่มีความต้องการสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อาชีพพื้นฐานด้านการขายและบริการ อาชีพช่างเทคนิคและผู้ปฏิบัติงาน และอาชีพเสมียนและเจ้าหน้าที่ ต่อไปนี้ อันดับ 1 อาชีพพื้นฐานด้านการขายและบริการ ครองตำแหน่งสูงสุดตลอด 4 ปี แม้จำนวนจะผันผวนจาก 4,667 อัตรา (ร้อยละ 45.08) ในปี 2564 เป็น 1,838 อัตรา (ร้อยละ 26.53) ในปี 2567 ไตรมาส 2 อันดับ 2 อาชีพช่างเทคนิคและผู้ปฏิบัติงาน มีความต้องการสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2566 ที่พุ่งถึง 4,133 อัตรา (ร้อยละ 21.27) สะท้อนความต้องการแรงงานฝีมือในภาคอุตสาหกรรม และอันดับ 3 อาชีพเสมียนและเจ้าหน้าที่ ยังคงได้รับความนิยม มีความต้องการระหว่าง 937-2,264 อัตราต่อปี

การพัฒนาทักษะแรงงาน

จังหวัดสงขลาดำเนินการพัฒนาทักษะแรงงานใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การยกระดับฝีมือแรงงาน การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน และการฝึกเสริมทักษะฝีมือ โดยพบแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องในทุกรูปแบบ ดังนี้

การยกระดับฝีมือแรงงานมีผู้เข้ารับการฝึกเพิ่มขึ้นจาก 196 คนในปี 2563 เป็น 1,950 คนใน ไตรมาส 2 ปี 2567 โดยมีอัตราผ่านการฝึกสูงถึงร้อยละ 97 - 99 การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานมีผู้เข้าสอบเพิ่มจาก 107 คนเป็น 534 คน อย่างไรก็ตามอัตราผ่านมีความผันผวนระหว่างร้อยละ 70 - 87 สะท้อนความท้าทายด้านคุณภาพและความพร้อมของผู้เข้าสอบ สำหรับการฝึกเสริมทักษะฝีมือมีผู้เข้ารับการฝึกเพิ่มจาก 40 คนเป็น 954 คน พร้อมอัตราผ่านสูงเกือบร้อยละ 100 สะท้อนความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

2. ผลการประเมินและเปรียบเทียบระดับความต้องการทักษะการทำงานระหว่างผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา

ผลการประเมินและเปรียบเทียบระดับความต้องการทักษะการทำงานระหว่างผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 400 ราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการ/นายจ้าง 182 ราย และผู้ว่างงาน 218 ราย โดยประเมินระดับความต้องการทักษะการทำงาน 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent t-test) มีรายละเอียดดังนี้

ระดับความต้องการทักษะการทำงาน

ระดับความต้องการทักษะการทำงานในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยง ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุดของระดับทักษะการทำงาน จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ประกอบการ/นายจ้าง และกลุ่มผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา (n = 400)

ทักษะการทำงาน	ผู้ประกอบการ/นายจ้าง (182 คน)			ผู้ว่างงาน (218 คน)			รวม (400 คน)		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ทักษะดิจิทัล (Digital skills)									
ระดับสูง	3.19	1.09	ปานกลาง	2.32	.96	ต่ำ	2.72	1.11	ปานกลาง
ระดับกลาง	3.94	.85	สูง	2.87	1.16	ปานกลาง	3.36	1.16	ปานกลาง
ระดับพื้นฐาน	4.16	.45	สูง	3.51	1.07	สูง	3.80	.90	สูง
รวม	**3.76**	**.67**	**สูง**	**2.90**	**.93**	**ปานกลาง**	**3.29**	**.93**	**ปานกลาง**
ทักษะทางด้านการคิด (Cognitive skills)									
ด้านการคิด	4.26	.54	สูงมาก	3.56	.73	สูง	3.88	.74	สูง
ด้านการสื่อสาร	4.28	.50	สูงมาก	3.53	.72	สูง	3.87	.73	สูง
ด้านองค์กร	4.21	.49	สูงมาก	3.68	.73	สูง	3.92	.69	สูง
รวม	**4.25**	**.48**	**สูงมาก**	**3.59**	**.68**	**สูง**	**3.89**	**.68**	**สูง**
ทักษะทางอารมณ์และสังคม (Socioemotional skills)									
ด้านอารมณ์	4.21	.60	สูงมาก	3.79	.72	สูง	3.98	.70	สูง
ด้านความสัมพันธ์	4.33	.48	สูงมาก	3.80	.74	สูง	4.04	.69	สูง
การพัฒนาตนเอง	4.37	.53	สูงมาก	3.83	.79	สูง	4.08	.74	สูง
รวม	**4.30**	**.48**	**สูงมาก**	**3.81**	**.69**	**สูง**	**4.03**	**.65**	**สูง**
รวมทั้งหมด	**4.10**	**.45**	**สูง**	**3.42**	**.67**	**สูง**	**3.73**	**.67**	**สูง**

หมายเหตุ: เกณฑ์การแปลความหมายระดับความต้องการทักษะการทำงาน
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = ต่ำมาก, 1.81 - 2.60 = ต่ำ, 2.61 - 3.40 = ปานกลาง, 3.41 - 4.20 = สูง และ 4.21 - 5.00 = สูงมาก

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ/นายจ้าง 182 คน และผู้ว่างงาน 218 คน ผลการประเมินระดับความต้องการทักษะการทำงาน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ทักษะด้านการคิด (Cognitive Skills) และทักษะทางอารมณ์และสังคม (Socioemotional Skills) พบว่า ในภาพรวมทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}$ = 3.73, S.D. = .67) และเมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ พบว่า ทักษะทางอารมณ์และสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}$ = 4.03, S.D.=.65) รองลงมา คือ ทักษะทางด้านการคิด ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = .68) และทักษะดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.29, S.D.=.93) ซึ่งเป็นองค์ประกอบเดียวที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกตามกลุ่ม พบว่า ผู้ประกอบการ/นายจ้างมีระดับความต้องการทักษะการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = .45) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทักษะทางอารมณ์และสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = .48) รองลงมา คือ ทักษะด้านการคิดซึ่งอยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = .48) และทักษะดิจิทัลอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = .67) ตามลำดับ

ขณะที่ผู้ว่างงานมีระดับทักษะการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูงเช่นกัน แต่ต่ำกว่าระดับที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการ ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = .67) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ทักษะทางอารมณ์และสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = .69) รองลงมา คือ ทักษะด้านการคิด ($\bar{X}$ = 3.59, S.D. = .68) และทักษะดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบเดียวที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.90, S.D. = .93) ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าช่องว่างทักษะ (Skills gap) ระหว่างความต้องการของผู้ประกอบการ/นายจ้างกับระดับทักษะที่ผู้ว่างงานมีอยู่จริงมี โดยเฉพาะด้านทักษะดิจิทัลที่มีช่องว่างสูงสุด

การทดสอบสมมติฐาน

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับทักษะการทำงานของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงาน โดยใช้ค่าสถิติ Independent t-testดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าความแตกต่างของระดับทักษะการทำงานในมุมมองของนายจ้างและผู้ว่างงาน

ระดับทักษะการทำงาน	ผู้ประกอบการ/นายจ้าง (182 คน)		ผู้ว่างงาน (218 คน)		df	t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ทักษะดิจิทัล	3.76	.67	2.87	.91	392.26	11.11**	0.000
ทักษะทางด้านการคิด	4.25	.48	3.58	.66	390.99	11.55**	0.000
ทักษะทางอารมณ์และสังคม	4.30	.48	3.80	.68	388.96	8.63**	0.000
ภาพรวม	**4.10**	**.45**	**3.42**	**.67**	**383.01**	**12.007****	**0.000**

**นัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ทักษะการทำงานทั้ง 3 ด้าน และภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระดับทักษะที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการสูงกว่าระดับทักษะที่ผู้ว่างงานมีในทุกด้าน ดังนี้

ทักษะการทำงานในภาพรวมของผู้ประกอบการ/นายจ้าง ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = .45) สูงกว่าผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = .67) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ทักษะดิจิทัลของผู้ประกอบการ/นายจ้าง ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = .67) สูงกว่าผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 2.87, S.D. = 0.91) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ทักษะทางด้านการคิดของผู้ประกอบการ/นายจ้าง ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = .48) สูงกว่าผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = .66) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ทักษะทางอารมณ์และสังคมของผู้ประกอบการ/นายจ้าง ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = .48) สูงกว่าผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = .68) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. แนวทางยกระดับทักษะการทำงานให้สอดคล้องกับผลการประเมินความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดสงขลา

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 ครอบคลุม 3 ประเด็น ได้แก่ ช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงาน การสนับสนุนการพัฒนาทักษะจากผู้ประกอบการ/นายจ้าง และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางที่ 1 ช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงาน ควรพัฒนาระบบการสื่อสารข้อมูลตำแหน่งงานที่ผสานช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์จัดหางานและแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย กับช่องทางออฟไลน์ เช่น ป้ายประกาศ โบรชัวร์ และประกาศจากกรมจัดหางาน เพื่อให้ผู้ว่างงานทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงโอกาสการจ้างงานได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

แนวทางที่ 2 การสนับสนุนการพัฒนาทักษะจากผู้ประกอบการ/นายจ้าง สถานประกอบการควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการพัฒนาทักษะของพนักงานภายหลังบรรจุงาน ทั้งด้านทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย พัฒนาระบบสรรหาและคัดเลือกและจัดสวัสดิการที่เหมาะสมเพื่อดึงดูดและรักษาแรงงานที่มีคุณภาพ

แนวทางที่ 3 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐควรมีบทบาทเชิงรุกในการจัดหางานและเพิ่มความเหมาะสมของตำแหน่งงาน ควบคู่กับการจัดฝึกอบรมทักษะดิจิทัลและทักษะเฉพาะด้านให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนสนับสนุนการปรับค่าจ้างและสวัสดิการให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ และให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่สถานประกอบการขนาดกลางเพื่อกระตุ้นการจ้างงานในพื้นที่

อภิปรายผล

1. สถานการณ์การจ้างงานและความต้องการทักษะการทำงานในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา

ผลการประเมินสถานการณ์ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลาในช่วงปี 2563 ถึงไตรมาส 2 ปี 2567 สะท้อนพัฒนาการเชิงปริมาณที่ชัดเจนใน 3 มิติ ได้แก่ กำลังแรงงาน โครงสร้างตำแหน่งงาน และการพัฒนาทักษะแรงงาน โดยประชากรวัยแรงงานขยายตัวจาก 873,599 คน เป็น 941,169 คน อัตราการมีงานทำสูงถึงร้อยละ 99.29 และอัตราการว่างงานลดลงสู่ระดับต่ำสุดร้อยละ 0.71 ในไตรมาส 2 ปี 2567 สะท้อนศักยภาพของจังหวัดในการสร้างงานและดูดซับกำลังแรงงานได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม อัตราว่างงานที่ต่ำมิได้บ่งชี้ว่าคุณภาพการจ้างงานอยู่ในระดับที่พึงประสงค์เสมอไป เพราะการจ้างงานส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในงานทักษะระดับกลางที่มีความมั่นคงจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ OECD ที่ระบุว่าประเทศไทยแม้มีอัตราว่างงานต่ำ แต่ยังเผชิญความไม่สมดุลด้านทักษะในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในภาคบริการและอุตสาหกรรมฝีมือ (OECD, 2025)

เมื่อพิจารณาโครงสร้างตำแหน่งงาน พบว่า ความต้องการแรงงานกระจุกตัวใน 3 กลุ่มอาชีพหลัก ได้แก่ งานขายและบริการซึ่งครองอันดับสูงสุดตลอด 4 ปี งานช่างเทคนิคและผู้ปฏิบัติงานที่มีความต้องการพุ่งสูงถึง 4,133 อัตรา ในปี 2566 และงานเสมียน-เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการสม่ำเสมอระหว่าง 937 - 2,264 อัตราต่อปี ตำแหน่งงานทั้งสามกลุ่มล้วนต้องอาศัยสมรรถนะด้านการสื่อสาร การปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น และการจัดการงานเป็นพื้นฐาน ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับทักษะทางอารมณ์และสังคมที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างให้ความสำคัญสูงสุดในระดับสูงมาก ($\bar{X}$ = 4.30) โดยเฉพาะมิติด้านความสัมพันธ์ ($\bar{X}$ = 4.33) ซึ่งสอดรับโดยตรงกับลักษณะงานบริการและงานสนับสนุนสำนักงานที่ครองตำแหน่งสูงสุดในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา สอดคล้องกับ Dondi, M., et al. ที่ระบุว่าทักษะด้านสังคมและอารมณ์ เป็นกลุ่มทักษะที่นายจ้างทั่วโลกให้ความสำคัญ ขณะที่แรงงานจำนวนมากยังพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด (Dondi, M. et al., 2021)

ในด้านการพัฒนาทักษะแรงงาน แม้ปริมาณผู้เข้ารับการฝึกจะขยายตัวอย่างก้าวกระโดด โดยการยกระดับฝีมือเพิ่มจาก 196 คน เป็น 1,950 คน พร้อมอัตราผ่านร้อยละ 97 - 99 และการฝึกเสริมทักษะขยายจาก 40 คน เป็น 954 คน พร้อมอัตราผ่านใกล้เคียงร้อยละ 100 แต่การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานกลับมีอัตราผ่านที่ผันผวนระหว่างร้อยละ 70 - 87 ชี้ให้เห็นว่าการขยายปริมาณการฝึกยังไม่ได้นำไปสู่คุณภาพทักษะที่สม่ำเสมอตามมาตรฐานที่ตลาดกำหนด ซึ่งได้สอดรับกับผลการวิจัยที่พบช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างนายจ้าง ($\bar{X}$ = 3.76) กับผู้ว่างงาน ($\bar{X}$ = 2.90) มากที่สุดในบรรดาทักษะทั้งสามด้าน บ่งชี้ว่าระบบพัฒนาทักษะแรงงานของจังหวัดสงขลายังเผชิญความท้าทายในการเชื่อมโยงกระบวนการฝึกอบรมกับความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับ

Habiyaremye, A. et al. ระบุว่าการมีวุฒิบัตรการผ่านการอบรมด้านทักษะทางเทคนิคอาจไม่เพียงพอต่อการยืนยันสมรรถนะในการทำงานอย่างแท้จริง (Habiyaremye, A. et al., 2022) ซึ่งสะท้อนความท้าทายด้านคุณภาพของผู้เข้าทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานในจังหวัดสงขลา

2. ระดับความต้องการทักษะการทำงานระหว่างผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา

ผลการประเมินและเปรียบเทียบระดับความต้องการทักษะการทำงานระหว่างผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลา ดำเนินการทดสอบสมมติฐาน 4 ข้อ ครอบคลุมทักษะการทำงานในภาพรวม ทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบอิสระ (Independent t-test) ซึ่ง พบว่า ทักษะการทำงานทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่1ทักษะการทำงานในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการทำงานในมุมมองของผู้ประกอบการและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระดับทักษะการทำงานภาพรวมที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.10) และระดับทักษะของผู้ว่างงานมีอยู่ในระดับสูงเช่นกันแต่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ($\bar{X}$ = 3.42) สะท้อนว่าทักษะที่นายจ้างต้องการสูงกว่าความสามารถจริงของผู้ที่ว่างงานในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา จนเกิดช่องว่างทักษะ (Skills gap) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจับคู่งานและโอกาสการจ้างงานที่ตรงกับระดับทักษะ สอดคล้องกับกัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาฝีมือแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ปัญหาและความต้องการพัฒนาทักษะแรงงานทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารและการนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการทำงาน (กัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน และคณะ, 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าช่องว่างทักษะระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานกับระดับทักษะที่แรงงานมีอยู่จริงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่พบในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน OECD ที่ระบุว่าประเทศไทยมีความไม่สมดุลด้านทักษะ แม้อัตราว่างงานเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ แต่พบปัญหาทักษะขาดแคลนในบางสาขา หรือไม่ตรงกับงานในบางกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ ความรู้ด้านกระบวนการธุรกิจ และเทคโนโลยีการผลิตที่แรงงานมีต่ำกว่าความต้องการของนายจ้างในหลายภาคเศรษฐกิจ (OECD, 2025) และข้อมูลจากรายงาน World Bank, & Equitable Education Fund (EEF) ยืนยันได้ว่าแรงงานไทยจำนวนมากยังคงขาดทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานกับทักษะที่แรงงานมีอย่างมีนัยสำคัญ (World Bank & Equitable Education Fund (EEF), 2024) นอกจากนี้ Habiyaremye, A. et al. พบว่า ช่องว่างทักษะเป็นสาเหตุสำคัญของการว่างงาน โดยนายจ้างมีความต้องการทักษะในระดับสูงทั้งด้านเทคนิคและทักษะไม่เป็นทางการ แต่เยาวชนมีทักษะต่ำกว่ามาตรฐานที่ตลาดต้องการอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาทักษะเชิงรุกและการเชื่อมโยงระบบการศึกษาฝึกอบรมกับความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงาน (Habiyaremye, A. et al., 2022)

สมมติฐานที่ 2 ทักษะดิจิทัลในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะดิจิทัลในมุมมองของผู้ประกอบการและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระดับทักษะดิจิทัลที่ผู้ประกอบการ/นายจ้าง ต้องการอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.76) ขณะที่ระดับทักษะดิจิทัลที่ผู้ว่างงานมีอยู่เพียงระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.87) สะท้อนถึงช่องว่างทักษะดิจิทัลอย่างชัดเจน และบ่งชี้ว่าผู้ว่างงานยังไม่สามารถใช้ดิจิทัลเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการทำงานได้ในระดับที่ผู้ประกอบการคาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cunningham, W. et. al.ซึ่งศึกษาทักษะดิจิทัลในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ทักษะดิจิทัลขั้นพื้นฐาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชันสำนักงาน และเครื่องมือสื่อสารออนไลน์ เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นของตำแหน่งงานส่วนใหญ่ ขณะที่ตำแหน่งที่ต้องใช้ทักษะดิจิทัลขั้นสูงยังมีสัดส่วนน้อยแต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต (Cunningham, W. et al., 2022) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

ผู้ประกอบการคาดหวังให้แรงงานมีทักษะดิจิทัลพื้นฐาน-ระดับกลางในระดับสูงเพียงพอต่อการทำงานบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ขณะที่ผู้ว่างงานยังมีค่าคะแนนเฉลี่ยเพียงระดับปานกลาง ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ รายงานของ World Bank, & Equitable Education Fund (EEF) สนับสนุนว่าทักษะดิจิทัลเป็นหนึ่งในทักษะพื้นฐานที่แรงงานไทยจำนวนมากยังขาดแคลน โดยแรงงานที่มีทักษะดิจิทัลต่ำถูกจำกัดอยู่ในงานมูลค่าเพิ่มต่ำและมีโอกาสเข้าสู่ตำแหน่งงานที่ใช้เทคโนโลยีสูงได้ยาก (World Bank & Equitable Education Fund (EEF), 2024) กล่าวโดยสรุปได้ว่าจังหวัดสงขลามีช่องว่างทักษะดิจิทัลระหว่างสิ่งที่นายจ้างต้องการกับสิ่งที่ผู้ว่างงานมีอยู่จริง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อโอกาสการจ้างงานคุณภาพของผู้ว่างงานในพื้นที่

สมมติฐานที่ 3 ทักษะด้านการคิดในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านการคิดในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระดับทักษะด้านการคิดที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x}$ = 4.25) ขณะที่ระดับทักษะด้านการคิดที่ผู้ว่างงานมีอยู่เพียงระดับสูง ($\bar{x}$ = 3.58) ซึ่งต่ำกว่าที่นายจ้างคาดหวัง จากการศึกษาของ Cunningham, W. et. al. ระบุว่าทักษะด้านการคิดครอบคลุมทั้งการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ การสื่อสาร และการจัดการงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานอย่างมืออาชีพ (Cunningham, W. et al., 2022) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Dondi, M. et al. ที่วิเคราะห์ทักษะที่จำเป็นในการทำงานอนาคต พบว่า นายจ้างทั่วโลกให้ความสำคัญอย่างมากกับทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการสื่อสารเชิงวิเคราะห์ แต่แรงงานจำนวนมากยังมีระดับทักษะไม่ถึงเกณฑ์ (Dondi, M. et al., 2021) ในขณะเดียวกัน World Bank, & Equitable Education Fund (EEF) ระบุว่า ทักษะด้านการคิดยังเป็นหนึ่งในทักษะที่ยังคงขาดแคลนแต่จำเป็นสูงในตลาดแรงงานยุคใหม่ เนื่องจากทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของทักษะพื้นฐานที่แรงงานไทยจำนวนมากยังขาด ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างความสามารถของแรงงานกับความต้องการของนายจ้าง และทำให้แรงงานจำนวนหนึ่งไม่สามารถก้าวเข้าสู่งานที่มีผลิตภาพสูงได้ (World Bank & Equitable Education Fund (EEF), 2024) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่า ผู้ว่างงานในจังหวัดสงขลาแม้จะมีทักษะด้านการคิดในระดับสูง แต่ยังต่ำกว่าระดับที่นายจ้างต้องการ สะท้อนช่องว่างทักษะการคิดอย่างชัดเจน

สมมติฐานที่ 4 ทักษะทางอารมณ์และสังคมในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางอารมณ์และสังคม ในมุมมองของผู้ประกอบการ/นายจ้างและผู้ว่างงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสหถิติที่ระดับ .01 โดยระดับทักษะทางอารมณ์และสังคมที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x}$ = 4.30) ขณะที่ผู้ว่างงานมีเพียงระดับสูง ($\bar{x}$ = 3.80) สะท้อนว่าความคาดหวังของนายจ้างสูงกว่าระดับทักษะที่แรงงานมีจริง นำไปสู่ช่องว่างทักษะทางอารมณ์และสังคมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Yong, B. P. P., & Ling, Y. L.ศึกษาการรับรู้ทักษะทางอารมณ์เปรียบเทียบระหว่างนายจ้างและผู้สำเร็จการศึกษาในรัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย พบว่า ทั้งสองกลุ่มต่างเห็นว่าทักษะทางอารมณ์และสังคมมีความสำคัญสูง แต่ระดับทักษะจริงของผู้สำเร็จการศึกษายังต่ำกว่ามาตรฐานที่นายจ้างคาดหวัง โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการจัดการตนเอง ซึ่งสะท้อนช่องว่างทักษะในทิศทางเดียวกัน (Yong, B. P. P. & Ling, Y. L., 2023) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Dondi, M. et al. ที่ระบุว่าทักษะด้านสังคมและอารมณ์ เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น ภาวะผู้นำ และการบริหารอารมณ์ เป็นกลุ่มทักษะที่นายจ้างทั่วโลกให้ความสำคัญ ขณะที่แรงงานจำนวนมากยังพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด (Dondi, M. et al., 2021) สรุปได้ว่าช่องว่างทักษะทางอารมณ์และสังคมระหว่างระดับที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างคาดหวังกับระดับทักษะที่ผู้ว่างงานมีอยู่จริงและชี้ให้เห็นความจำเป็นที่โครงการพัฒนาทักษะผู้ว่างงานต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับทักษะทางอารมณ์และสังคมควบคู่ไปกับทักษะด้านอื่นอย่างจริงจัง

3. แนวทางยกระดับทักษะการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดสงขลา

แนวทางยกระดับทักษะการทำงานที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหามสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาช่องว่างทักษะในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 การพัฒนาช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงานในจังหวัดสงขลาควรผสานช่องทางออนไลน์กับออฟไลน์เข้าด้วยกัน เนื่องจากตลาดแรงงานจังหวัดสงขลามีผู้ว่างงานที่หลากหลายทั้งด้านอายุและระดับการเข้าถึงเทคโนโลยี ดังนั้น การพัฒนาช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงานจึงควรผสานช่องทางออนไลน์ (เช่น เว็บไซต์จัดหางานและโซเชียลมีเดีย) กับช่องทางออฟไลน์ (เช่น ป้ายประกาศและประกาศจากกรมจัดหางาน) เพื่อให้ผู้ว่างงานทุกกลุ่มเข้าถึงโอกาสการจ้างงานได้อย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับ Asian Development Bank ที่ยืนยันว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มการมองเห็นตำแหน่งงาน แต่ยังต้องทำงานร่วมกับช่องทางดั้งเดิมสำหรับกลุ่มที่มีข้อจำกัดด้านดิจิทัล (Asian Development Bank, 2022)

แนวทางที่ 2 สถานประกอบการในจังหวัดสงขลาควรสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิดและทักษะทางอารมณ์และสังคมของพนักงานภายหลังบรรจุงาน ซึ่งเป็นทักษะ ที่ผลการวิจัยพบว่า มีช่องว่างสูงในตลาดแรงงาน จังหวัดสงขลา ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและสวัสดิการที่แข่งขันได้ สอดคล้องกับ Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P. ที่เสนอให้นายจ้างใช้การฝึกอบรมภายในองค์กรเป็นกลไกหลักเตรียมแรงงานให้พร้อมสำหรับตำแหน่งงานที่ซับซ้อนขึ้น (Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P., 2025) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Asian Development Bank ที่ยืนยันว่าสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของพนักงาน (Asian Development Bank, 2022)

แนวทางที่ 3 หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดสงขลาควรมีบทบาทเชิงรุกในการจัดฝึกอบรมทักษะดิจิทัลและทักษะเฉพาะด้านที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่ สนับสนุนการปรับค่าจ้างให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ และให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่สถานประกอบการขนาดกลางซึ่งเป็นกลุ่มนายจ้างหลักในจังหวัดสงขลา สอดคล้องกับ Sutassanamarlee, D. ที่เสนอให้เร่งพัฒนาระบบทักษะและบริการจัดหางานเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน (Sutassanamarlee, D., 2024) และสอดคล้องกับ Habiyaremye, A. et al. ยืนยันว่าการพัฒนาทักษะเชิงรุกช่วยลดช่องว่างทักษะและเพิ่มโอกาสการจ้างงานอย่างแท้จริง (Habiyaremye, A. et al., 2022)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ โมเดลการประเมินช่องว่างทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา (Songkhla Labor Market Work Skills Gap Assessment Model) ซึ่งเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่สังเคราะห์จากการเปรียบเทียบระหว่างระดับทักษะที่ผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการกับระดับทักษะที่ผู้ว่างงานมีอยู่จริงในบริบทตลาดแรงงานระดับพื้นที่ โมเดลนี้สามารถอธิบายว่าปัญหาการจ้างงานในจังหวัดสงขลาที่มาจากความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการกับทักษะที่แรงงานมีอยู่จริง โดยเฉพาะทักษะดิจิทัลซึ่งมีช่องว่างเด่นชัดที่สุด ขณะที่ทักษะทางอารมณ์และสังคมและทักษะด้านการคิดเป็นทักษะที่นายจ้างให้ความสำคัญในระดับสูงมาก

ความใหม่ขององค์ความรู้นี้อยู่ที่การพัฒนากรอบอธิบายเชิงระบบสำหรับวิเคราะห์ช่องว่างทักษะในตลาดแรงงานระดับพื้นที่ ด้วยการบูรณาการข้อมูลจากทั้งฝั่งอุปสงค์แรงงาน และฝั่งอุปทานแรงงานเข้าด้วยกัน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้าที่มักวิเคราะห์เพียงมิติเดียว กรอบดังกล่าวช่วยจัดลำดับความสำคัญของทักษะที่ต้องพัฒนา และเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม มาตรการสนับสนุนการจ้างงาน และระบบจับคู่แรงงานในระดับจังหวัดอย่างมีหลักฐานรองรับ

โมเดลดังกล่าวจึงเป็นองค์ความรู้เชิงประยุกต์ที่สามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายพัฒนาทักษะแรงงานระดับจังหวัดอย่างมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ เพื่อลดช่องว่างทักษะ เพิ่มโอกาสการจ้างงาน และพัฒนาคุณภาพแรงงานในจังหวัดสงขลาอย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการประเมินช่องว่างทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา
(Songkhla Labor Market Work Skills Gap Assessment Model)

จากภาพที่ 1 โมเดลการประเมินช่องว่างทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อสะท้อนบริบทเฉพาะของจังหวัดสงขลาในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคใต้ที่พึ่งพาภาคการผลิต การค้า และบริการ ซึ่งกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเข้มข้น โมเดลนี้บูรณาการข้อมูลจากทั้งฝั่งอุปสงค์แรงงาน (ผู้ประกอบการ/นายจ้าง) และฝั่งอุปทานแรงงาน (ผู้ว่างงาน) เพื่ออธิบายช่องว่างทักษะใน 3 มิติ ได้แก่ ทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม ซึ่งสะท้อนความต้องการจริงของตลาดแรงงานในพื้นที่และเชื่อมโยงสู่แนวทางการยกระดับทักษะแรงงานที่ตรงกับโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลาอย่างเป็นระบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลาระหว่างปี 2563 - 2567 ขยายตัวต่อเนื่อง อัตราการว่างงานลดลงอยู่ในระดับต่ำ ตำแหน่งงานที่มีความต้องการสูงสุด ได้แก่ งานขายและบริการ งานช่างเทคนิค/ผู้ปฏิบัติงาน และงานเสมียน/เจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตามตลาดแรงงานยังเผชิญความไม่สอดคล้องด้านทักษะในเชิงโครงสร้าง โดยผู้ประกอบการ/นายจ้างต้องการระดับทักษะสูงกว่าที่ผู้ว่างงานมีอยู่จริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน โดยทักษะทางอารมณ์และสังคมเป็นทักษะที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญสูงสุด และทักษะดิจิทัลมีช่องว่างสูงสุด สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาทักษะแรงงานเชิงระบบ และสามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลการประเมินช่องว่างทักษะการทำงานในตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายอย่างมีเป้าหมาย สำหรับแนวทางยกระดับทักษะการทำงาน พบว่าการแก้ไขปัญหาช่องว่างทักษะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ การพัฒนาช่องทางการเข้าถึงโอกาสการจ้างงานที่ผสานออนไลน์กับออฟไลน์เพื่อให้ผู้ว่างงานทุกกลุ่มเข้าถึงโอกาสได้อย่างเท่าเทียม การสนับสนุนการพัฒนา

ทักษะของพนักงานจากสถานประกอบการทั้งด้านทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม และการมีบทบาทเชิงรุกของหน่วยงานภาครัฐในการจัดฝึกอบรมและส่งเสริมการจ้างงานในพื้นที่ ในด้านข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐควรพัฒนาแพลตฟอร์มจับคู่งานแบบบูรณาการ บูรณาการหลักสูตรฝึกอบรมร่วมกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาโดยเน้นทักษะดิจิทัล ทักษะด้านการคิด และทักษะทางอารมณ์และสังคม และสนับสนุนสถานประกอบการขนาดกลางด้วยสิทธิประโยชน์ทางภาษี สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ผู้ว่างงานควรพัฒนาทักษะให้ตรงกับความต้องการของตลาด ขณะที่ผู้ประกอบการควรปรับค่าจ้างสวัสดิการให้แข่งขันได้ ทั้งนี้ การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งศึกษาทักษะเฉพาะรายอุตสาหกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความต้องการแรงงาน เพื่อยกระดับประสิทธิผลของนโยบายแรงงานในระดับพื้นที่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากงบประมาณเงินรายได้ประจำปงบประมาณ พ.ศ. 2566 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ วัฒนสุขสิน และคณะ. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาฝีมือแรงงานของโรงเรียนพัฒนาอาชีพฝีมือแรงงานเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประเทศไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(8), 4017-4029.

ชุติกาญจน์ เพ็ชร์แก้ว และคณะ. (2564). ความต้องการแรงงานและช่องว่างสมรรถนะสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เมืองต้นแบบการค้าชายแดน อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(2), 25-38.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

วังสวัณ กรทองสกล และคณะ. (2565). แนวทางพัฒนาผลิตภาพและการสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนในกลุ่มแรงงานไร้ทักษะ. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(6), 429-442.

สำนักงานแรงงานจังหวัดสงขลา. (2564). รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลา รายปี 2564 (เดือนมกราคม - ธันวาคม 2564). เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2566 จาก https://shorturl.asia/OK3j2

_____. (2565). รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลา รายปี 2565 (เดือนมกราคม - ธันวาคม 2565). เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2566 จาก https://shorturl.asia/pDKB1

_____. (2566). รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสงขลา รายปี 2566 (เดือนมกราคม - ธันวาคม 2566). เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2567 จาก https://shorturl.asia/Gc0xs

Asian Development Bank. (2022). Leveraging online job portal data in Asia and the Pacific. Asian Development Bank. Retrieved December 3, 2025, from https://shorturl.asia/Sq6sB

Cunningham, W. et al. (2022). The demand for digital and complementary skills in Southeast Asia. World Bank. Retrieved December 12, 2025, from https://shorturl.asia/gsn40

Dondi, M. et al. (2021). Defining the skills citizens will need in the future world of work. McKinsey & Company. Retrieved December 14, 2025, from https://shorturl.asia/2VehK

Habiyaremye, A. et al. (2022). Bridging the labour market skills gap to tackle youth unemployment in South Africa. Economic and Labour Relations Review, 33(4), 786-805. https://doi.org/10.1177/10353046221138400

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22, 3-55. https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf

OECD. (2025). OECD skills strategy Thailand: Assessment and recommendations. OECD Publishing. Retrieved December 30, 2025, from https://shorturl.asia/pO4yk

Sutassanamarlee, D. (2024). Gender, AI, and skill development in Southeast Asia: Case studies from Thailand, Vietnam, and Cambodia. JustJobs Network; Kenan Foundation Asia; IDRC. Retrieved January 9, 2026, from https://shorturl.asia/ENkxQ

Weerasombat, T. & Pumipatyothin, P. (2025). Employers' priority on work skills and the skill gaps: A case of Thailand. Cogent Education, 12(1), 2441656. https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2441656

Wiersma, W. & Jurs, S. G. (2005). Research methods in education: An introduction. (8th ed.). Boston: Pearson Education.

World Bank & Equitable Education Fund (EEF). (2024). Fostering foundational skills in Thailand: From a skills crisis to a learning society. World Bank Group & Equitable Education Fund. Retrieved December 22, 2025, from https://shorturl.asia/JDgRa

World Bank. (2018). World development report 2018: Learning to realize education’s promise. Washington, DC: World Bank Group. https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1096-1

Yong, B. P. P. & Ling, Y. L. (2023). Skills gap: The perceptions of importance of soft skills in graduate employability between employers and graduates. Journal of Techno-Social, 15(1), 16-33. https://doi.org/10.30880/jts.2023.15.01.002

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 247-260

บทความวิจัย

การพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1*

DEVELOPMENT OF A PARTICIPATIVE LEADERSHIP MODEL FOR SCHOOL ADMINISTRATORS ACCORDING TO TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCIES THAT AFFECTS QUALITY SCHOOL UNDER ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ชนะชัย พรดอนก่อ*, พระเมธีวัชราภรณ์, วิมลพร สุวรรณแสนทวี
Chanachai Phondornko*, Phrameteewatcharaphorn, Vimonporn Suwanseantavee
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Roi Et, Thailand
*Corresponding author E-mail: chanachai.pho@student.mbu.ac.th
*Tel: 085-647-8321

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน สร้างและพัฒนา และประเมินแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,658 คน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 540 คน ซึ่งกำหนดตามเกณฑ์ 20 เท่าของจำนวนตัวแปรในการวิจัย จำนวน 20 ตัวแปร ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 14 ด้าน 66 ตัวชี้วัด ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพ 2) แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีถึงดีมาก ซึ่งสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ โดยนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) แบบจำลองมีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วม ภายใต้กลไกการดำเนินงาน 6 ด้าน คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบและกลไก วิธีดำเนินการ แนวทางการประเมินผล และเงื่อนไขแบบจำลอง และ 4) ผลการประเมิน พบว่า หลักการแบบจำลองมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้สูงที่สุด ขณะที่ระบบและกลไกมีความเป็นไปได้ต่ำที่สุด มีข้อจำกัดด้านภาระงาน ระยะเวลา และระเบียบของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม, ผู้บริหารสถานศึกษา, สมรรถนะครู, โรงเรียนคุณภาพ

*Received April 21, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This research article employed a mixed-methods approach with the objectives to examine the components and indicators, validate the model fit, develop and construct, and evaluate a participative leadership model of school administrators based on teachers' functional competencies affecting quality schools under Roi Et Primary Educational Service Area Office 1. The population consisted of 1,658 school administrators and teachers in the 2024 academic year. The sample group comprised 540 participants, determined based on the criterion of 20 times the number of research variables, with a total of 20 variables in this study. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and Confirmatory Factor Analysis (CFA). The results showed that: 1) The model comprised three main components, 14 dimensions, and 66 indicators, namely participative leadership, teachers' functional competencies, and quality schools; 2) The model demonstrated a good to very good fit with the empirical data. Teachers' functional competencies contributed to quality schools, as reflected in improved student academic achievement and enhanced 21st-century skills, including critical thinking, communication, teamwork, and digital technology skills.; 3) The model showed systematic relationships emphasizing participation and shared responsibility under six operational mechanisms: principles, objectives, systems and mechanisms, implementation methods, evaluation guidelines, and conditions; and 4) The evaluation results revealed that the principles of the model had the highest levels of appropriateness and feasibility, while the systems and mechanisms showed the lowest level of feasibility due to limitations related to workload, time constraints, and school regulations affecting operational flexibility. The body of knowledge derived from this study is the development of a participative leadership model that integrates teachers' functional competencies with quality school development in a systematic manner. The model provides an empirical framework for enhancing school administration and improving student outcomes effectively and sustainably.

Keywords: Participation Leadership, School Administrators, Teachers' Competency, Quality School

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เศรษฐกิจฐานความรู้ การแข่งขันระดับนานาชาติ หลายประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและภาวะผู้นำทางการศึกษาเพื่อยกระดับศักยภาพของประชาชนและสร้างความเข้มแข็งของประเทศ เช่น ประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) สำหรับประเทศไทยนั้นได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาการศึกษาผ่านแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ความเสมอภาคทางการศึกษา และการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีมาตรฐานวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ ความพึงพอใจในการทำงาน และความสำเร็จของสถานศึกษา (ชลิกา ฮีมีนกูล, 2562) ขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสมรรถนะของครูทั้งด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ภายใต้โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ (UTQ) ซึ่งครอบคลุมด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพครูให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

นอกจากนี้ แนวคิดโรงเรียนคุณภาพยังเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อำรุง จันทวานิช, 2547) การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 แม้จะมีการส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พบว่า การพัฒนาสมรรถนะบางด้าน เช่น การวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการทำงานแบบมีส่วนร่วม ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายของทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทการจัดการศึกษาในปัจจุบัน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครู การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และการยกระดับคุณภาพโรงเรียนให้สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
3. เพื่อสร้างและพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
4. เพื่อประเมินแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยผู้วิจัยนำเสนอและแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวนทั้งสิ้น 1,658 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 212 คน และครู จำนวน 1,446 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กำหนดขนาดตามแนวคิดการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งนักวิชาการเสนอว่าควรมีกลุ่มตัวอย่างระหว่าง 100 - 150 คนขึ้นไป (Saris, W. E. & Stronkhorst, L. H., 1984); (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2004) และการวิจัยทางสังคมศาสตร์ควรกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ., 2551); (Lindeman, R. H. et al., 1980) โดยการวิจัยในครั้งนี้ มีตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 16 ตัวแปร ดังนั้น จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 500 คน

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 540 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2555) ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพได้อย่างเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะประจำสายงานของครู ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับโรงเรียนคุณภาพ ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพ กำหนดกรอบแนวคิด นิยามศัพท์เฉพาะและตัวชี้วัดของตัวแปร สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบและตัวชี้วัดของแต่ละตัวแปร นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางการศึกษา การบริหารสถานศึกษา สมรรถนะครู การวิจัยทางการศึกษา หรือการวัดและประเมินผลทางการศึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC กำหนดตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าใช้ได้ ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 ชรายด้านมีค่าระหว่าง 0.82 - 0.94 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม โดยผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 540 คน ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการตอบแบบสอบถาม และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ดำเนินการติดตามและรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและผ่านระบบออนไลน์ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) 4) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบและตัวชี้วัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 5) วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ 6) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ค่า CMIN/df ค่า GFI ค่า AGFI ค่า CFI ค่า TLI ค่า RMSEA และค่า SRMR ตามเกณฑ์ที่กำหนดทางสถิติศาสตร์การวิจัยเชิงโครงสร้าง

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อทดสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาความกลมกลืนของโมเดลจากดัชนีวัดความสอดคล้อง (Goodness-of-Fit Indices) ที่สำคัญ เช่น ค่า Chi-square (χ^2), ค่า Chi-square/df, ค่า Comparative Fit Index (CFI), ค่าTucker-Lewis Index (TLI), ค่า Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) และค่า Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) 2) ผู้วิจัยได้พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของตัวชี้วัดแต่ละตัว โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 และมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้งตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ทั้งในด้านความตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent Validity) และความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) เพื่อยืนยันว่าแบบจำลองมีความเหมาะสม สามารถอธิบายโครงสร้างของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปใช้ในการปรับปรุงแบบจำลองให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้ในระยะต่อไปของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จำนวน 1,658 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 212 คน และครู 1,446 คน

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (SEM : Structural Equation Modeling) ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 100 - 150 คน (Saris, W. E. & Stronkhorst, L. H., 1984); (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2004) แต่ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีข้อกำหนดว่าควรมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 เท่าของตัวแปรในรูปแบบ (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ., 2551); (Lindeman, R. H. et al., 1980) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 16 ตัว เกณฑ์ขั้นต่ำขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงควรมีไม่น้อยกว่า 500-540 คน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับตัวแปรสังเกตได้จากการกระจายตัวของข้อมูลที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2555) รวมทั้งสิ้น 320 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ เป็นแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert scale)

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) ศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ 2) จัดทำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ 3) แบบสอบถามภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 สร้างข้อกระทงคำถามจากตัวตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ +1 หมายถึง มีความเห็นว่าสอดคล้อง 0 หมายถึง มีความเห็นว่าไม่แน่ใจ -1 หมายถึง มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง 2) นำผลการพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามแโดยผู้เชี่ยวชาญ จะมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตร IOC ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 3) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) 4) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและจัดทำให้เป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำเสนอขอความเห็นชอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เก็บรวบรวม ข้อมูลไปยังสถานศึกษาเกี่ยวข้อง ดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ฯ แบบสอบถาม ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งแบบสอบถามด้วยตนเองหรือทางระบบออนไลน์

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) การวิเคราะห์ระดับของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ ในการวิเคราะห์ ผู้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายไว้ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้วิธีการ ประมาณค่าพารามิเตอร์ไลค์ลี่ฮูดสูงสุด (Maximum likelihood: ML) และค่าสถิติตรวจสอบความ สอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ 3 การสร้างและพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

ในขั้นนี้ผู้วิจัยมีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) นำข้อมูลองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 2) สร้างแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยการกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน 2) ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน 3) ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะเชี่ยวชาญหรือมีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 ร่างแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ฉบับที่ 2 เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม คือ แบบตรวจสอบแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จากการสนทนากลุ่มโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 4 การประเมินแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) นำรูปแบบการพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 จากขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้

ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดียวกับที่ใช้ในการสนทนากลุ่มทำการประเมินรูปแบบ ในประเด็นความเหมาะสมและความเป็นไปได้ 2) นำผลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) สรุปความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ

การศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 ด้าน รวม 66 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มี 4 ด้าน 20 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1.1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ และการประเมินผล 1.2) สมรรถนะประจำสายงานของครูมี 6 ด้าน 30 ตัวชี้วัด ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน 1.3) โรงเรียนคุณภาพมี 4 ด้าน 16 ตัวชี้วัด ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือ ระบบประกันคุณภาพภายใน คุณภาพผู้เรียน และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การตัดสินใจ การได้รับผลประโยชน์ การประเมินผล และการดำเนินงาน สมรรถนะประจำสายงานของครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยได้เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านภาวะผู้นำครู ด้านการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ และด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน โรงเรียนคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านเครือข่ายความร่วมมือ

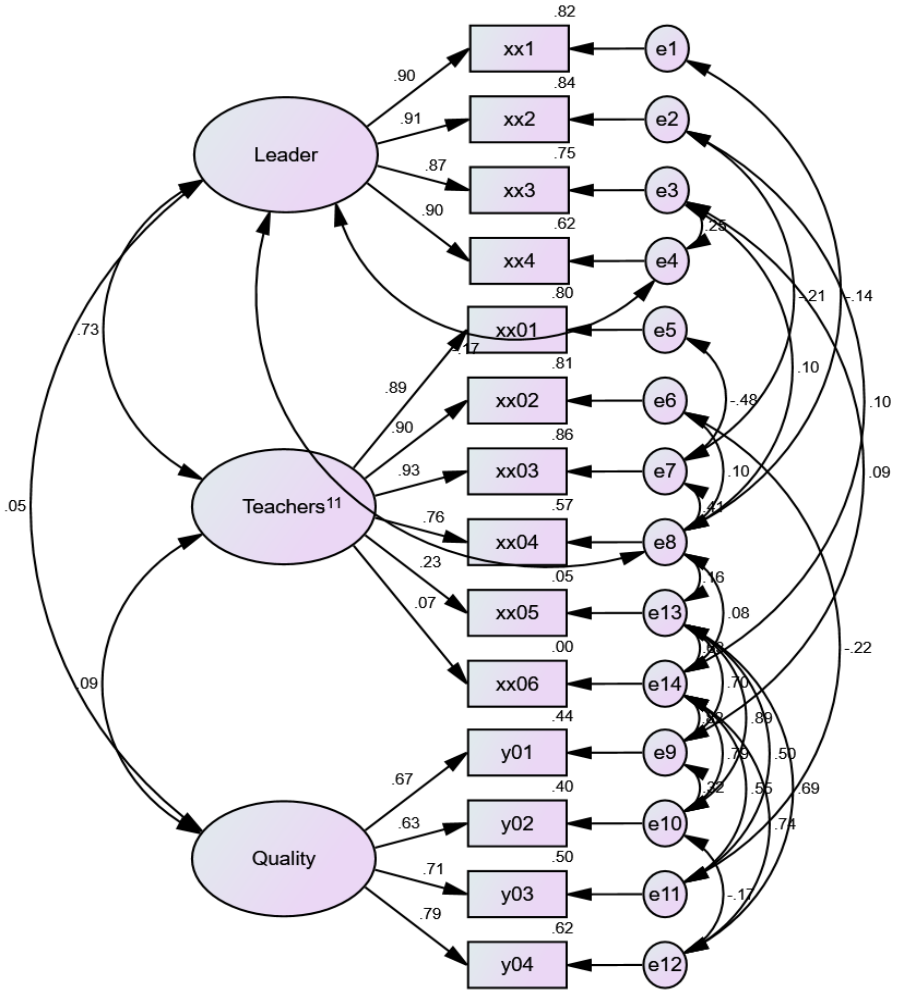
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโรงเรียนคุณภาพ มีผลดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโรงเรียนคุณภาพ (Quality School)

สมรรถนะประจำสายงานของครู	Factor Loading	P	R^2	GFI	AGFI	NFI	CFI	RMSEA
y01: ด้านเครือข่ายความร่วมมือ	0.84	***	0.71	0.99	0.96	0.99	0.99	0.04
y02: ด้านระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	0.72	***	0.51					
y03: ด้านคุณภาพผู้เรียน	0.58	***	0.34					
y04: ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	0.62	***	0.38					

***P < 0.001

จากตารางที่ 1 โดยรวมชี้ให้เห็นว่าแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีถึงดีมาก โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการชั้นเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของสมรรถนะประจำสายงานของครู เครือข่ายความร่วมมือ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของโรงเรียนคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า โมเดลที่สร้างขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำครูและคุณภาพโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ

Chi-Square = 43.284, df = 49, P-value = 0.703, RMSEA = 0.000, Chi-Square/df = 0.883

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ

3. แบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูและโรงเรียนคุณภาพ เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมและยกระดับคุณภาพผู้เรียน ภายใต้กลไกการดำเนินงาน 6 ด้าน คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

4. ผลการประเมิน พบว่า แบบจำลองมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.62) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักการของแบบจำลอง และต่ำสุด คือ วิธีดำเนินการของแบบจำลอง ส่วนความเป็นไปได้ของแบบจำลองอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักการของแบบจำลอง และต่ำสุด คือ ระบบและกลไกของแบบจำลอง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด พบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 14 ด้าน และ 66 ตัวชี้วัด

ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งครอบคลุมด้านการมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า าวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Likert, R. และ Sergiovanni, T. J. ที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพันต่อองค์กร ยกระดับประสิทธิภาพของโรงเรียน สำหรับองค์ประกอบสมรรถนะประจำสายงานของครู (6 ด้าน 30 ตัวชี้วัด) ซึ่งได้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูของข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่เน้นให้ครูมีสมรรถนะหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ การจัดการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และองค์ประกอบโรงเรียนคุณภาพ (4 ด้าน 16 ตัวชี้วัด) เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดระบบประกันคุณภาพภายใน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4), 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และแนวคิดโรงเรียนเป็นฐานการพัฒนาคุณภาพ (School-based Management) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Likert, R., 1967); (Sergiovanni, T. J. , 1991) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกชพร นาคทัศน์ และพนายุทธ เชยบาล ได้ศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ 36 ตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องในประเด็นที่ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเน้นการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงาน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษา แม้จำนวนองค์ประกอบจะแตกต่างกันตามบริบท แต่ทั้งสองงานยืนยันตรงกันว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพของสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม (กชพร นาคทัศน์ และพนายุทธ เชยบาล, 2565)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า แบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี องค์ประกอบที่มีน้ำหนักสูงสุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การบริหารจัดการชั้นเรียน และเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้ดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สะท้อนความตรงเชิงโครงสร้างและความเหมาะสมของแบบจำลองในการใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Likert, R. ที่ชี้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเพิ่มแรงจูงใจและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกภายในองค์กร ในด้านสมรรถนะประจำสายงานของครู พบว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ซึ่งบ่งชี้ว่าครูที่มีความสามารถในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เหมาะสม สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน และกำกับดูแลพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ จะช่วยให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น (Likert, R., 1967) สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญญา พิทักษ์เกชา และพิมพ์อร สดเอี่ยม ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัย ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดเลย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค - สแควร์เท่ากับ 45.06 ที่ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 34 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.09731 ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.026 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.987 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.961 (อภิญญา พิทักษ์เกชา และพิมพ์อร สดเอี่ยม, 2566)

3. แบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูและโรงเรียนคุณภาพ เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมและยกระดับคุณภาพผู้เรียน ภายใต้กลไกการดำเนินงาน 6 ด้าน คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ที่เน้นการทำงานเป็นทีมแบบพี่น้อง ซึ่งเป็นฐานทุนเดิมที่เอื้อต่อภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม โดยบุคลากรในสถานศึกษามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เกิดความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การสื่อสารและการประสานงานภายในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้ บรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเป็นกันเองยังช่วยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืนในองค์กร การพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร การสร้างความไว้วางใจ และการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำงานร่วมกันโดยเน้นการเปลี่ยนจากการบริหารแบบบนลงล่างสู่การทำงานแบบมีส่วนร่วมที่รับผิดชอบร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกันทั้งนี้ แบบจำลองเป็นเครื่องมือที่ช่วยอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อน เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และสนับสนุนการพัฒนาความรู้ได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoskinson, A. M. et al. ได้ให้ความหมายของแบบจำลองไว้ว่า เป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการสร้างความหมาย ช่วยให้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและสิ่งที่เป็นอุดมคติมี ความสัมพันธ์กันและอยู่ในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น แบบจำลองทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้สำหรับ อธิบายปรากฏการณ์ กระบวนการหรือการดำเนินการ และทำนายจากเหตุและผล (Hoskinson, A. M. et al. , 2014) และสอดรับกับงานวิจัยของรมิดา เศรษฐบดี และทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์ ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ สาระเนื้อหา วิธีการพัฒนา/กระบวนการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ (รมิดา เศรษฐบดี และทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์, 2566)

4. ผลการประเมินแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่ได้รับการประเมินสูงสุดทั้งสองด้าน คือ หลักการของแบบจำลอง ขณะที่องค์ประกอบที่ได้รับการประเมินต่ำสุด ได้แก่ วิธีดำเนินการของแบบจำลองในด้านความเหมาะสม และระบบและกลไกของแบบจำลองในด้านความเป็นไปได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ที่พัฒนาขึ้นวิธีการและลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความถูกต้องตามหลักการในเชิงทฤษฎี มีประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาภาวะผู้นำภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ โดยมุ่งที่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ตามคาดหวังของประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้รับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบจำลองนี้จะมีความยั่งยืนได้จะต้องมีการสนับสนุนจากต้นสังกัด หรือการใช้ระบบนิเทศติดตาม เพื่อให้โรงเรียนคุณภาพไม่เป็นเพียงโครงการชั่วคราว แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Eisner, E. W. ได้เสนอแนวคิดในการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการประเมินเชิงคุณภาพที่เน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงลึก โดยอาศัยดุลยพินิจและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญมากกว่าการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณมีพื้นฐานจากแนวคิดการวิจารณ์เชิงศิลปะ ซึ่งให้ความสำคัญกับความละเอียดอ่อนและการตีความ เหมาะกับประเด็นที่ต้องการความลึกซึ้ง

เฉพาะด้าน ทั้งนี้ การประเมินมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดแนวทาง วิเคราะห์ และสรุปผลได้ตามความเชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่รอบด้านและน่าเชื่อถือ (Eisner, E. W., 1976) สอดคล้องกับแนวคิดของ Yukl, G. ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรม มีขั้นตอนที่สำคัญในการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการฝึกอบรมที่ชัดเจน ดังนี้ 1) กำหนดเนื้อหาวัตถุประสงค์ของการ เรียนรู้ให้ชัดเจน 2) กำหนดเนื้อหาที่ชัดเจน 3) การจัดลำดับของเนื้อหาที่เหมาะสม 4) การผสมผสานวิธีการฝึกอย่างเหมาะสม 5) โอกาสสำหรับการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ 6) การประเมินผลการฝึกอบรมที่ถูกเวลา และ 7) การเพิ่มความมั่นใจในตัวเอง (Yukl, G., 2010)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ

แสดงแบบจำลองภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำ แบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพ โดยผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความผูกพันต่อองค์กร ในขณะที่สมรรถนะประจำสายงานของครู โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการทำงานร่วมกับชุมชน มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการศึกษา และประสิทธิผลขององค์กรโดยรวม แบบจำลองดังกล่าวยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมกับสมรรถนะครู ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านวิชาการ การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาตามสมรรถนะประจำสายงานของครูที่ส่งผลต่อโรงเรียนคุณภาพ โดยพัฒนากรอบแนวคิด ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 ด้าน 66 ตัวชี้วัด ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร สมรรถนะประจำสายงานของครู และโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก (χ^2/df = 4.358; GFI = 0.99; RMSEA = 0.04) โดยตัวแปรสำคัญที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การบริหารจัดการชั้นเรียน และเครือข่ายความร่วมมือ สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการจัดกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการชั้นเรียน และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยด้านภาวะผู้นำในบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของครู และพัฒนารูปแบบหรือโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในระดับปฏิบัติและระดับนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กชพร นาคทัศน์ และพนายุทธ เชยบาล. (2565). ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมบึงกาฬ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(12), 77-94.

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง หน้า 19 (20 มีนาคม 2562).

ชลิกา ฮีมีนกูล. (2562). ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 8(2), 55-70.

รมิดา เศรษฐบดี และทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2555). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. (2564). รายงานผลการดำเนินงาน 2563. ร้อยเอ็ด: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน เข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

สุภมาส อังศุโชติ และคณะ. (2551). สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL. กรุงเทพมหานคร: มิสชั่นมีเดีย.

อภิญญา พิทักษ์เกชา และพิมพ์อร สดเอี่ยม. (2566). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนเอกชน จังหวัดเลย. วารสารวิชาการรัตนบุศย์, 5(1) 254-270.

อำรุง จันทวานิช. (2547). แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

Eisner, E. W. (1976). Educational Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Education Evaluation. The Journal of. Aesthetic Education, 10 (3/4), 135-150.

Hoskinson, A. M. et al. (2014). Bridging Physics and Biology Teaching through Modeling. American Journal of Physics, 82(5), 434-441.

Likert, R. (1967). The Human Organization: Its Management and Values. New York: McGraw-Hill.

Lindeman, R. H. et al. (1980). Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis. Glenview, Il: Scott, Foresman and Company.

Saris, W. E. & Stronkhorst, L. H. (1984). Causal Modelling in Nonexperimental Research: An Introduction to the LISREL Approach (Vol. 3). Amsterdam: Sociometric Research Foundation.

Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling. (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Sergiovanni, T. J. (1991). The Principalship: A Reflective Practice Perspective. (2nd ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Yukl, G. (2010). Leadership in Organizations. New York: Me Graw-Hill.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 261-272

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*

DEVELOPMENT OF A COMPETENCY-BASED MATHEMATICS ENRICHMENT CURRICULUM THROUGH PROJECT-BASED LEARNING INTEGRATED WITH MATHEMATICAL MODELING TO ENHANCE MATHEMATICAL AND DATA LITERACY OF UPPER SECONDARY STUDENTS

ณัฐพล คชาธร
Natthapon Kachathorn
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Triam Udom Suksa School, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: natthapon.kac@triamudom.ac.th
Tel: 080-459-3950

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล สำหรับนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล การวิจัยดำเนินตามกระบวนการวิจัย และพัฒนาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบแผนการทดลองแบบมีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว และการวัดผลหลายครั้ง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จำนวน 38 คน ใช้ระยะเวลาการทดลอง 16 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นพร้อมคู่มือการใช้หลักสูตร แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลก่อนและหลังเรียน แบบทดสอบความก้าวหน้า จำนวน 3 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การทดสอบทีแบบไม่อิสระ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาคณิตศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจริงในบริบท สถานการณ์ที่นักเรียนจะได้พบเจอ หลักสูตรที่พัฒนามีความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.37/80.61 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และ 2) ผู้เรียนมีคะแนนความก้าวหน้า ของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล, การใช้โครงงานเป็นฐาน, การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์

*Received April 28, 2026; Revised May 14, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This study aimed to 1) Develop a Mathematics Competency-Enrichment Curriculum based on Project-Based Learning integrated with Mathematical Modeling to enhance Mathematical and Data Literacy for upper secondary students and evaluate the efficiency of the curriculum and 2) Examine the outcomes of curriculum implementation in terms of students' Mathematical and Data Literacy. The research followed a research-and-development process employing one-group pretest-posttest time series design. The sample consisted of 38 Grade 12 students at Triam Udom Suksa School, with an implementation period of 16 weeks. Research instruments included the developed curriculum along with its implementation guide, a curriculum appropriateness evaluation form, pre- and post-tests measuring Mathematical and Data Literacy, and three progress tests. Data were analyzed using mean, standard deviation, the E_1/E_2 efficiency index, a dependent-samples t-test, and repeated measures analysis of variance. The findings revealed that 1) The developed curriculum incorporated real-world data relevant to students' everyday contexts. The curriculum was rated at the highest level of appropriateness and achieved an efficiency index of 80.37/80.61, exceeding the 80/80 criterion; and 2) Students' Mathematical and Data Literacy progress scores increased continuously throughout the study, and their scores following instruction were significantly higher than those recorded prior to instruction ($p < .05$).

Keywords: Curriculum Development, Mathematical and Data Literacy, Project-Based Learning, Mathematical Modeling

บทนำ

ในโลกที่ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรสำคัญของการตัดสินใจในทุกมิติของชีวิต การศึกษาทั่วโลกต่างมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสมรรถนะนี้ปรากฏในรายงานวิจัยขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ที่ระบุว่าความสามารถในการใช้คณิตศาสตร์และข้อมูลเพื่ออธิบายสถานการณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ถือเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่พลเมืองในสังคมยุคข้อมูลจำเป็นต้องมี มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิต และความพร้อมด้านอาชีพ แต่ความเป็นจริงในโรงเรียนกลับสะท้อนภาพที่ขัดแย้งกับเป้าหมายดังกล่าว คือ โรงเรียนยังขาดหลักสูตรรายวิชาที่สนับสนุนให้นักเรียนได้นำคณิตศาสตร์และข้อมูลร่วมกับการใช้เทคโนโลยี ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ (OECD, 2023); (OECD, 2024)

สำหรับปัญหาความสามารถการนำคณิตศาสตร์และข้อมูลของนักเรียนไปใช้นี้มีหลักฐานเชิงประจักษ์ จากโปรแกรมการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment: PISA) โดยรายงานของ OECD ในปี 2022 นักเรียนของประเทศไทยมีคะแนนประเมินสมรรถนะด้านคณิตศาสตร์เฉลี่ย 394 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD อย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2023) ขณะที่รายงานผลการประเมิน PISA 2022 ที่สรุปโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือ สสวท. ระบุว่านักเรียนจำนวนมากไม่สามารถตีความข้อมูลจากกราฟหรือแบบจำลองได้อย่างถูกต้อง และ มีจุดอ่อนในกระบวนการวิเคราะห์และการตีความมากกว่าขั้นตอนการคำนวณ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Blum, W. & Borromeo, F. R. ที่มองว่าการใช้คณิตศาสตร์และข้อมูลในโลกปัจจุบันต้องอาศัยทั้งการคิดเชิงเหตุผลและการสื่อสารความหมายจากข้อมูล ไม่ใช่เพียงความถูกต้องทางเทคนิคของการคำนวณ

เท่านั้น (Blum, W. & Borromeo, F. R., 2009); (OECD, 2023) จากปัญหาของสมรรถนะนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบความหมายของสมรรถนะดังกล่าวใกล้เคียงกับ ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์และข้อมูล (Mathematical and Data Literacy) ที่ปรากฏในรายงานของ Smith, C. et al และ The Royal Society ได้ให้ความหมายของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล คือ สมรรถนะที่บูรณาการร่วมกันระหว่างคณิตศาสตร์ สถิติหรือวิทยาการข้อมูล และวิทยาการคำนวณ โดยผู้เรียนใช้ในการตั้งคำถาม สืบเสาะ วิเคราะห์ ตีความ และสื่อสารข้อสรุปจากข้อมูล เพื่ออธิบายสถานการณ์และสนับสนุนการตัดสินใจในบริบทจริงอย่างมีวิจารณญาณ (Smith, C. et al., 2023); (The Royal Society, 2024)

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคณิตศาสตรศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ในปัจจุบัน พบว่า การจัดการเรียนการสอนยังคงเน้นการใช้สูตรและการแก้โจทย์ที่มีโครงสร้างตายตัวมากกว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนสืบเสาะจากข้อมูลจริงเพื่ออธิบายสถานการณ์อย่างมีเหตุผล และผู้วิจัยได้สำรวจความต้องการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนมีความต้องการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ร่วมกับการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์จริงได้ ซึ่งสะท้อนช่องว่างระหว่างความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของนักเรียนกับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน สภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับหลักสูตรรายวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้คณิตศาสตร์ร่วมกับข้อมูลในสถานการณ์จริงได้ จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและศึกษากรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบและตรงตามความต้องการของผู้เรียนโดยใช้แนวคิดของ Tyler, R. W. และ Taba, H. ร่วมกับแนวคิดของ มารุต พัฒผล ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Tyler, R. W., 1949); (Taba, H., 1962); (มารุต พัฒผล, 2562) และแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ ทิศนา แขมมณี ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ควรเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (ทิศนา แขมมณี, 2564) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ Thomas, J. W. ที่กล่าวว่าการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นการเรียนรู้ผ่านบริบทสถานการณ์ในชีวิตจริงของนักเรียน (Thomas, J. W., 2000) ร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ Blum, W. กล่าวว่าการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เป็นกลไกการเรียนรู้เชื่อมโยงโลกจริงกับคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบและมีความหมาย (Blum, W. , 2011) ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์จะช่วยส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของนักเรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลในบริบทจริง และสามารถคิดให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

จากความเป็นมาข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยแนวคิดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลอง ทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในศตวรรษที่ 21 ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (R_1) ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (D_1) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร (R_2) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (D_2) ซึ่งการวิจัยขั้นการทดลองใช้หลักสูตรนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบแผนการทดลองแบบมีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียวและการวัดผลหลายครั้ง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังทดลองใช้หลักสูตร (one-group pre-test-post-test time series design)

ประชากรและตัวอย่างวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,465 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จำนวน 38 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะ จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ นักเรียนที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนแผนการเรียนภาษา – คณิต และเป็นนักเรียนที่มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์คละความสามารถกัน โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 16 สัปดาห์ รวม 32 คาบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

เครื่องมือวิจัย

1. หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์พัฒนาขึ้นตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สังเคราะห์ขึ้น ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์บริบทและพื้นฐานความจำเป็น 2) การกำหนดวัตถุประสงค์และสมรรถนะที่พึงประสงค์ 3) การวางแผนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 4) การคัดสรรเนื้อหาสาระที่จำเป็น 5) การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุก 6) การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติและทดลองใช้ และ 7) การประเมินผลและการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาหลักสูตร และผู้วิจัยออกแบบหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ โดยได้สังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การตั้งปัญหาจากสถานการณ์จริง ขั้นที่ 2 การรวบรวมและจัดการข้อมูล ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างแบบจำลอง ขั้นที่ 4 การตีความและตรวจสอบแบบจำลอง และขั้นที่ 5 การสื่อสารและสะท้อนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลทั้ง 4 องค์ประกอบของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล 4 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการกำหนดปัญหา 2) ความสามารถในการการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ความสามารถในการการวิเคราะห์และสร้างแบบจำลอง และ 4) ความสามารถในการการตีความและสื่อสารผลลัพธ์

หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ ใช้เวลาเรียน 16 สัปดาห์ รวม 32 ชั่วโมง โครงสร้างรายวิชาประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 Reasoning with Data หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 Data-Driven Financial Decisions หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 Mathematical Modeling with Data

2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีทั้งหมด จำนวน 10 รายการ แบบประเมินตรวจสอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากนั้นทดลองใช้กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อคำนวณค่าความเชื่อมั่น Cronbach's α ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร

3. แบบทดสอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล เป็นแบบทดสอบอัตนัยที่เขียนแสดงวิธีทำ จำนวน 6 ข้อ เพื่อวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ใช้เวลา 60 นาที ประเมินด้วยเกณฑ์รูบริก 4 ระดับ ในแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้วัดก่อนและหลังเรียนแบบทดสอบ 2 ฉบับนี้ มีลักษณะเป็นคู่ขนาน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณา ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มี IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ปรับปรุงคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคำตอบชุดเดียวกันจากรูบริกที่กำหนดจากการนำเครื่องมือไปทดลองกับนักเรียนลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อคำนวณค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความเชื่อมั่นของการให้คะแนนอยู่ในระดับสูง

4. แบบทดสอบความก้าวหน้า เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลา 60 นาที เพื่อวัดพัฒนาการความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ระหว่างกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการทดสอบ จำนวน 3 ครั้ง ตรวจสอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มี IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ปรับปรุงคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเครื่องมือไปทดลองกับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ ได้แก่ ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานก่อนนำไปใช้จริง สุดท้ายตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ด้วย KR-20 ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตร จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลผลการใช้หลักสูตรจากการทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลก่อนการใช้หลักสูตรบันทึกผลที่ได้เป็นคะแนนก่อนเรียนดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมทั้งรวบรวมคะแนนการทดสอบความก้าวหน้าของการความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลใช้วัดระหว่าง การทดลองต่อเนื่องตามช่วงเวลาที่กำหนด จำนวน 3 ครั้ง และคะแนนโครงงาน จากนั้นทดสอบวัดความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังการใช้หลักสูตรที่มีลักษณะเป็นคู่ขนานกันบันทึกผลที่ได้เป็นคะแนนหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลตามเกณฑ์ระดับความเหมาะสม

2. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลค่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรโดยคำนวณ ค่าประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E_1) จากร้อยละของคะแนนเก็บระหว่างเรียน และคำนวณค่าประสิทธิภาพหลังเรียน (E_2) ร้อยละของคะแนนทดสอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังเรียน และนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลผลการใช้หลักสูตรต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลจากคะแนนทดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตร โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของคะแนนทดสอบก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรด้วยสถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระ

4. ผู้วิจัยวิเคราะห์ความก้าวหน้าระหว่างเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบความก้าวหน้าของความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลในแต่ละช่วงเวลา จำนวน 3 ครั้ง เพื่อตรวจสอบแนวโน้มพัฒนาการของนักเรียนโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated measures ANOVA)

จริยธรรมวิจัยในมนุษย์

การวิจัยนี้ผ่านการรับรองการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยโดยมีหมายเลขรับรองโครงการวิจัย คือ UTCCEC/Exemp134/2025

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาหลักสูตรและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมสมรรถนะความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล 4 องค์ประกอบ เป็นแกนกลางของหลักสูตร โดยใช้การเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานบูรณาการกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์มี 5 ขั้นตอน หลักสูตรใช้เวลา 16 สัปดาห์ แบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดของสาระสำคัญ สาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้สำคัญที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้สำคัญจำแนกตามหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	สาระสำคัญ	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้
Reasoning with Data	การใช้คณิตศาสตร์เพื่อวิเคราะห์และตีความข้อมูลจากสถานการณ์จริง	การแสดงข้อมูลด้วยตารางและกราฟ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข การตีความความสัมพันธ์ของตัวแปร และการใช้เหตุผลเชิงคณิตศาสตร์เพื่ออธิบายข้อมูล	PPDAC Problem framing, Project: Data Exploration, Graphing Data
Data-Driven Financial Decisions	การใช้ข้อมูลและคณิตศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจทางการเงิน	การวิเคราะห์รายรับรายจ่าย การคำนวณอัตราผลตอบแทน การวิเคราะห์ความเสี่ยงและผลตอบแทนและใช้ข้อมูลเพื่อเลือกการลงทุน	Project: Money for Life, Risk-Return Analysis
Mathematical Modeling with Data	การใช้ข้อมูลเพื่อสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์และอธิบายสถานการณ์จริง	การสำรวจความสัมพันธ์ของตัวแปร การสร้างแบบจำลองเส้นตรง การใช้แบบจำลองเพื่อพยากรณ์ และการตีความผลลัพธ์	Mini & Final Projects: Real-world Modeling

จากหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ ที่พัฒนาขึ้นนี้ได้ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฯ ทั้ง 8 องค์ประกอบ มีผลการประเมิน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ (n = 5)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของหลักสูตร	4.60	0.48	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.53	0.69	มากที่สุด
3. ผลลัพธ์การเรียนรู้	4.60	0.45	มากที่สุด
4. สาระการเรียนรู้	4.33	0.75	มาก

ตารางที่ 2 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ (ต่อ) (n = 5)

รายการ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
5. โครงสร้างของหลักสูตร	4.60	0.64	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดการเรียนรู้	4.53	0.52	มากที่สุด
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.27	0.72	มาก
8. การวัดและประเมินผล	4.60	0.43	มากที่สุด
รวม	**4.51**	**0.58**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฯ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะฯ ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณา รายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อเสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะ

คะแนนประเมินผลความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลระหว่างเรียน			คะแนนประเมินผลความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังเรียน			ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2
คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	E_1	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	E_2	
100	80.37	80.37	60	48.37	80.61	80.37/80.61

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลคะแนนที่ได้จากคะแนนประเมินผลความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลระหว่างเรียนเฉลี่ยเทียบกับคะแนนเต็มได้ E_1 เท่ากับร้อยละ 80.37 และผลคะแนนที่ได้จากคะแนนประเมินผลความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังเรียนเฉลี่ยเทียบกับคะแนนเต็มได้ E_2 เท่ากับร้อยละ 80.61 ทำให้ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.37/80.61 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลก่อนและหลังการใช้หลักสูตร โดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระมีผลการวิเคราะห์

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

องค์ประกอบ	Pre test		Post test		t	df	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
ความสามารถในการกำหนดปัญหา	7.05	2.30	12.08	1.88	11.53*	37	.001
ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล	6.47	2.84	11.71	2.30	15.02*	37	.001
ความสามารถในการวิเคราะห์และสร้างแบบจำลอง	5.82	2.63	12.26	2.15	16.25*	37	.001
ความสามารถในการตีความและสื่อสารผลลัพธ์	6.63	2.64	12.32	2.04	13.32*	37	.001
รวม	**25.97**	**4.91**	**48.37**	**4.79**	**27.76***	**37**	**.001**

*p < .05

จากตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของนักเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตร ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน โดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลในภาพรวมเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 25.97 คะแนน เป็นค่าเฉลี่ยหลังเรียน 48.37 คะแนน และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความก้าวหน้าระหว่างเรียนในแต่ละช่วงเวลา

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลระหว่างการใช้หลักสูตร

องค์ประกอบ	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3		F-test	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ความสามารถในการกำหนดปัญหา	2.85	0.92	3.47	0.88	4.05	0.81	22.64*	.001
ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล	2.95	0.86	3.68	0.79	4.32	0.74	31.52*	.001
ความสามารถในการวิเคราะห์และสร้างแบบจำลอง	2.68	0.95	3.55	0.90	4.11	0.85	40.83*	.001
ความสามารถในการตีความและสื่อสารผลลัพธ์	2.94	0.88	3.62	0.83	4.15	0.79	28.16*	.001
รวม	**11.42**	**0.87**	**14.32**	**0.86**	**16.63**	**0.78**	**34.56***	**.001**

*p < .05

จากตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated measures ANOVA) พบว่า คะแนนในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร

อภิปรายผล

1. ในด้านการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามกระบวนการที่สังเคราะห์ขึ้น อย่างเป็นระบบ 7 ขั้นตอน กระบวนการพัฒนาที่เป็นลำดับขั้นเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schleiss, J. et al และงานวิจัยของ Carrisi, M. C. et al ที่ต่างพบว่า การออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการ ออกแบบโครงสร้าง ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้จริง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและส่งผลดีต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Schleiss, J. et al., 2025); (Carrisi, M. C. et al., 2025)

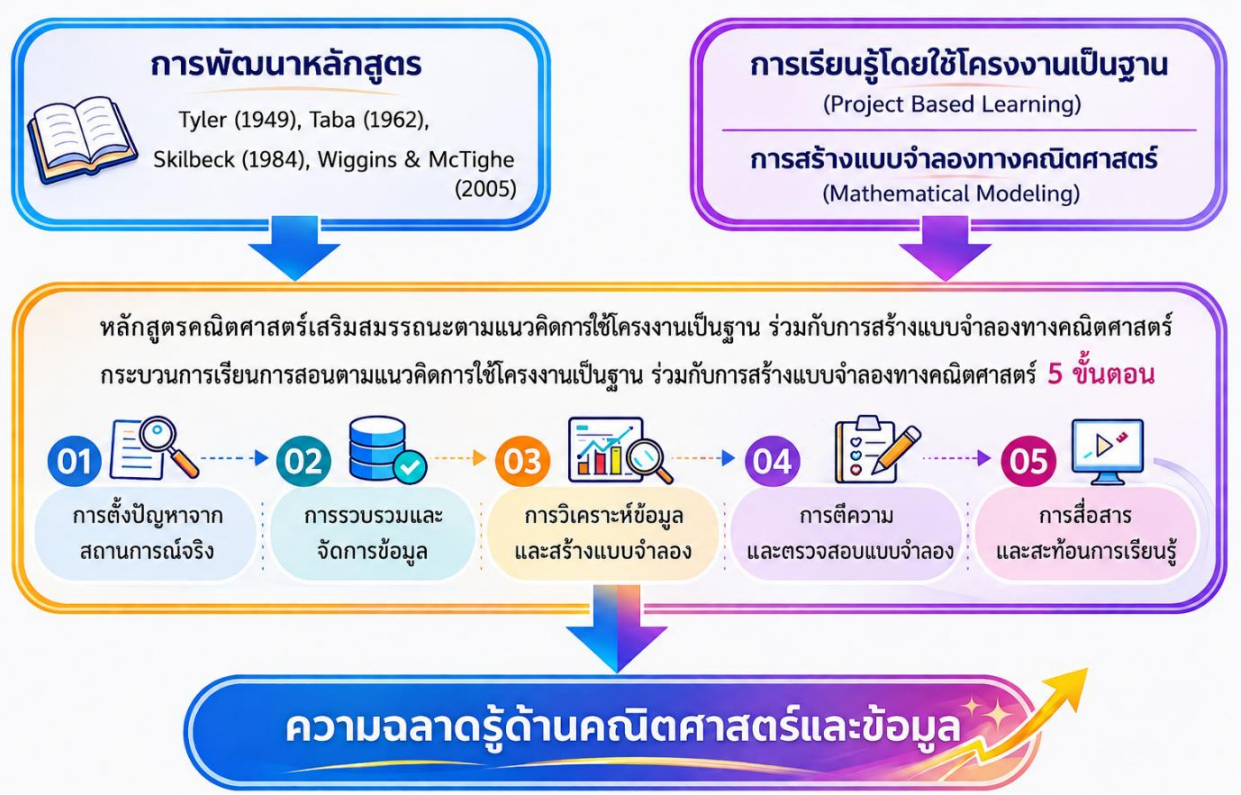
การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรมีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.37/80.61 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ สะท้อนว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าระหว่างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสะท้อนความเหมาะสมของการออกแบบกิจกรรมและการประเมินผล ในภาพรวม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นูรียะห์ เจะอุบง ได้ศึกษาวิจัยในหัวข้อ การพัฒนาหลักสูตร อิสลามศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนชุมชนบ้านปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีค่า 80.74/80.80 และระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีค่า 86.27/86.16 ซึ่งถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 (นูรียะห์ เจะอุบง, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิกานต์ กันทาทรัพย์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยในหัวข้อ การพัฒนาหลักสูตรการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปัญญาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.85/82.72 ซึ่งถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ชนิกานต์ กันทาทรัพย์ และคณะ, 2565)

2. ประเด็นด้านการศึกษาผลการใช้หลักสูตรฯ ต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล พบว่า นักเรียนมีผลคะแนนการทดสอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตร ทั้งนี้เป็นผลมาจากที่ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการการเรียนรู้โดยบูรณาการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เป็นฐานและการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ 5 ขั้นตอน ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD และ The Royal Society ที่ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาควรมุ่งพัฒนาสมรรถนะการใช้คณิตศาสตร์และข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในชีวิตจริงมากกว่าการเน้นเพียงทักษะการคำนวณ (OECD, 2023); (OECD, 2024); (The Royal Society, 2024) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sullivan, P. และงานวิจัยของ Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. กล่าวถึงการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้บนฐานของสิ่งที่ผู้เรียนสามารถทำได้จริงในสถานการณ์ชีวิต (Sullivan, P., 1995); (Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. , 2018) และงานวิจัยของ Bell, S. และงานวิจัยของ Kaiser, G. & Brand, S. ยืนยันว่าการบูรณาการการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์สามารถยกระดับสมรรถนะของผู้เรียนได้ในทางปฏิบัติได้ (Bell, S., 2010); (Kaiser, G. & Brand, S., 2015)

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกองค์ประกอบตั้งแต่ การตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล และการสื่อสารผลลัพธ์พัฒนาสูงขึ้นเพราะใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blumenfeld, P. C. et al และงานวิจัยของ Bell, S. ที่เห็นร่วมกันว่าการเรียนรู้โดยการใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก การกำกับตนเอง และการถ่ายโอนความรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ (Blumenfeld, P. C. et al., 1991); (Bell, S., 2010) และจากงานวิจัยของ Blum, W. & Leiß, D. และงานวิจัยของ Blum, W. & Borromeo, F. R. มีข้อสนับสนุนร่วมกันเกี่ยวกับการใช้การเรียนรู้แบบการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ส่งเสริมให้ความสามารถในการวิเคราะห์และสร้างแบบจำลอง และความสามารถในการตีความพัฒนาสูงขึ้น เพราะการเรียนรู้การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เป็นแกนของการคิดเป็นกระบวนการทำให้นักเรียนสามารถที่จะเชื่อมโยงโลกจริงกับโลกคณิตศาสตร์ได้ (Blum, W. & Leiß, D., 2007); (Blum, W. & Borromeo, F. R., 2009) งานวิจัยในอดีตของ Kaiser, G. & Brand, S. ที่พบว่า การเรียนรู้ผ่านการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่ช่วยพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินแบบจำลองและการตีความผลลัพธ์ในบริบทจริง และ (Kaiser, G. & Brand, S., 2015) ในภาพรวมผลการวิจัยครั้งนี้ได้สนับสนุนข้อเสนอของ Smith, C. et al. และ The Royal Society ที่ชี้ว่าการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลจำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้คณิตศาสตร์และข้อมูลได้ในชีวิตจริง (Smith, C. et al., 2023); (The Royal Society, 2024)

องค์ความรู้ใหม่

กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะที่บูรณาการการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ 5 ขั้นตอน เพื่อที่จะส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและได้พัฒนาอย่างเป็นระบบและออกแบบการวิจัยเพื่อการทดลองใช้หลักสูตรที่มีมาตรฐานทำให้ได้ผลการวิจัยที่ค้นพบ ดังนี้ 1) หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลได้พัฒนาตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน หลักสูตรนี้มีองค์ประกอบของหลักสูตร 8 องค์ประกอบ พร้อมคู่มือการใช้หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในหลักสูตรใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ 5 ขั้นตอน ที่ส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลของผู้เรียน และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยคำนึงถึงความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะทางคณิตศาตร์และข้อมูลเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้คิดวิเคราะห์และตัดสินใจจากข้อมูลในสถานการณ์จริงอย่างมีเหตุผล สามารถตรวจสอบสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ และสามารถสื่อสารผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะตามแนวคิดของการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูล ทำให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพด้านความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์และข้อมูลได้ในทุกองค์ประกอบ โดยมีระดับสมรรถนะที่สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ คือ ในระดับครูผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ไปปรับใช้ในรายวิชาคณิตศาสตร์ ในหน่วยการเรียนรู้สถิติ และในระดับสถานศึกษาสามารถนำกรอบความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์และข้อมูลไปเป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์ฐานสมรรถนะได้ และด้วยข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากตัวแปรแทรกซ้อนที่ไม่สามารถ

ควบคุมได้อย่างสมบูรณ์ จึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้แบบแผนการทดลองที่มีกลุ่มควบคุม และควรใช้กับบริบทที่หลากหลาย รวมถึงการเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น เพื่อยืนยันประสิทธิผลของหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์เสริมสมรรถนะในวงกว้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชนิกานต์ กันทาทรัพย์ และคณะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปัญญาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 13(2), 246-258.

ทิศนา แขมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นูรียะห์ เจะอุบง. (2557). การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปฐมวัย โรงเรียนชุมชนบ้านปูยุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

มารุต พัฒผล. (2562). การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). ผลการประเมิน PISA 2022: บทสรุปผู้บริหาร. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2569 จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-summary-result/

Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 83(2), 39-43.

Blum, W. (2011). Can modelling be taught and learnt? Some answers from empirical research. In Kaiser, G., Blum, W., Borromeo Ferri, R., Stillman, G. (Eds.), Trends in teaching and learning of mathematical modelling (pp. 15-30). New York: Springer.

Blum, W. & Borromeo, F. R. (2009). Mathematical modelling: Can it be taught and learnt? Journal of Mathematical Modelling and Application, 1(1), 45-58.

Blum, W. & Leiß, D. (2007). How do students and teachers deal with modelling problems. In Haines, C., Galbraith, P., Blum, W., Khan, S. (Eds.), Modelling and applications in mathematics education (pp. 222-231). New York: Springer.

Blumenfeld, P. C. et al. (1991). Motivating project-based learning: Sustaining the doing, supporting the learning. Educational Psychologist, 26(4), 369-398.

Carrisi, M. C. et al. (2025). A structured unplugged approach for foundational AI literacy in primary education. Retrieved March 1, 2026, from https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.21398

Kaiser, G. & Brand, S. (2015). Modelling competencies: Past development and further perspectives. ZDM Mathematics Education, 47(6), 881-892.

OECD. (2023). PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education. Paris, France: OECD Publishing.

_____. (2024). Education at a glance 2024: OECD indicators. OECD Publishing. Paris, France: OECD Publishing.

Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2018). Curriculum: Foundations, principles, and issues. (7th ed.). Boston: Pearson.

Schleiss, J. et al. (2025). Designing an interdisciplinary artificial intelligence curriculum for engineering: Evaluation and insights from experts. Preprint. Retrieved March 1, 2026, from https://shorturl.asia/Ho6EQ

Smith, C. et al. (2023). Mathematical and data literacy: Competencies and curriculum implications at the intersection of mathematics, data science, statistics and computing. The Royal Society. Retrieved March 1, 2026, from https://oro.open.ac.uk/89425/

Sullivan, P. (1995). Content and context in mathematics learning. For the Learning of Mathematics, 15(2), 2-8.

Taba, H. (1962). Curriculum development: Theory and practice. New York: Brace & World.

The Royal Society. (2024). Mathematical futures: Transforming mathematics education. The Royal Society. Retrieved March 1, 2026, from https://shorturl.asia/Y1Rn6

Thomas, J. W. (2000). A review of research on project-based learning. San Rafael: Autodesk Foundation.

Tyler, R. W. (1949). Basic principles of curriculum and instruction. Chicago: University of Chicago Press.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 273-283

บทความวิจัย

รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล ผ่านมาตรฐานเรือบริการ ดำน้ำลึกแบบพักค้าง*

MODELS FOR MARINE TOURISM SAFETY WITH LIVEABOARD DIVING VESSEL SAFETY STANDARDS

พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์*, จิตศักดิ์ พุฒจร, ธนกฤต สังข์เฉย
Phichaya Romphophak*, Jittasak Putjorn, Thanakrit Sangchoey
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี ประเทศไทย
Faculty of Management Science, Silpakorn University, Phetchaburi, Thailand
*Corresponding author E-mail: phichaya.pr@gmail.com
*Tel: 062-059-6146

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล สำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 คน ได้แก่ ผู้ให้บริการเรือดำน้ำลึกแบบพักค้าง 2 คน ผู้ประกอบการธุรกิจบริการดำน้ำลึก 2 คน ครูสอนดำน้ำ 1 คน นักดำน้ำ 1 คน และบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ 1 คน โดยกำหนดให้เป็นผู้มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ศึกษาในพื้นที่ชลบุรี สุราษฎร์ฯ และภูเก็ต ใช้เวลา 15 วัน เครื่องมือวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล สำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง ซึ่งเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงธีม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง ประกอบด้วย 1) มาตรฐานและกฎหมายความปลอดภัยทางทะเลเป็นกรอบกำกับการดำเนินงานด้านความปลอดภัย 2) ศักยภาพบุคลากรและลูกเรือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการปฏิบัติงาน 3) การบริหารจัดการความปลอดภัยของผู้ประกอบการเป็นกระบวนการสำคัญในการควบคุมความเสี่ยงและป้องกันอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางทะเล และ 4) ผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงระบบโดยมาตรฐานและกฎหมายทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับการดำเนินงาน ศักยภาพบุคลากรเป็นกลไกในการปฏิบัติ การบริหารจัดการความปลอดภัยเป็นกระบวนการควบคุมความเสี่ยงและผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงาน ซึ่งความครอบคลุมดังกล่าวนั้นมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยของการท่องเที่ยวทางทะเล

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวทางทะเล, การดำน้ำลึก, มาตรฐานความปลอดภัย, เรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Abstract

This research aimed to examine the components of marine tourism safety management for liveaboard diving vessels. The study employed a qualitative research approach. The research utilized a

*Received April 14, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 25, 2026

purposive sampling of seven key informants, each possessing a minimum of five years of professional experience. This group comprised two liveaboard operators, two dive business entrepreneurs, one diving instructor, one recreational diver, and one representative from the public sector. The study was conducted over a 15-day period across the provinces of Chonburi, Surat Thani, and Phuket. The research tool was a semi-structured interview guide focusing on the components and indicators of marine tourism safety management for liveaboard diving vessels. Data were collected through face-to-face interviews and analyzed using thematic analysis. The results revealed that the components of marine tourism safety management for liveaboard diving vessels consist of four main themes: 1) Marine safety standards and regulations, which serve as the regulatory framework governing marine tourism safety operations; 2) The competency of personnel and crew members, which functions as a key mechanism for implementing safety practices; 3) Safety management by operators, which represents an essential process for risk control and accident prevention in marine tourism; and 4) Marine tourism safety outcomes, which represent the results of implementing standards, personnel competency, and safety management practices. These four components exhibit a systemic correlation, wherein standards and laws provide the governance framework, personnel competency drives implementation, safety management facilitates risk control, and safety performance constitutes the objective result. Such a comprehensive framework is instrumental for the formulation of maritime tourism safety policies.

Keywords: Marine Tourism, Scuba Diving, Safety Standards, Liveaboard Diving Vessels, Ecotourism

บทนำ

การท่องเที่ยวทางทะเลเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังพื้นที่ที่มีลักษณะทางธรรมชาติเป็นชายฝั่งทะเลหรือมหาสมุทร โดยมุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนและประสบการณ์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล (Orams, M., 1999) พื้นที่ท่องเที่ยวทางทะเลที่อยู่ห่างไกลจากแนวชายฝั่งหรือพื้นที่ชุมชนมักมีความเป็นธรรมชาติสูง มีการรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์น้อย และสามารถ คงสภาพระบบนิเวศทางทะเลที่สมบูรณ์ไว้ได้ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่จึงขึ้นอยู่กับลักษณะทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นสำคัญ โดย Orams, M. ได้จำแนกกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ต้องใช้อุปกรณ์เฉพาะสำหรับกิจกรรม (Activity-Based Marine Tourism) เช่น การดำน้ำตื้น การดำน้ำลึก หรือกิจกรรมกีฬาทางน้ำ ซึ่งต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น พื้นทะเลเรียบหรือคลื่นลมสงบ และ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาศัยความงดงามของธรรมชาติเป็นหลัก (Nature-Based Marine Tourism) เช่น การชมระบบนิเวศใต้ทะเล แนวปะการัง และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตทางทะเล (Orams, M., 1999) ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก (Tegar, D. & Gurning, R. O. S., 2018)

ทรัพยากรธรรมชาติใต้ทะเล โดยเฉพาะระบบนิเวศแนวปะการังที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่สร้างประสบการณ์และความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรม การดำน้ำ (Meng, F. et al., 2008) ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก ได้แก่ แนวปะการัง Great Barrier Reef ในประเทศออสเตรเลีย หรือพื้นที่หมู่เกาะของประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวทางทะเลและกิจกรรมดำน้ำ (Tegar, D. & Gurning, R. O. S., 2018) เช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรทางทะเลสูง เนื่องจากมีจังหวัดชายฝั่งทะเลและหมู่เกาะจำนวนมากกระจายอยู่ทั้งฝั่งอ่าวไทยและ

ฝั่งทะเลอันดามันรวมกว่า 23 จังหวัด ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางสำคัญของการท่องเที่ยวทางทะเลในระดับนานาชาติซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศทั้งในด้านการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น และการสร้างอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก 752,619 คน ในปี พ.ศ. 2565 เป็น 1,039,988 คน ในปี พ.ศ. 2566 ส่งผลให้สามารถจัดเก็บรายได้จากค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าถึงหมู่เกาะเสม็ด ได้ถึง 172,318,330 บาท (แสงเดือน หังสวนัส และคณ, 2566) กิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสความงดงามของโลกใต้ทะเล ได้แก่ การดำน้ำตื้น (Snorkeling) และการดำน้ำลึก (Scuba Diving)

การดำน้ำลึกจึงเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยหลายแห่ง เช่น พัทยา จังหวัดชลบุรี เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกาะราชา จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นแหล่งเรียน ดำน้ำและแหล่งท่องเที่ยวดำน้ำที่มีชื่อเสียง ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ประกอบการธุรกิจดำน้ำลึกประมาณ 155 ราย และมีผู้ประกอบการเรือดำน้ำแบบพักค้างคืนบนเรือ (Liveaboard) ประมาณ 32 ราย (ศิริรัตน์ ขานทอง และวันทกาญจน์ สีมาโรฤทธิ์ การ์ด, 2566) นอกจากนี้กระแสความนิยมของกิจกรรมดำน้ำยังได้รับแรงสนับสนุนจากการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวหันมาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติภายในประเทศมากขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากิจกรรมดำน้ำลึกจะสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว แต่กิจกรรมก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล โดยเฉพาะแนวปะการังและระบบนิเวศใต้ทะเล เช่น ความเสียหายจากการสัมผัสแนวปะการังโดยนักดำน้ำ หรือความเสียหายที่เกิดจากการทิ้งสมอเรือและโซ่เรือบริเวณจุดดำน้ำ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและใช้เวลานานหลายปีในการฟื้นตัว ดังนั้น การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำลึก จึงจำเป็นต้องมีมาตรการกำกับดูแลที่เหมาะสมทั้งในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลซึ่งมีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ที่ใช้กำกับดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าว โดยรูปแบบความปลอดภัยที่มีความครอบคลุมในหลายมิติดังที่กล่าวมายังขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (ศิริรัตน์ ขานทอง และวันทกาญจน์ สีมาโรฤทธิ์ การ์ด, 2566)

จากความสำคัญดังกล่าว การพัฒนารูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง (Liveaboard Diving Vessel) จึงมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวดำน้ำของประเทศไทย ทั้งในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวไทยในระดับสากล การกำหนดมาตรฐานและแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้ธุรกิจท่องเที่ยวดำน้ำสามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการ ดำน้ำลึกแบบพักค้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน กำหนดจำนวนภายใต้ ที่พบว่า ขนาดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เหมาะสมที่สุด คือ 7 - 21 คน จากนั้นใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติให้เป็นผู้ให้บริการเรือสำหรับบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง 2 คน ผู้ประกอบการธุรกิจบริการดำน้ำลึก 2 คน ครูสอนดำน้ำ 1 คน นักดำน้ำ 1 คน และบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ 1 คน โดยทั้งหมดกำหนดให้เป็นผู้มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างที่เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์จากการทบวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดตัวแปรและพัฒนาไปสู่การสร้างแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการนำแบบสัมภาษณ์ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมและความชัดเจนของข้อความและภาษาที่ใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยเริ่มจากการทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์ จากนั้นจึงเข้าสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่กำหนด และใช้เวลารวบรวมข้อมูล 15 วัน ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีกิจกรรมดำน้ำลึก โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมีนาคม 2568 ซึ่งไม่ใช่หน้ามรสุม ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะเชิงวิชาการ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยเท่านั้น ไม่มีการดำเนินการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อร่างกาย จิตใจ สังคม หรือสิทธิส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งไม่มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวหรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนได้โดยตรง ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการตอบคำถามหรือยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลาโดยไม่เกิดผลกระทบใด ๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงจัดเป็นการวิจัยที่มีความเสี่ยงต่ำ (Minimal Risk) และผู้วิจัยจึงขอใช้วิธีการให้ข้อมูลและขอความยินยอมด้วยวาจาแทนการจัดทำหนังสือแสดงความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อความเหมาะสมกับบริบทของการเก็บข้อมูลและไม่สร้างภาระแก่ผู้ให้ข้อมูลเกินความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่ระบุว่า งานวิจัยที่มีความเสี่ยงต่ำและไม่กระทบต่อสิทธิหรือสวัสดิภาพของผู้เข้าร่วมวิจัย อาจได้รับการผ่อนผันการขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร (World Medical Association, 2013)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการทบทวนข้อมูลจากการสัมภาษณ์หลายครั้งด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่รวบรวมมา จากนั้นจึงจัดทำตารางวิเคราะห์โดยกำหนดกลุ่มของสาระสำคัญหลัก (Theme) และสาระสำคัญรอง (Sub-theme) แล้วจึงกำหนดการโค้ดคำพูดจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การตีความและการอธิบายใต้ตารางอย่างเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เชิงธีมขององค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง

ธีมที่ 1 มาตรฐานและกฎหมายด้านความปลอดภัยทางทะเล ได้ธีมย่อย ดังนี้

กฎหมายและข้อบังคับด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “การดำเนินธุรกิจเรือดำน้ำต้องปฏิบัติตามกฎหมายการเดินเรือและข้อกำหนดของหน่วยงานรัฐอย่างเคร่งครัด เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตของนักท่องเที่ยว”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ 1, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า การกำหนดกฎหมายและข้อบังคับที่ชัดเจนเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยวทางทะเล

มาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “เรือ Liveaboard ควรมีมาตรฐานเฉพาะทั้งโครงสร้างเรือ อุปกรณ์ช่วยชีวิต และระบบสื่อสาร เพราะนักท่องเที่ยวต้องพักบนเรือหลายวัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 2, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า มาตรฐานเรือและอุปกรณ์เป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันอุบัติเหตุและสร้างความปลอดภัยในการให้บริการ

การกำกับดูแลและการตรวจสอบ ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “หน่วยงานรัฐควรมีการตรวจเรือและอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ประกอบการรักษามาตรฐานด้านความปลอดภัย” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 5, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า กลไกการกำกับดูแลและตรวจสอบช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

การบังคับใช้และบทลงโทษ ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ถ้ามีบทลงโทษที่จริงจัง ผู้ประกอบการก็จะให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยมากขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 5, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า มาตรการบังคับใช้กฎหมายช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างจริงจัง

ธีมที่ 2 ศักยภาพบุคลากรและลูกเรือ ได้ธีมย่อย ดังนี้

การฝึกอบรมด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ลูกเรือและครูสอนดำน้ำต้องผ่านการฝึกอบรมด้านการช่วยชีวิตและการจัดการเหตุฉุกเฉินอยู่เสมอ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 7, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า การฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มความพร้อมของบุคลากรต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน

คุณวุฒิและใบรับรองวิชาชีพ ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ครูสอนดำน้ำและไดฟ์ลีดเดอร์ควรมีใบรับรองจากองค์กรดำน้ำสากล เช่น PADI หรือ SSI” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 6, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ใบรับรองวิชาชีพช่วยยืนยันมาตรฐานความสามารถของบุคลากร

ประสบการณ์การทำงาน ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ประสบการณ์การทำงานในทะเลจริงช่วยให้ลูกเรือสามารถตัดสินใจได้ดีในสถานการณ์ฉุกเฉิน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 3, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ประสบการณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความชำนาญและการตัดสินใจ

ทัศนคติและพฤติกรรมด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ทุกคนบนเรือต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเป็นอันดับแรก” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 4, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า วัฒนธรรมด้านความปลอดภัยของบุคลากรมีผลต่อการลดความเสี่ยงของอุบัติเหตุ

ธีมที่ 3 การบริหารจัดการความปลอดภัยของผู้ประกอบการ ได้ธีมย่อย ดังนี้

ระบบการบริหารความเสี่ยง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ก่อนออกเรือทุกครั้งต้องตรวจสอบสภาพอากาศ สภาพเรือ และความพร้อมของนักดำน้ำ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 2, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่าการประเมินความเสี่ยงล่วงหน้าช่วยลดโอกาสเกิดอุบัติเหตุ

แผนฉุกเฉินและการจัดการเหตุการณ์ ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “เรือทุกลำต้องมีแผนรับมือเหตุฉุกเฉิน เช่น นักดำน้ำบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุทางทะเล” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 6, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า แผนฉุกเฉินช่วยให้สามารถจัดการสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว

การตรวจสอบและประเมินความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ควรมีการตรวจสอบอุปกรณ์และทบทวนมาตรการความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 5, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า การตรวจสอบอย่างต่อเนื่องช่วยพัฒนามาตรฐานความปลอดภัย

การสื่อสารด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ก่อนดำน้ำต้องมีการบรีฟความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวทุกครั้ง” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 1) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า การสื่อสารที่ชัดเจนช่วยลดความเสี่ยงจากความเข้าใจผิด

ธีมที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล ได้ธีมย่อย ดังนี้

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ถ้ามีระบบความปลอดภัยที่ดี นักท่องเที่ยวก็จะรู้สึกมั่นใจในการดำน้ำมากขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 1, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ระบบความปลอดภัยช่วยลดอุบัติเหตุและคุ้มครองนักท่องเที่ยว

ความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “มาตรฐานความปลอดภัยมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของนักท่องเที่ยว” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 5, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

ความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ทีมงานต้องพร้อมรับมือเหตุฉุกเฉินได้ทันทีเมื่อเกิดเหตุ” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 6, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ความพร้อมของทีมช่วยลดผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่คาดคิด

ความยั่งยืนด้านความปลอดภัย ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ “ถ้ามีมาตรฐานความปลอดภัยที่ดี จะช่วยให้การท่องเที่ยวดำน้ำเติบโตอย่างยั่งยืน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ 5, 2568) จากคำสัมภาษณ์สามารถตีความได้ว่า ระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็งช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธีม พบว่า องค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง ประกอบด้วย 4 ธีมหลัก ดังนี้

1. มาตรฐานและกฎหมายด้านความปลอดภัยทางทะเล โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าการจัดการความปลอดภัยของเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้างจำเป็นต้องอาศัยกรอบกฎหมาย มาตรฐาน และระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน เนื่องจากกิจกรรมดำน้ำลึกมีความเสี่ยงสูงและเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทั้งด้านการเดินเรือและกิจกรรมใต้น้ำ โดยประเด็นสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง ประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎหมายทางทะเล การกำหนดมาตรฐานเรือดำน้ำลึกแบบพักค้าง การตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางรายสะท้อนว่า มาตรฐานด้านความปลอดภัยควรครอบคลุมตั้งแต่โครงสร้างเรือ ระบบอุปกรณ์ความปลอดภัย อุปกรณ์ดำน้ำ ระบบสื่อสาร และระบบแจ้งเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอว่าหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดมาตรฐานเฉพาะสำหรับเรือดำน้ำลึกแบบพักค้าง มีลักษณะการใช้งานแตกต่างจากเรือท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจากมีการพักค้างบนเรือและมีการดำเนินกิจกรรมดำน้ำหลายครั้งในแต่ละทริป สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้างจำเป็นต้องมีกฎหมาย มาตรฐาน และระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูงทั้งด้านการเดินเรือและการดำน้ำ นอกจากนี้ ควรกำหนดมาตรฐานเฉพาะที่ครอบคลุมโครงสร้างเรือ อุปกรณ์ดำน้ำ ระบบสื่อสาร และระบบแจ้งเหตุฉุกเฉิน พร้อมทั้งมีการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ศักยภาพบุคลากรและลูกเรือซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานบนเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้างควรมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เฉพาะด้านทั้งในด้านการเดินเรือ การดำน้ำ และการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุทางทะเลและจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญ ได้แก่ การผ่านการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย การมีใบรับรองวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำน้ำและการเดินเรือ ประสบการณ์การปฏิบัติงานจริง และทัศนคติด้านความปลอดภัยของบุคลากร โดยเฉพาะบทบาทของครูสอนดำน้ำ (Dive Instructor) ไดฟ์ลีดเดอร์ (Dive Leader) และลูกเรือ ซึ่งต้องมีความสามารถในการดูแลนักดำน้ำ การให้คำแนะนำด้านความปลอดภัย และการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังเน้นว่าการฝึกอบรมและการซ้อมแผนฉุกเฉินเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความพร้อมของบุคลากรในการรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น อุบัติเหตุจากการดำน้ำ การเจ็บป่วยของนักท่องเที่ยว หรือ

เหตุฉุกเฉินทางทะเล สามารถสรุปได้ว่าบุคลากรและลูกเรือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยต้องมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และใบรับรองวิชาชีพด้านการดำน้ำและการเดินเรือที่เหมาะสม โดยเฉพาะครูสอนดำน้ำ ไดฟ์ลีดเดอร์ และลูกเรือที่ต้องสามารถดูแลนักดำน้ำและจัดการเหตุฉุกเฉินได้ นอกจากนี้ การฝึกอบรมและการซ้อมแผนฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอช่วยเพิ่มความพร้อมในการรับมือกับอุบัติเหตุและสถานการณ์ไม่คาดคิดทางทะเล

3. การบริหารจัดการความปลอดภัยของผู้ประกอบการ โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความปลอดภัยในระดับองค์กร โดยเห็นว่าผู้ประกอบการควรมีระบบการจัดการความปลอดภัยที่เป็นระบบและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการวางแผน การป้องกัน และการควบคุมความเสี่ยง ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการความปลอดภัยประกอบด้วย ระบบการบริหารความเสี่ยง การจัดทำแผนฉุกเฉิน การตรวจสอบและประเมินความปลอดภัย และการสื่อสารด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวและบุคลากรบนเรือ ผู้ให้ข้อมูลหลายรายเสนอว่าควรมีการประเมินความเสี่ยงก่อนออกเดินทางทุกครั้ง เช่น การตรวจสอบสภาพอากาศ สภาพทะเล ความพร้อมของอุปกรณ์ดำน้ำ และความพร้อมของนักดำน้ำ และนอกจากนี้ยังมีข้อเสนอว่าผู้ประกอบการควรจัดทำระบบบันทึกและรายงานเหตุการณ์ด้านความปลอดภัย เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงมาตรการป้องกันอุบัติเหตุและพัฒนาระบบความปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การมีระบบบริหารจัดการความปลอดภัยที่เป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการวางแผน การป้องกัน และการควบคุมความเสี่ยง โดยควรมีการประเมินความเสี่ยงก่อนออกเดินทางทุกครั้ง เช่น การตรวจสอบสภาพอากาศ ความพร้อมของอุปกรณ์ และความพร้อมของนักดำน้ำ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการควรจัดทำระบบบันทึกและรายงานเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยเพื่อนำไปพัฒนามาตรการป้องกันอุบัติเหตุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าหากมีระบบการจัดการความปลอดภัยที่เหมาะสมจะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อการท่องเที่ยวทางทะเล โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ความเชื่อมั่นต่อการใช้บริการ และความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดำน้ำ ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลายรายระบุว่าการจัดการความปลอดภัยที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุทางทะเล เพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว และส่งเสริมภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวดำน้ำของประเทศไทยในระดับสากล นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่คาดคิด และช่วยให้การท่องเที่ยวทางทะเลสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน กล่าวโดยสรุปการมีระบบจัดการความปลอดภัยที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว สร้างความเชื่อมั่นในการใช้บริการและส่งเสริมความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดำน้ำ นอกจากนี้ การจัดการความปลอดภัยที่ดีช่วยลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุทางทะเลและเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวดำน้ำของประเทศไทยในระดับสากล อีกทั้งการเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ฉุกเฉินยังช่วยลดผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่คาดคิดและสนับสนุนความต่อเนื่องของการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า มาตรฐานและกฎหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับการดำเนินงานด้านความปลอดภัยของการท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยวทางทะเลที่ระบุว่า การกำหนดมาตรฐานเรือและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย และมาตรฐานเรือรับจ้างเพื่อการท่องเที่ยว เป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลการให้บริการเพื่อสร้างความปลอดภัยแก่ผู้โดยสารและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย พงษ์วิชัย และคณะ พบว่า การจัดการ

ความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลจำเป็นต้องอาศัยกฎหมาย กฎระเบียบ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวทางทะเล (มนต์ชัย ลีลาถาวรสุข และคณะ, 2562) ยังสอดคล้องกับแนวคิดด้าน Tourism Safety and Security โดยที่ปิ่นฤทัย คงทอง และวีรยา มีสวัสดิกุล ซึ่งอธิบายว่าความปลอดภัยเป็นสภาวะที่นักท่องเที่ยวปราศจากความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินในระหว่างการเดินทาง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (ปิ่นฤทัย คงทอง และวีรยา มีสวัสดิกุล, 2562) ดังนั้น การมีมาตรฐานและกฎหมายที่ชัดเจนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเล ส่วนในองค์ประกอบที่ 2 พบว่า ศักยภาพของบุคลากรและลูกเรือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการปฏิบัติด้านความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทางทะเลที่ระบุว่า ผู้ควบคุมเรือและลูกเรือต้องมีความรู้ความสามารถในการตรวจสอบสภาพเรือ ศึกษาสภาพอากาศ การช่วยเหลือผู้โดยสาร และการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับมาตรการของหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดให้ผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางทะเลต้องผ่านการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวทางทะเลและการอนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกด้านความปลอดภัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการจัดการความปลอดภัยในการท่องเที่ยวที่ระบุว่า บุคลากรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการลดความเสี่ยงและป้องกันอุบัติเหตุในการให้บริการนักท่องเที่ยว ในขณะที่องค์ประกอบที่ 3 คือ การบริหารจัดการความปลอดภัยของผู้ประกอบการ พบว่า เป็นกระบวนการสำคัญในการควบคุมความเสี่ยงและป้องกันอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งสอดคล้องกับไมตรี ไชยมงคล และคณะ พบว่า แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลแบบบูรณาการ เช่น แนวคิด Integrated Coastal Management (ICM) ที่เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรและกิจกรรมทางทะเลอย่างเป็นระบบ และมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (ไมตรี ไชยมงคล และคณะ, 2562) ได้สอดคล้องกับแนวคิด Stakeholder Theory ซึ่ง Rakkarn, S. et al. ซึ่งระบุว่าการจัดการที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยให้การจัดการการท่องเที่ยวมีความยืดหยุ่นและสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rakkarn, S. et al., 2025) ส่วนองค์ประกอบสุดท้ายผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านมาตรฐาน บุคลากร และการบริหารจัดการความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านความปลอดภัยการท่องเที่ยวโดยที่นิคม โชติพันธ์ และศิริพงษ์ โสภาระบุว่า ความปลอดภัยมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงส่งผลต่อความตั้งใจในการกลับมาเยือนในอนาคต (นิคม โชติพันธ์ และศิริพงษ์ โสภา, 2563) และยังสอดคล้องกับชัยวัฒน์ อุ้ยคำ และตรีเนตร ตันตระกูล ศึกษาการรับรู้ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว พบว่า ความรู้สึกปลอดภัย (Perceived Safety) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาใช้บริการอีกครั้ง (ชัยวัฒน์ อุ้ยคำ และตรีเนตร ตันตระกูล, 2563)

ดังนั้น การจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียงแต่ช่วยลดความเสี่ยงและอุบัติเหตุ แต่ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวทางทะเล นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังที่กล่าวมายังสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการจัดการความปลอดภัยของการท่องเที่ยวทางทะเลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Kasum, J. et al. ศึกษาในประเทศ Croatia โดยเน้นบริบทการท่องเที่ยวทางทะเลและการเดินเรือในเขตทะเลเอเดรียติก (Adriatic Sea) พบว่า การท่องเที่ยวทางทะเลเป็นระบบที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงหลายด้าน ทั้งจากสภาพแวดล้อมทางทะเล ความหนาแน่นของเรือ การบริหารจัดการของผู้ประกอบการ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว งานวิจัยเสนอว่า การจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ควรประกอบด้วยระบบประเมินความเสี่ยง การตรวจสอบมาตรฐานเรือและอุปกรณ์ การกำกับดูแลด้านความปลอดภัย และการเตรียมความพร้อมต่อเหตุฉุกเฉิน (Kasum, J. et al., 2018) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าผลการศึกษาครั้งนี้จะมีความครอบคลุม

ในหลายมิติ แต่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพียง 7 คน ก็อาจจะเป็นจำกัดเช่นกัน เพราะผลการวิจัยอาจจะยังไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรกลุ่มใหญ่

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการความปลอดภัยฯ

จากภาพอธิบายได้ว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวทางทะเลมีลักษณะเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ตั้งแต่มาตรฐานเรือ อุปกรณ์ บุคลากร การบริหารจัดการความเสี่ยงไปจนถึงการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ซึ่งล้วนมีบทบาทร่วมกันในการสร้างระบบความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้างจึงจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะของระบบที่เชื่อมโยงกันระหว่างมาตรฐาน กฎหมาย บุคลากร และกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านความปลอดภัยและนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบของการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลสำหรับเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้างมีความครอบคลุมทั้งมิติของ กฎหมาย มาตรฐาน บุคลากร การบริหารจัดการ และผลลัพธ์ด้านความปลอดภัย โดยองค์ประกอบเหล่านี้ได้สะท้อนถึงระบบการจัดการความปลอดภัยที่ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ เพื่อให้การท่องเที่ยวดำน้ำลึกมีความปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากลได้ ผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปพิจารณาและปรับปรุงเพื่อยกระดับมาตรฐานความปลอดภัย และควรนำไปกำหนดนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัยของการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งช่วยให้สามารถกำหนดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2564). กฎหมายควบคุมการดำน้ำเพื่อการสันทนาการ. เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/126872

ชัยวัฒน์ อุ้ยคำ และตรีเนตร ตันตระกูล. (2563). ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(10), 399-413.

นิคม โชติพันธ์ และศิริพงษ์ โสภา. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานภาคอุตสาหกรรม. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 6(2), 550-573.

ปิ่นฤทัย คงทอง และวีรยา มีสวัสดิกุล. (2562). แนวทางการจัดการความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในฐานะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(1), 403-414.

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1. (10 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 2. (10 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 3. (10 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 4. (10 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 5. (12 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 6. (18 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ 7. (18 มี.ค. 2568). รูปแบบการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลผ่านมาตรฐานเรือบริการดำน้ำลึกแบบพักค้าง. (พิชญา ร่มโพธิ์ภักดิ์, ผู้สัมภาษณ์)

มนต์ชัย ลีลาถาวรสุข และคณะ. (2562). โครงการย่อยที่ 1 ประสิทธิภาพการจัดการความปลอดภัยของระบบโลจิสติกส์ท่องเที่ยวเมืองพัทยา. ใน รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตศรีราชา .

ไมตรี ไชยมงคล และคณะ. (2562). การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางทะเลในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(2), 331-345.

ศิริรัตน์ ขานทอง และวันทกาญจน์ สีมาโรฤทธิ์ การ์ด. (2566). การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลจังหวัดภูเก็ตตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. วารสารรัชตภาคย์, 17(53), 257-274.

แสงเดือน หังสวนัส และคณ. (2566). การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต. ใน การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17/2566 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2566 (หน้า 904-917). กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย.

Kasum, J. et al. (2018). Safety Issues, Security and Risk Management in Nautical Tourism, Transactions on Maritime Science. Split, Croatia, 7(2). 184-188.

Meng, F. et al. (2008). Measuring Tourist Satisfaction by Attributes and Motivation: The Case of a Nature-Based Resort. Journal of Vacation Marketing, 14(1), 41-56.

Orams, M. (1999). Marine Tourism: Development, impact and management. New York: Routledge.

Rakkarn, S. et al. (2025). Towards sustainable coastal tourism: Implementing the Railay Model for environmental and stakeholder-centric destination management. Journal of Cultural Analysis and Social Change, 10(2), 2578-2587.

Tegar, D. & Gurning, R. O. S. (2018). Development of marine and coastal tourism based on blue economy. International Journal of Marine Engineering Innovation and Research, 2(2). 128-132.

World Medical Association. (2013). World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical principles for medical research involving human subjects. JAMA, 310(20), 2191-2194.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 284-294

บทความวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา*

COMPONENTS OF STUDENTS LIFE AND CAREER SKILLS OF SCHOOL UNDER PRIMARY EDUCATIONAL

ธันยาภักค์ คมธัชนิธิชยวัศ*, เอกลักษณ์ เพียสา, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข
Thanyaphak Khomthatnitichayawas*, Akkaluck Pheasa, Apisit Somsrisuk
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand
*Corresponding author E-mail: Thanyaphak.bim@gmail.com
*Tel: 094-224-9953

S

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 แหล่ง 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อยืนยันและเพิ่มเติมสาระสำคัญขององค์ประกอบ และ 3) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 2) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 4) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 5) การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด 6) การใช้เทคโนโลยี และ 7) การแก้ปัญหา โดยองค์ประกอบทั้งหมดผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากการสังเคราะห์เอกสารและการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ ผลการประเมินในภาพรวม พบว่าองค์ประกอบดังกล่าวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.02 ขณะที่ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.01 สะท้อนให้เห็นว่า ทักษะชีวิตและอาชีพเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ และเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม องค์ประกอบที่ค้นพบสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร และการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสังคมไทย

คำสำคัญ: ทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน, ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, การใช้เทคโนโลยี การแก้ปัญหา

Abstract

This research aimed to investigate the components of life and career skills among primary school students. The study employed a survey research design and was conducted in three

*Received April 21, 2026; Revised May 21, 2026; Accepted May 25, 2026

sequential stages. First, the researcher synthesized the components of students' life and career skills from relevant documents and previous studies obtained from seven academic sources. Second, in-depth interviews were conducted with five experts to validate, refine, and supplement the conceptual components identified from the document synthesis. Third, the appropriateness and feasibility of the identified components were assessed by five experts. The research instruments consisted of a document synthesis form, a semi-structured interview form, and a five-point Likert-scale questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that the life and career skills of primary school students consisted of seven key components: 1) Flexibility and adaptability, 2) Initiative, 3) Social and cross-cultural skills, 4) Leadership and responsibility, 5) Productivity and accountability, 6) Technology use, and 7) Problem-Solving skills. Overall, all components were rated at the highest level in both appropriateness and feasibility. The overall appropriateness was at a very high level, with a mean of 4.82 and a standard deviation of 0.02, while the overall feasibility was also at a very high level, with a mean of 4.87 and a standard deviation of 0.01. In addition, the component receiving the highest ratings was social and cross-cultural skills, whereas productivity and accountability received the lowest ratings, although both remained at a very high level. The findings indicate that life and career skills are essential foundations for preparing primary school students to live, learn, and adapt effectively in the 21st century. The identified components may serve as a practical framework for curriculum development, instructional design, and learner development in ways that are responsive to school contexts and Thai society.

Keywords: Life and Career Skills of Students, Social and Cross-Cultural Skills, Technology Use Problem Solving

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะทักษะชีวิตและอาชีพ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม (Partnership for 21st Century Skills, 2019); (OECD, 2018) โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเฉพาะตัว เช่น การเกษตร การท่องเที่ยว และงานหัตถกรรม ส่งผลให้ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โรงเรียนขยายโอกาสจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพให้แก่ผู้เรียน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร และสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวผู้เรียน ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาทักษะของนักเรียน (สิริศักดิ์ นิลเกตุ และคณะ, 2567) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ส่งผลต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งด้านเวลาและทรัพยากร ขณะที่ พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์ ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการขาดครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมถึงการขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียน (พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์, 2566) แม้งานวิจัยดังกล่าวจะสะท้อนปัญหาและข้อจำกัดของโรงเรียนขยายโอกาสได้อย่างชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาในด้านสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผล

ต่อคุณภาพการศึกษาเป็นหลัก โดยยังขาดการศึกษาที่วิเคราะห์ “องค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพ” ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะ อีกทั้งยังไม่ปรากฏแนวทางเชิงองค์ประกอบที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากบทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 แหล่ง เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญและกำหนดองค์ประกอบเบื้องต้นที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้สำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ คำนิยาม และคำอธิบายของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยแต่ละแหล่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ยื่นขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการคัดเลือกตามเกณฑ์คุณภาพ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความสอดคล้องกับประเด็นวิจัย และการเผยแพร่ในวารสารวิชาการหรือสถาบันที่เชื่อถือได้ จากนั้นบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบลงในแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางของธีระนันต์ โมธรรม และคณะ ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล จำแนกหมวดหมู่ สังเคราะห์สาระสำคัญ และสรุปองค์ประกอบเบื้องต้น จากนั้นนำองค์ประกอบที่พบจากหลายแหล่งมาวิเคราะห์ร่วมกัน จัดกลุ่ม และจัดทำตารางสังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อหาประเด็นร่วมที่สอดคล้องกัน (ธีระนันต์ โมธรรม และคณะ, 2566)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปของความถี่ทั้งหมด เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนการศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์ ครู และผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงจากองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างตามองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อประธานคณะกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างไปใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และนัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและอาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 แต่ปฏิบัติงานอยู่ต่างพื้นที่

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาจัดทำร่างแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ก่อนปรับปรุงและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยประสานงานนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 5 - 7 วัน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ลักษณะของแบบประเมิน และแนวทางการตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยนำแบบประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคล โดยกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาและตอบแบบประเมินภายใน 7 - 14 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบประเมินมาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายตามเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน

1. ผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 แหล่ง ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน แล้วนำมารวบรวมและจัดกลุ่มในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกที่ความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป พบว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษามีจำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 2) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 3) การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด 4) การเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 6) การใช้เทคโนโลยี และ 7) การแก้ปัญหา

2. ผู้วิจัยได้นำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมาจัดทำนิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบไปด้วย องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบ และมีพฤติกรรมบ่งชี้ 35 พฤติกรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
1. ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	ความสามารถของผู้เรียนที่ผสมผสานระหว่าง การรับรู้สัญญาณสังคม การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การฟังเชิงลึก และการจัดการอารมณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ปรับตัว และสะท้อนตนเองในบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งในมิติความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม	1. สามารถเข้าใจสัญญาณทางสังคมและความรู้สึกของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง 2. สามารถสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น 3. สามารถฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ และสะท้อนความเข้าใจต่อมุมมองของผู้อื่นได้ 4. สามารถปรับตัวทางความคิดและพฤติกรรมให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่าง 5. สามารถสะท้อนตนเองเกี่ยวกับอคติ ความรู้ และทัศนคติของตนต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่
2. ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	ความสามารถของผู้เรียนที่มีความรับผิดชอบ คือ ผู้ที่ใช้ทักษะการสร้างวิสัยทัศน์และกระตุ้นผู้ตาม ควบคู่กับการตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการดูแลผลลัพธ์และผลกระทบต่อทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร	1. สามารถสื่อสารและสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กรให้ทีมงานเข้าใจตรงกันและมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกัน 2. มีการใช้วิธีการกระตุ้นและสนับสนุนผู้ตามให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่กับงานที่ได้รับมอบหมาย 3. คำนึงถึงผลลัพธ์และผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร ก่อนตัดสินใจเรื่องสำคัญ 4. สามารถจัดให้มีกลไกการรายงานและการตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างโปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็น

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
		5. ยึดมั่นในคุณธรรมและจรรยาบรรณในการตัดสินใจและปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ร่วมกัน
3. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว	ความสามารถของผู้เรียนในการสังเกตและรับรู้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง วางแผนและปรับกลยุทธ์การคิด พฤติกรรม และวิธีการทำงาน ทดลองและเรียนรู้จากวิธีใหม่ สะท้อนตนเองเพื่อประเมินผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง	1. สามารถสังเกตและรับรู้สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว 2. เมื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง สามารถวางแผนและปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้ 3. ทดลองวิธีการใหม่ ๆ เพื่อค้นหาวิธีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น 4. หลังจากทดลองแนวทางใหม่ ผู้เรียนสามารถสะท้อนตนเองเพื่อตรวจสอบผลลัพธ์และเรียนรู้จากประสบการณ์ได้ 5. สามารถปรับตัวรับมือกับความท้าทาย โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือตัดสินใจเลือกแนวทางใหม่ได้อย่างเหมาะสม
4. ความคิดริเริ่มและการชี้นำตนเอง	ความสามารถของผู้เรียนทางพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตใจ ที่ผสานระหว่างการริเริ่มเชิงรุกหรือการตั้งใจเริ่มลงมือทำกิจกรรม วางแผน/โครงการด้วยตนเอง โดยไม่รอคำสั่ง กับกระบวนการวางแผน ตั้งเป้าหมาย ติดตามผลสะท้อนตนเอง	1. แสดงพฤติกรรมการริเริ่มดำเนินงานหรือกิจกรรมใหม่ ๆ จากการรับรู้ปัญหาหรือโอกาสด้วยตนเอง 2. สามารถคิดและเสนอแนวทาง วิธีการ หรือโครงการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางานหรือแก้ไขปัญหา โดยไม่รอให้มีการร้องขอ 3. แสดงพฤติกรรมการริเริ่มดำเนินงานหรือกิจกรรมใหม่ ๆ จากการรับรู้ปัญหาหรือโอกาสด้วยตนเอง 4. ติดตามความก้าวหน้า ประเมินผลการดำเนินงาน และปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง 5. สามารถวิเคราะห์ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงานที่ตนเองริเริ่ม
5. การเพิ่มผลผลิตและรู้รับผิด	ความสามารถของผู้เรียนในการทำให้เกิดผลงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพถูกกำหนดด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีการบันทึกหลักฐานและรายงานผลอย่างครบถ้วน และใช้กลไกหรือเทคโนโลยีเพื่อเปิดเผยทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถตรวจสอบ ย้อนกลับ และประเมินผลงานได้จริงในทุกขั้นตอนอย่างโปร่งใส	1. สามารถกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของผลงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ 2. ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพจนเกิดผลลัพธ์ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และระยะเวลา 3. มีการจัดเก็บข้อมูล หลักฐาน และรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ 4. มีการเผยแพร่ข้อมูลผลการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้ 5. แสดงความรับผิดชอบต่อผลงานเปิดรับการตรวจสอบและการประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน
6. การใช้เทคโนโลยี	ความสามารถของผู้เรียนในการนำเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อ และนวัตกรรมทางการศึกษา มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร การประเมินผล และการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมายและเหมาะสมกับบริบท	1. เลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อ หรือนวัตกรรมทางการศึกษาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษา 2. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เชิงรุกและการคิดของผู้เรียน

ตารางที่ 1 องค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	พฤติกรรมบ่งชี้
		3. ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานงานระหว่างครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ 4. ใช้เครื่องมือหรือระบบดิจิทัลในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 5. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล รายงานผล และพัฒนาการดำเนินงานทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ
7. การแก้ปัญหา	ความสามารถของผู้เรียนในการรับรู้และวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ ใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ในการวางแผน เลือกแนวทาง และลงมือแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งประเมินและสะท้อนผลลัพธ์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้หรือการทำงานให้มีประสิทธิภาพ	1. สามารถสังเกต วิเคราะห์ และระบุประเด็นของปัญหาได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ 2. ใช้ข้อมูล เหตุผล และหลักฐานในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอย่างรอบด้าน 3. สามารถวางแผนและเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยพิจารณาทางเลือกและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ 4. ลงมือดำเนินการแก้ปัญหาตามแผนที่กำหนด พร้อมปรับวิธีการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 5. ประเมินผลลัพธ์ของการแก้ปัญหาและสะท้อนบทเรียนที่ได้รับ เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนรู้หรือการทำงานครั้งต่อไป

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบมาพัฒนาเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ แล้วนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบดังกล่าว ผลการประเมินแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม	4.96	0.09	มากที่สุด	4.92	0.11	มากที่สุด
2. ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	4.76	0.17	มากที่สุด	4.84	0.09	มากที่สุด
3. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว	4.84	0.09	มากที่สุด	4.80	0.20	มากที่สุด
4. การเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม	4.80	0.20	มากที่สุด	4.88	0.11	มากที่สุด
5. การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด	4.72	0.18	มากที่สุด	4.84	0.09	มากที่สุด
6. การใช้เทคโนโลยี	4.92	0.11	มากที่สุด	4.92	0.11	มากที่สุด
7. การแก้ปัญหา	4.88	0.18	มากที่สุด	4.96	0.09	มากที่สุด
รวม	**4.82**	**0.15**	**มากที่สุด**	**4.87**	**0.11**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.02 ขณะเดียวกันความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้สูงที่สุด คือ ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.11 ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด การใช้เทคโนโลยี และการแก้ปัญหา โดยทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมองว่าทักษะชีวิตและอาชีพเป็นสมรรถนะที่จำเป็นต่อผู้เรียนระดับประถมศึกษาในบริบทสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การที่ทุกองค์ประกอบได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด อาจสะท้อนข้อจำกัดบางประการของการประเมิน เช่น แนวโน้มการให้คะแนนในเชิงบวกของผู้เชี่ยวชาญ หรือการที่กรอบแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว จึงทำให้การประเมินมีลักษณะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันมากกว่าการแสดงความแตกต่างเชิงลึกของแต่ละองค์ประกอบ

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของ Partnership for 21st Century Skills และ OECD ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้เทคโนโลยี และการแก้ปัญหา (Partnership for 21st Century Skills, 2019) แต่อย่างไรก็ตาม กรอบแนวคิดดังกล่าวส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาจากบริบทสังคมตะวันตก ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากบริบทการศึกษาระดับประถมศึกษาของไทย ทั้งในด้านทรัพยากร เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้ในสถานศึกษาควรพิจารณาความเหมาะสมตามบริบทของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนร่วมด้วย มิใช่นำมาใช้ในลักษณะเดียวกันทั้งหมด

เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้เรียนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง และการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ Partnership for 21st Century Skills ที่กำหนดให้ social and cross-cultural skills เป็นองค์ประกอบสำคัญของ life and career skills (Partnership for 21st Century Skills, 2019) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยดังกล่าวอาจสะท้อนบริบททางสังคมในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกัน โรงเรียนระดับประถมศึกษาในบางพื้นที่อาจยังมีข้อจำกัดด้านโอกาสในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จึงอาจทำให้การพัฒนาทักษะดังกล่าวเกิดขึ้นได้ในระดับแนวคิดมากกว่าการปฏิบัติจริง

ในส่วนขององค์ประกอบด้านการใช้เทคโนโลยีและการแก้ปัญหา ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ Kalyani, L. K. และ Kivunja, C. ที่เสนอว่า เทคโนโลยีและการคิดแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Kalyani, L. K., 2024); (Kivunja, C., 2014) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เชี่ยวชาญจะเห็นความสำคัญของทักษะดังกล่าวในระดับสูง แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนระดับประถมศึกษา

โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือโรงเรียนขนาดเล็ก อาจยังเผชิญข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี และความพร้อมของครู ส่งผลให้การพัฒนาทักษะด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในเด็กประถมศึกษาควรดำเนินควบคู่กับการปลูกฝังการรู้เท่าทันสื่อและการใช้อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมในระยะยาวสำหรับองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ รวมถึงการเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด ถึงแม้จะสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์ และนพพร จันทรนำชู ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบและการทำงานอย่างมีเป้าหมาย แต่ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าองค์ประกอบด้านการเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น แม้ยังอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม ประเด็นดังกล่าวอาจสะท้อนว่า ทักษะด้านการบริหารจัดการตนเอง การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบเชิงผลลัพธ์ เป็นทักษะที่ต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามช่วงวัย และอาจยังไม่ปรากฏเด่นชัดในผู้เรียนระดับประถมศึกษาเมื่อเทียบกับทักษะด้านสังคมหรือการปรับตัว (พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์ และนพพร จันทรนำชู, 2565)

นอกจากนี้ ผลการวิจัย ที่พบว่า องค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Vargas-Saritama, A. et al ที่อธิบายว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน แต่มีลักษณะเชื่อมโยงและส่งเสริมกัน (Vargas-Saritama, A. et al., 2024) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะทั้ง 7 ด้านให้เกิดขึ้นพร้อมกันในบริบทโรงเรียนประถมศึกษา อาจเป็นความท้าทายต่อครูและสถานศึกษา ทั้งในด้านเวลา หลักสูตร ภาระงาน และรูปแบบการวัดประเมินผล ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพจึงไม่ควรมุ่งเพียงการกำหนดองค์ประกอบเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ควรพิจารณาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนและศักยภาพของสถานศึกษาร่วมด้วย เพื่อให้การพัฒนาทักษะเหล่านี้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพ ทั้ง 7 ด้าน มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงกับนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส โดยเฉพาะในบริบทชนบทและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรทางการศึกษา องค์ความรู้นี้สะท้อนว่าการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพสามารถดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก หากมีกรอบแนวคิดและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 2) การใช้เทคโนโลยี 3) การแก้ปัญหา 4) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 5) การเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม 6) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ และ 7) การเพิ่มผลผลิตและการรู้รับผิด โดยทุกองค์ประกอบมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ องค์ประกอบที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาควรนำองค์ประกอบทักษะชีวิตและอาชีพทั้ง 7 องค์ประกอบไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมกันออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งถัดไปควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนในระดับชั้นอื่น หรือในบริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน รวมทั้งควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียนให้เกิดผลอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธีระนันต์ โมธรรม และคณะ. (2566). องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. วารสารวิจยวิชาการ, 6(3), 77-92.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.

พรรณ์ธิดา เหล่าพวงศักดิ์ และนพพร จันทรนำชู. (2565). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 5(1), 88-100.

พลวัฒน์ กัลยาประสิทธิ์. (2566). รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2564 - 2565) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สิริศักดิ์ นิลเกตุ และคณะ. (2567). การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะอาชีพของโรงเรียนขยายโอกาสในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอนุภาคลุ่มน้ำโขงในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(10), 1817-1830.

Kalyani, L. K. (2024). The Role of Technology in Education: Enhancing Learning Outcomes and 21st Century Skills. International Journal of Scientific Research in Modern Science and Technology, 8(2), 1-5.

Kivunja, C. (2014). Innovative Pedagogies in Higher Education to Become Effective Teachers of 21st Century Skills: Unpacking the Learning and Innovations Skills Domain of the New Learning Paradigm. International Journal of Higher Education, 3(4), 37-48.

OECD. (2018). Teacher practices. Retrieved January 24, 2025, from https://shorturl.asia/IJzd1

Partnership for 21st Century Skills. (2019). Framework for 21st Century Learning Definitions. Partnership for 21st Century Skills. Retrieved January 24, 2025, from https://shorturl.asia/xp1Li

Vargas-Saritama, A. et al. (2024). The Interrelationship Between 21st Century Skills That Enhance Graduate Employability. The New Educational Review, 78(1), 40-50.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 295-308

บทความวิจัย

แนวทางการบูรณาการ ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ: การพัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน*

APPROACHES TO INTEGRATING ESG INTO INTERNATIONAL CURRICULA: DEVELOPING A PROTOTYPE LEARNING UNIT TO PROMOTE EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

วรพงษ์ แสงประเสริฐ*, สฐิภพ สมตัว
Worapong Saengprasert*, Sathibhoph Somtau
โรงเรียนสาธิตประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Srinakharinwirot Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: tobworapong@gmail.com
*Tel: 089-129-0929

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการ ความพร้อม สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติ 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG เพื่อสร้างต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน และ 3) ศึกษาผลของต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ต่อความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ พฤติกรรม และความพึงพอใจของผู้เรียน การวิจัยใช้วิธีวิจัยและพัฒนา ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาแนวทางการบูรณาการและการสร้างต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ และการทดลองใช้ต้นแบบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับ ESG แบบวัดทัศนคติ แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูและผู้บริหารตระหนักและเห็นความสำคัญของการบูรณาการ ESG สู่การจัดการเรียนรู้ โดยมีความพร้อมในการดำเนินการในระดับสูง แต่ยังต้องการแนวทางที่ชัดเจนด้านการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาครู และการประเมินผล 2) แนวทางการบูรณาการ ESG ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงบริบทจริง และส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน 3) การทดลองใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.43) แสดงให้เห็นว่าต้นแบบหน่วยการเรียนรู้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนและประยุกต์ใช้ในหลักสูตรนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แนวทางการบูรณาการ ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ, หลักสูตรนานาชาติ, ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้

*Received May 5, 2026; Revised May 12, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This research article aimed to 1) Investigate the needs, readiness, current conditions, and desirable conditions for integrating ESG concepts into an international curriculum; 2) Analyze approaches for ESG integration in order to develop a prototype learning unit to promote sustainable learning; and 3) Examine the effects of the prototype learning unit on students' knowledge and understanding, attitudes, behaviors, and satisfaction. The study employed a Research and Development (R&D) methodology conducted in three phases: preliminary data investigation, the development of ESG integration guidelines and a prototype learning unit, and the implementation of the prototype with a sample group of 30 students with purposive sampling. The research instruments included an ESG knowledge test, an attitude assessment form, a learning behavior evaluation form, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and Dependent Samples t-test. The findings revealed that 1) teachers and administrators were aware of and recognized the importance of integrating ESG concepts into learning management, with a high level of readiness for implementation. However, clearer guidelines were still needed regarding curriculum design, teacher development, and assessment methods. 2) The study also found that ESG integration should be systematically implemented through learning activities connected to real-world contexts in order to promote sustainable learning. 3) The implementation of the prototype learning unit showed that students' ESG knowledge and understanding scores after the intervention were significantly higher than before the intervention at the .001 level. In addition, students demonstrated high to very high levels of attitudes and learning behaviors related to sustainability, and their overall satisfaction with the learning activities was at a very high level ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.43). These findings indicate that the prototype learning unit effectively promotes sustainable learning and can be effectively applied within international curriculum contexts.

Keywords: ESG Integration in to International Curriculum, International Curriculum, Prototype Learning Unit

บทนำ

ในสภาวะปัจจุบันของสังคมโลกที่กำลังเผชิญปัญหามากมายที่ท้าทายและเกี่ยวข้องกันในหลายมิติ ทั้งด้านสังคม การศึกษา ความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรง ความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทั้งระดับประเทศและระดับโลก ปัญหาเหล่านี้มิได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันเท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของสังคมโลกในระยะยาว (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2023); (United Nations, 2015) จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนของการกำหนดกรอบแนวทางการแก้ปัญหา และแนวนโยบายที่มีประสิทธิภาพของการหลอมแนวคิดด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เข้าด้วยกันเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน แนวคิดด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Environmental, Social, and Governance) เป็นกลไกสำคัญของภาคธุรกิจเอกชนที่มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อสังคม งานวิจัยจำนวน

มากสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรที่นำแนวคิด ESG มาใช้ในการบริหารจัดการสามารถเพิ่มคุณค่าอย่างยั่งยืนและลดความเสี่ยงของปัญหาในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Khan, M. et al., 2016); (Eccles, R. G. et al., 2020)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องอย่างชัดเจนกับกรอบการศึกษาเพื่อความยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) ขององค์การยูเนสโก ที่เป้าหมายสำคัญ คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาความรู้ที่ยั่งยืน เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (UNESCO, 2020) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เป็นกรอบการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมในมิติของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล โดยภาคการศึกษาถูกกำหนดให้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 17 ประการ อีกทั้งงานวิจัยทางการศึกษาด้านความยั่งยืนกล่าวไว้ว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงวิพากษ์ และการสะท้อนตนเอง สามารถพัฒนาขึ้นได้ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่สอดรับกับสภาพปัญหาในบริบทจริงของสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับความยั่งยืนไม่ควรมุ่งเพียงการให้ข้อมูลหรือความรู้ด้านเนื้อหาเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงหลายมิติ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างยั่งยืน (Wiek, A. et al., 2011) โดยเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยในประเทศไทยที่สะท้อนว่าการบูรณาการแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) ในสถานศึกษาควรมุ่งพัฒนาจริยธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสถานการณ์จริง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจด้านความยั่งยืนอย่างรอบด้าน (Bamrungsetthapong, S., 2025); (Yu, H. et al., 2022) และงานวิจัยในต่างประเทศยังระบุว่าการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG อย่างเป็นระบบสามารถเสริมสร้างสมรรถนะที่สำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเป็นพลเมืองโลก (Sibbel, A., 2009); (UNESCO, 2017) โดยการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรมีฐานคิดจากทฤษฎีทางการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Piaget; Vygotsky) ที่เน้นการสร้างองค์ความรู้อย่างกระตือรือร้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb) โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลง (Mezirow) การศึกษาเชิงวิพากษ์ (Freire) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาเพื่อความยั่งยืน อีกทั้ง การคิดเชิงระบบยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความเชื่อมโยงของประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจที่มีลักษณะซับซ้อน สอดคล้องกับธรรมชาติของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยรากฐานทางแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ร่วมกันสนับสนุนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง ความรับผิดชอบต่อสังคม และการตัดสินใจอย่างยั่งยืน

หลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้หลักสูตร Cambridge เป็นแกนหลักในการจัดการศึกษามา 13 ปี แม้จะมีรายวิชาและกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมคุณลักษณะด้านความเป็นพลเมืองโลก การส่งเสริมคุณธรรม และจิตสาธารณะของผู้เรียนได้ แต่ก็ยังขาดแนวทางและกระบวนการที่ชัดเจนในการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ส่งผลให้การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนยังไม่เกิดผลอย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้ง พบว่า การปฏิรูประบบการศึกษาของไทย ภายใต้กรอบ SDG 4 ยังถูกจำกัดโดยโครงสร้างนโยบายและข้อจำกัดเชิงระบบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการเป้าหมายความยั่งยืนยังไม่ถูกฝังอย่างเป็นองค์รวมในหลักสูตร และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับแนวคิด ESG และ SDGs ยังไม่เป็นระบบ (Manopattanakron, K. et al., 2022)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการวิจัยเรื่อง “แนวทางการบูรณาการ ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ: การพัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน” มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรนานาชาติให้เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการ ความพร้อม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ

2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติ เพื่อสร้างต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน

3. เพื่อศึกษาผลของการใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG ที่มีต่อความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ พฤติกรรมการเรียนรู้ และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามต้นแบบหน่วยการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ: การพัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจความต้องการ ความพร้อม สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ อาจารย์ในหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 67 คน และผู้บริหารหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 7 คน

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อาจารย์ประจำหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 50 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเข้าร่วมการตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ โดยพิจารณาคัดเลือกจากอาจารย์ที่ทำการสอนให้หลักสูตรมามากกว่า 2 ปี และมีประสบการณ์สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ ESG มากที่สุด ผู้บริหารหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและบริหารหลักสูตร และดำเนินการบริหารงานมาไม่น้อยกว่า 3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็น สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG และแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับตามมาตรฐานงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของ Framework Analysis ได้แก่ การทำความคุ้นเคยกับข้อมูล การกำหนดประเด็นหลัก การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการตีความเชิงสังเคราะห์

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติ และสร้างต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารหลักสูตรนานาชาติ ด้าน ESG และด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารหลักสูตรนานาชาติ มีประสบการณ์พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน มีผลงานด้าน sustainability education มีผลงานวิจัย ESG หรือการดำเนินงานด้าน ESG มาไม่น้อยกว่า 3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ร่างแนวทางการบูรณาการ ESG ร่างต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของต้นแบบ และแบบบันทึกข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือประเมินได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับตามมาตรฐานงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อใช้ออกแบบแนวทางการบูรณาการ ESG และดำเนินการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นได้พัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปปรับปรุงต้นแบบหน่วยการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การศึกษาผลของการใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG และการปรับปรุงต้นแบบหน่วยการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนในระดับ year 9 ของหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 102 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้น Year 9 จำนวน 30 คน ของหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในรายวิชาที่สามารถบูรณาการแนวคิด ESG ได้อย่างเหมาะสม และอยู่ในช่วงวัยที่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงประเด็นด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG จำนวน 30 ข้อ แบบวัดทัศนคติต่อการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน จำนวน 10 ข้อ แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทาง ESG จำนวน 10 ข้อ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 15 ข้อ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ก่อนนำไปใช้จริง สำหรับแบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG ได้วิเคราะห์ค่าความยากง่าย (Difficulty Index) และค่าอำนาจจำแนก

(Discrimination Index) ของข้อสอบ ส่วนแบบวัดทัศนคติ แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ได้ตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 อยู่ในเกณฑ์ยอมรับตามมาตรฐานงานวิจัยและมีความเหมาะสมต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างกิจกรรม และดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) รวมทั้งเก็บข้อมูลความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของผู้เรียน

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG แบบวัดทัศนคติต่อการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบผลก่อนเรียนและหลังเรียนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG และทัศนคติของผู้เรียน วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Paired Samples t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ระดับความคิดเห็น 5 ระดับ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและอธิบายผลการวิจัยเชิงลึก

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสำรวจความต้องการ ความพร้อม สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบูรณาการแนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ

ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณของอาจารย์ประจำหลักสูตรนานาชาติ 50 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหลักสูตร จำนวน 3 คน สะท้อนภาพรวมของแนวคิด ความต้องการ และระดับความพร้อมของสถานศึกษาในการบูรณาการ ESG (Environmental, Social, Governance) เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติได้อย่างชัดเจน

ผลการสำรวจความต้องการจำเป็น สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของครู พบว่า ครูในหลักสูตรนานาชาติมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการบูรณาการแนวคิด ESG สู่การจัดการเรียนรู้ โดยมีการนำแนวคิด ESG ไปใช้ในบางรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่องและความเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ และการสนับสนุนทรัพยากรด้านความยั่งยืน ครูจึงมีความต้องการแนวทางที่ชัดเจนในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมถึงการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้สามารถบูรณาการ ESG ได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทของหลักสูตรนานาชาติ และส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้บริหารพบความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ESG เป็นกรอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในหลักสูตรนานาชาติที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประเด็นปัญหาระดับโลก เช่น ความเท่าเทียมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และความเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ ผู้บริหารเห็นตรงกันว่าการบูรณาการ ESG เข้าสู่หลักสูตรควรเป็นกรอบกำกับสำคัญในการออกแบบหลักสูตรอย่างครบวงจร ตั้งแต่เป้าหมายการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ไปจนถึงการวัดประเมินผล

อีกข้อค้นพบสำคัญ คือ การมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในระดับสูง ยิ่งสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางบูรณาการ ESG ในระดับหลักสูตรอย่างเป็นระบบและเร่งด่วน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติ

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน ESG และการจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ จำนวน 5 คน ทำให้ได้แนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรนานาชาติอย่างเป็นระบบ จำนวน 8 ประเด็น ที่สำคัญ ดังนี้

1. การบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่รายวิชาที่มีอยู่

การบูรณาการแนวคิด ESG ควรเริ่มต้นจากการปรับใช้ภายในรายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตร โดยครูผู้สอนควรวิเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหารายวิชา เพื่อเชื่อมโยงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละศาสตร์ เช่น การใช้กรณีศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในรายวิชาวิทยาศาสตร์ การอภิปรายประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมและจริยธรรมในรายวิชา Social Studies หรือการวิเคราะห์ประเด็นสังคมร่วมสมัยผ่านบทอ่านในรายวิชาภาษาอังกฤษ แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ในห้องเรียนกับสถานการณ์จริงของโลก ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

2. การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ด้าน ESG ของผู้เรียน

โรงเรียนควรเปิดพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะด้าน ESG ผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือโครงการเฉพาะด้าน โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) กิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมเพื่อสังคม ทั้งนี้ กระบวนการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาความตระหนักรู้ด้านความยั่งยืน รวมถึงเสริมสร้างทักษะการคิด การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3. การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในระดับนานาชาติ

ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในระดับนานาชาติถือเป็นอีกแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อน ESG ในหลักสูตรนานาชาติ โดยสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัด webinar หรือ online seminar รวมถึงการทำโครงงานร่วมกับโรงเรียนในต่างประเทศ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้เรียนจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจประเด็น ESG ในระดับสากล ตระหนักถึงปัญหาความยั่งยืนที่มีลักษณะเชื่อมโยงข้ามพรมแดน และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลก

4. การพัฒนาหลักสูตรและครูอย่างเป็นระบบ

ครูควรได้รับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ESG รวมถึงทักษะการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ทั้งนี้ การมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูจะช่วยให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ด้าน ESG และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของรายวิชาและผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้ด้าน ESG ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการคิด วางแผน และตัดสินใจในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มากกว่าการรับความรู้เพียงฝ่ายเดียว การเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางแก้ปัญหา หรือร่วมดำเนินกิจกรรมด้านความยั่งยืนภายในโรงเรียน จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

6. การเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชนและสังคม

การจัดการเรียนรู้ด้าน ESG ควรเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและสังคมรอบตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ในห้องเรียนกับสถานการณ์จริง โดยอาจดำเนินการผ่านกิจกรรมบริการสังคม การเรียนรู้จากปัญหาในชุมชน หรือการทำงานร่วมกับหน่วยงานและองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้าน ESG ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า แนวทางดังกล่าวจะช่วยพัฒนาจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

7. การติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ด้าน ESG

ควรให้ความสำคัญทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) มากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินเพียงอย่างเดียว เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินตนเอง การสะท้อนคิด หรือการประเมินจากการปฏิบัติงานจริง ทั้งนี้ แนวทางการประเมินดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงพัฒนาการของตนเองในด้านความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับ ESG ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนยังสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

8. การเผยแพร่และสื่อสารผลการเรียนรู้ด้าน ESG

ควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสเผยแพร่และสื่อสารผลการเรียนรู้ด้าน ESG ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น นิทรรศการ การนำเสนอผลงาน หรือการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง แนวทางดังกล่าวไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา และส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติ ของคะแนนความรู้ ESG ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างจากต้นแบบหน่วยการเรียนรู้

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	P
ก่อนเรียน	30	30	20.12	2.11	19.78	< .001***
หลังเรียน	30	30	27.34		1.65	

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนมีค่าเท่ากับ $\bar{x}$ = 20.12 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน มีค่าเท่ากับ $\bar{x}$ = 27.34 โดยผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของทัศนคติต่อการเรียนรู้ตามแนวคิด ESG

ข้อ	คำถาม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ข้าพเจ้ามองว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและดำเนินการได้ยาก	2.30	0.98	ต่ำ
2	ข้าพเจ้าสนใจเรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน	4.10	0.83	สูง
3	โรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม	4.40	0.72	สูงมาก
4	ข้าพเจ้าเห็นว่าการเคารพสิทธิและความแตกต่างของผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ	4.50	0.67	สูงมาก
5	การตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมและโปร่งใสเป็นหลักการที่สำคัญในการดำเนินชีวิต	4.20	0.76	สูง
6	ข้าพเจ้ารู้สึกเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	3.90	0.88	สูง
7	ข้าพเจ้ามองว่า ESG เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของข้าพเจ้า	2.10	0.91	ต่ำ
8	การบูรณาการ ESG ในการเรียนช่วยให้การเรียนรู้ของข้าพเจ้ามีความหมายมากขึ้น	4.00	0.85	สูง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของทัศนคติต่อการเรียนรู้ตามแนวคิด ESG (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
9	ข้าพเจ้ามีมุมมองเชิงบวกต่อการปฏิบัติตนอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	4.30	0.70	สูงมาก
10	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจเมื่อได้ประพฤติตนอย่างรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม	4.20	0.79	สูง

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีทัศนคติอยู่ในระดับสูงต่อการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนและแนวคิด ESG สะท้อนถึงมุมมองเชิงบวกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเคารพสิทธิและความแตกต่างของผู้อื่น ($\bar{x}$ = 4.50) รองลงมา คือ บทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{x}$ = 4.40) และการมีมุมมองเชิงบวกต่อพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 4.30) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมองว่า ESG ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ($\bar{x}$ = 2.10) แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของ ESG ในชีวิตจริง

ตารางที่ 3 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนของผู้เรียน

ครั้งที่	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ครั้งที่ 1	3.18	0.52	ระดับปานกลาง
ครั้งที่ 2	3.90	0.47	ระดับมาก
ครั้งที่ 3	4.30	0.41	ระดับมากที่สุด

ผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยผู้วิจัยดำเนินการประเมินพฤติกรรมทั้งหมด 3 ครั้ง ในช่วงเวลาที่มีระยะห่างเท่ากัน คือ ทุก 4 สัปดาห์ ครั้งที่ 1 = สัปดาห์ 4 ครั้งที่ 2 = สัปดาห์ 8 ครั้งที่ 3 ตลอดระยะเวลาการทดลองใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ การประเมินครั้งที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.18, S.D. = 0.52) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเริ่มตระหนักรู้ตามแนวทาง ESG ต่อมาในการประเมินครั้งที่ 2 พบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.90, S.D. = 0.47) แสดงถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อ ESG อย่างชัดเจน และในการประเมินครั้งที่ 3 ซึ่งดำเนินการภายหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.30, S.D. = 0.41) บ่งชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิด ESG และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมทั้งในและนอกห้องเรียน

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของระดับความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง

ข้อ	คำถาม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	ด้านเนื้อหาและความสอดคล้องกับ ESG			
1	เนื้อหาในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้เชื่อมโยงกับแนวคิด ESG อย่างชัดเจน	4.80	0.41	มากที่สุด
2	เนื้อหาในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล	4.77	0.43	มากที่สุด
3	เนื้อหาในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน	4.73	0.45	มากที่สุด
4	กรณีศึกษาและเนื้อหาในต้นแบบสอดคล้องกับชีวิตหรือประสบการณ์ของนักเรียน	4.70	0.46	มากที่สุด
5	เนื้อหาในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้มีความน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน	4.77	0.42	มากที่สุด
	รวม	**4.75**	**0.43**	**มากที่สุด**
	ด้านกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอน			
6	กิจกรรมในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน	4.73	0.44	มากที่สุด
7	นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายกับเพื่อนในห้อง	4.70	0.46	มากที่สุด
8	ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และตั้งคำถามอย่างสม่ำเสมอ	4.77	0.41	มากที่สุด
9	กระบวนการเรียนรู้มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์	4.73	0.42	มากที่สุด
10	กิจกรรมในต้นแบบหน่วยการเรียนรู้มีความน่าสนใจ สนุกสนาน และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน	4.77	0.43	มากที่สุด
	รวม	**4.74**	**0.43**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของระดับความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน			
11	นักเรียนเข้าใจบทบาทของตัวเองในการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนมากขึ้น	4.73	0.42	มากที่สุด
12	นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น	4.70	0.45	มากที่สุด
13	นักเรียนเปิดกว้างต่อความคิดเห็นที่แตกต่างและเคารพความเห็นของผู้อื่น	4.77	0.41	มากที่สุด
14	นักเรียนรู้สึกมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น	4.73	0.43	มากที่สุด
15	นักเรียนสามารถนำแนวคิด ESG ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง	4.77	0.42	มากที่สุด
	รวม	**4.74**	**0.43**	**มากที่สุด**
	ภาพรวม	**4.75**	**0.43**	**มากที่สุด**

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. =0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาและความสอดคล้องกับ ESG มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการสอน และด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งอยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน ($\bar{X}$ = 4.74) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามต้นแบบสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานด้าน ESG ในสถานศึกษายังขาดแนวทางเชิงนโยบายที่ชัดเจน รวมทั้งครูผู้สอนยังมีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ แม้จะมีการนำไปใช้ในบางส่วนแล้ว แต่ยังขาดความเป็นระบบและความครอบคลุมทั้งหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับสูง แสดงถึงความต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในเชิงโครงสร้างและกระบวนการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารและอาจารย์มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของ ESG ในฐานะกรอบสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การพัฒนาแนวทางบูรณาการ ESG อย่างเป็นระบบ ทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และทรัพยากรสนับสนุน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

ผลการจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนถึงแนวทางที่ชัดเจนว่า การบูรณาการแนวคิด ESG เข้าสู่หลักสูตรนานาชาติควรดำเนินการอย่างเป็นระบบที่สอดประสานกัน ไม่ใช่เพียงการเพิ่มเติมเนื้อหาเป็นบางหัวข้อหรือจัดกิจกรรมเป็นครั้งคราวเท่านั้น แนวทางสำคัญของการบูรณาการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงประเด็นสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลเข้ากับรายวิชาที่มีอยู่ 2) การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 3) การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาผู้เรียนในบริบทโลกของ UNESCO ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้านในโลกยุคโลกาภิวัตน์ในระดับสากล และมีทิศทางเดียวกับกรอบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่ถูกขับเคลื่อนโดยสหประชาชาติ (UNESCO, 2020); (United Nations, 2015) เพื่อมุ่งส่งเสริมผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ และค่านิยม เพิ่มโอกาสการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ดังนั้น การบูรณาการ ESG จึงไม่ใช่เพียงแค่การเพิ่มเนื้อหาเข้าสู่รายวิชา แต่เป็นการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ จากที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่รับผิดชอบต่อสังคมและความยั่งยืน ผลการสนทนาสะท้อนว่าหลักสูตรควรปรับจากการสอนเนื้อหาแบบแยกส่วน ไปสู่การบูรณาการ ESG อย่างกลมกลืนทั้งในรายวิชาหลักและรายวิชาเลือก พร้อมกับระบบการวัดประเมินที่ยืดหยุ่นหลากหลาย และการวางแผนยุทธศาสตร์ในระยะยาวของหลักสูตร

ผลการศึกษาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG มีประสิทธิผลในการส่งเสริมความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และความพึงพอใจของผู้เรียน โดยผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังเรียน พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เน้นการคิดขั้นสูง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ สามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้าน ESG ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rieckmann, M. และ Wiek, A. et al. ที่พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืนที่บูรณาการประเด็นจากสถานการณ์จริงและใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สามารถพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และในการประยุกต์ใช้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wiek, A. et al., 2011); (Rieckmann, M., 2021) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb, D. A. ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริง (Kolb, D. A., 1984) และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลงของ Mezirow, J. ที่เสนอว่า กระบวนการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ช่วยพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกและส่งเสริมการเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างมีความหมาย (Mezirow, J., 1997) ในด้านทัศนคติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีทัศนคติต่อ ESG อยู่ในระดับสูง สะท้อนถึงการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล รวมทั้งบทบาทของตนในการขับเคลื่อนความยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Mezirow, J. ที่เสนอว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับกรอบความคิด มุมมอง และคุณค่าของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน (Mezirow, J., 1997) นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Shobha ยังพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้านความยั่งยืนช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก ความตระหนักรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของระดับทัศนคติในบางประเด็นสะท้อนว่าผู้เรียนบางส่วนยังมองว่าแนวคิด ESG โดยเฉพาะด้านธรรมาภิบาล มีลักษณะซับซ้อนและเป็นนามธรรม ส่วนผลของพฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านพฤติกรรมจากระดับปานกลางไปสู่ระดับมากและมากที่สุด สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงจากการรับรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง (Shobha, 2025) ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ Tilbury, D. และกรอบการศึกษาเพื่อความยั่งยืนของ UNESCO ที่บ่งชี้ไว้ว่าการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนควรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมผ่านประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (UNESCO, 2020); (Tilbury, D., 2011) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wiek, A. et al และ Lozano, R. et al. ที่พบว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะและการคิดเชิงระบบสามารถพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านความยั่งยืนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wiek, A. et al., 2014); (Lozano, R. et al., 2019) ในด้านความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับสูงมาก ทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ และผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด constructive alignment ของ Biggs, J. & Tang, C. ที่อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ กิจกรรม และการประเมินผล จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Biggs, J. & Tang, C., 2011) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Stubbs, W. & Schapper, J. ที่ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการ ESG อย่างเป็นระบบช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วม ความพึงพอใจของผู้เรียน (Stubbs, W. & Schapper, J., 2011) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kearins, K. & Springett, D. ที่ชี้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมเชิงวิพากษ์ช่วยสร้างความหมายในการเรียนรู้และเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทโลกได้อย่างชัดเจน (Kearins, K. & Springett, D., 2003)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากแนวทางการบูรณาการนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ คือ มีความจำเป็นที่ต้องเชื่อมโยงองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักสูตร ครูผู้สอน กระบวนการเรียนรู้ การสร้างผู้เรียน เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (ESD) โดยช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทัศนคติ พฤติกรรม และคุณลักษณะของพลเมืองโลก จนนำไปสู่ความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิด ESG ในชีวิตจริงและร่วมขับเคลื่อนสังคมอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังปรากฏตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางการบูรณาการนวคิด ESG สู่หลักสูตรนานาชาติ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด ESG สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและมีความเหมาะสมกับบริบทของหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยต้นแบบหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ พฤติกรรม และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน และการสะท้อนคิด ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิด การมีส่วนร่วม และคุณลักษณะของพลเมืองโลกของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการแนวคิด ESG ในกระบวนการเรียนรู้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ESG เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืน (ESD) เพื่อให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ขณะเดียวกัน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการใช้ต้นแบบหน่วยการเรียนรู้กับผู้เรียนที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านวิชาการ ทักษะการคิด และความสามารถทางภาษา รวมถึงพัฒนากิจกรรม ESG ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้จากโรงเรียนสาธิตประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

Bamrungsetthapong, S. (2025). Education for green society: Approaches to developing Thai education toward sustainability. Wisdom Journal of Humanities and Social Sciences, 2(9), 20-32.

Biggs, J. & Tang, C. (2011). Teaching for quality learning at university. (4th ed.). Maidenhead, UK: Open University Press.

Eccles, R. G. et al. (2020). The social origins of ESG: An analysis of Innovest and KLD. Organization & Environment, 33(4), 575-596. https://doi.org/10.1177/1086026619888994

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2023). Climate change 2023: Synthesis report. IPCC. Retrieved February 12, 2026, from https://shorturl.asia/DuYo0

Kearins, K. & Springett, D. (2003). Educating for sustainability: Developing critical skills. Journal of Management Education, 27(2), 188-204. https://doi.org/10.1177/1052562903251411

Khan, M. et al. (2016). Corporate sustainability: First evidence on materiality. The Accounting Review, 91(6), 1697-1724. https://doi.org/10.2308/accr-51383

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Lozano, R. et al. (2019). Teaching sustainability in European higher education institutions: Assessing the connections between competences and pedagogical approaches. Sustainability, 11(6), 1602. https://doi.org/10.3390/su11061602

Manopattanakron, K. et al. (2022). A comparative study of promoting education for sustainable development under Sustainable Development Goal 4 in Thailand, Japan, and Canada. Community and Social Development Journal, 23(2), 65-84.

Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. New Directions for Adult and Continuing Education, 74, 5-12. https://doi.org/10.1002/ace.7401

Rieckmann, M. (2021). Education for sustainable development and the development of sustainability competencies. Retrieved February 21, 2026, from https://shorturl.asia/48nIB

Shobha. (2025). Shaping sustainability attitude: The role of environmental education among students. International Journal of Advanced Academic Studies, 7(5), 48-50. https://doi.org/10.33545/27068919.2025.v7.i5a.1451

Sibbel, A. (2009). Pathways towards sustainability through higher education. International Journal of Sustainability in Higher Education, 10(1), 68-82. https://doi.org/10.1108/14676370910925262

Stubbs, W. & Schapper, J. (2011). Two approaches to curriculum development for educating for sustainability and CSR. International Journal of Sustainability in Higher Education, 12(3), 259-268. https://doi.org/10.1108/14676371111148045

Tilbury, D. (2011). Education for sustainable development: An expert review of processes and learning. Paris: UNESCO.

UNESCO. (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. Paris: UNESCO.

_____. (2020). Education for sustainable development: A roadmap. Retrieved March 1, 2026, from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802

United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. Retrieved January 26, 2026, from https://sdgs.un.org/2030agenda

Wiek, A. et al. (2011). Key competencies in sustainability: A reference framework for academic program development. Sustainability Science, 6(2), 203-218. https://doi.org/10.1007/s11625-011-0132-6

_____. (2014). Integrating problem- and project-based learning into sustainability programs. International Journal of Sustainability in Higher Education, 15(4), 431-449. https://doi.org/10.1108/IJSHE-02-2013-0013

Yu, H. et al. (2022). Application of an environmental, social and governance course to enhance the knowledge of sustainable finance of international Chinese college students in Thailand. Journal of Higher Education Theory and Practice, 22(11). https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i11.5411

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 309-320

บทความวิจัย

กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1*

MANAGEMENT STRATEGIES FOR TRANSFORMING SMALL SCHOOL INTO LEARNING ORGANIZATIONS UNDER ROI ET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ศตวรรษ กฤษณา*, พระครูชัยรัตนากร, พระเมธีวัชราภรณ์
Sattawat Kritsana*, Phrakru Chairattanakorn, Phrameteewatcharaphorn
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Roi Et, Thailand
*Corresponding author E-mail: lang0621413701@gmail.com
*Tel: 062-141-3701

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) สร้างกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 5 คน และครู 5 คน รวม 10 คน ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 302 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย ระยะที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การบริหารโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นมีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.291 - 0.416 2) กลยุทธ์การบริหารที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ โดยในแต่ละกลยุทธ์มีมาตรการ วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ กลยุทธ์หลักมี 5 ประการ ได้แก่ การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร และการส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง 3) ผลการประเมิน พบว่า ทุกกลยุทธ์และทุกมาตรการมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร, องค์กรแห่งการเรียนรู้, สถานศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

The objectives of this research are 1) Study the current conditions, desirable conditions, and priority needs for management toward becoming a learning organization; 2) Develop management strategies for becoming a learning organization; and 3) Evaluate the appropriateness and feasibility of the developed strategies in small-sized schools under the jurisdiction of Roi Et Primary Educational

*Received April 21, 2026; Revised May 24, 2026; Accepted May 25, 2026

Service Area Office 1. This study employed a mixed-methods research design consisting of three phases. In Phase 1, the key informants included 5 school administrators and 5 teachers, totaling 10 participants. In Phase 2, the sample group consisted of 302 administrators and teachers selected through simple random sampling. In Phase 3, the management strategies were evaluated by 9 experts. The research instruments included questionnaires, semi-structured interviews, and assessment forms on appropriateness and feasibility. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and priority needs index ranking. The findings revealed that: 1) The current state of management toward becoming a learning organization was at a moderate level, whereas the desirable state was at a high level. The priority needs index (PNImodified) ranged from 0.291 to 0.416. 2) The developed management strategies consisted of vision, mission, goals, and strategies. Each strategy included measures, implementation methods, and indicators of success. The five major strategies were: strengthening collaborative teamwork, developing creative and learning-oriented mindsets, enhancing systems thinking capability, fostering and driving a shared organizational vision, and promoting personal mastery and continuous self-development. 3) The evaluation results indicated that all strategies and measures were rated at high to highest levels in terms of appropriateness and feasibility.

Keywords: Management Strategies, Learning Organizations, Transforming Small School

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ตระหนักถึงความสำคัญยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากร มนุษย์ โดยเฉพาะแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ จุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญสำหรับบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาใน 5 ประการ ได้แก่ การเข้าถึงโอกาส ทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) ในระยะ 20 ปีข้างหน้า และยุทธศาสตร์ 6 ประการ คือ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคม และประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของ ประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้น ผู้นำองค์กรต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหาร และกระบวนการทำงานของบุคลากรในองค์กรโดยพัฒนาการฝึกทักษะส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาให้มากกว่าเดิม ต้องกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้สามารถอยู่รอด (survive) ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาโดยเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (continuous learning) ปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) และให้ความสำคัญกับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กรอย่างถูกต้อง และเหมาะสมให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง (high performance organization) (ดวงเดือน จันทร์เจริญ, 2560)

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นแนวทางที่มององค์กรในภาพรวม โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และองค์กร (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2560) องค์กรจึงต้องส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถและเป็นมืออาชีพ พัฒนาตนเองตลอดเวลาใช้ประสบการณ์เป็นฐานความรู้ ร่วมกับการแสวงหาและแบ่งปันองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบพัฒนาองค์กรอื่น ๆ เพราะมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม ความคิดริเริ่ม และความสำเร็จในระยะยาว นอกจากนี้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ยังเป็นแนวทางที่ช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ โดยการส่งเสริมการใช้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับแนวโน้มของโลกอนาคต (ยุรพร ศุทธรัตน์, 2558) ทั้งนี้ Senge, P. M. ได้นำเสนอแนวทางสำคัญ 5 ประการในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง (Personal Mastery), การทำความเข้าใจแบบแผนความคิด (Mental Models), การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision), การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) ซึ่งทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนโดยอาศัยศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก (Senge, P. M., 2006)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนานาอารยประเทศ เนื่องจากสามารถส่งเสริมความเจริญงอกงามของมนุษย์ได้ทั้งด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ช่วยให้บุคคลมีสุขภาวะที่ดี มีระเบียบวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล มีคุณธรรม และมีปัญญาในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง (กัญภร เอี่ยมพญา และคณะ, 2564) ในบริบทการบริหารสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรให้ดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีเมตตาและไม่เบียดเบียนกัน ขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเพิ่มขีดความสามารถผู้เรียน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน ทั้งนี้ โรงเรียนประถมศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีระเบียบวินัย และยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุว่าโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการที่ผู้บริหารยังขาดทักษะ การจัดการเรียนการสอนที่ครูขาดความชำนาญส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำ ความไม่พร้อมด้านทรัพยากรทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการระดมทรัพยากรจากชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังจำกัด อีกทั้งยังเผชิญปัญหาอาคารเรียนชำรุด ขาดแคลนครู สื่อและเทคโนโลยี ทำให้การบริหารไม่มีประสิทธิภาพและไม่บรรลุเป้าหมายคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยที่ จันทรานี สงวนนามได้เสนอแนวทางสำคัญในการพัฒนา คือ การยกระดับโรงเรียนขนาดเล็กไปสู่การเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งระดับบุคคลและทีม สร้างวิสัยทัศน์ร่วม ส่งเสริมการจัดการความรู้และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ระบบบริหารที่ดี บรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความร่วมมือ และภาวะผู้นำที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (จันทรานี สงวนนาม, 2557) ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ รวมถึงการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในโรงเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ขั้นตอนในการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 5 คน และครู 5 คน รวม 10 คน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน 1) ด้านความรอบรู้แห่งตน 2) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านรูปแบบความคิด 5) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

การสร้างกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 302 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Five-point Likert Scale) โดยมีค่าคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 ซึ่ง 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด และ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย และ 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ผลตรวจสอบคุณภาพ พบว่า แบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 แสดงว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดี สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ และวิเคราะห์ด้วยวิธีเมทริกซ์ (Matrix Analysis) ระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

วิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (SWOT) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม และการกำหนดกลยุทธ์ (TOWS MATRIX) ร่างกลยุทธ์สร้างกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้เสนอแนะในส่วนที่บกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไข การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 9 ท่าน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารการศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัย/นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านต้องมีประสบการณ์ในสายงานที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น

ระยะที่ 3 ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

การประเมินกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ใช้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดียวกับการจัดสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

ตารางที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวม

การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	PNI	ลำดับ
1. ด้านความรอบรู้แห่งตน	3.23	0.87	4.17	0.83	0.291	5
2. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	3.23	0.78	4.23	0.81	0.310	4
3. ด้านการทำงานเป็นทีม	3.03	0.72	4.29	0.86	0.416	1
4. ด้านรูปแบบความคิด	3.02	0.78	4.26	0.92	0.411	2
5. ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ	3.08	0.84	4.14	0.96	0.344	3
รวม	**3.12**	**0.80**	**4.22**	**0.88**	-	-

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความรอบรู้แห่งตน ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการทำงานเป็นทีม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านรูปแบบความคิด ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านรูปแบบความคิด ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ด้านความรอบรู้แห่งตน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ

ความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 มีความต้องการจำเป็นโดยมีค่า $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.291 - 0.416 ความต้องการจำเป็น ที่พบว่า มีค่า $PNI_{modified}$ มากกว่า .30 พิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุดเป็นลำดับแรก ($PNI_{modified}$ = 0.416) รองลงมา คือ ด้านรูปแบบความคิด ($PNI_{modified}$ = 0.411) ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ($PNI_{modified}$ = 0.344) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ($PNI_{modified}$ = 0.310) และด้านความรอบรู้แห่งตน ($PNI_{modified}$ = 0.291) ตามลำดับ

2. กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์และในองค์ประกอบย่อยจะประกอบ ดังนี้ มาตรการ วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มี 5 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

ตารางที่ 2 การประเมินกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

กลยุทธ์การบริหาร	ความเหมาะสม				ความเป็นไปได้			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง	4.65	0.61	มากที่สุด	4	4.24	0.58	มาก	3
กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และเทคโนโลยีการเรียนรู้	4.77	0.48	มากที่สุด	1	4.25	0.52	มาก	2
กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ	4.73	0.50	มากที่สุด	2	4.28	0.56	มาก	1
กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร โดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4	4.66	0.60	มากที่สุด	3	4.21	0.60	มาก	4
กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง	4.61	0.62	มากที่สุด	5	4.14	0.56	มาก	5
รวม	**4.68**	**0.56**	**มากที่สุด**	**-**	**4.22**	**0.56**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.68, S.D. = 0.56) โดยกลยุทธ์ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และเทคโนโลยีการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ ($\bar{X}$ = 4.73, S.D. = 0.50) กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร โดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ($\bar{X}$ = 4.66, S.D. = 0.60) กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.61) ส่วนกลยุทธ์ที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.62)

ผลการประเมินความเป็นไปได้กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.56) โดยกลยุทธ์ที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.56) รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และเทคโนโลยีการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.52) กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.58) กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร โดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.60) ส่วนกลยุทธ์ที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.56)

สรุปได้ว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า ทุกกลยุทธ์ ทุกมาตรการมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี ส่งผลให้การจัดการความรู้ การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจยังไม่เต็มศักยภาพ อีกทั้งบุคลากรมักต้องปฏิบัติหลายบทบาท ทำให้มีข้อจำกัดด้านเวลาในการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรบางแห่งยังไม่เอื้อต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เช่น การมีส่วนร่วมและการติดตามประเมินผลที่ไม่ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ระดับปานกลางสะท้อนถึงศักยภาพในการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษามีความตระหนักและความร่วมมือในระดับหนึ่ง หากได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ จะสามารถยกระดับได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peter M. Senge ที่เสนอองค์ประกอบ 5 ประการขององค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีความเข้มแข็งด้านการทำงานเป็นทีมและวิสัยทัศน์ร่วมในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดความเข้มแข็งด้านการคิดเชิงระบบและการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ (Senge, P. M., 2006) สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบวงจรคู่ (Double-loop Learning) ของ Argyris, C. & Schön, D. A. ที่ชี้ว่า องค์กรจะพัฒนาได้อย่างยั่งยืนเมื่อมีการตั้งคำถามต่อสมมติฐานเดิมและปรับเปลี่ยนกรอบความคิดพื้นฐาน มิใช่เพียงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การสะท้อนผลและการทบทวนกระบวนการทำงานยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร (Argyris, C. & Schon, D., 1978) สอดรับกับงานวิจัยของ สินาท จันทร์ขำ และทองหล่อ วงษ์อินทร์ ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับน้อยรายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างขององค์การ และด้านภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง (สินาท จันทร์ขำ และทองหล่อ วงษ์อินทร์, 2561)

สภาพที่พึงประสงค์ การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และมีความต้องการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสู่ระดับที่สูงขึ้น ระดับความพึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากสะท้อนถึงความต้องการพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge, P. M.

ที่เน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและการเรียนรู้เป็นทีมเป็นหัวใจขององค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge, P. M., 2006) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงลึก (Double-loop Learning) ของ Argyris, C. & Schön, D. A. สะท้อนถึงความต้องการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและแนวปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาองค์กรบนฐานคุณธรรมและจริยธรรม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วม อิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจและความเพียร อปริหานิยธรรม 7 เพื่อเสริมความมั่นคงของหมู่คณะ และโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งล้วนเอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรมควบคู่กัน (Argyris, C. & Schon, D., 1978) สอดรับกับงานวิจัยของ วีรยา สัจจะเขตต์ ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (วีรยา สัจจะเขตต์, 2564)

ความต้องการจำเป็นของการบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับ $PNI_{modified}$ สูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านรูปแบบความคิด ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และ ด้านความรอบรู้แห่งตน ทั้งนี้ เนื่องมาจากสถานศึกษาขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร จึงจำเป็นต้องเน้นการทำงานเป็นทีมเป็นสำคัญ ประกอบกับความหลากหลายของบุคลากรทำให้การพัฒนาด้านรูปแบบความคิดและการคิดอย่างเป็นระบบมีความจำเป็นในการสร้างความเข้าใจร่วมและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ส่วนการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและความรอบรู้แห่งตนแม้มีความสำคัญ แต่มีระดับความต้องการจำเป็นต่ำกว่า เนื่องจากมีการดำเนินการในระดับหนึ่งแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge, P. M. ที่เสนอว่า การทำงานเป็นทีม (Team Learning) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) เป็นวินัยหลักขององค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Senge, P. M., 2006) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสนาะ ติเยาว์ ที่พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กร (เสนาะ ติเยาว์, 2560)

2. ผู้วิจัยได้นำผลมาสร้างเป็นกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์และในองค์ประกอบย่อยจะประกอบ ดังนี้ มาตรการ วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มี 5 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีกรอบการบริหารที่ชัดเจน เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับแนวนโยบายสู่การปฏิบัติ และสามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ก่อนกำหนด กลยุทธ์ สอดคล้องกับหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เน้นความสอดประสานระหว่างทิศทางองค์กรและการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Senge, P. M. ที่เน้น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงองค์กร สำหรับกลยุทธ์ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง 2) การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ 3) การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ 4) การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร และ 5) การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง (Senge, P. M., 2006) เป็นเพราะว่า ทั้ง 5 กลยุทธ์ครอบคลุม “วินัย 5 ประการ” (Five Disciplines) ของ Senge, P. M. ได้แก่ Team Learning, Mental Models, Systems Thinking, Shared Vision และ Personal Mastery อย่างครบถ้วน จึงทำให้รูปแบบกลยุทธ์มีความสอดคล้องทางทฤษฎีและมีฐานคิดเชิงวิชาการรองรับอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การกำหนดองค์ประกอบย่อยเป็น “มาตรการ วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ” (Senge, P. M., 2006) ยังสะท้อน

แนวคิดการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และการประเมินผลตามตัวชี้วัดของ Kaplan, R. S. & Norton, D. P. ซึ่งช่วยให้กลยุทธ์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และตรวจสอบความก้าวหน้าได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร จำเป็นต้องใช้กลไกบริหารที่ชัดเจนและวัดผลได้ ในมิติทางพุทธธรรม กลยุทธ์ทั้ง 5 ยังสามารถบูรณาการกับหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 สนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง อิทธิบาท 4 สนับสนุนการพัฒนาตนและความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ โยนิโสมนสิการ สนับสนุนการคิดเชิงระบบและการใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล อัปปมาทธรรม สนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและไม่ประมาท (Kaplan, R. S. & Norton, D. P., 1996) ดังนั้น การออกแบบกลยุทธ์ในลักษณะดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงการจัดทำแผนเชิงเอกสาร แต่เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางการบริหารสมัยใหม่ร่วมกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้เกิดรูปแบบการบริหารที่มีทั้งความเป็นระบบ มีตัวชี้วัดรองรับ และมีฐานคุณธรรมกำกับการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้ก้าวสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตริน ทิพย์ดี และคณะ ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมการบริหารองค์กรของสถานศึกษา มีจุดแข็ง คือ ด้านโครงสร้างและนโยบายเพราะโครงสร้างการบริหารที่เข้มแข็งและมีนโยบายที่สอดคล้องกับการบริหารหรือการปฏิบัติงาน และมีโอกาสคือ ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าหมาย 4) กลยุทธ์และในองค์ประกอบย่อยจะประกอบ ดังนี้ มาตรการ, ตัวชี้วัดความสำเร็จ, เป้าหมาย, โครงการ/กิจกรรม และกลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มี 5 ประการ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการปฏิบัติงาน กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้มีความทันสมัยและพร้อมใช้งาน กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมให้สถานศึกษามีเครื่องมือทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยและพร้อมใช้งาน และกลยุทธ์ที่ 5ส่งเสริมให้บุคลากรของสถานศึกษามีวิสัยทัศน์มีแบบแผนทางความคิดและทำงานร่วมกันเป็นทีม (เจตริน ทิพย์ดี และคณะ, 2566)

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้เพื่อยืนยันกลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า ทุกกลยุทธ์ ทุกมาตรการ มีความเหมาะสมความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลยุทธ์ดังกล่าวได้รับการพัฒนาบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นอย่างเป็นระบบ จึงทำให้เนื้อหาและแนวทางดำเนินการสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษาขนาดเล็ก กระบวนการพัฒนากลยุทธ์มีความสอดคล้องกับ Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. กล่าวถึงหลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่เน้นการนำข้อมูลภาคสนามมาสังเคราะห์เป็นแนวทางปฏิบัติ และผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งผลให้ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้ได้จริง โครงสร้างกลยุทธ์ที่กำหนดให้มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ มาตรการ วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Wheelen, T. L. & Hunger, J. D., 2012) แนวคิดการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ของ Kaplan, R. S. & Norton, D. P. ที่เน้นการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อสะท้อนผลลัพธ์อย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้ประเมินเห็นถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (Kaplan, R. S. & Norton, D. P., 1996) กลยุทธ์ทั้ง 5 ประการ มีฐานคิดสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Senge, P. M. อย่างครบถ้วน ทั้งด้านการเรียนรู้เป็นทีม การคิดเชิงระบบ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การพัฒนาตนเอง และการปรับกรอบความคิด ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล จึงช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมเชิงทฤษฎี (Senge, P. M., 2006) การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และอัปปมาทธรรม

เข้าไว้ในแนวทางดำเนินงาน ทำให้กลยุทธ์มีมิติด้านคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กับมิติด้านประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของสถานศึกษาไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาขนาดเล็กมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน จำนวนบุคลากรไม่มาก ทำให้การสื่อสาร การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการขับเคลื่อนมาตรการต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัว จึงส่งผลให้ผู้ประเมินเห็นว่ากลยุทธ์มีความเป็นไปได้ในระดับสูง ดังนั้น ผลการประเมินที่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดจึงสะท้อนให้เห็นว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีทั้งความเหมาะสมเชิงทฤษฎี ความสอดคล้องเชิงบริบท และความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดรับกับงานวิจัยของ ณัฏฐ์ โอ้จินดา ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในสำนักงานศึกษาธิการภาค 13 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมิน ด้านความเหมาะสมความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในระดับมากที่สุด (ณัฏฐ์ โอ้จินดา, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงระบบสำหรับการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยค้น พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาได้อย่างแม่นยำตามบริบทจริงของพื้นที่ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาควรเริ่มจากการเสริมพลังการทำงานเป็นทีมและการปรับกรอบความคิดของบุคลากรเป็นลำดับแรก ก่อนต่อยอดสู่การคิดเชิงระบบ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังได้พัฒนากรอบกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีองค์ประกอบครบถ้วนและกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จชัดเจน พร้อมผ่านการประเมินว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง จึงถือเป็นต้นแบบเชิงกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์โรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสะท้อนว่าสถานศึกษาขนาดเล็กยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีมและการปรับกรอบความคิดของบุคลากร ซึ่งเป็นประเด็นเร่งด่วนที่สุด งานวิจัยได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารอย่างเป็นระบบ จำนวน 5 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากรอบความคิดเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงระบบ กลยุทธ์ที่ 4 การหล่อหลอมและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมความรอบรู้และการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง พร้อมมาตรการและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ผ่านการประเมินว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเริ่มจากการเสริมสร้างพลังความร่วมมือภายในองค์กร พัฒนาการคิดเชิงระบบ และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนขนาดเล็กสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนและเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแนวทางที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยบูรณาการทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร ระบบการจัดการความรู้ (KM) และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) สถานศึกษาควรจัดอบรม พัฒนา และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารและครู โดยมุ่งเน้นทักษะการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Data-driven Decision Making) และการปรับกรอบความคิด (Mental Models) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) สำนักงานเขตพื้นที่ควรจัดสรรงบประมาณ เทคโนโลยี และระบบสนับสนุนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก รวมถึงส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำกลยุทธ์ไปใช้ในสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อประเมินผลลัพธ์ ผลกระทบ และปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพื้นที่หรือระดับการศึกษาอื่น เช่น โรงเรียนขนาดกลาง/ขนาดใหญ่ หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมและหลากหลายมากขึ้น 3) ควรพัฒนาโมเดลหรือรูปแบบการบริหารเชิงนวัตกรรม ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ (Model) หรือแนวทางการบริหารใหม่ ๆ ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมการเรียนรู้และหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กัญภร เอี่ยมพญา และคณะ. (2564). การจัดการศึกษาในยุคโลกาภิวัฒน์. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 8(1), 352-360.

จันทรานี สงวนนาม. (2557). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บุ๊ค พอยท์.

เจตริน ทิพย์ดี และคณะ. (2566). กลยุทธ์การบริหารสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 5(1), 187-200.

ณัฏฐ์ โอ้จินดา. (2563). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในสำนักงานศึกษาธิการภาค 13. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ดวงเดือน จันทร์เจริญ. (2560). หลักการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ยุรพร ศุทธรัตน์. (2558). องค์การเพื่อการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2560). ภาวะผู้นำทฤษฎีและนานาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

วีรยา สัจจะเขตต์. (2564). การพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(3), 140-152.

สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2564 - 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สินาท จันทร์ขำ และทองหล่อ วงษ์อินทร์. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว. JOURNAL OF NAKHONR ATCHASIMA COLLEGE, 12(2), 241-253.

เสนาะ ติเยาว์. (2560). การบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Argyris, C. & Schon, D. (1978). Organizational learning: A theory of action perspective. Reading, MA: Addison-Wesley.

Kaplan, R. S. & Norton, D. P. (1996). The balanced scorecard: Translating strategy into action. Boston: Harvard Business School Press.

Senge, P. M. (2006). The Fifth Discipline : The arts & practice of the learning organization. New York: Doubleday.

Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2012). Strategic management and business policy: Toward global sustainability. (13th ed.). London: Pearson.

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 321-335

บทความวิจัย

แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ: กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร*

GUIDELINE FOR CIRCULAR ECONOMY–BASED MUNICIPAL SOLID WASTE MANAGEMENT TOWARD A LOW-CARBON SOCIETY: A CASE STUDY OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS, SAKON NAKHON PROVINCE

กิตติวรรณ กิจปกรณ์สันติ[1*], นิรวรรณ แสนโพธิ์[2], สุวิชา สักกัจจวันท์[2], ยุพิน บัวจันพอ[1], ธงชัย สีฟ้า[1], อัศมน ลิ่มสกุล[1]

Kittiwan Kitpakornsanti[1*], Nirawan Sanphoti[2], Suwitcha Sakkajjawan[2], Yupin Buajanpho[1], Thongchai Seefa[1], Atsamon Limsakul[1]

[1]ศูนย์วิจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

[1]Climate Change and Environment Research Center, Department of Climate Change and Environment, Bangkok, Thailand

[2]คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร ประเทศไทย

[2]Faculty of Public Health, Kasetsart University, Chalermphrakiat Campus, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: kittiwankit@gmail.com

*Tel: 081-485-6455

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดสกลนครภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) 2) ประเมินความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE และ 3) ศึกษาช่องว่าง ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยดำเนินการทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า อปท. มีการประยุกต์ใช้แนวคิด CE ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนครอบคลุมทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับพื้นฐาน ได้แก่ Reduce Reuse Recycle และ Recovery อย่างไรก็ตาม รูปแบบการดำเนินงานมีความแตกต่างกันระหว่าง อปท. ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก แม้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีระดับการรับรู้และทัศนคติเชิงบวกต่อแนวคิด CE แต่ยังไม่สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของนโยบาย การบังคับใช้กฎหมาย การเข้าถึงแหล่งทุน และเทคโนโลยี ส่งผลให้การดำเนินงานยังมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะต้นทางมากกว่าการเชื่อมโยงกับเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจก ผลการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้แก่ การพัฒนากลไกและข้อบัญญัติท้องถิ่น การเชื่อมโยงเป้าหมายการจัดการขยะกับกรอบ NDC และ Net Zero การพัฒนาระบบข้อมูลและตัวชี้วัดด้าน CE การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมถึงการยกระดับศักยภาพบุคลากรของ อปท. เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน, เมืองคาร์บอนต่ำ, เศรษฐกิจหมุนเวียน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

*Received April 27, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This study aims to: 1) Examine municipal solid waste management models implemented by local administrative organizations (LAOs) in Sakon Nakhon Province under the Circular Economy (CE) concept; 2) Investigate stakeholders' understanding and attitudes toward CE-based municipal solid waste management; and 3) Explore strategies for advancing CE-oriented municipal solid waste management toward the development of a low-carbon city. The study employed a mixed methods research approach, utilizing document review, questionnaires, in-depth interviews, and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The findings indicate that LAOs have applied CE principles across the municipal solid waste management chain, including upstream, midstream, and downstream processes, primarily at a fundamental CE practice, particularly reduce, reuse, recycle, and recovery. However, implementation varies significantly between large and small LAOs, reflecting differences in institutional capacity. Although LAOs demonstrate high levels of awareness and positive attitudes toward CE, such readiness has not yet been effectively translated into systematic and practical implementation at the local level. Key constraints include policy discontinuity, inadequate enforcement of local regulations, limited financial capacity, and insufficient technological accessibility. As a result, existing waste management practices predominantly prioritize source reduction measures rather than adopting integrated circular economy approaches that are systematically aligned with greenhouse gas mitigation objectives. The study proposes key policy implications, including strengthening policy mechanisms and local ordinances, aligning waste management strategies with greenhouse gas reduction targets under the NDC and Net Zero frameworks, developing data systems and CE performance indicators, promoting collaboration among public, private, and community sectors, and enhancing the capacity of LAOs. These measures are essential to support sustained implementation at the local level and facilitate the transition toward a sustainable low-carbon city.

Keywords: Municipal Solid Waste Management, Low Carbon City, Circular Economy, Local Administrative Organization

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนเป็นหนึ่งในประเด็นท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย โดยเฉพาะในบริบทของการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) ซึ่งส่งผลให้ปริมาณของขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขยะที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมไม่เพียงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน แต่ยังเป็นแหล่งกำเนิดก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญ โดยเฉพาะก๊าซมีเทนจากกระบวนการฝังกลบขยะอินทรีย์ซึ่งมีศักยภาพในการก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนสูงกว่าคาร์บอนไดออกไซด์หลายเท่า (Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2019) จากข้อมูลบัญชีก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย ปี 2022 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 385,941.14 $ktCO_2eq$ ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการขยะมูลฝอย 9,988.81 $ktCO_2eq$ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.59 (กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, 2567) ของการปล่อยทั้งหมด สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนแนวทาง การจัดการขยะจาก "การกำจัดของเสีย" ไปสู่ "การจัดการทรัพยากร" อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการลดการใช้ทรัพยากรใหม่ การนำทรัพยากรกลับมาใช้ซ้ำ การรีไซเคิล การเพิ่มมูลค่าของวัสดุเหลือใช้ตลอดวงจรชีวิต (Ellen MacArthur Foundation, 2015) แนวคิดดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดขั้นปลายทาง ลดการฝังกลบ และสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันเป็นฐานสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมคาร์บอนต่ำ (European Commission, 2020)

ในบริบทของประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับพื้นที่ เนื่องจากมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการกำหนดนโยบาย การจัดการระบบบริการสาธารณะ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในของด้านกฎหมายและนโยบาย การเข้าถึงงบประมาณการลงทุนเทคโนโลยีการจัดการขยะขั้นสูง ตลอดจน องค์ความรู้ การรับรู้ และศักยภาพของบุคลากรในด้าน CE ซึ่งส่งผลให้การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มศักยภาพ

จังหวัดสกลนคร มีอปท. รวมทั้งหมด 141 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนคร 1 แห่ง (เทศบาลนครสกลนคร) เทศบาลตำบล 65 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 74 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) และเป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา โดยมีสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 แห่ง รวมไปถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สำคัญของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ความหนาแน่นของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและก่อให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในระดับสูงตามมา จากการทบทวนข้อมูลในปี พ.ศ. 2566 พบว่า จังหวัดสกลนครมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 872 ตันต่อวัน โดยสามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องเพียง 145 ตันต่อวัน และมีการกำจัดไม่ถูกต้อง 217 ตันต่อวัน ขณะที่ขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์มีปริมาณ 510 ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ 58 ของปริมาณขยะทั้งหมด (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายเชิงโครงสร้างของระบบการจัดการขยะมูลฝอยในระดับพื้นที่โดยเฉพาะในส่วนของการจัดการปลายทางที่ยังคงมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพ ในการนี้ จังหวัดสกลนคร ได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ภายใต้การกำกับของกระทรวงมหาดไทย โดยมีการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) มาใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การประยุกต์ใช้หลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากของเสีย (Value Creation) การรีไซเคิลและการอัพไซเคิล (Recycle & Upcycling) การใช้ประโยชน์จากของเสียในรูปแบบ Waste-to-Value รวมถึงการใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ (Organic waste Utilization) ผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การผลิตปุ๋ยหมัก การผลิตน้ำหมักชีวภาพ และการเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย (Black Soldier Fly: BSF) เพื่อแปรรูปขยะอินทรีย์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ โปรตีนสัตว์ และอาหารสัตว์ ตลอดจน การนำขยะไปใช้ในการผลิตพลังงาน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร, 2568) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในหลายพื้นที่ (วิภาต อภิปาลกุลดำรง, 2566); (นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจ่างแจ้ง, 2566); (ชไมกานต์ ดวงแก้ว และอุ่นเรือน เล็กน้อย, 2564) และแม้ว่าจะมีการนำแนวคิด CE มาประยุกต์ใช้ในหลายมิติ และเกิดความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ อปท. วิสาหกิจชุมชนและประชาชนในพื้นที่ แต่ในหลาย อปท. ยังคงมีปัญหาของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่มีแนวโน้มอยู่ในปริมาณสูง โดยเฉพาะในการจัดการขั้นปลายทางซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างทั้งในเชิงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และกลไกการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นของจังหวัด ดังนั้น การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยอาศัยแนวคิด CE จึงยังเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของ อปท. ทั้งในมิติของการลดปริมาณขยะ การเพิ่มประสิทธิภาพ

การใช้ทรัพยากร การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาเชิงระบบ ตลอดจน การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อช่วยสนับสนุนและเป็นเป็นทิศทางการดำเนินงานสนับสนุนการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในอนาคต

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้แนวคิด CE ภายใต้กรณีศึกษาของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร รวมถึง ประเมินความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ และศึกษาช่องว่าง ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางการขับเคลื่อนระบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะสามารถนำไปใช้ในการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของ อปท. ในจังหวัดสกลนครภายใต้แนวคิด CE รวมทั้ง ใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับส่วนกลางและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมคาร์บอนต่ำและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนของประเทศไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของ อปท. ในจังหวัดสกลนครภายใต้แนวคิด CE
2. เพื่อประเมินความเข้าใจและทัศนคติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE
3. เพื่อศึกษาช่องว่าง ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมในมิติของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้แนวคิด CE ในระดับ อปท. กระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การทบทวนเอกสาร (Literature Review) เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และ 4) การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากอปท. ทั้งนี้ รายละเอียดขององค์ประกอบการวิจัย ได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูล พื้นที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง วิธีการวิจัยและเครื่องมือวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

แหล่งที่มาของข้อมูล การศึกษานี้มีแหล่งข้อมูลแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนในการขับเคลื่อนแนวคิด CE ในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากบทบาทหน้าที่และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของ อปท. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากทบทวนเอกสารวิชาการ (Literature Review) จากรายงานการวิจัย บทความวิชาการ แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฐานข้อมูลด้านการจัดการและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย การกำหนดคำถามวิจัย เครื่องมือวิจัย ใช้ประกอบการอภิปรายผลการศึกษาให้มีความสมบูรณ์และเชื่อมโยงเชิงทฤษฎี

พื้นที่ศึกษา อปท. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย เทศบาลนครสกลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 14 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร และ ประเมินความเข้าใจและทัศนคติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE โดยคัดเลือกตัวอย่างจากอปท. ทั้ง 141 แห่งในจังหวัดสกลนคร ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น Stratified Random Sampling แบ่งกลุ่ม อปท. จำนวน 30 แห่ง ตามประเภทและลักษณะการจัดการและกำจัดมูลฝอยชุมชน โดยประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 15 แห่ง ซึ่งคัดเลือกเจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของ อปท. เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ อปท. จำนวน 12 แห่ง จำนวน 18 คน โดย การคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถในการบริการและจัดการขยะมูลฝอย มีความน่าเชื่อถือและเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียด เป็นที่ยอมรับมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการกองสาธารณสุขหรือสิ่งแวดล้อม หัวหน้าส่วนงานราชการ นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการสิ่งแวดล้อม นักวิชาการสุขาภิบาล หรือพนักงานอปท. จากกลุ่มภาคีเครือข่ายในการจัดการขยะมูลฝอย

วิธีการวิจัยและเครื่องมือวิจัย

1. การทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยและระบบแนวคิด CE แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดสกลนคร และวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณขยะในแต่ละชนิดองค์ประกอบ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) จำนวน 14 ประเภท ประกอบด้วย ขยะอาหาร ขยะจากสวน กระดาษและกระดาษลูกฟูก ไม้ ผ้า ยางและหนัง ผ้าอ้อม พลาสติกใช้ครั้งเดียว พลาสติกอื่น ๆ โลหะ/อลูมิเนียม แก้วของเสียอันตรายชุมชน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขยะติดเชื้อ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อศึกษาสถานการณ์ รูปแบบการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิด CE ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับพื้นที่

3. การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง ของเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร จำนวน 12 แห่ง รวมถึง ผู้แทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสกลนคร นักวิชาการและผู้แทนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นการมีประเด็นเชิงลึกต่อทัศนคติต่อการนำแนวคิด CE มาใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคต พร้อมทั้งการวิเคราะห์ช่องว่างและปัจจัยสนับสนุนต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มย่อยและการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา

4. การสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร โดยโครงสร้างคำถามประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดของข้อมูลแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของ อปท. ในพื้นที่จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามถึงความเข้าใจและการตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ ประเด็นระดับการรับรู้และความเข้าใจต่อแนวคิด CE การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ CE ในการจัดการขยะ

ช่องทางการเรียนรู้การจัดการขยะด้วยแนวคิด CE และทัศนคติเชิงบวกของ อปท. ในการจัดการขยะต่อแนวคิด CE โดยมีการกำหนดคะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีการของ Likert มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

เครื่องมือ

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรง ความครอบคลุมของเนื้อหาและวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) โดยมีสูตรการคำนวณในสมการที่ 1

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum \mathbf{R}}{\boldsymbol{N}}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่ +1 แน่ใจว่าสอดคล้อง

0 ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง

-1 แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

โดยผลการวิเคราะห์เลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดที่ใช้ในการทำวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) หากคำตอบไม่ชัดเจนผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลศึกษาวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ข้อมูลได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อสะท้อนระดับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ความเข้าใจและทัศนคติของ อปท. ในพื้นที่ศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้วนำมาวิเคราะห์โดยเนื้อหาเชิงบริบท (Content Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้แนวคิด CE รวมถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนในระดับพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ประเด็นเพื่อพัฒนาหาแนวทางขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ

จริยธรรมการวิจัย

การศึกษานี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร (เลขที่หนังสือรับรอง: KUREC-CSC67/037) และผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกคนได้ลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมก่อนเข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร

ผลการวิเคราะห์ปริมาณและองค์ประกอบขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดสกลนคร พบว่า โครงสร้างองค์ประกอบของขยะมูลฝอยชุมชน ขยะอาหาร มีสัดส่วนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 33.71 รองลงมา ได้แก่ พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง

คิดเป็นร้อยละ 27.46 (สำนักงานควบคุมมลพิษที่ 9, 2568) แสดงให้เห็นถึงลักษณะเชิงโครงสร้างของปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ มีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการบริโภคและรูปแบบการใช้ทรัพยากรของประชาชนในเขตเมืองและกึ่งเมือง โดยชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในจังหวัดสกลนคร ควรให้ความสำคัญกับการจัดการขยะอาหารและพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวทิ้งเป็นลำดับแรก เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดในขั้นปลายทาง ซึ่งในปัจจุบันจังหวัดสกลนครมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบถูกหลักสุขาภิบาล จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครสกลนคร เทศบาลตำบลท่าแร่ และเทศบาลตำบลพังโคน และมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบเทกอง จำนวน 17 แห่ง สะท้อนถึงข้อจำกัดของระบบการจัดการปลายทางในบางพื้นที่ การลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในขั้นปลายทาง ณ สถานที่ฝังกลบ ที่ไม่สามารถนำกลับมารีไซเคิลโดยตรง และ ย่อยสลายช้านั้น จึงควรมีแนวทางการจัดการด้วยรูปแบบอื่นที่เหมาะสม

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้แนวคิด CE ของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร จากการสำรวจแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ร่วมกับการประชุมสนทนากลุ่ม พบว่า อปท. ในจังหวัดสกลนคร มีการใช้แนวคิด CE ที่หลากหลายในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ทั้งในการดำเนินงานของเทศบาลนคร เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ครอบคลุมห่วงโซ่การจัดการตั้งแต่ขั้นต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ดังแสดงผลการศึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการดำเนินงานด้วยระบบ CE แสดงในตารางที่ 1 เทศบาลนครสกลนคร ซึ่งมีบริบทเป็นเมืองขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ โดยการจัดการขยะต้นทาง มุ่งเน้นการลดและคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยประยุกต์ใช้หลัก 3Rs ผ่านกิจกรรมสำคัญ เช่น โครงการธนาคารขยะชุมชน (Waste Bank Program) โครงการจัดการขยะอาหาร “ร้านนี้แยกก่อนทิ้ง” ในกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารและการจัดตลาดนัดรีไซเคิลเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรในระดับชุมชน การจัดการขยะกลางทาง มีการพัฒนาระบบการจัดเก็บและรวบรวมขยะอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การดำเนินโครงการถนนปลอดถังขยะและชุมชนปลอดถังขยะ การกำหนดเส้นทางและช่วงเวลาในการจัดเก็บขยะ รวมถึงการเพิ่มมูลค่าขยะโดยการแปรรูป (Upcycling) โดยเฉพาะขยะพลาสติก การจัดการขยะปลายทาง มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากขยะให้เกิดมูลค่าสูงสุด เช่น การนำขยะอินทรีย์ไปผลิตปุ๋ยหมัก และการแปรรูปขยะเพื่อผลิตพลังงาน เช่น การสกัดน้ำมันจากขยะพลาสติก รวมถึงการจัดตั้งศูนย์คัดแยกขยะเพื่อสนับสนุนการผลิตเชื้อเพลิงจากขยะ สำหรับเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า มีแนวทางการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ และมีรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ได้แก่ การจัดการขยะต้นทาง การส่งเสริการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน เช่น กิจกรรมผ้าป่ารีไซเคิล ซึ่งเป็นกิจกรรมเด่นในพื้นที่เทศบาลตำบลพังโคน การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชนนาเวง อำเภอเมือง และการพัฒนาชุมชนต้นแบบถนนปลอดถังขยะในหลายพื้นที่ เช่น เทศบาลตำบลธาตุนาเวง เทศบาลตำบลพังโคน และเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ การเพิ่มมูลค่าขยะมีการแปรรูปขยะพลาสติกเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ไม้กวาด โต๊ะ และเก้าอี้ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่มโพธิ์ทอง บ้านหนองเหียน ตำบลเหล่าโพนค้อ อำเภอโคกศรีสุพรรณ ซึ่งสร้างรายได้และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน การจัดการปลายทาง มีการพัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์จากขยะเพื่อผลิตพลังงาน โดยพบว่า อปท. ขนาดกลางบางแห่งมีศักยภาพในการดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชน ได้แก่ เทศบาลตำบลพังโคน เทศบาลตำบลสว่างแดนดิน และเทศบาลตำบลท่าแร่ รวมถึงมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและเชื่อมโยงกับแนวคิด CE และประเด็นด้านการลดก๊าซเรือนกระจก โดยได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย และองค์กรในพื้นที่ แต่จำนวนกิจกรรมด้านการเสริมสร้างองค์ความรู้และการสื่อสารเชิงสาธารณะเกี่ยวกับแนวคิด CE ยังมีจำกัด นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายใต้แนวคิด CE ในจังหวัดสกลนครได้รับการสนับสนุนจากกรอบนโยบายระดับชาติ โดยเฉพาะแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ภายใต้กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) ซึ่งส่งเสริมการจัดการขยะอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง

กลางทาง และปลายทาง นอกจากนี้ ยังมีมาตรการสำคัญ เช่น การส่งเสริมให้ครัวเรือนจัดทำถังขยะเปียกลดโลกร้อนในทุก อปท. ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนภายใต้โครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจของประเทศไทย (T-VER) อันเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งนับเป็นการดำเนินงานเชิงนโยบายที่สำคัญที่จะช่วยท้องถิ่นเปลี่ยนผ่านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนสู่สังคมคาร์บอนต่ำในอนาคต

ตารางที่ 1 ข้อมูลกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยแนวคิด CE ของเทศบาลนคร ในจังหวัดสกลนคร

อปท.	กิจกรรมการดำเนินงาน	ขั้น	หลัก CE ที่เกี่ยวข้อง
เทศบาลนครสกลนคร	การคัดแยกขยะต้นทางในชุมชน	ต้นทาง	Reduce/Reuse
	การคัดแยกขยะอาหารจากร้านค้าต้นทาง “ร้านนี้แยกก่อนทิ้ง”	ต้นทาง	Reduce
	การคัดแยกและกำจัดขยะอินทรีย์จากบ้านเรือน “ถังขยะเปียกลดโลกร้อน”	ต้นทาง	Reduce/Recycle
	โครงการ “1 อปท. 1 ธนาคารขยะ”	ต้นทาง	Recycle
	โครงการครัวเรือนต้นแบบด้านการจัดการขยะ	ต้นทาง	Reduce/Reuse
	โครงการตลาดนัดขยะรีไซเคิล ลดโลกร้อน	ต้นทาง	Recycle
	การเพิ่มมูลค่าขยะพลาสติกโดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์	กลางทาง	Recycle
	โครงการถนนปลอดถังขยะและชุมชนปลอดถังขยะ และวางแผนจัดเก็บขยะชุมชนตามเวลา	กลางทาง	Optimize system
	การเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อผลิตปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินจากเศษผัก	ปลายทาง	Recycle
	การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษขยะอินทรีย์	ปลายทาง	Recycle
	การจัดตั้งศูนย์คัดแยกขยะเพื่อสนับสนุนการผลิตเชื้อเพลิงขยะ (RDF)	ปลายทาง	Recover
	การสกัดน้ำมันเชื้อเพลิงจากขยะพลาสติก	ปลายทาง	Recover

ตารางที่ 2 ข้อมูลกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยแนวคิด CE ของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสกลนคร

อปท.	กิจกรรมการดำเนินงาน	ขั้น	หลัก CE ที่เกี่ยวข้อง
เทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล	การคัดแยกและกำจัดขยะอินทรีย์จากบ้านเรือน “ถังขยะเปียกลดโลกร้อน” - ทุก อปท.	ต้นทาง	Recycle
	โครงการ “1 อปท. 1 ธนาคารขยะ” - ทุก อปท.	ต้นทาง	Recycle
	ชุมชนถนนปลอดถัง (เทศบาลตำบลธาตุนาเวง เทศบาลตำบลพังโคน เทศบาลตำบลกุสุมาลย์)	กลางทาง	Optimize system
	- การแปรรูปขยะพลาสติกเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (เทศบาลตำบลเหล่าโพนค้อ)	กลางทาง	Recycle
	- การผลิตแท่งขยะเชื้อเพลิงขยะ (RDF) (2 แห่ง: เทศบาลตำบลพังโคนและเทศบาลตำบลสว่างแดนดิน)	ปลายทาง	Recover
	- โครงการแปรรูปขยะเป็นพลังงานไฟฟ้า (WTE) (1 แห่ง: เทศบาลตำบลท่าแร่)	ปลายทาง	Recover

2. ความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE

ผลการศึกษาการเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อแนวคิด CE ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในประเด็นด้านต่าง ๆ จากการสำรวจแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ แสดงในตารางที่ 3 พบว่า ความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแนวคิด CE ของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” ในทุกประเด็นโดยเฉพาะประเด็นความเห็นว่าแนวคิด CE ช่วยลดปริมาณขยะและส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แนวคิด CE ในพื้นที่ และความเชื่อมั่นว่าแนวคิด CE

สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้ และในขณะที่ อปท. มีทัศนคติของต่อแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ในระดับ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” และ “เห็นด้วย”

ตารางที่ 3 ความเข้าใจและทัศนคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยแนวคิด CE ในจังหวัดสกลนคร

ประเด็น	ผลความคิดเห็น		ระดับความคิดเห็น
	$\bar{x}$	S.D.	
1. ความเข้าใจและทัศนคติในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE			
1.1 ความเข้าใจนโยบายหรือแนวทาง CE	2.80	0.41	มาก
1.2 ความเป็นไปได้ในการใช้แนวคิด CE ในพื้นที่	2.90	0.31	มาก
1.3 ความเห็นว่า CE ช่วยลดขยะและดีต่อสิ่งแวดล้อม	3.00	0.00	มากที่สุด
1.4 ความเชื่อมั่นในแนวคิด CE ในการช่วยจัดการขยะมูลฝอยชุมชน	2.87	0.35	มาก
2. ทัศนคติของ อปท. ต่อแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE			
2.1 การสร้างแนวทางการให้ความรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่ละประเภทให้แก่ อปท.	3.58	0.51	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.2 การใช้เทคโนโลยีการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงาน	3.25	0.45	เห็นด้วย
2.3 การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์	3.67	0.49	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.4 มีความต้องการสนับสนุนกิจกรรมการมุ่งเน้นคัดแยกขยะต้นทางด้วยหลักการ 3Rs และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน	3.67	0.49	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.5 การส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลท้องถิ่น หรือ แปรรูปผลิตภัณฑ์ใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม/ระบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแบบครบวงจร และการรวมกลุ่มคลัสเตอร์พื้นที่การบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน	3.67	0.49	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2.6 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากคาร์บอนเครดิตที่ได้จากการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE	3.50	0.52	เห็นด้วย

3. ช่องว่าง ปัจจัยสนับสนุน และแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ

ผลการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ของ อปท. จังหวัดสกลนคร ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเป้าหมาย พบว่า อปท. มีช่องว่างของการบังคับใช้มาตรการ กฎระเบียบ และบทลงโทษไม่เข้มงวด ในการจัดการขยะโดยเฉพาะในขั้นการคัดแยกขยะต้นทาง รวมถึง ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายส่งเสริมการจัดการขยะของผู้บริหารและการเมืองท้องถิ่นและเชื่อมโยงนโยบายประเทศซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระยะยาว สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของการพัฒนาระบบการจัดการขยะที่มีเสถียรภาพและต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคของเสียในระดับพื้นที่ ในขณะที่ การจัดการขยะมูลฝอยขั้นกลางทาง พบว่า อปท. ยังขาดองค์ความรู้และแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัพไซคลิ่งเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะหรือการพัฒนาธุรกิจรีไซเคิลท้องถิ่น และเกิดความเสี่ยงของการจัดหาขยะเพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่และการมีส่วนร่วมของผู้นำในการรวมกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ซึ่งส่งผลให้ศักยภาพการหมุนเวียนทรัพยากรกลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบ CE และเมืองคาร์บอนต่ำ รวมถึงการจัดการขยะและแปรรูปเป็นพลังงานที่มี อปท. ดำเนินการอยู่นั้น พบว่า อปท. มีข้อจำกัดในด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงแหล่งทุนโครงสร้างระบบจัดการขยะพื้นฐานและค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการดูแลและการคัดแยกและการเก็บขนขยะไปยังสถานที่ตั้งโรงไฟฟ้าขยะทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ของ อปท. เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวทางการขับเคลื่อนจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ

ปัจจัยสนับสนุน	แนวทางขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE
เชิงนโยบาย	1. พัฒนากลไกเชิงนโยบายขับเคลื่อนกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE จากภาครัฐส่วนกลาง 2. พัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นเฉพาะด้าน CE เพื่อใช้เป็นมาตรการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและแรงจูงใจด้านเศรษฐศาสตร์ เช่น ค่าธรรมเนียมการทิ้งตามปริมาณขยะเพื่อลดปริมาณนำไปกำจัด 3. เชื่อมโยงเป้าหมายแผนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับพื้นที่กับเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามกรอบ NDC และเป้าหมาย Net Zero ในระยะยาวและการจัดทำเป็นวาระแห่งจังหวัด
เชิงระบบ	1. พัฒนาระบบข้อมูลและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานด้าน CE ในระดับท้องถิ่นเพื่อใช้ติดตามผลลัพธ์ดำเนินงานด้านการลดปริมาณขยะ การเพิ่มการใช้ประโยชน์ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและรายได้เพิ่มได้อย่างชัดเจน 2. พัฒนาและส่งเสริมกลไกความร่วมมือกับภาคส่วนเกี่ยวข้อง อปท. ภาคเอกชน หน่วยงานวิชาการ ชุมชน (Public Private Partnership: PPP) เพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และรูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมถึ งส่งเสริมการบริหารจัดการขยะตลอดห่วงโซ่การจัดการอย่างบูรณาการ 3. สนับสนุนและบูรณาการด้านการพัฒนาศักยภาพเชิงเทคนิค เทคโนโลยีจัดการขยะขั้นสูง การเข้าถึงแหล่งทุนและกลไกความร่วมมือที่เหมาะสมในระดับจังหวัด เพื่อยกระดับการดำเนินงาน อปท. สู่การดำเนินงานที่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมในระยะยาวเพื่อมุ่งสู่สังคมและเมืองคาร์บอนต่ำ
เชิงปฏิบัติ	1. ส่งเสริมกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยการคัดแยกต้นทางร่วมกับการสร้างกลไกการเงิน การมูลค่าเพิ่มและรายได้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่ อปท. ให้ความสนใจและมีศักยภาพการขับเคลื่อนด้วยระบบ CE ในระดับพื้นที่ 2. พัฒนาศักยภาพองค์ความรู้การจัดการขยะด้วยแนวคิด CE ของบุคลากรของ อปท. และที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ตลอดจน ประชาชนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง เช่น การพัฒนากิจกรรมหรือศูนย์เรียนรู้จัดการขยะด้วย CE ในพื้นที่ 3. พัฒนากิจกรรมจัดการขยะและเชื่อมโยงกรอบการประเมินหรือการติดตามผลด้านก๊าซเรือนกระจกและกลไกคาร์บอนเครดิตจากการจัดการขยะด้วยแนวคิด CE 4. สร้างเวทีการมีส่วนส่วนของหน่วยงานรัฐ เอกชน นักวิชาการ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต้นแบบกิจกรรมการจัดการขยะด้วยแนวคิด CE หรือพื้นที่ต้นแบบนวัตกรรม (Sandbox) ของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE จากการปฏิบัติจริงไปใช้ขยายผลในระดับ อปท. และระดับจังหวัด

อภิปรายผล

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงแนวทางและการปฏิบัติของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตามแนวคิด CE ซึ่งเริ่มถูกบูรณาการเข้าสู่การดำเนินงานของ อปท. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ทั้งในระดับเทศบาลนคร เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยผลการศึกษาดังกล่าวอาจเกิดจากการขับเคลื่อนนโยบายด้านการจัดการขยะและเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศในช่วงที่ผ่านมา เช่น แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศ แผนปฏิบัติการด้านเศรษฐกิจ BCG แผนปฏิบัติการจัดการขยะอาหารของประเทศไทย ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ อปท. เริ่มให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด การลดปริมาณขยะอินทรีย์ และการนำทรัพยากรกลับมาใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผ่านกรอบ 9Rs พบว่า การดำเนินงานในพื้นที่ยังเน้นการประยุกต์ใช้หลักการในระดับพื้นฐานเป็นสำคัญ โดยเด่นชัดในมิติของการใช้น้อยลง (Reduce) การใช้ซ้ำ (Resue) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การฟื้นคืนสภาพ (Recovery) ในขณะที่ ในมิติอื่น ๆ (Rethink Refuse Repair Refurbish/ Remanufacture) ยังมีข้อจำกัดด้านศักยภาพทางเทคโนโลยีและโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่อาจยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบ CE ระดับสูงในพื้นที่ เช่น การซ่อมแซม การผลิตซ้ำ หรือการผลิตใหม่ ทั้งนี้ แนวทางการดำเนินงานของ อปท. ยังคงเน้นความสำคัญที่การบริหารจัดการจัดการขยะด้วยการส่งเสริมการคัดแยกขยะต้นทางด้วย

หลักการ 3Rs เป็นสำคัญโดยดำเนินการผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของ อปท. ซึ่งเป็นกลไกพื้นฐานของการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการศึกษายัง พบว่า แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ของ อปท. ในจังหวัดสกลนครนั้นมีแนวทางสอดคล้องกับผลการศึกษาการจัดการขยะระดับชุมชนในหลาย อปท. (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุ่นเรือน เล็กน้อย, 2563); (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุ่นเรือน เล็กน้อย, 2564); (พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2566) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อปท. ในหลายพื้นที่ได้เริ่มปรับบทบาทการจัดการขยะเชิงปลายทางไปสู่การนำแนวคิดระบบ CE มาประยุกต์ใช้สนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างเป็นระบบมากขึ้นในปัจจุบัน

ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินงานระหว่าง อปท. ขนาดใหญ่และขนาดเล็กสะท้อนข้อจำกัดและศักยภาพเชิงโครงสร้างที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ เทศบาลนคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีประชากรจำนวนมาก อปท. มีศักยภาพการดำเนินงานได้ครอบคลุมทั้งระบบการจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทาง มีการให้ความสำคัญของการคัดแยกขยะต้นทาง ส่งเสริมการรีไซเคิล การจัดการกลางทางในการเพิ่มมูลค่าขยะพลาสติกโดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่และโครงการถนนปลอดถังขยะและชุมชนปลอดถังขยะ และการจัดการปลายทางในการนำขยะพลาสติกแปรรูปเป็นพลังงานซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง มีงบประมาณสนับสนุนและความร่วมมือของภาคเอกชน ในขณะที่ เทศบาลตำบล และ องค์การบริหารส่วนตำบล มีขนาดและจำนวนประชากรน้อย มีงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยจำกัด กิจกรรมที่ดำเนินการจากการส่งเสริมของ อปท. จึงเน้นกิจกรรมส่งเสริมมาตรการที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายและอาศัยความร่วมมือในระดับชุมชน เช่น การคัดแยกขยะจากต้นทางเพื่อนำไปใช้ประโยชน์กิจกรรม ธนาคารขยะ การแปรรูปขยะพลาติกและนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ไม้กวาด โต๊ะ เก้าอี้จากขยะพลาสติก และจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์เป็นกิจกรรมเด่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าโพนค้อ ที่สร้างรายได้ให้ชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ ที่แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักการระบบ CE ร่วมกับการพัฒนาระบบวิสาหกิจชุมชนในการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในระดับพื้นที่และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญให้แก่อปท. ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่านโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของกระทรวงมหาดไทย เช่น “ถังขยะเปียก ลดโลกร้อน” และ “1 อปท. 1 ธนาคารขยะ” มีบทบาทในฐานะกลไกเชิงนโยบายสำหรับการนำแนวคิด CE ไปสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะใน อปท. ขนาดเล็ก ที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี ทั้งนี้ จุดเด่นของนโยบายดังกล่าวมีการกำหนดมาตรการที่เป็นรูปธรรมและสามารถขยายการดำเนินงานประยุกต์ใช้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของนโยบายส่วนกลางในฐานะปัจจัยเอื้อต่อการยกระดับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนเชิง CE ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ, 2564)

ผลการศึกษาด้านความเข้าใจและทัศนคติของ อปท. ในจังหวัดสกลนครต่อแนวคิด CE ในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนสะท้อนให้เห็นว่า อปท. มีความพร้อมเชิงการรับรู้และทัศนคติในระดับค่อนข้างสูงต่อการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยตามแนวคิด CE ในระดับพื้นที่ แต่ยังไม่ได้เปลี่ยนผ่านนำไปสู่การดำเนินงานเชิงปฏิบัติได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร ความพร้อมทางเทคนิคและเครือข่ายความร่วมมือของท้องถิ่น ทั้งนี้ ลักษณะการเรียนรู้ที่อาศัยทั้งสื่อออนไลน์และกิจกรรมในพื้นที่ ได้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารสาธารณะสามารถช่วยสร้างการรับรู้ได้ดี แต่การนำแนวคิดสู่การปฏิบัติยังต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและตัวอย่างกิจกรรมที่เหมาะกับในบริบทท้องถิ่น และการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตามแนวคิด CE ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนได้สะท้อนถึงความเข้าใจต่อปัญหาขยะมูลฝอยในประเด็นเชิงระบบที่ต้องใช้กลไกความร่วมมือแบบหลายภาคส่วนในท้องถิ่นเพื่อต่อยอดเป็นเครือข่ายคลัสเตอร์การจัดการขยะมูลฝอยในระดับจังหวัดได้

นอกจากนี้ แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE เพื่อมุ่งสู่สังคมและเมืองคาร์บอนต่ำ บ่งชี้ว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ การเพิ่มมูลค่าจากขยะ และการสร้างรายได้ให้แก่ อปท. และชุมชน จะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากกรอบคิดการจัดการขยะเชิงกำจัดไปสู่การจัดการทรัพยากรตามหลัก CE มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านศักยภาพเชิงเทคนิค การใช้เทคโนโลยีและงบประมาณในท้องถิ่นอาจทำให้การขับเคลื่อนแนวคิด CE ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกันการดำเนินงานของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการขยะที่ผสานเป้าหมายด้านก๊าซเรือนกระจกมากขึ้นแต่ยังไม่ชัดเจน การดำเนินงานในพื้นที่ยังเป็นการลดปริมาณขยะต้นทางและเชิงระบบจัดการมากกว่าการบูรณาการเพื่อเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตลอดจน การส่งเสริมการใช้ประโยชน์และรายได้จากการจัดการขยะมูลฝอยด้วยจากการประเมินคาร์บอนเครดิตที่ได้นั้น พบว่า เป็นเรื่องใหม่ที่ อปท. ยังขาดองค์ความรู้จึงยังมองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและดำเนินการได้ยากในปัจจุบันและยังไม่มีกลไกประสานช่วยพัฒนากิจกรรมในระดับจังหวัด ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาและยกระดับการดำเนินงานในระยะต่อไป หาก อปท. สามารถลดช่องว่างเชิงนโยบาย เชิงระบบ และเชิงปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้จะสามารถยกระดับระบบการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นกลไกสำคัญในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านจากระบบการจัดการขยะมูลฝอยเชิงปลายทางไปสู่ระบบการจัดการเชิงป้องกันและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวคิด CE อันจะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองคาร์บอนต่ำ (Low Carbon City) ในระดับพื้นที่และสนับสนุนเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทยในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ในระดับ อปท.

อปท. ควรมีบทบาทเป็นกลไกกลางและเชื่อมโยงการขับเคลื่อน CE ในระดับท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้แนวคิด CE ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับพื้นฐาน การรับรู้ด้าน CE ยังไม่ได้แปลงสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่และยังไม่ได้เชื่อมโยงกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับการประเมินการลดก๊าซเรือนกระจกมากนักหรือการใช้กลไกคาร์บอนเครดิต นโยบายภาครัฐส่วนกลางเป็นปัจจัยเอื้อในช่วยการขับเคลื่อนจัดการขยะด้วยแนวคิด CE ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงเกิดองค์ความรู้จากการวิจัยสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนด้วยแนวคิด CE ในระดับ อปท.

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิด CE ได้เริ่มถูกบูรณาการเข้าสู่การจัดการขยะมูลฝอยของ อปท. ในจังหวัดสกลนคร อย่างเป็นรูปธรรมโดยเมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิด 9Rs การดำเนินงานยังคงอยู่ในระดับพื้นฐาน ได้แก่ Reduce, Reuse, Recycle และ Recovery ขณะที่มิติที่สะท้อนการยืดอายุผลิตภัณฑ์และการออกแบบเชิงระบบ (Refuse, Rethink, Repair, Refurbish และ Remanufacture) ยังมีการนำไปประยุกต์ใช้จำกัดความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินงานระหว่าง อปท. ขนาดใหญ่และขนาดเล็กได้สะท้อนถึงศักยภาพเชิงโครงสร้างอย่างชัดเจน โดย อปท. ขนาดใหญ่มีศักยภาพสามารถดำเนินการครอบคลุมตลอดห่วงโซ่การจัดการขยะ ขณะที่ อปท. ขนาดเล็กเน้นการพึ่งพามาตรการการคัดแยกต้นทางเป็นหลัก ขณะที่ อปท. มีระดับความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวกต่อแนวคิด CE ค่อนข้างสูง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และเครือข่ายความร่วมมือ ทำให้การดำเนินงานยังไม่สามารถขยายผลได้อย่างเป็นรูปธรรมในทุกพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยงการจัดการขยะกับเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกและคาร์บอนเครดิตยังอยู่ในระยะเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม หากสามารถลดช่องว่างเชิงนโยบายเชิงระบบ และเชิงปฏิบัติได้ จะช่วยยกระดับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เป็นกลไกสำคัญในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่เมืองคาร์บอนต่ำและสอดคล้องกับเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรพัฒนากลไกเชิงนโยบายและข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอยด้วยแนวคิด CE อย่างเป็นระบบ โดยส่งเสริมมาตรการจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ และการคัดแยกขยะต้นทาง และเชื่อมโยงแผนการจัดการขยะระดับพื้นที่เข้ากับเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกตามกรอบ NDC และเป้าหมาย Net Zero พร้อมทั้ง ผลักดันเป็นวาระแห่งจังหวัดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกันทุกภาคส่วน 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และการส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และสถาบันการศึกษา รวมถึง ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและประชาชนผ่านศูนย์เรียนรู้หรือพื้นที่ต้นแบบ (Sandbox) รวมถึงเชื่อมโยงกิจกรรมจัดการขยะกับการประเมินการลดก๊าซเรือนกระจกและกลไกคาร์บอนเครดิตเพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการพัฒนาโมเดลการดำเนินงานด้าน CE และระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ติดตามผลการดำเนินงานด้านการลดปริมาณขยะ การลดก๊าซเรือนกระจกและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น รวมถึงการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และศักยภาพการลดก๊าซเรือนกระจกของรูปแบบการจัดการขยะต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการขยายผลสู่ระดับจังหวัดและระดับประเทศต่อไปในการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมคาร์บอนต่ำในระดับท้องถิ่นในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปี 2567 - 2568 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับการสนับสนุนงบประมาณปี 2567 - 2568 ในการดำเนินงานวิจัย

เรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนที่เหมาะสมด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน ขอขอบพระคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่และเทศบาลนครสกลนคร คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยจนแล้วเสร็จ

เอกสารอ้างอิง

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (2567). รายงานความโปร่งใสรายสองปี ฉบับที่ 1 (Thailand Biennial Transparency Report: BTR1). เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2569 จาก https://www.dcce.go.th/datacenter/2880/

กรมควบคุมมลพิษ. (2565). รายงานผลการศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอย ปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2569 จาก https://www.pcd.go.th/publication/26745/

_____. (2567). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 23 มกราคม 2569 จาก https://www.pcd.go.th/publication/31985/

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2568). รหัสองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2569 จาก https://www.dla.go.th/land/retrieveOrgNLCFon.do

ชไมกานต์ ดวงแก้ว และอุ่นเรือน เล็กน้อย. (2564). การรับรู้และแนวทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการจัดการขยะพลาสติกภายใต้หลัก 3Rs ของเทศบาลนครนนทบุรี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(9), 252-265.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุ่นเรือน เล็กน้อย. (2563). การจัดการขยะของเทศบาลตำบลภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 12(2), 46-52.

_____. (2564). การจัดการขยะชุมชนภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 15(2), 362-373.

นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจ่างแจ้ง. (2566). การจัดการขยะฐานศูนย์ของชุมชนภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลปะตง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(4), 145-158.

พัชรพร ศักดิ์ศรีวัน และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2566). แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะชุมชน บ้านหนองหมู หมู่ที่ 5 อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย. The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences, 3(3), 1-13.

เลิศลักษณ์ เจริญสมบัติ. (2564). การประยุกต์ใช้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนกับวิสาหกิจชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 24(1), 145-155.

วิภาต อภิปาลกุลดำรง. (2566). การพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ด้วยระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 8(2), 86-98.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร. (2568). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” จังหวัดสกลนคร ประจำปี พ.ศ. 2568. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2569 จาก https://shorturl.asia/Ky9oA

Ellen MacArthur Foundation. (2015). Towards a Circular Economy: Business rationale for an accelerated transition. Retrieved January 8, 2026, from https://shorturl.asia/E17we

European Commission. (2020). A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe. Retrieved January 8, 2026, from https://shorturl.asia/SpThn

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2019). Climate Change and Land: An IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems. Retrieved January 8, 2026, from https://www.ipcc.ch/srccl/

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 336-348

บทความวิจัย

การพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วม เพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน*

THE DEVELOPMENT OF E-THESAURUS USING INTER-LANGUAGE COMMON BASED CONCEPT TO DEVELOP THAI, LOCAL DIALECTS, ENGLISH, AND CHINESE LANGUAGES USED FOR CULTURAL TOURISM IN BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE FOR COMMUNITY YOUTH AND PEOPLE

พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา
Panornuang Sudasna Na Ayudhya
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand
Corresponding author E-mail: panor.sudas@gmail.com
Tel: 0636429264

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมสำหรับพัฒนาทักษะภาษาสำหรับเยาวชนและประชาชน เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน และเพื่อเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนของเยาวชนและประชาชนทั่วไปจากการทดลองใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ วิธีวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) การพัฒนาเนื้อหาภาษา 2) การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจ แบบทดสอบความรู้ และแบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ 3) การพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี 5 โรงเรียน จำนวนโรงเรียนละ 50 คน รวม 250 คน และประชาชนทั่วไปในอำเภอบ้านโป่ง ราชบุรี จำนวน 100 คน เพื่อทดลองใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ เป็นเวลา 16 สัปดาห์ ผลการวิจัย ได้แก่ เนื้อหา รวมทั้งสิ้น 3,599 คำ โดยมีประสิทธิภาพ คือ 81.2/83 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ย ได้แก่ 4.52 ในระดับมากที่สุด จากประชาชนทั่วไป พบว่า ค่าเฉลี่ยรวม ได้แก่ 4.51 อยู่ในระดับมากที่สุด การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนน คือ ก่อนเรียน = 26.42 และหลังเรียน = 48.54 ค่า t-test = 1.89 p <.05 ประชาชนทั่วไปมีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ก่อนเรียน = 24.15 และหลังเรียน = 44.21 ค่า t-test = 1.82 p <.05 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย คือ ก่อนเรียน = 3.5 และหลังเรียน = 8.93 ประชาชนทั่วไป มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย คือ ก่อนเรียน = 3.21 และหลังเรียน = 7.4

คำสำคัญ: อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์, ภาษาถิ่น, ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

*Received April 20, 2026; Revised May 18, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

Research objectives were to develop e-thesaurus to develop Thai, dialects (Lao Wiang and Mon), English and Chinese language skill for cultural tourism in youth and people using a common concept for improving language skills in youth and people, to study the satisfaction obtained from the e- thesaurus, English and Chinese knowledge after the study using e- thesaurus, and to compare the size of English and Chinese vocabulary after the study using e- thesaurus. The methodology included 3 parts: 1) Development of linguistic content, 2) Creating tools includes: a satisfaction assessment, a knowledge test, and a vocabulary size test, and finally, 3) developing an e- thesaurus. Participants include 250 students of the 6th primary from 5 schools affiliated with Ratchaburi School District Office using purposive, and 100 people in Ban Pong District. They studied using e- thesaurus for 16 weeks. The findings included: The content consists of 3,599 words with efficiency of 81.2/83. An analysis of the satisfaction of students showed that average satisfaction level was 4.52 and in the people, average satisfaction level was 4.51. A comparative analysis of English and Chinese knowledge reveals that students obtain average pre-test scores = 26.42 and post-test scores = 48.54, and t-test = 1.89 p <.05 and people obtain average pre-test scores = 24.15 and post-test scores = 44.21, and t-test = 1.82 p <.05. The analysis of vocabulary size test reveals that students obtain average pre-test scores = 3.5 and post-test = 8.93, and people obtain average pre-test scores = 3.21 and post-test = 7.4.

Keywords: E-Thesaurus, Dialects, English, Chinese, Cultural Tourism

บทนำ

จากความสำคัญของนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน ที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อให้มีทักษะ ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ท่ามกลางการปรับตัวของชีวิตประจำวันและด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงสนใจการพัฒนาศักยภาพทางภาษา ให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ ในชุมชนท้องถิ่น ให้มีความสามารถทางภาษาเพื่อสื่อสารลักษณะและข้อมูลเฉพาะด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยคำศัพท์เฉพาะทาง เพื่อการสื่อสารข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ด้วยอรรถาภิธาน หรือที่รู้จักในคำเรียกว่า Thesaurus หมายถึง การจัดเก็บ รวบรวมคำศัพท์ ด้วยโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์นั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ที่ใช้ในการจัดเก็บและรวบรวมนั้น มีหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความสัมพันธ์แบบกว้างกว่าหรือแคบกว่า หรือการจัดความเชื่อมโยงระหว่างคำ (Uri, M., 1997) จากการศึกษาของ Akbar, S. & Zahid, Z. ได้แสดงประโยชน์ของอรรถาภิธานต่อการเรียนรู้ภาษา คือ ช่วยในการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ อรรถาภิธานสามารถมีบทบาทสำคัญในการขยายความรู้ในจำนวนคำศัพท์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนใช้คำศัพท์ใหม่ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมตามบริบท และยังเหมาะกับการตรียมสอบภาษา โดยเฉพาะการสอบด้วยแบบทดสอบระดับนานาชาติ มักทดสอบความสามารถในการแยกความแตกต่างระหว่างคำพ้องความหมาย การใช้อรรถาภิธานช่วยในการเรียนรู้และเลือกใช้คำพ้องความหมายที่ถูกต้อง การใช้อรรถาภิธานในการอธิบายช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาคำอธิบาย

ด้วยตนเองได้ ผู้เรียนสามารถอ่านและจดจำคำหลายคำที่มีความหมายเหมือนกัน หรือสัมพันธ์กันได้ในเวลาอันสั้น สามารถทำการเปรียบเทียบระหว่างคำเก่ากับคำใหม่โดยไม่รู้ตัว (Akbar, S. & Zahid, Z., 2025) ซึ่งจากงานวิจัยที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น แสดงให้เห็นความสอดคล้องกันในประโยชน์ของอรรถาภิธานต่อการเรียนรู้คำศัพท์ และยังช่วยสร้างผลกระทบทางจิตวิทยาเชิงบวกต่อการเรียนรู้ด้วย

จาก The Nation นำเสนอเป้าหมายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ตั้งเป้าที่จะยกระดับ 7 จังหวัดของภาคกลางให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสุขภาพ เน้นไปที่ “การพักผ่อนและเติมพลัง” เพื่อให้การท่องเที่ยวสนับสนุนความต้องการด้านสุขภาพเชิงป้องกันและการฟื้นฟูจิตใจที่เพิ่มขึ้นสำหรับหมู่คนทำงานในเมืองโดยโครงการนี้เน้นที่จังหวัดชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี และอ่างทอง ซึ่งเหมาะสำหรับ “การพักผ่อนช่วงสุดสัปดาห์” หรือการเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับที่ออกแบบมาเพื่อบรรเทาความเครียดเรื้อรังของชีวิตในเมือง (The Nation, 2026) สำหรับจังหวัดราชบุรีนั้น มีจุดขายทางการท่องเที่ยว คือ “เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติใกล้กรุง” มีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่น่าสนใจ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดราชบุรี, 2569ก) ในปี 2568 อ้างอิงข้อมูลช่วงต้นปีถึงเดือนมกราคม 2569 มีแนวโน้มเติบโตขึ้นอย่างน่าสนใจ โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวสะสม ประมาณ 2.96 ล้านคน รายได้จากการท่องเที่ยว รวมประมาณ 6,052.01 ล้านบาท และรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.17 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดราชบุรี, 2569ข) ดังนั้น การพัฒนาให้เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ มีความสามารถในการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยว ด้วยตนเอง ตอบสนองความนิยมของนักท่องเที่ยวในการแสวงหาข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้เยาวชน และประชาชนในพื้นที่เหล่านี้ เป็นตัวแทนของชุมชนในการสื่อสาร ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน งานวิจัยนี้ จึงสนใจพัฒนาเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้พัฒนาทักษะการสื่อสารในภาษาต่างประเทศของเยาวชนเพื่อสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยว ที่สามารถนำไปเรียนรู้นอกห้องเรียน ด้วยตนเอง

อรรถาภิธาน หรือที่รู้จักในคำเรียกว่า Thesaurus เป็นการจัดเก็บ รวบรวม คำศัพท์ โดยใชการเชื่อมโยงความหมายของคำด้วยโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความสัมพันธ์แบบกว้างกว่าหรือแคบกว่า หรือการจัดความเชื่อมโยงระหว่างคำ ในงานวิจัยนี้ ได้นำแนวคิดของการจัดเก็บ รวบรวม คำศัพท์ตามรูปแบบอรรถาภิธาน มาใช้ในการพัฒนาเครื่องมือในการเรียนรู้ทักษะการสื่อสารในภาษาต่างประเทศของเยาวชนเพื่อสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยว โดยการจัดเก็บรวบรวม คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่ชุมชนเห็นว่าสำคัญ และเมื่ออรรถาภิธานที่รวบรวมคำศัพท์เพื่อสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนาให้สามารถนำไปใช้ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้สนใจไม่ว่า จะเป็นเยาวชนประชาชน สามารถดาวน์โหลดเพื่อใช้งานด้วยตนเองได้อย่างตลอดเวลา โดยประโยชน์ของการเรียนรู้ตามรูปแบบอรรถาภิธานนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องรูปแบบการประมวลผลทางภาษา การจัดเก็บและนึกรู้ (Recognition) และการนำความรู้ทางภาษามาใช้ในมนุษย์ งานวิจัยของ Macandrew, S. B. G. et al. แสดงให้เห็นว่าการจัดเก็บ นึกรู้และการนำความรู้ทางภาษามาใช้ในมนุษย์ มนุษย์มิได้จัดเก็บและนึกรู้ความรู้ทางภาษาแบบแยกส่วน แต่เป็นการจัดเก็บและนึกรู้ โดยอาศัยความเชื่อมโยงไม่ว่าจะทางความหมาย หรือบริบทในการใช้งาน (Macandrew, S. B. G. et al., 2000) รวมทั้ง จากวิจัยด้านการใช้ปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้แบบดิจิทัลในการสอนภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นว่าการนำปัญญาประดิษฐ์ สื่อดิจิทัล รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้มากขึ้น รวมทั้งมีข้อได้เปรียบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สนับสนุนการเรียนรู้ส่วนบุคคล และการเรียนรู้แบบปรับตัว ช่วยให้ผู้เรียนมุ่งเน้นไปที่จุดอ่อนของตน มอบความยืดหยุ่นและการเข้าถึง ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถเรียนได้ตามความต้องการ ทำให้การศึกษาสะดวกยิ่งขึ้น (Poolamannil, M. B., 2025)

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงสนใจพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนในการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไปยังกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ให้สามารถรับข้อมูลและนำมาสู่การบริโภคบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนต่ออรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อสื่อสารท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน
5. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี 5 และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี 5 โรงเรียน โดยเลือกโรงเรียนที่สมัครใจเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนโรงเรียนละ 50 คน รวมทั้งหมด 250 คน และประชาชนทั่วไปในอำเภอบ้านโป่ง ราชบุรี จำนวน 100 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยไม่มีกลุ่มควบคุม โดยให้มีการทดสอบก่อนและหลังการใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน
2. แบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์
3. แบบทดสอบความรู้ด้านภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
4. แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ (Vocabulary size) ภาษาอังกฤษและภาษาจีน

วิธีการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

การออกแบบอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

1. การประชุม Focus group ตัวแทนชุมชน ตัวแทน เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีที่สำคัญและมีความต้องการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาจีนในการสื่อสาร

2. การพัฒนาเนื้อหาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่างภาษา โดยเจ้าของภาษาและผู้เชี่ยวชาญ ภาษาละ 3 คน

3. ขั้นตอนการออกแบบอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ โดย มี ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หน้าปก คำนำ คำชี้แจงวิธีการใช้ ส่วนที่ 2 เนื้อหา พร้อมรูปภาพประกอบ วีดีโอภาพและเสียงบรรยาย และส่วนที่ 3 ปุ่มเมนูนำทาง เมนูแสดงเนื้อหา บทเรียน เอกสารอ้างอิง มีปุ่มหรือเครื่องหมายแสดงการกลับสู่เมนูหลัก หรือออกจากโปรแกรม

ลักษณะของเนื้อหา และรูปแบบของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น

เนื้อหา

เนื้อหาของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนของเนื้อหาทางภาษา ประกอบด้วย การจัดกลุ่มตามประเภทและความสัมพันธ์ของความหมาย ของคำ ใน 3 ด้าน คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการจัดกลุ่มและความสัมพันธ์ทางความหมาย จะถูกจัดตามผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมาย และส่วนที่ 2 ส่วนของแบบสอบถามความพึงพอใจ แบบทดสอบความรู้ แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์

4. ขั้นตอนการหาคุณภาพ นำสื่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ของเนื้อหาและหาคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

5. นำสื่อที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (1:1) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ E1 /E2 คือ 80/80

การสร้างแบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

พัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านคุณภาพของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ และ 3) ด้านความพึงพอใจต่อการใช้สื่อ ใช้เกณฑ์ประเมินความพึงพอใจ 5 ระดับ นำแบบประเมินความพึงพอใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง นำแบบประเมินไปทดลองใช้ กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

การสร้างแบบทดสอบความรู้ด้านภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

แบบทดสอบแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก วัดความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งหมด 60 ข้อ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง และค่าความเชื่อมั่น

การสร้างแบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ (Vocabulary size) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษและภาษาจีน ซึ่งพัฒนาขึ้นตามโครงสร้างของแบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์แบบมาตรฐาน (Nation, I. & Beglar, D., 2007) ประกอบด้วย แบบทดสอบแบบ check list และรายการคำ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยว โดยผ่านการตรวจสอบแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ของเนื้อหาและจัดทำเป็นแบบทดสอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัยให้แก่กลุ่มตัวอย่าง

2. ทดสอบก่อนการเรียน โดยให้กลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบทดสอบความรู้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ผ่าน QR code และระบบ google form ที่จัดทำขึ้น

3. ทดลองใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ กับกลุ่มตัวอย่าง ผ่าน QR code ที่จัดทำขึ้น

4. ทดสอบหลังการเรียน ในกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบความรู้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ผ่าน QR code และระบบ google form ที่จัดทำขึ้น

5. ทดสอบระหว่างการเรียน เป็น 2 ระยะ แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์

6. ประเมินความพึงพอใจหลังการใช้อรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและ วัตถุประสงค์ (IOC) หาค่าประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

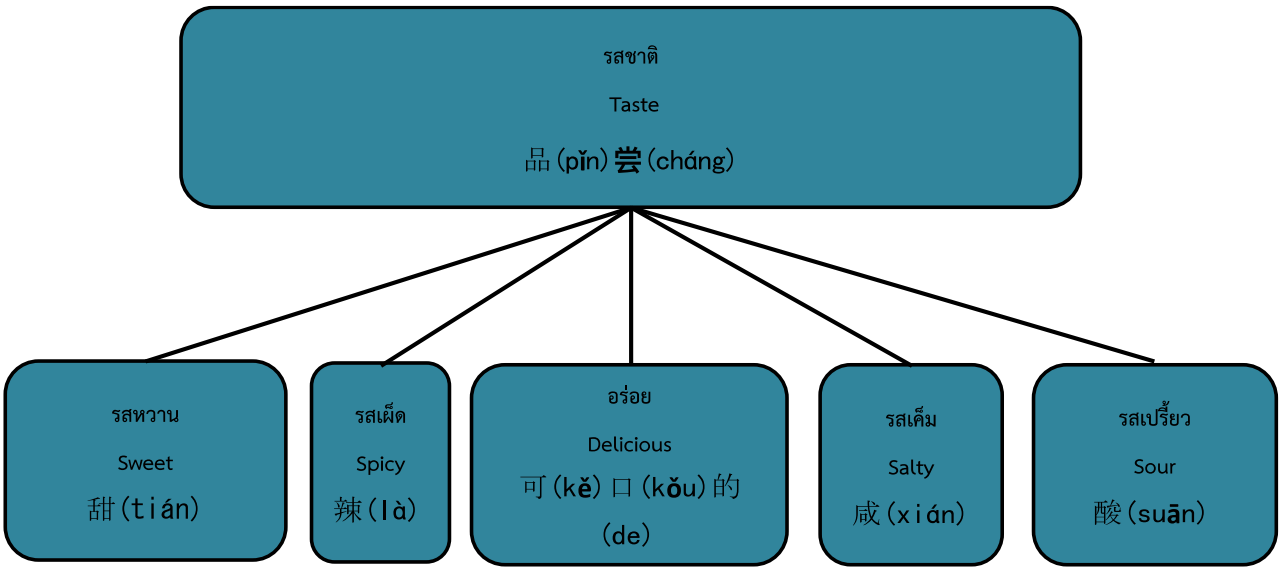
ผลการวิจัย

การรายงานผลการดำเนินงาน รายงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะภาษาสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

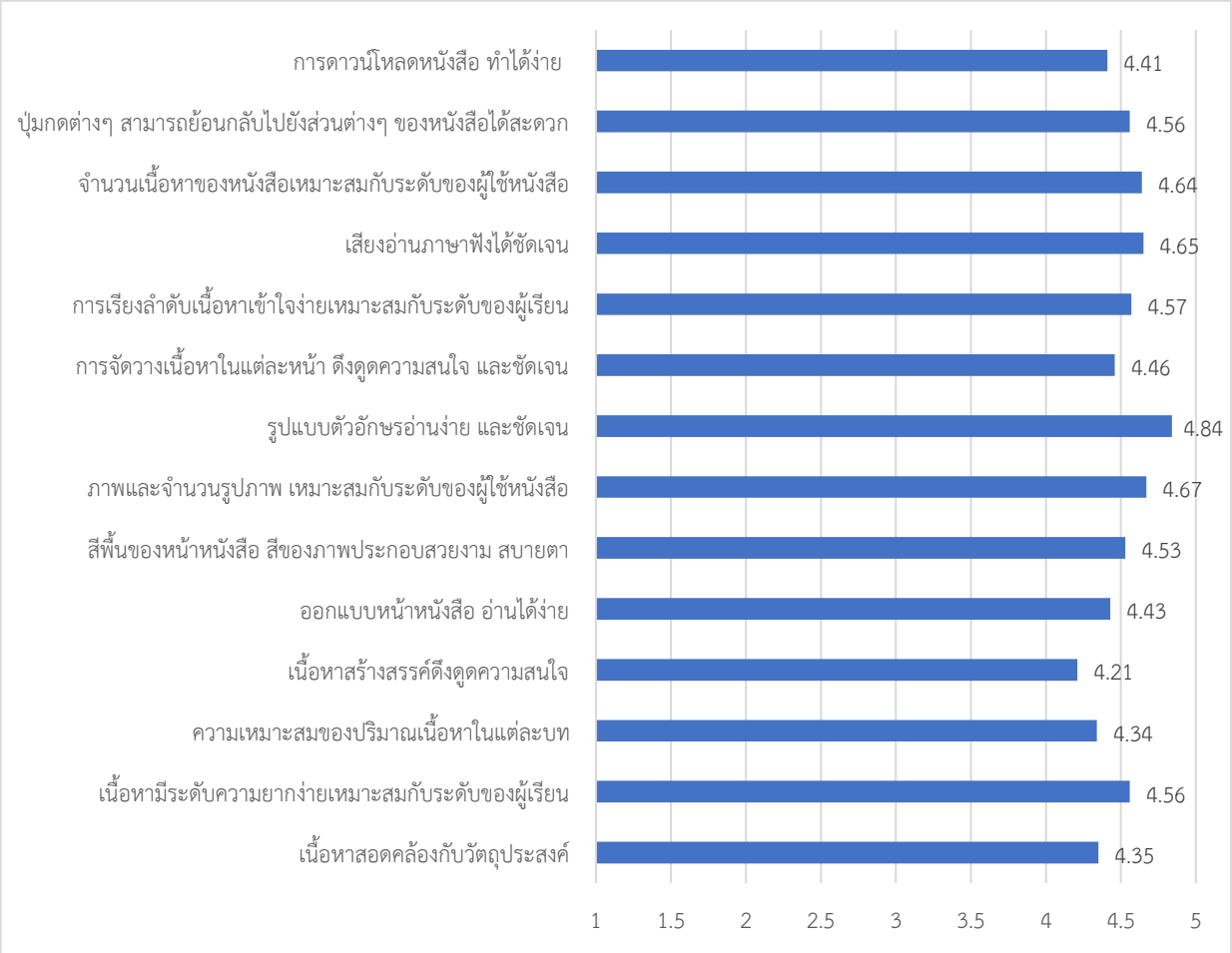
จากคำศัพท์ทั้งสิ้น 3,599 คำ แบ่งเป็นชุดคำศัพท์ตามความสัมพันธ์ทางความหมาย ตามวิธีจัดทำอรรถาภิธาน ได้จำนวนชุด 5 ชุดคำศัพท์ ได้แก่ คำศัพท์เกี่ยวกับอาหาร การแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยว บริการ และประเพณีทางวัฒนธรรม โดยในชุดคำศัพท์แต่ละชุด ได้แสดงการเชื่อมโยงทางความหมายตามรูปแบบของการพัฒนาอรรถาภิธาน ลำดับเริ่มจาก ความสัมพันธ์แบบ คำศัพท์ที่มีความหมายกว้างกว่า แคบกว่า โดยคำที่ปรากฏอยู่ด้านบนสุด คือ คำที่มีความหมายกว้างกว่า และแตกย่อยเป็นกลุ่มคำที่มีความหมายแคบกว่า เช่น โดยในลำดับแรก คำว่า รายการอาหาร มีความหมายกว้างที่สุด ครอบคลุม รายการอาหารชนิดอื่น การเชื่อมโยงในลำดับต่อมาใช้วิธีการแสดงความสัมพันธ์แบบเดียวกัน แต่กลุ่มคำจะมีความหมายเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ คำว่า รสชาติ

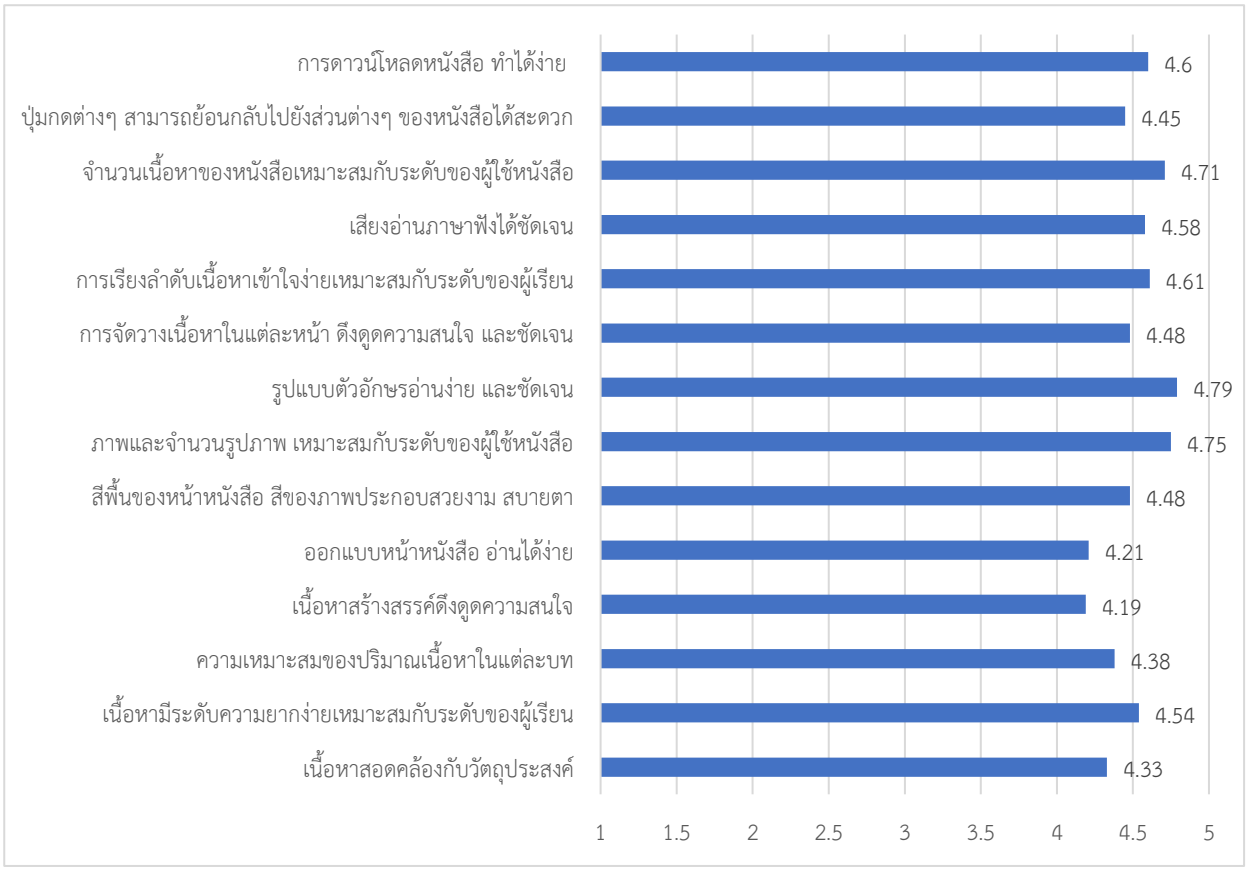
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อหาประสิทธิภาพของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ฯ มีประสิทธิภาพ คือ 81.2/83

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนต่ออรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ ฯ มีรายงานผลการวิเคราะห์ ดังนี้ การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งหมด 250 คน มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ดังนี้

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 รวมทั้งหมด 250 คน

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจด้านเนื้อหา ได้แก่ 4.37 ด้านคุณภาพของหนังสือ ได้แก่ 4.6 ด้านคุณภาพของการใช้สื่อ ได้แก่ 4.49 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.52 ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ดังนี้

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากประชาชนทั่วไป จำนวน 100 คน

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจด้านเนื้อหา ได้แก่ 4.29 ด้านคุณภาพของหนังสือ ได้แก่ 4.65 ด้านคุณภาพของการใช้สื่อ ได้แก่ 4.53 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.51 ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนภายหลังการศึกษาด้วยอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จากการเก็บข้อมูลในนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 250 คน และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (คะแนนเต็ม 60 คะแนน) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (60 คะแนน) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

	ก่อนเรียน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	หลังเรียน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test
นักเรียน	26.42	0.67	48.54	0.43	1.89 p <.05
ประชาชน	24.15	0.54	44.21	1.02	1.82 p <.05

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนน คือ ก่อนเรียน = 26.42 และหลังเรียน = 48.54 ค่า t-test = 1.89 p <.05 ประชาชนทั่วไปมีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ก่อนเรียน = 24.15 และหลังเรียน = 44.21 ค่า t-test = 1.82 p <.05

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 5 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ (Vocabulary size) ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนระหว่างการศึกษาด้วยอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์

มีรายงานผลการวิเคราะห์ การทดสอบระหว่างการเรียน เป็น 2 ระยะ ในสัปดาห์ที่ 8 และ 16 ด้วย แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ จากการเก็บข้อมูลในนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 250 คน และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

	สัปดาห์ที่ 1	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สัปดาห์ที่ 8	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สัปดาห์ที่ 16	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
นักเรียน	3.5	0.54	6.22	0.41	8.93	0.24
ประชาชนทั่วไป	3.21	0.69	4.57	0.62	7.4	0.56

จากตารางที่ 2 แสดง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย คือ ก่อนเรียน = 3.5 และ หลังเรียน = 8.93 ประชาชนทั่วไป มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย คือ ก่อนเรียน = 3.21 และ หลังเรียน = 7.4

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นน่าสนใจในการอภิปราย โดยเป็นประเด็นทางเทคนิค และประเด็นทางการประยุกต์ใช้ในทางทฤษฎีด้านภาษา และการพัฒนาความสามารถทางภาษา ประเด็นทางเทคนิค ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม พบว่า ค่า t-test อยู่ในระดับต่ำกว่า 2 คือ 1.89 (กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 250 คน) และ 1.82 (กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน) แต่มีค่า p <.05 จากรายงานการวิจัยด้านสถิติ พบว่า ลักษณะดังกล่าวในทางเทคนิคแล้ว มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง แสดงให้เห็นว่า กรณีการวิเคราะห์ สามารถเกิดผลการวิเคราะห์ที่ ค่า t-test ต่ำ แต่มีค่า p value ที่แสดงนัยสำคัญได้ ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วลักษณะเช่นนี้บ่งชี้ถึงขนาดเอฟเฟกต์ (Effect size) ขนาดเล็กที่ตรวจพบในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ (Di Leo, G. & Sardanelli, F., 2020) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาทางสถิติ ยังสามารถเชื่อมโยงไปยังประเด็นอภิปรายทางทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องลักษณะของค่า p-value (Trafimow D, et al., 2018) อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยทางสถิติ ได้เสนอไว้ว่า การศึกษาวิเคราะห์ด้วยค่า p-value ควรใช้ร่วมกับข้อค้นพบร่วมอื่นด้วย (Di Leo, G. & Sardanelli, F., 2020)

สำหรับข้อจำกัดด้านเทคนิคในการวิจัยนี้ คือ การศึกษาเปรียบเทียบโดยเป็นการทดลองในกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง โดยไม่ได้ใช้การเปรียบเทียบ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เนื่องจากการพัฒนาทักษะภาษาในงานวิจัยนี้ เป็นทักษะภาษาในการใช้คำศัพท์และการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาษาต่างประเทศ ในทางทฤษฎีเป็นการใช้ภาษา เรียกว่า ภาษาเฉพาะทาง (Specialized Languages) ซึ่งภาษาเฉพาะทางเป็นรูปแบบการใช้งานโวหารเชิงหน้าที่ (Functional Style) ซึ่งภาษาถูกนำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการสื่อสารที่เฉพาะเจาะจง โดยมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทางภาษาและบทบาทหน้าที่ในบริบท โดยทั่วไปแล้วผู้ใช้ภาษาจะพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเฉพาะ ด้วยกระบวนการได้รับข้อมูลและเรียนรู้ภาษาเฉพาะทางมากกว่าที่จะได้เรียนรู้จากชีวิตประจำวัน หรือการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารโดยทั่วไป (Sabah, F., 2020) ดังนั้น ในการวิจัยนี้ การศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้การทดลองในกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

โดยไม่ได้ใช้การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความเพียงพอและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย เนื่องจาก จากการศึกษาการเรียนรู้ภาษาเฉพาะทาง (Sabah, F., 2020) สามารถบ่งชี้ว่า หากกลุ่มควบคุม เรียนรู้การใช้คำศัพท์และการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาษาต่างประเทศ ในบริบทควบคุม ที่ไม่ได้มีการจัดกระทำให้เกิดกระบวนการได้รับข้อมูลและเรียนรู้ที่เหมาะสมกับภาษาเฉพาะทางแล้ว กลุ่มควบคุมย่อมไม่สามารถมีความแตกต่างที่พัฒนาขึ้นของทักษะภาษาก่อนและหลังกระบวนการทดลอง แต่อย่างไรก็ตาม หากการศึกษาในอนาคต มีการศึกษาโดยกำหนดกลุ่มควบคุมด้วย ก็จะทำให้ผลการศึกษาเปรียบเทียบมีความชัดเจนและมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เด่นชัดมากขึ้น

ในแผนงานนี้ เป็นการพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียงและมอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยการแปลภาษาไทย ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน ซึ่งจะเห็นไว้ว่าแต่ละภาษาเป้าหมาย เมื่อเทียบกับภาษาไทยแล้ว มีระดับความแตกต่างกันทางภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยในการศึกษา ความแตกต่างกันระหว่างภาษาแต่ละภาษา ถูกอธิบายด้วยแนวคิดเรื่อง Linguistic Distance หรือ “ระยะทางทางภาษาศาสตร์” ถูกนิยามโดย David Crystal นักภาษาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญ ใน สารานุกรมภาษาเคมบริดจ์สรุปว่า เป็นความใกล้ชิดเชิงโครงสร้างของภาษา หากภาษาที่สองมีโครงสร้างคล้ายกับภาษาที่หนึ่ง แสดงว่าการเรียนรู้ควรง่ายกว่าในกรณีที่ภาษาที่สองมีโครงสร้างแตกต่างกันมากกับภาษาที่หนึ่ง อย่างไรการเชื่อมโยงดังกล่าว ไม่สามารถจะเชื่อมโยงได้โดยตรงเนื่องจากในการศึกษาความแตกต่างทางภาษาก็มีความซับซ้อนสูงด้วยตัวแปรมากมาย (Crystal, D., 2010)

สำหรับระยะทางทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับแผนงานวิจัยนี้ อย่างเด่นชัด คือ ด้านคำศัพท์ และการออกเสียงระดับคำ การศึกษาเรื่องระยะทางทางภาษา มีความสำคัญต่อการศึกษาการแปลระหว่างภาษา และการพัฒนาความสามารถทางภาษาในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป (Chiaro, D. & Rossato, L., 2015) จากปัญหาการแปล Nord, C. นักวิชาการแปล เปิดเผยว่าปัญหาการแปลมี 4 ประเภท ได้แก่ 1) ปัญหาการแปลเฉพาะข้อความ เช่น คำ 2) ปัญหาการแปลในทางปฏิบัติ เช่น การวางแนวผู้รับข้อความ 3) ปัญหาการแปลทางวัฒนธรรม เช่น อนุสัญญาประเภทข้อความ และ 4) ปัญหาการแปลทางภาษาศาสตร์ เช่น การแปลภาษาที่ดูหมิ่นเป็นภาษาอื่น (Nord, C., 2005) นอกจากนี้ความยากลำบากในการแปลยังได้รับการศึกษาโดยเฉพาะในแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกัน (Kenny, D., 2009) ระบุคำจำกัดความของความเท่าเทียมกันของการแปลเป็นความสัมพันธ์ของค่าที่เท่ากันระหว่างข้อความต้นฉบับและข้อความเป้าหมาย และสามารถเกิดขึ้นได้ในระดับภาษาศาสตร์ใด ๆ ใน “In Other Words” (Baker, M., 2011) แบ่งความเท่าเทียมกันในระดับคำและระดับคำเหนือคำ สำหรับการศึกษาในงานวิจัยนี้ และการนำเสนอในร่างต้นฉบับบทความ จำนวน 1 เรื่อง มุ่งเน้นความยากในการแปลระดับของคำ

นอกจากนั้น การพัฒนาความสามารถทางภาษา ในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป (Bilinguals และ Multilinguals) พบว่า มีการจัดรูปแบบของคำอย่างเป็นระบบ (Lexical organization) โดยการศึกษาในแนวทางของ Cognitive models (Poarch, G. J. & van Hell, J. G., 2012) คำในภาษาแม่ และคำในภาษาต่างประเทศ มีการจัดเก็บโดยใช้รูปแสดงทางความหมาย (Shared Semantic Representation) ร่วมกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าว ได้รับการศึกษา และมีข้อมูลสนับสนุนจาก การศึกษาด้วยวิธีการทาง Neuroimaging (Van de Putte, E. et al., 2017); (Yang, Y. et al., 2017) แสดงให้เห็นว่าปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นภายในสมอง การทับซ้อนกันของรูปแสดงของคำระหว่างภาษา ในขณะที่เกิดปฏิกิริยาทางสมอง แสดงให้เห็นว่า ภาษาทั้งหมดที่ผู้ใช้ภาษารู้ มีการจัดเก็บร่วมกันในความรู้ทางภาษาของมนุษย์

ทั้งนี้ จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า เยาวชนมีผลการพัฒนาทักษะและความรู้มากกว่ากลุ่มประชาชน ในที่นี้อภิปรายโดยแนวคิดของรูปแบบของการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมแตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุของผู้เรียน จากงานวิจัยที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มการเรียนรู้ภาษาสำหรับทุกวัย แต่โดยทั่วไปแล้วจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสำหรับผู้เรียนที่อายุน้อยกว่าในการบรรลุความสามารถในระยะยาวเหมือนเจ้าของภาษา

(İlter, B., 2015) รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศนั้น รูปแบบของการเรียนรู้จะมีความเหมาะสมแตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุของผู้เรียน นอกจากนั้นจากงานวิจัยด้านการพัฒนาภาษาต่างประเทศในแต่ละช่วงวัย เช่น การศึกษาของ Ogawa, K. แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศด้วยเทคโนโลยี ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์ที่เสมือนจริงของการใช้ภาษา อย่างไรก็ตามผู้เรียนในช่วงวัยที่น้อยกว่ายังมีข้อได้เปรียบในการใช้และการรับรู้ประสบการณ์จากเทคโนโลยีการเรียนรู้ (Ogawa, K., 2026) และหากพิจารณาตามทฤษฎีภาษาที่ป้อนเข้า (Language input) Krashen, S. D. ซึ่งเป็นนักทฤษฎีที่สำคัญในการศึกษาด้านนี้ ได้เสนอว่าการป้อนข้อมูลทางภาษาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ ควรเป็นข้อมูลที่เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจหรือเกี่ยวข้อง ไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับไวยากรณ์ แต่เรียงตามปริมาณในการใช้งาน หากผู้เรียนได้รับข้อมูลป้อนเข้าทางภาษาที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ จะทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มในการเรียนภาษาได้ดีขึ้น การเรียนรู้ที่ดีนั้น เนื้อหาควรอยู่ในปริมาณที่เพียงพอ (Krashen, S. D., 1982); (Luo, Z., 2024) ซึ่งจากการประเมินระดับความพึงพอใจ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก เนื้อหาทางภาษาที่ป้อนเข้าเป็นเนื้อหาที่ไม่ไกลเกินความสามารถทางภาษาของผู้เรียน เนื้อหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน เป็นประโยคหรือคำพูดที่มีความหมายตามธรรมชาติเหมือนที่เจ้าของภาษาใช้ อย่างไรก็ตาม พบว่า จากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป พบว่า บางส่วนเห็นว่าเนื้อหามีจำนวนมากเกินไป สิ่งเหล่านี้ ล้วนส่งต่อการพัฒนาความสามารถทางภาษาของผู้เรียน

การจัดรูปแบบของคำอย่างเป็นระบบในความรู้ทางภาษาของมนุษย์ มีผลต่อการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าว มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเนื้อหาของ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำหรับการพัฒนาหนังสือและอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเยาวชนและประชาชน โดยมีผลให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาของผู้เรียนต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

เนื้อหาของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รายการคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และ มอญ) พร้อมคำแปลภาษาไทย รวมทั้งสิ้น 3,599 คำ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคำตามวิธีการสร้างอรรถาภิธาน ได้ชุดของคำศัพท์ที่เชื่อมโยงกันแบบลำดับชั้น คำที่มีความหมายเหมือนกัน และคำที่มีความหมายสัมพันธ์แบบการเชื่อมโยง โดยมีประสิทธิภาพ คือ 81.2/83 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจจากนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และประชาชนทั่วไป พบค่า เฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวมในระดับมากที่สุด สำหรับการเปรียบเทียบความรู้ ภายหลังการศึกษาด้วยอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า มีระดับที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ในกลุ่มเยาวชนมีคะแนนความรู้มากกว่าในกลุ่มประชาชน เช่นเดียวกับในการศึกษาและเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ซึ่งเปรียบเทียบจากระยะก่อนเรียน ระยะเรียนแล้ว พบระดับที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ในกลุ่มเยาวชนมีคะแนนความรู้มากกว่าในกลุ่มประชาชน สำหรับข้อจำกัดในการวิจัย ในส่วนของการออกแบบการทดลอง โดยศึกษาในพื้นที่เฉพาะเจาะจงและไม่มีกลุ่มควบคุมนั้น เนื่องจากการศึกษานี้ เป็นการเรียนรู้การใช้คำศัพท์และการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาษาต่างประเทศ การพัฒนาทักษะทางภาษาเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมในภาษาต่างประเทศ ดังนั้น การศึกษาโดยเจาะจงพื้นที่เฉพาะทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับรูปภาษาเฉพาะวัฒนธรรมในเนื้อหาของอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ จึงสนับสนุนการเรียนรู้ได้ดีกว่า ส่วนการศึกษาโดยไม่มีกลุ่มควบคุมนั้น จากการอภิปรายผลได้แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้การใช้คำศัพท์และการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาภาษาเฉพาะทาง ควรจัดการเรียนรู้ให้เกิดกระบวนการได้รับข้อมูลและเรียนรู้ที่เหมาะสมตามแนวคิดการพัฒนาภาษาเฉพาะทาง ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยวิธีการที่ไม่ได้มีการจัดกระทำย่อมไม่สามารถเกิดการพัฒนาทักษะภาษาเฉพาะทางได้ดี ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงไม่ได้กำหนดให้มีกลุ่มควบคุม ข้อเสนอแนะในการวิจัย ได้แก่

การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยในลักษณะอื่น เช่น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม หรือการเพิ่มกลุ่มควบคุม และการประเมินผลด้วยเครื่องมือประเมินผลในลักษณะอื่น ๆ เพื่อศึกษาปัจจัยและผลที่เกิดขึ้นในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางทฤษฎีและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การจัดการศึกษาด้านภาษาที่สอง ควรพัฒนาการออกแบบบทเรียน รูปแบบการสอน ระยะเวลาในการสอน เหมาะสมตามแต่ละภาษา และนำแนวคิดในการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์ในภาษา มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยของโครงการวิจัยชื่อการพัฒนาอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน ซึ่งเป็นโครงการวิจัยตามทุนวิจัย สัญญาเลขที่ วช.อว.(อ)(กบท.2)/223/2564 ซึ่งได้รับอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2564 และได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย เลขที่ BSRU-REC 6409002 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดราชบุรี. (2569ก). จ.ราชบุรี เตรียมจัดใหญ่! งาน “ท่องเที่ยวราชบุรี ของดีเมืองโอ่ง และงานกาชาด ปี 2569”. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2569 จาก https://ratchaburi.prd.go.th/th/page/item/index/id/12

_____. (2569ข). กรอ.ราชบุรี เผยเศรษฐกิจปลายปี 68. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2569 จาก https://shorturl.asia/LilTR

Akbar, S. & Zahid, Z. (2025). Assessing English Learners’ Attitude towards the Use of Synonyms in Communication: A Study Conducted at BS Level. Pakistan Social Sciences Review, 9(2), 293-305.

Baker, M. (2011). In Other Words: a Coursebook on Translation. (2nd ed.). New York: Routledge.

Chiaro, D. & Rossato, L. (2015). Food and Translation, Translation and Food. The Translator, 21(3), 237-243.

Crystal, D. (2010). The Cambridge Encyclopedia of Language. (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University.

Di Leo, G. & Sardanelli, F. (2020). Statistical Significance: P Value, 0.05 Threshold, and Applications to Radiomics-Reasons for a Conservative Approach. European Radiology Experimental, 4(1), 18. https://doi.org/10.1186/s41747-020-0145-y

İlter, B. (2015). How does Technology Affect Language Learning Process at an Early Age? Procedia-Social and Behavioral Sciences, 199(3), 311-316.

Kenny, D. (2009). Equivalence. In Mona Baker & Gabriela Saldanha (Editors). Routledge Encyclopedia of Translation Studies, (2nd ed) (pp. 96-99). New York: Routledge.

Krashen, S. D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press.

Luo, Z. (2024). A Review of Krashen’s Input Theory. Journal of Education, Humanities and Social Sciences, 26, 130-135. https://doi.org/10.54097/3fnf5786

Macandrew, S. B. G. et al. (2000). Is Lexical Retrieval in Speech Production like Recall or Recognition? The Effects of Word Frequency and Neighbourhood Size. Retrieved January 10, 2021, from https://shorturl.asia/hN7gW

Nation, I. & Beglar, D. (2007). A Vocabulary Size Test. Cambridge: Cambridge University Press.

Nord, C. (2005). Text Analysis in Translation. Theory, Method, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Translated from the German by Christiane Nord and Penelope Sparrow, 6(2), 184-190 https://doi.org/10.7202/037160ar

Ogawa, K. (2026). Task-Based Language Teaching in VR versus Traditional Settings. Language Learning & Technology, 30(1), 1-20.

Poarch, G. J. & van Hell, J. G. (2012). Executive Functions and Inhibitory Control in Multilingual Children: Evidence from Second-Language Learners, Bilinguals, and Trilinguals. Journal of Experimental Child Psychology, 113(4), 535-551.

Poolamannil, M. B. (2025). The Future of English Language Teaching: Innovations in Digital Learning. Integrated Journal for Research in Arts and Humanities, 5, 166-168. https://doi.org/10.55544/ijrah.5.1.20

Sabah, F. (2020). Enhancing Learners Specialized Languages Acquisition Through An Effective Cognitive Approach Of Translation In A Globalized Age. Al-Mutargim, 20(2), 165-183.

The Nation. (2026). Central Thailand Rebranded as Wellness Retreat for Urbanites. Retrieved July 22, 2026, from https://shorturl.asia/lvw75

Trafimow D, et al. (2018). Manipulating the Alpha Level Cannot CureSignificance Testing. Front Psychol, 9, 699. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00699

Uri, M. (1997). Thesaurus Construction: Problems and their Roots. Information Processing & Management, 33(4), 481-493.

Van de Putte, E. et al. (2017). Neural Overlap of L1 and L2 Semantic Representations in Speech: A Decoding Approach. NeuroImage, 162, 106-116. https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2017.08.082

Yang, Y. et al. (2017). Commonalities and Differences in the Neural Representations of English, Portuguese, and Mandarin Sentences: When Knowledge of the Brain-Language Mappings for Two Languages is Better than One. Brain and Language, 175, 77-85. https://doi.org/10.1016/j.bandl.2017.09.007

ISSN: 3027-8597 (Online)

JMND
Journal of MCU NakhonDhat
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2569) : Vol.13 No.5 (May 2026)
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND
pp: 349-363

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์*

DEVELOPMENT OF A PRACTICE-BASED TRAINING PROGRAM TO ENHANCE BIG DATA MANAGEMENT SKILLS OF MEDICAL RECORD PERSONNEL IN HOSPITALS UNDER THE DEPARTMENT OF MEDICAL SERVICES

นันทล้านนา อุตตคำมี[1*], วัยวุฒฑ์ อยู่ในศิล[1], อรรถพล ป้อมสถิตย์[2]
Nanthalanna Oottakammee[1*], Waiyawut Younaisil[1], Auttapon Pomsathit[2]
[1]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
[1]The Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand
[2]วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย
[2]College of Digital Innovation, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand
[*]Corresponding author E-mail: sibsongpanna2508@gmail.com
[*]Tel: 090-976-7769

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเฉพาะทางด้านข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียน 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ และ 3) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการ 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาความต้องการจำเป็น การพัฒนาหลักสูตร และการทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างระยะศึกษาความต้องการจำเป็น ได้แก่ บุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ จำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามความต้องการจำเป็น แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบทดสอบวัดความรู้และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรเวชระเบียนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอสารสนเทศ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินความเหมาะสมในระดับมาก ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม ($\bar{X}$ = 17.07, S.D. = 1.19) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X}$ = 5.97, S.D. = 1.49) สะท้อนว่า หลักสูตรสามารถช่วยพัฒนาความรู้ และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างชัดเจน ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก โดยเฉพาะกิจกรรมเชิงปฏิบัติการและกรณีศึกษาที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง สรุปได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ และมีศักยภาพในการสนับสนุนการพัฒนาระบบสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล

คำสำคัญ: ข้อมูลขนาดใหญ่, บุคลากรเวชระเบียน, การพัฒนาหลักสูตร, ทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่

---

[*]Received April 21, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 25, 2026

Abstract

This research aimed to: 1) Examine the conditions and needs for developing specialized big data skills among medical record personnel; 2) Develop a practice-based training program to enhance big data management skills; and 3) Evaluate the effectiveness of the developed program. The study employed a Research and Development (R&D) approach conducted in three phases: needs assessment, program development, and program implementation. The sample group consisted of 20 medical record personnel from hospitals under the Department of Medical Services, selected through purposive sampling. The research instruments included a needs assessment questionnaire, a program suitability evaluation form, a knowledge and skills test on big data management, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics and dependent t-test analysis. The findings revealed that medical record personnel demonstrated a high level of need for developing big data management skills, particularly in data quality assessment, basic data analysis, and analytical information presentation. The developed training program was evaluated by experts as highly appropriate. The implementation results showed that the post-training mean score ($\bar{X}$ = 17.07, S.D. = 1.19) was higher than the pre-training mean score ($\bar{X}$ = 5.97, S.D. = 1.49), indicating that the program effectively enhanced the knowledge and skills of medical record personnel in big data management. Participants also reported a high level of satisfaction with the training program, especially regarding the practical activities and case studies that promoted understanding and the application of knowledge in real-world practice. In conclusion, the developed training program was effective in strengthening big data management competencies and demonstrated strong potential in supporting the development of a data-driven healthcare system.

Keywords: Big Data, Medical Record Personnel, Curriculum Development, Data Management Skills

บทนำ

ในปัจจุบัน ระบบบริการสุขภาพหลายประเทศทั่วโลกกำลังก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการนำข้อมูลขนาดใหญ่ มาใช้เป็นฐานสำคัญในการบริหารจัดการ การกำหนดนโยบาย การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนาคุณภาพบริการทางการแพทย์ แนวคิด ข้อมูลขนาดใหญ่ได้รับการอธิบายว่าเป็นข้อมูลที่มีปริมาณมหาศาล มีความหลากหลาย และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีและกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในการจัดการและประมวลผล (Manyika, J. et al., 2011) สำหรับบริบทด้านสุขภาพ ข้อมูลทางการแพทย์ในปัจจุบัน มีทั้งข้อมูลเชิงโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง อาทิ ข้อมูลเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ภาพทางการแพทย์ และข้อมูลจากระบบดิจิทัลด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ การคาดการณ์ และการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายในระบบสุขภาพ (Raghupathi, W. & Raghupathi, V., 2014) สำหรับบริบทของประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสุขภาพดิจิทัลและระบบสารสนเทศสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ การวางแผนเชิงนโยบาย และการยกระดับคุณภาพบริการทางการแพทย์ โดยเฉพาะโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ ซึ่งมีบทบาทเป็นหน่วยบริการระดับตติยภูมิและศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางของประเทศตามกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2562 ส่งผลให้ข้อมูลเวชระเบียนและข้อมูลสุขภาพของหน่วยบริการดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบสุขภาพและการบริหารจัดการบริการ

ทางการแพทย์ในระดับประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนาระบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสุขภาพระหว่างหน่วยงาน ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-driven Healthcare System) อย่างชัดเจน (กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

ในช่วง พ.ศ. 2563 - 2568 แนวคิดด้านความฉลาดรู้ข้อมูล (Data Literacy) และสมรรถนะด้านข้อมูลสุขภาพ (Health Data Competency) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมากในระบบบริการสุขภาพ เนื่องจากองค์กรด้านสาธารณสุขทั่วโลกเริ่มให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร การวางแผนเชิงนโยบาย และการพัฒนาคุณภาพบริการทางการแพทย์ งานวิจัยร่วมสมัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า บุคลากรด้านสุขภาพจำเป็นต้องมีทักษะในการจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ สารสนเทศ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบสุขภาพดิจิทัลที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของข้อมูลสุขภาพที่มีทั้งปริมาณมาก ความหลากหลาย และความซับซ้อนสูง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีศักยภาพด้านข้อมูลควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล (OECD, 2019) ทั้งนี้ องค์กรระหว่างประเทศและงานวิชาการด้านสุขภาพดิจิทัลต่างเสนอว่า การพัฒนาศักยภาพด้านข้อมูลของบุคลากรสุขภาพถือเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณภาพบริการ และการเสริมสร้างความยั่งยืนของระบบสุขภาพดิจิทัลในระยะยาว อย่างไรก็ตาม แม้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านสุขภาพจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ประสิทธิผลของการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในทางปฏิบัติยังคงขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดเก็บ วิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากข้อมูลโดยตรง โดยเฉพาะ “บุคลากรเวชระเบียน” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการ ข้อมูลสุขภาพตั้งแต่ระดับต้นทาง หากบุคลากรกลุ่มนี้ยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ เช่น การทำความเข้าใจโครงสร้างข้อมูล การจัดการข้อมูล และการประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ย่อมส่งผลต่อความถูกต้อง ความครบถ้วน และความน่าเชื่อถือของข้อมูลสุขภาพในระบบโดยรวม (OECD, 2019)

จากการสำรวจสภาพการณ์ในหน่วยงานโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ พบว่า บุคลากรเวชระเบียนส่วนใหญ่ยังได้รับการพัฒนาทักษะด้านงานเอกสารและการบันทึกข้อมูลตามมาตรฐานงานเวชสถิติ แบบดั้งเดิมเป็นสำคัญ ขณะที่การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบข้อมูลดิจิทัลและข้อมูลขนาดใหญ่ได้เพิ่มความซับซ้อน ของการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างสมรรถนะที่ระบบสุขภาพต้องการกับสมรรถนะที่บุคลากรมีอยู่จริง โดยเฉพาะด้านการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลสุขภาพเชิงลึก แม้งานศึกษา ด้านความฉลาดรู้ข้อมูลในระบบสุขภาพจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบข้อจำกัดของงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะสำหรับบุคลากรเวชระเบียน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อมูลต้นทาง ของระบบสุขภาพโดยตรง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูล ขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หลักสูตรดังกล่าวไม่เพียงมุ่งเสริมสร้าง ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังต้องเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การใช้กรณีศึกษา และการประยุกต์ ใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานของโรงพยาบาล เพื่อให้บุคลากรสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านข้อมูลสุขภาพ และสนับสนุนการขับเคลื่อนระบบสุขภาพของประเทศสู่การเป็นระบบสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลอย่างแท้จริง ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ ในเชิงวิชาการ งานวิจัยช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมด้านข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรทางการแพทย์เฉพาะกลุ่ม ขณะที่ในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์และหน่วยงานด้านสาธารณสุขอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพข้อมูลสุขภาพ ประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ และการพัฒนาระบบสุขภาพดิจิทัลอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะเฉพาะทางด้านข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาล

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทางด้านข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาล

3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทางด้านข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ และประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็น 2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตร ทั้งนี้ การวิจัยดำเนินการโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและให้ความยินยอมก่อนเข้าร่วมการวิจัย โดยข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บรักษาเป็นความลับและใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็น

โดยประชากร ได้แก่ บุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรเวชระเบียน จำนวน 20 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้ปฏิบัติงาน ด้านเวชระเบียนหรือสารสนเทศสุขภาพ มีประสบการณ์ปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 1 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพและความต้องการจำเป็นด้านทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการจำเป็นด้านทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียน ซึ่งเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเวชระเบียน ด้านสถิติ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่าค่า IOC ของข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.40 - 1.00 และมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.72 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่าเกณฑ์ก่อนนำไปใช้จริง จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดย ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) ผลการวิเคราะห์ พบว่า เครื่องมือมีค่า ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.983 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องภายในในระดับสูง เหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยบูรณาการแนวคิดด้านข้อมูลขนาดใหญ่ แนวคิดความฉลาดรู้ด้านข้อมูล (Data Literacy) ทฤษฎี

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะบนฐานผลลัพธ์เข้าด้วยกัน หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่และระบบข้อมูลสุขภาพ 2) การจัดการข้อมูลดิบและการเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ 3) การใช้เครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนงานเวชระเบียน และ 4) การประยุกต์ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงระบบ โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมรวม 30 ชั่วโมง กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การบรรยายเชิงทฤษฎี การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์กรณีศึกษา การสาธิต การฝึกปฏิบัติด้วยชุดข้อมูลจริง การทำแบบฝึกหัดรายบุคคล และการจัดทำโครงการย่อย (Mini Project) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการและการประยุกต์ใช้ความรู้กับบริบทการทำงานจริง ผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม แบบฝึกปฏิบัติ และเครื่องมือประเมิน ผลการเรียนรู้ ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์ IOC และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตร

โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรเวชระเบียนจากโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pre-test–Post-test Design โดยผู้เข้าร่วมการอบรมทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (Pre-test) เพื่อประเมินระดับความรู้และทักษะพื้นฐาน จากนั้นเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การบรรยายเชิงทฤษฎี การสาธิต การฝึกปฏิบัติด้วยชุดข้อมูลจำลอง และกิจกรรมวิเคราะห์กรณีศึกษา เมื่อสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าร่วมทำแบบทดสอบหลังการอบรม (Post-test) เพื่อใช้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนและหลัง การอบรม โดยแบบทดสอบมีคะแนนเต็ม 20 คะแนน

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความรู้และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงาน แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร และชุดข้อมูลสำหรับการฝึกปฏิบัติ เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการทดลองใช้เบื้องต้นเพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของข้อคำถาม โดยแบบประเมินความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่นตามสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.983 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการอบรมด้วยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (Dependent t-test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบดำเนินการด้วยตนเอง (Manual Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะการจัดการข้อมูล ขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็น 2) ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียน

บุคลากรผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียน พบว่า บุคลากรเวชระเบียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บ บันทึก และตรวจสอบข้อมูลเวชระเบียนตามมาตรฐานงานเวชสถิติแบบดั้งเดิม รวมทั้งมีทักษะ

พื้นฐานในการใช้ระบบสารสนเทศโรงพยาบาล (Hospital Information System: HIS) การจัดทำรายงานสถิติประจำ และการบริหารจัดการเอกสารเวชระเบียนตามระเบียบและมาตรฐานที่กำหนด อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทของระบบบริการสุขภาพเปลี่ยนผ่านสู่ระบบสุขภาพดิจิทัลที่มีการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เป็นฐานในการบริหารจัดการ การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจเชิงบริหาร พบว่า ความซับซ้อนของ ข้อมูลทางการแพทย์ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านปริมาณข้อมูล ความหลากหลายของรูปแบบข้อมูล และความรวดเร็วในการเกิดและเปลี่ยนแปลงของข้อมูล ส่งผลให้ทักษะพื้นฐานที่บุคลากรเวชระเบียนเคย ใช้ในการปฏิบัติงานตามระบบเดิมไม่เพียงพอต่อการรองรับลักษณะงานในบริบทปัจจุบันได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทักษะการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรเวชระเบียนส่วนใหญ่ ยังมีระดับความรู้และความสามารถด้านการจัดการข้อมูลอยู่ในระดับพื้นฐาน โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศโรงพยาบาล การจัดทำสถิติประจำ และการจัดเก็บข้อมูลเวชระเบียน ตามมาตรฐานวิชาชีพ ขณะที่ทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงโครงสร้าง ของข้อมูล การจัดการข้อมูลดิบ (Raw Data) การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล (Data Quality) การจัด รูปแบบข้อมูล การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึก และการประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร ยังอยู่ในระดับค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ แนวโน้ม การประมวลผลข้อมูลเชิงสถิติ และการจัดทำสารสนเทศเพื่อสนับสนุนผู้บริหารโรงพยาบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสมรรถนะที่จำเป็นในระบบสุขภาพยุคดิจิทัลกับสมรรถนะที่บุคลากรมีอยู่จริงในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะ พบว่า บุคลากรเวชระเบียนมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและลักษณะของข้อมูลขนาดใหญ่ในระบบสุขภาพ การจัดการและจัดระเบียบข้อมูลทางการแพทย์ ทั้งในรูปแบบข้อมูลเชิงโครงสร้างและข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้าง การตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และคุณภาพของข้อมูล ตลอดจนทักษะพื้นฐานด้านการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการ จัดทำรายงานการสรุปข้อมูลเชิงสถิติ และการตัดสินใจของผู้บริหารโรงพยาบาล นอกจากนี้ บุคลากร เวชระเบียนยังมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านข้อมูลได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และสอดคล้องกับแนวทาง การพัฒนาระบบสุขภาพดิจิทัลในปัจจุบัน

ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า บุคลากรเวชระเบียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในลักษณะเชิงปฏิบัติการมากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว โดยมีความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านข้อมูลขนาดใหญ่เข้ากับสถานการณ์การทำงานจริงในโรงพยาบาล มี การฝึกปฏิบัติจากข้อมูลตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับบริบทการปฏิบัติงานจริง รวมทั้งสามารถนำความรู้และทักษะ ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานประจำได้ทันที ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เชิงปฏิบัติ การวิเคราะห์กรณีศึกษา และการฝึกใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลจริง จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถพัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าการเรียนรู้ในรูปแบบ การบรรยายเพียงอย่างเดียว โดยสรุปผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นดังกล่าวสะท้อนให้ เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะด้าน การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนโดยเฉพาะ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลในบริบทการทำงานจริง เพื่อรองรับบทบาทด้านการจัดการข้อมูลสุขภาพในระบบบริการสุขภาพยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียน

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากร เวชระเบียน พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างและองค์ประกอบสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพ และความต้องการ

จำเป็นของกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นมาประกอบการออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้สามารถตอบสนอง ต่อบริบทการปฏิบัติงานจริงของบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Practice-based Training Program) มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ด้านข้อมูลขนาดใหญ่เข้ากับการฝึกปฏิบัติจากสถานการณ์จริง ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่และระบบข้อมูลสุขภาพ 2) การจัดการข้อมูลดิบและการเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ 3) การใช้เครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนงานเวชระเบียน และ 4) การประยุกต์ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงระบบ โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง ทั้งนี้ การจัดลำดับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เป็นไปตามหลักการพัฒนาสมรรถนะจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้

ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรยึดแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning) และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นฐาน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านกิจกรรมการบรรยายเชิงทฤษฎี การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต การฝึกปฏิบัติด้วยชุดข้อมูลจำลอง การวิเคราะห์กรณีศึกษา และการจัดทำโครงการย่อย (Mini Project) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริง พัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ ได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม แบบฝึกปฏิบัติ และเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละหน่วย โดยมุ่งเน้นการประเมินทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถสะท้อนผล การพัฒนาสมรรถนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสม

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งเน้นการตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมระหว่างการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะทักษะการฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูล และความเข้าใจในเนื้อหาที่กำหนดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินภาระงานระหว่างเรียน การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และแบบฝึกหัดประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อวัดความก้าวหน้าของผู้เรียนในแต่ละช่วงเวลา

ตารางที่ 1 ผลการประเมินผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รายการประเมินระหว่างเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ยที่ผู้เรียนทำได้	ร้อยละ
แบบฝึกปฏิบัติหน่วยที่ 1	20	17.0	85.0
แบบฝึกปฏิบัติหน่วยที่ 2	20	17.4	87.0
แบบฝึกปฏิบัติหน่วยที่ 3	20	17.8	89.0
แบบฝึกปฏิบัติหน่วยที่ 4	20	18.2	91.0
คะแนนรวม	**80**	**70.4**	**88.0**

จากตารางที่ 1 ซึ่งนำเสนอผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Process Evaluation) ของหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียน พบว่า ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมคิดเป็นร้อยละ 88.0 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80 ตามหลักการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในงานวิจัยแบบ R&D ดังกล่าวสะท้อนว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้อบรมประสบมีความเหมาะสมทั้งด้านลำดับเนื้อหา วิธีการสอน รูปแบบการฝึกปฏิบัติ และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิผล เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า แบบฝึกปฏิบัติทั้ง 4 หน่วย

มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับของเนื้อหา โดยหน่วยที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่และระบบข้อมูลสุขภาพ ผู้เรียนสามารถทำแบบฝึกปฏิบัติได้ในระดับสูงถึงร้อยละ 85 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนนั้นสามารถทำความเข้าใจพื้นฐานของแนวคิด Big Data โครงสร้างข้อมูล และระบบสารสนเทศโรงพยาบาลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของทักษะเชิงวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นสูง

หน่วยที่ 2 เกี่ยวกับทักษะการจัดการข้อมูลดิบและการเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 87 ซึ่งสูงขึ้นจากหน่วยแรก แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมเริ่มพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติที่ซับซ้อนขึ้น โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดรูปแบบข้อมูล การรวมฐานข้อมูล และการจัดการข้อมูลที่สูญหายหรือผิดรูปแบบ กิจกรรมเชิงปฏิบัติเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยมาก่อน แต่สามารถปฏิบัติได้สำเร็จภายในการฝึกอบรม ซึ่งเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำจริง

หน่วยที่ 3 ทักษะการใช้เครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 89 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์สูงมาก การเพิ่มขึ้นของคะแนนในหน่วยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้รับในหน่วยที่ 1 และ 2 มาสังเคราะห์ร่วมกันในการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Microsoft Excel ระดับฟังก์ชันวิเคราะห์ หรือโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลอื่น ๆ ความสำเร็จในหน่วยนี้ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่ระบุว่า ผู้เรียนจะมีความก้าวหน้าอย่างมากเมื่อสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์ทำงานจริงของตนเอง

หน่วยที่ 4 ซึ่งเป็นกิจกรรมเชิงประยุกต์เพื่อใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการตัดสินใจเชิงระบบ ผู้เรียนทำคะแนนเฉลี่ยได้สูงถึงร้อยละ 91 ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุดในทุกหน่วย หน่วยนี้มุ่งเน้นทักษะระดับสูง เช่น การอ่านค่าเชิงวิเคราะห์ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การจัดทำรายงานข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ และการวิเคราะห์แนวโน้มข้อมูลในระบบ HIS การที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ในระดับสูงเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าการออกแบบลำดับเนื้อหาแบบก้าวหน้าช่วยให้ผู้เรียนมีพื้นฐานที่แข็งแรงและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทงานจริงได้อย่างเต็มศักยภาพ

ในภาพรวม ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รวมที่ร้อยละ 88.0 เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพอย่างมาก จนสามารถกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียนได้ครบถ้วน การสาธิตก่อนปฏิบัติ การใช้ข้อมูลจริงจากโรงพยาบาล การให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติซ้ำ และการแก้ปัญหาเฉพาะกรณีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงการรับรู้ข้อมูลผิวเผิน นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของคะแนนในแต่ละหน่วยยังสะท้อนแนวคิด “Zone of Proximal Development (ZPD)” ซึ่งชี้ว่าผู้เรียนสามารถทำงานที่ซับซ้อนขึ้นได้ เมื่อได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้สอน และเมื่อผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพแล้วสามารถก้าวไปในระดับที่ยากขึ้นโดยไม่รู้สึกกดดันหรือท้อแท้ เป้าหมายสำคัญของการฝึกอบรมเชิงสมรรถนะ กล่าวโดยสรุป ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับสูงมากแสดงให้เห็นว่ากระบวนการอบรม-ฝึกปฏิบัติในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของบุคลากรเวชระเบียน และเป็นหลักฐานสำคัญที่สนับสนุนว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้จริงในภาคปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ

4. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้และทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ก่อนและหลังการฝึกอบรม มีผลดังตารางที่ 2

ภายหลังการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับความรู้และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับระดับความรู้และทักษะก่อนการฝึกอบรม การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมดำเนินการโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและลักษณะของข้อมูลขนาดใหญ่ในระบบสุขภาพ การจัดการข้อมูลทางการแพทย์ทั้งในรูปแบบ ข้อมูลเชิงโครงสร้างและข้อมูล

ที่ไม่มีโครงสร้าง การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลในการสนับสนุนการปฏิบัติงานเวชระเบียนและการตัดสินใจของผู้บริหารโรงพยาบาล ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถ พัฒนาความรู้และทักษะในประเด็นดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเข้าร่วมอบรม

รายการประเมินก่อนเข้าร่วมอบรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับผลสัมฤทธิ์
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)	6.15	1.47	ต่ำ
ความสามารถในการจัดการข้อมูลดิบ	5.90	1.63	ต่ำ
ความเข้าใจการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล	5.45	1.58	ต่ำ
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อมูลในงานเวชระเบียน	6.30	1.34	ปานกลางค่อนต่ำ
ความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	6.05	1.41	ปานกลางค่อนต่ำ
รวม	**5.97**	**1.49**	**ระดับต่ำ**

จากตารางที่ 2 ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเข้าร่วมอบรม (Pre-test) ของผู้เข้าร่วม จำนวน 20 คน พบว่า ในภาพรวมผลสัมฤทธิ์ก่อนการฝึกอบรมยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำถึง ปานกลาง เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มที่กำหนดไว้ในแบบทดสอบ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.49 สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) อยู่พอสมควร ทั้งในมิติของความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน การจัดการข้อมูลดิบ การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในบริบทของงาน เวชระเบียนในโรงพยาบาล

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อมูลในงานเวชระเบียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 6.30, S.D. = 1.34) แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลางค่อนต่ำ รองลงมา คือ ความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 6.05, S.D. = 1.41) และความสามารถในการจัดการข้อมูลดิบ ($\bar{X}$ = 5.90, S.D. = 1.63) ขณะที่ด้านความเข้าใจการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 5.45, S.D. = 1.58) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ยังขาดทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในระบบสุขภาพดิจิทัล โดยเฉพาะทักษะเชิงวิเคราะห์ และการใช้เครื่องมือด้านข้อมูลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและการตัดสินใจในระดับหน่วยงาน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเข้าร่วมอบรม

รายการประเมินหลังเข้าร่วมอบรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับผลสัมฤทธิ์
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)	17.30	1.12	ดีมาก
ความสามารถในการจัดการข้อมูลดิบ	16.95	1.28	ดีมาก
ความเข้าใจการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล	16.45	1.35	ดีมาก
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อมูลในงานเวชระเบียน	17.10	1.14	ดีมาก
ความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	17.55	1.07	ดีมาก
รวม	**17.07**	**1.19**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 3 ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์คะแนนหลังเข้าร่วมอบรม (Post-test) ของผู้เข้าร่วม จำนวน 20 คน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในทุกด้านของการประเมิน โดยมี ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 17.07 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.19 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างชัดเจนภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 17.55, S.D. = 1.07) รองลงมา ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ ($\bar{X}$ = 17.30, S.D. = 1.12) และความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อมูลในงานเวชระเบียน ($\bar{X}$ = 17.10, S.D. = 1.14) ส่วนด้านความเข้าใจการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ($\bar{X}$ = 16.45, S.D. = 1.35) แต่ยังคงอยู่ในระดับดีมาก ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถพัฒนา ทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้ในทุกมิติของการประเมิน ทั้งด้านความรู้พื้นฐาน ทักษะการจัดการข้อมูล การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล และการประยุกต์ใช้ข้อมูลในบริบทการปฏิบัติงานจริง

เมื่อได้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า คะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมในทุกด้านของการประเมิน โดยเฉพาะด้านการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลและด้านความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการปฏิบัติงานด้านข้อมูลในระบบบริการสุขภาพ ยุคดิจิทัล ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การใช้ข้อมูลตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับข้อมูลทางการแพทย์ในบริบทการทำงานจริง และการเชื่อมโยงเนื้อหาการฝึกอบรมเข้ากับภารกิจงานเวชระเบียน มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถพัฒนาความรู้ และทักษะด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงาน

โดยสรุป ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้และทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ก่อนและหลังการฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการข้อมูลของบุคลากรเวชระเบียนได้ในทุกด้านของการประเมิน ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติ และความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาของหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของบุคลากรเวชระเบียนในบริบทของระบบสุขภาพดิจิทัล

อภิปรายผล

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับบุคลากรเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ มีผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบระหว่าง 1) สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมาย 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ และ 3) ผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งในมิติประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ใน 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นแรก ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นชี้ให้เห็นว่า บุคลากรเวชระเบียนมี พื้นฐานความชำนาญด้านการบันทึก จัดเก็บ และตรวจสอบข้อมูลตามมาตรฐานงานเวชสถิติแบบดั้งเดิม แต่ยังมีช่องว่างด้านสมรรถนะที่จำเป็นต่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ในบริบทระบบสุขภาพยุคดิจิทัล โดยเฉพาะความเข้าใจโครงสร้างข้อมูล การจัดการข้อมูลดิบ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล และการเตรียม ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึก ข้อค้นพบนี้สะท้อน ความเหลื่อมล้ำด้านสมรรถนะข้อมูล (Data Competency Gap) ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของระบบบริการสุขภาพ ซึ่งเทคโนโลยีและปริมาณข้อมูลเติบโตเร็วกว่าอัตราการพัฒนาทักษะของผู้ปฏิบัติงานในระบบ โดยเฉพาะกลุ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดการ ข้อมูลต้นทางอย่างบุคลากรเวชระเบียน หากช่องว่างดังกล่าวยังคงอยู่ย่อมส่งผลต่อความถูกต้อง ความครบถ้วน และความน่าเชื่อถือของข้อมูลสุขภาพ ซึ่งเป็นฐานสำคัญต่อการบริหารจัดการ การวางแผนเชิงนโยบาย และการยกระดับคุณภาพบริการทางการแพทย์ในภาพรวม สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทร์ พลอยแหวน และสมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ ที่กล่าวว่า บุคลากรเวชระเบียนควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการบริหารจัดการงานตามบทบาทหน้าที่ภายในองค์กร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยครอบคลุม

ทักษะด้านการวางแผน การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ การสั่งงาน ตลอดจนการกำกับดูแลและบังคับบัญชา นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้แก่ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับงานเวชระเบียนอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ประกอบด้วยทักษะด้านการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การจัดการฐานข้อมูล และการพัฒนาโปรแกรมเพื่อใช้ภายในองค์กรได้ด้วยตนเอง และการจัดการเทคโนโลยีด้านเวชระเบียน เพื่อรองรับการทำงานในระบบดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในปัจจุบัน (ภัทร์ พลอยแหวน และสมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ, 2560) เป็นไปตามที่จันจิรา ดีเลิศ และพีระ ดีเลิศ กล่าวว่า เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพช่วยให้การเข้าถึงและการใช้งานระบบสารสนเทศเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถปรับปรุงและพัฒนาได้ง่าย ทำให้ระบบสารสนเทศสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของผู้ใช้งานและองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จันจิรา ดีเลิศ และพีระ ดีเลิศ, 2568) นอกจากนี้ ระบบสารสนเทศยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เวชระเบียนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกข้อมูล การค้นคืนข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดทำรายงาน ซึ่งล้วนช่วยลดระยะเวลาในการทำงาน เพิ่มความถูกต้องแม่นยำ และยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวม (Chen, H. et al., 2012) ดังนั้น ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นจึงทำหน้าที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของงานที่เน้นว่าการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ในระบบสุขภาพจะเกิดผลได้จริงเมื่อมีบุคลากรที่มีสมรรถนะด้านข้อมูลอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับบริบทงาน

ประเด็นที่สอง ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแสดงให้เห็นว่า การออกแบบหลักสูตรที่เริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น นำไปสู่การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่ แนวคิดข้อมูลขนาดใหญ่ การจัดการข้อมูลดิบ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลในงานเวชระเบียน เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติของงานเวชระเบียน ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้เชิงหลักการและทักษะเชิงปฏิบัติ นอกจากนี้ รูปแบบหลักสูตรที่เน้นการลงมือ ปฏิบัติจริง การใช้ข้อมูลตัวอย่างใกล้เคียงบริบทโรงพยาบาล และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วม ย่อมเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีฐานประสบการณ์เดิมและต้องการเห็น “การนำไปใช้ได้จริง” มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าหลักสูตรที่มีความยึดโยงกับ ภารกิจงานจริงช่วยลดช่องว่างระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ และเพิ่มโอกาสที่ผู้เรียนจะนำทักษะไปประยุกต์ใช้ในงานประจำวัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความยั่งยืนของผลการฝึกอบรมในระบบบริการสุขภาพภาครัฐที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพมาส เครือสุวรรณ ที่ระบุว่าการพัฒนางานเวชระเบียนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ มาตรฐานข้อมูล และคุณภาพข้อมูล เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสารสนเทศสุขภาพ ในด้านบุคลากรควรพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการบริหารและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการเปลี่ยนผ่านจากเวชระเบียนแบบกระดาษสู่ระบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ (EMR) ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้ (นพมาส เครือสุวรรณ, 2559)

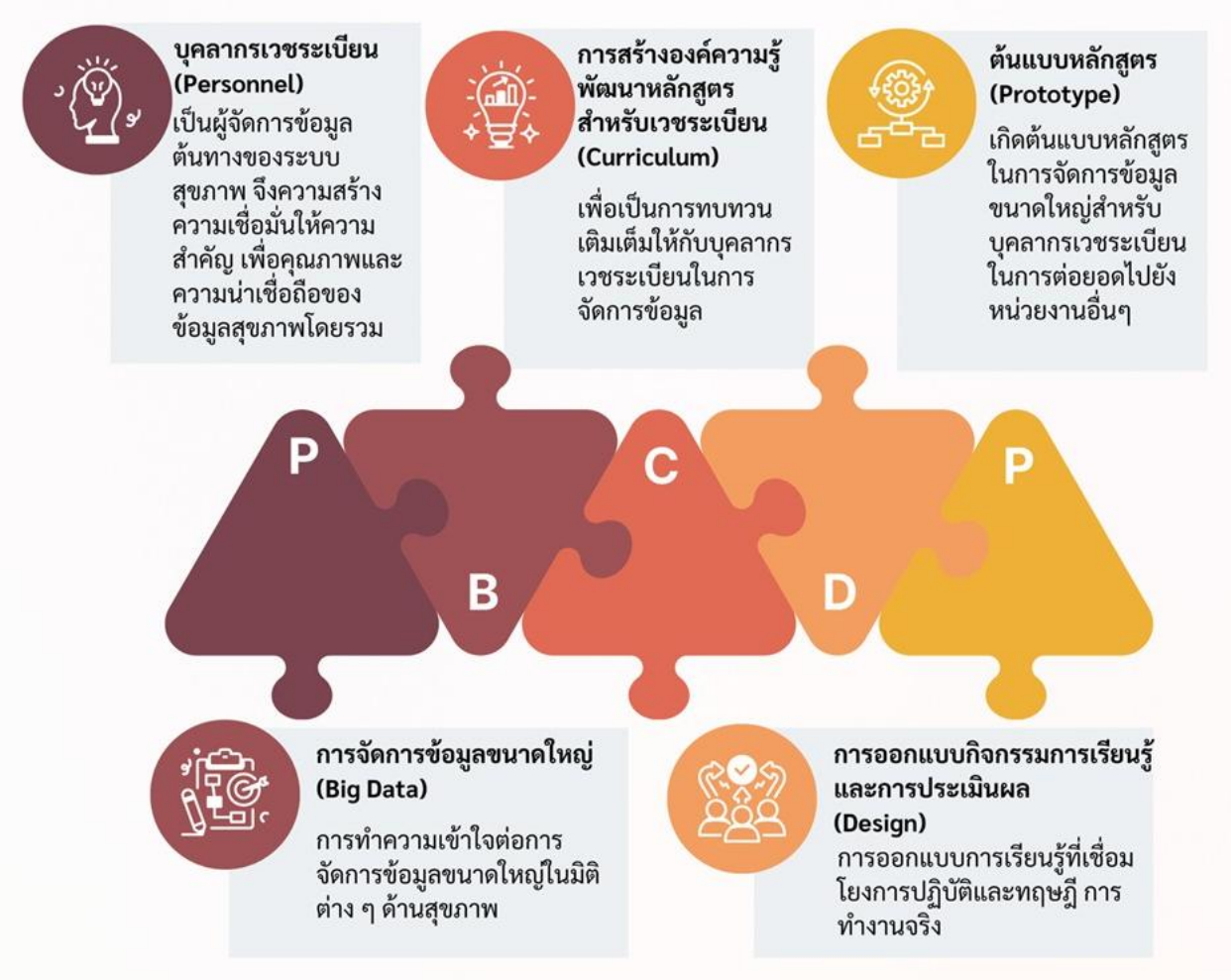
ประเด็นที่สาม ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร พบว่า กระบวนการเรียนรู้ระหว่างการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเพียงพอให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมและแบบฝึกปฏิบัติได้ดี ขณะเดียวกัน ผลลัพธ์การเรียนรู้หลังการฝึกอบรม ก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการออกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่การรับความรู้ การฝึกปฏิบัติ ไปจนถึงการประเมินผลหลังเรียน อันเป็นวงจรการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับความเข้าใจเชิงลึกและความพร้อมในการนำไปใช้จริง ซึ่งช่วยยืนยันคุณภาพของหลักสูตรในเชิงมาตรฐานการพัฒนา ว่าหลักสูตรไม่ได้เพียงถูกออกแบบอย่างเหมาะสม แต่ยังถูกนำไปใช้แล้วสามารถสร้างผลการเรียนรู้ได้จริงตามตัวชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับในงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

ประเด็นที่สี่ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีผลสัมฤทธิ์หลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในทุกด้าน เมื่อเทียบกับก่อนการอบรม โดยก่อนการฝึกอบรม อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง ขณะที่หลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ว่าการฝึกอบรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงและการใช้กรณีตัวอย่างที่ใกล้เคียงบริบทโรงพยาบาล ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงระบบและพัฒนาทักษะได้อย่างเป็นรูปธรรม มากกว่าการเรียนรู้เชิงบรรยายเพียงอย่างเดียว อีกทั้งผลที่ดีขึ้นในด้านความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ยังมีนัยสำคัญต่อการนำทักษะไปใช้จริง เพราะความมั่นใจเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อความตั้งใจและความต่อเนื่องในการใช้เครื่องมือและกระบวนการจัดการข้อมูลในงานประจำ ผลการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมจึงสะท้อนว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมิได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเฉพาะด้านความรู้เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมทักษะและความพร้อมเชิงพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานในระบบสุขภาพดิจิทัล

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Gartner, 2013) และนักวิชาการด้านระบบสารสนเทศ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ปรากฏจากผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการฝึกอบรม สะท้อนถึงการยกระดับสมรรถนะด้านการจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับพื้นฐานถึงระดับกลาง (De Mauro, A. et al., 2016); (Zhao, J. & Tao, Y., 2024); (Marichamy, V. & Natarajan, V., 2022) ซึ่งสอดคล้องกับลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytics Continuum) ในระดับการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงวินิจฉัย อันเป็นฐานสำคัญของการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ในองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล โดยเฉพาะในบริบทของระบบสุขภาพที่การจัดการข้อมูลต้นทางมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพ ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Wang, Y. et al., 2018) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการจัดการข้อมูลดิบ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ สามารถช่วยเสริมสร้างความพร้อมของบุคลากรเวชระเบียนในการทำหน้าที่เป็นผู้จัดการข้อมูลต้นทางของระบบสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nuseir, M. T. et al. ที่ว่า ความสามารถในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหารและเชิงนโยบายจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลที่มีคุณภาพและกระบวนการจัดการข้อมูลที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมสะท้อนความสำเร็จของหลักสูตรในเชิงการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วม และชี้ให้เห็นถึงบทบาทเชิงกลไกของการพัฒนาสมรรถนะด้านข้อมูลของบุคลากรเวชระเบียนต่อการเสริมสร้างความพร้อมของระบบบริการสุขภาพดิจิทัลและการขับเคลื่อนระบบสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลในระยะยาว โดยสรุปผลการวิจัย ยืนยันว่าหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทงานเวชระเบียนในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ และสามารถสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีนัยสำคัญทั้งในเชิงประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้และในเชิงประสิทธิผลของผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรม อันสะท้อนถึงศักยภาพของหลักสูตรในการเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาสมรรถนะด้านข้อมูลของบุคลากรสุขภาพเฉพาะกลุ่มในหน่วยงานภาครัฐ และมีส่วนสนับสนุนการยกระดับคุณภาพข้อมูลสุขภาพ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนระบบบริการสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลอย่างแท้จริงในระยะยาว (Nuseir, M. T. et al., 2024)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทั้งในเชิงแนวคิด เชิงวิธีวิทยา และเชิงการประยุกต์ใช้ใน ระบบบริการสุขภาพ ดังสามารถอภิปรายสาระสำคัญ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ประการแรก ในเชิงแนวคิด งานวิจัยได้ขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่บุคลากรเวชระเบียน ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการข้อมูลตั้งแต่ต้นทางของระบบสุขภาพ แต่ที่ผ่านมาได้รับความสนใจในงานวิจัยด้าน Big Data ค่อนข้างจำกัด ทั้งที่บุคลากรกลุ่มนี้มีผลโดยตรงต่อคุณภาพ ความครบถ้วน และความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ประการที่สอง ในเชิงกระบวนการ งานวิจัยได้นำกรอบการวิจัยและพัฒนา (R&D) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ และการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งช่วยยืนยันว่าการพัฒนาหลักสูตรด้านข้อมูลสามารถดำเนินการได้อย่างมีขั้นตอนและมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ประการที่สาม ในเชิงวิธีวิทยา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านข้อมูล โดยผู้เข้ารับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะด้านข้อมูลจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง

ประการสุดท้าย ในเชิงการประยุกต์ใช้ งานวิจัยได้นำเสนอต้นแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถนำไปปรับใช้หรือขยายผลในหน่วยงานด้านสาธารณสุขอื่น ๆ ได้ ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบสุขภาพ

โดยสรุป งานวิจัยนี้ได้เติมเต็มองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมข้อมูลขนาดใหญ่ในระบบสุขภาพในมิติของบุคลากรเวชระเบียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญแต่ยังขาดงานวิจัยเชิงลึกมารองรับ ทั้งในเชิงแนวคิด

เชิงกระบวนการ และเชิงการประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ที่ได้จาก งานวิจัยจึงไม่เพียงมีคุณค่าในเชิงวิชาการ หากแต่ยังมีศักยภาพในการนำไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อยกระดับสมรรถนะด้านข้อมูลของบุคลากรสุขภาพ และสนับสนุนการขับเคลื่อนระบบบริการสุขภาพที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ระหว่างบริบทการทำงานของบุคลากรเวชระเบียน ความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านข้อมูล และผลลัพธ์ของการ ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่สอดคล้องกับงานจริงของผู้ปฏิบัติงานในระบบบริการสุขภาพยุคดิจิทัล ผลการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นชี้ให้เห็นว่า แม้บุคลากรเวชระเบียนจะมีพื้นฐานความรู้และทักษะด้านการจัดการข้อมูลตามมาตรฐานงานเวชสถิติแบบดั้งเดิมในระดับที่เหมาะสม แต่ยังมีข้อจำกัด ด้านสมรรถนะที่จำเป็นต่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในด้านการจัดการข้อมูลดิบ การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์เพื่อสนับสนุน การตัดสินใจเชิงบริหาร ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สอดคล้องระหว่างสมรรถนะที่บุคลากรมีอยู่กับสมรรถนะที่ระบบสุขภาพดิจิทัลต้องการในปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยยึดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นแกนสำคัญ พร้อมทั้งบูรณาการเนื้อหาด้านข้อมูลขนาดใหญ่เข้ากับกิจกรรมการฝึกปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์งานเวชระเบียนจริง โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติ และความมั่นใจในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อบริบทการทำงานจริงของบุคลากรเวชระเบียน และมีศักยภาพในการยกระดับสมรรถนะด้านข้อมูลซึ่งเป็นฐานสำคัญของคุณภาพข้อมูลสุขภาพในระบบบริการสุขภาพภาครัฐ นำไปสู่ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ หน่วยงานด้านสาธารณสุขและโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้หรือขยายผลในการพัฒนาบุคลากรเวชระเบียนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจบูรณาการหลักสูตรดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือแผนพัฒนาระบบสารสนเทศสุขภาพขององค์กร การจัดฝึกอบรมควรมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจากข้อมูลและสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับบริบทการทำงานจริง เพื่อส่งเสริมการนำทักษะไปใช้ได้ทันทีและเกิดผลอย่างยั่งยืน และควรสนับสนุนให้มีการติดตามผลหลังการฝึกอบรมในระยะยาว เช่น การประเมินการนำทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง หรือผลต่อคุณภาพข้อมูลเวชระเบียน เพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของการพัฒนาบุคลากรในเชิงระบบ โดยในเชิงนโยบาย หน่วยงานกำหนดนโยบายด้านสาธารณสุขควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะ ด้านข้อมูลของบุคลากรเวชระเบียนในฐานะกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนระบบสุขภาพดิจิทัลและการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เชิงนโยบาย และส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะกลุ่มวิชาชีพ แทนการใช้หลักสูตรทั่วไป เพื่อให้การพัฒนาทักษะด้านข้อมูลสอดคล้องกับบทบาทและภารกิจงานจริงของแต่ละกลุ่มบุคลากร และในอนาคตควรมีการศึกษาต่อยอด โดยขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงพยาบาลในภูมิภาคหรือหน่วยงานด้านสาธารณสุขอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะด้านข้อมูลในบริบทที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทางด้านข้อมูลขนาดใหญ่ สำหรับบุคลากรเวชระเบียน (Development of a Training Curriculum for Enhancing Specialized Big Data Skills among Medical Records Personnel) A Training C สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2562). เรื่อง แบ่งส่วนราชการกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 75 ก หน้า 1 (16 มิถุนายน 2562).

จันจิรา ดีเลิศ และพีระ ดีเลิศ. (2568). โมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงานเวชระเบียนของโรงพยาบาล ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. วารสารโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ, 10(3), 60-75.

นพมาส เครือสุวรรณ. (2559). การบริหารการพัฒนางานเวชระเบียนในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภัทร์ พลอยแหวน และสมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ. (2560). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของ บุคลากรด้านเวชระเบียน. วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 6(1), 109-128.

Chen, H. et al. (2012). Business intelligence and analytics: From big data to big impact. MIS Quarterly, 36(4), 1165-1188.

De Mauro, A. et al. (2016). A formal definition of Big Data based on its essential features. Library Review, 65(3-4), 122-135. https://doi.org/10.1108/LR-06-2015-0061

Gartner. (2013). The Ultimate CIO Toolkit for Navigating 2026 Successfully. Retrieved October 29, 2025, from https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/big-data

Manyika, J. et al. (2011). Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity. Retrieved October 27, 2025, from https://shorturl.asia/ocX5s

Marichamy, V. & Natarajan, V. (2022). Blockchain based securing medical records in big data analytics. Data & Knowledge Engineering, 144, 102122. https://doi.org/10.1016/j.datak.2022.102122

Nuseir, M. T. et al. (2024). Role of big data analytics to empower patient healthcare record management system. Studies in Big Data, 117, 39-52. https://doi.org/10.1007/978-3-031-31801-6_3

OECD. (2019). Health in the 21st century: Putting data to work for stronger health systems. Paris, France: OECD Publishing.

Raghupathi, W. & Raghupathi, V. (2014). Big data analytics in healthcare: Promise and potential. Health Information Science and Systems, 2(3), 1-10.

Wang, Y. et al. (2018). Big data analytics: Understanding its capabilities and potential benefits for healthcare organizations. Technological Forecasting and Social Change, 126, 3-13. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2015.12.019

Zhao, J. & Tao, Y. (2024). Application of medical records management based on big data technology. Frontiers in Computing and Intelligent Systems, 9, 59-61. https://doi.org/10.54097/bvvhj243

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว ไม่น้อยกว่า 8 หน้ากระดาษ A4 หรือจำนวนคำ ไม่เกิน 8,000 คำ (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปสั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยหรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

หนังสือ

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

หนังสือ ที่มี DOI

Ewert, A. W. at el. (2014). Outcomes and benefits. England: CAB International. https://doi.org/10.1079/9781845939199.0140.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความในหนังสือ

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

บทความในหนังสือ ที่มี DOI

Sparks, D. L. (2003). Inorganic Soil Components. In Sparks, D. L. (Ed.), Environmental Soil Chemistry. (2nd ed.). (pp. 47-73). England: Academic Press. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-656446-4.X5000-2.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่),//เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความจากวารสาร

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

บทความจากวารสาร ที่มี DOI

Baker, D. (2006). The Political Economy of Fascism: Myth or Reality, or Myth and Reality?. New Political Economy, 11(2), 227-250. https://doi.org/10.1080/13563460600655581.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน/ชื่อสารานุกรม,//(เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์://สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,//เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.//ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์ (ไม่อนุญาตให้ใช้แหล่งข้อมูลที่มาจาก Facebook)

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).//ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานา.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Anderson, R. M. & Funnell, M. M. (2005). Patient empowerment: reflections on the challenge of fostering the adoption of a new paradigm, 57(2), 153-157. https://doi.org/10.1016/j.pec.2004.05.008.

Collinge, W. (1997). The American Holistic Health Association Complete Guide to Alternative Medicine. New York: Warner Books.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

Winzer, L. & Gray, R. S. (2019). The Role of Buddhist Practices in Happiness and Health in Thailand: A Structural Equation Model. Journal of Happiness Studies, 20, 411-425. https://doi.org/10.1007/s10902-017-9953-z.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
*Corresponding author E-mail: (12 pt)
*Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด) .....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่เกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ถ้ามี) .....ชื่อภาพ..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ถ้ามี) .....ชื่อตาราง..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[2], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[3] (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname[1], Author's name-surname[1], Author's name-surname[2], Author's name-surname[3], Author's name-surname[3], (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[1]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[1]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[2]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[2]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
[3]หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)
[3]Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)
*Corresponding author E-mail: (12 pt)
*Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)